

კ. სამუშია

K 212123
3

ქართული
გეპირსიტყვიერება
მეგრული
ნიმუშები

„მანქანა“

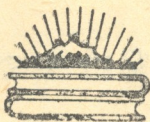
საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია
ჯუბილის სამეცნიერო ცენტრი — ჯუბილის ისტორიული გუჯეში

კალისტრატე სავუშია

ქართული ზეპირსიტყვიერება

მეგრული ნიშნუხები

თბილისი
„მეცნიერება“
1990

წიგნში წარმოდგენილია კ. სამუშიას მიერ ზუგდიდსა და მის მიმდებარე რაიონებში შეკრებილი ქართული (მეგრული) პოეტური და მუსიკალური ზეპირსიტყვიერების საწესჩვეულებო, სატრფიალო და ფილოსოფიური ლექსები, სენტენციები და გამოცანები, რეველუციამდელი და საბჭოთა სინამდვილის ამსახველი მასალები ქართული პწკარედული თარგმანებითა და შენიშვნებით.

წიგნი სასარგებლო იქნება ქართული ფოლკლორის, ეთნოგრაფიის, ენათმეცნიერებისა და მკითხველთა ფართო წრეებისათვისაც.

რედაქტორი ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
იოსებ მეგრელიძე

რეცენზენტები ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორები, პროფესორები:

ალექსანდრე ღლონტი და აპოლონ ცანავა,
ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი, დოცენტი
გიზო ჭელიძე

სკეპ-2000
შემოწმებულია

ს 4702170205 107-90
M 607(06)-90

© გამომცემლობა „მეცნიერება“, 1990

ISBN 5-520-00757-8

საქართველოს
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

რედაქტორის წინასიტყვაობა

წინამდებარე წიგნის მასალების შემკრები, სისტემატიზატორი და რიგ საკითხთა მკვლევარი, კალისტრატე კონსტანტინეს ძე სამუშია დაიბადა 1917 წლის 12 სექტემბერს ზუგდიდის მაზრის სოფელ ლიაში.

1928—1937 წლებში იგი სწავლობდა და დაასრულა მშობლიური სოფლის საშუალო სკოლა. მოეწყო მაშინდელ ა. ს. პუშკინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო სამასწავლებლო ინსტიტუტში, რომელიც იმხანად ორწლიანი იყო.

აქ, მე, მაშინ უკვე ავტორი მონოგრაფიისა „ლაზური და მეგრული ფენები გურულში“ (იგულისხმება კილოში)¹ და ამავე თემატიკის რიგი სხვა ნაშრომებისა, ვუძღვებოდი ქართული, სომხური და აზერბაიჯანული ენების კათედრას, ენისა და ლიტერატურის კაბინეტს და ვკითხულობდი ენათმეცნიერების შესავლისა და ძველი და ახალი ქართული ენის კურსებს.

საჭირო იყო ქართულისა და მისი მონათესავე ენების, კილოკავებისა და კილოების ფორმების კვლევა. მეგრულის ზუგდიდური თქმის მასალები სამეცნიერო ლიტერატურაში (ა. ცაგარელი, ი. ყიფშიძე) სხვა კილოებზე ნაკლებ გახლდათ წარმოდგენილი. სტუდენტი კ. სამუშია კი შუაგულ ზუგდიდიდან იყო და კილოური ფორმები იცოდა. იგი დაინტერესდა მშობლიური კილოს მასალებით...

კ. სამუშიამ ინსტიტუტის გარდა 1941—1945 წლებში თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტიც დაასრულა. დაუბრუნდა მშობლიურ რაიონს და მაშინდელ პედაგოგიურ ინსტიტუტში ლაბორანტობდა, შემდეგ სკოლებში 34 წლის განმავლობაში ასწავლიდა ქართულ ენასა და ლიტერატურას. სხვადასხვა დროს იყო სასწავლო ნაწილის გამგე, დირექტორიც, ხოლო 1961 წლიდან იგი ზუგდიდის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმის ერთ-ერთი განყოფილების გამგეა.

კ. სამუშია ამ ხნის განმავლობაში განაგრძობდა კილოური, ეთნოგრაფიული და ფოლკლორული მასალების შეკრებას და მათ სისტე-

¹ И. В. Мегрелидзе, Лазский и мегрельский слои в гурниском, მოსკოვი—ლენინგრადი, 1938 გვ. 248.

მატიზაციას, მოხსენებებით გამოდიოდა სამეცნიერო სესიებზე და თეზისების თუ წერილების სახით აქვეყნებდა კიდევ. მათგან საყურადღებოა ავტორის თეზისები სათანჯოს შესახებ (1965 წ.), ხობისა და ჭანისწყლის სანაპიროზე მდებარე რიგი გეოგრაფიული სახელების თაობაზე და სხვა.

გამოქვეყნდა კ. სამუშიას წიგნები: „ქართული (მეგრული) ხალხური პოეზიის მასალები“ (თბ., 1971 წ.) და „ქართული ხალხური პოეზიის საკითხები. მეგრული ნიმუშები“ (თბ., 1979 წ.).

ამ ორ წიგნს აგრძელებს წინამდებარე მესამე წიგნიც. მასში გარკვეული არათანმიმდევრობა შეიმჩნევა მასალათა კლასიფიკაციაში, მართლწერასა და ეტიმოლოგიებში. მაგალითად, წყალღვთაება ერგე — სახელის მდინარის ენგურ — სახელთან დაკავშირებას (იხ. ქვემოთ) ართულებს პირველის რ-ს მაგიერ მეორეში ნ. სახელ ენგურში ნ ბგერა შეიძლება განვითარებული იყოს გ-ს წინ. (შეადარე ა გ უ რ ი კ ილო უ რ ი ა ნ გ უ რ ი — ენგური). ერგე -ში კი რ ძირეული ჩანს. ავტორს მაინც ეძლევა საშუალება გამოთქვას თავისი მოსაზრებებიც.

ეტიმოლოგიებში საერთოდ ბევრ პირობითობასთან გვაქვს საქმე. მაგალითად, კილოური სიტყვა ყ ვ ა ჭ ი ჭ ა, ყ ვ ა ჭ ი ჭ ე ტანპატარა ბაყაყს ნიშნავს დასავლეთ საქართველოში (დიდს გომბეშო, გორდი ეწოდება). გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ყ ვ ა - ჭ ი ჭ ა / ე ხალხური გააზრებით შუბლპატარას ნიშნავს. არის ასე შექმნილი სახელებიც: თ ა ვ კ ო მ ბ ა ლ — ბაყაყის ნაშიერი, გულწითელა, თავშაველა და სხვა ჩიტთა სახელები, მაგრამ ყ ვ ა - ჭ ი ჭ ე შუბლ-პატარად ხალხური გააზრებაა. მეცნიერული ეტიმოლოგიით სახელ ყ ვ ა - ჭ ი ჭ ა და ნ ყ ვ ა სახელ მ ყ ვ ა რ ს, ყ ვ ა რ ს — ბაყაყს უკავშირდება. მეტიც, სახელი ყ ვ ა რ ტ ი ბაყაყი ი. ყიფშიძეს გ ო რ დ ი — ბ ა ყ ა ყ თ ა ნ აქვს დაკავშირებული (იხ. ავტორის მეგრული გრამატიკა, 1914 წ. რუსულ ენაზე, გვ. 219; შდრ. კრებული „იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერება“, I, 1946 წ., გვ. 7—8. უკანასკნელში არ იხსენიება ნ. მარისა და ზოგ სხვათა სათანადო ეტიმოლოგიები. იხ. ზემოდასახელებული ჩემი წიგნი, გვ. 191).

კ. სამუშიას მსჯელობას ილორის წარმართულ ღვთაებასთან დაკავშირებით (იხ. ქვემოთ) არ ახლავს ნ. მარის, ივ. ჯავახიშვილის, ნ. ჯანაშიას, ს. მაკალათიას და სხვათა მოსაზრებები, რაც გასათვალისწინებელია.

სამაგიეროდ, ს. სამუშიას ცნობა ა გ უ ნ ა ს — ფუტკრისა და თაფლის ღვთაების შესახებ (იხ. ამის შესახებ წინამდებარე წიგნში) ახალია და დიდ ინტერესს იწვევს. აქამდე ვიცოდით, რომ ა გ უ ნ ა ვაზისა და ღვინის ღვთაება იყო გურიაში და გვხვდება იმერეთშიც და რაჭაშიც

ისევე, როგორც დიონისე ბერძნულ მითოლოგიაში და ბახუს რომაულში.

რიტუალში განსხვავებებიც არის, მაგრამ აგუნა რომ დიონისეს და ბახუსის ორეულია, ექვს არ იწვევს. მათი მეგრული შესატყვისია ჯუჯელია, რომელიც, როგორც აგუნა გურიაში, ახალ წელს (კალანდა საღამოს) აღინიშნებოდა. ამ ადათ-წესებზე აქ აღარ შევჩერდებით, რადგან ისინი აღწერილი მაქვს გამოკვლევაში „დიონისე-ვაკ-ბახუს-აგუნას კულტი და სიტყვა ღვინის შესახებ“ ჟურნ. Bedi Kartlisa revue de Kartvêlogie, ტ. XIX—XX პარიზი, 1965 წ. გვ. 109—111), აგრეთვე გამოქვეყნებული მაქვს ნაშრომის დასკვნები „ქართული ხალხური მებაღეობა-მევენახეობის ისტორიის საკითხებისადმი მიძღვნილი სამეცნიერო სესიის თეზისებში“ (თბილისი, 1971 წ. გვ. 9—10).

ამჟამად ყურადღებას ვაქცევ იმ გარემოებას, რომ ყურძნის ღვინო ევროპამ არ იცოდა ჰომეროსის დროს და მის შემდგომაც ხანგრძლივ. იქ სვამდნენ თაფლუქს, რომელსაც ფუტკრის ფიჭის ნაყენიდან ამზადებდნენ და მათრობელაც იყო.

ამიტომ ყურძნის ღვინის სახელწოდება (ქართ. ღვინო, რუს. ვინო, გერმ. ვაინ და ა. შ.) ქართული სახელწოდების ნაირსახეობად ითვლება, ოღონდ სახელი აგუნა, მით უფრო კ. სამუშიას ახალი ცნობის შემდეგ, ისევე საკვლევი. საფიქრებელია, რომ თაფლუქი ღვინომდეც იყო გავრცელებული კოლხეთში.

წინამდებარე წიგნის სხვა სიახლეებზე აქ აღარ ვჩერდებით. ქართული ანდაზაა: მსჯობნის მჯობნი არ დაიღევანო. მასალა იყოს ზუსტად ჩაწერილი და მათ ანალიზს სხვებიც შეეცდებიან. ამიტომ საქმის ენთუზიასტებს მზარი უნდა დავუჭიროთ და წავახალისოთ.

იოსებ მეგრელიძე

ვერტუალური ჩემი პირობის განმარტვის ხსოვნა

შესავალი

არგონავტების ნაკვალევით ტიმ სევერინის დაინტერესებამ კვლავ აღმიძრა მეგრული ზეპირსიტყვიერების ნიმუშების შეკრება-გამოცემის სურვილი. იგი გამოორკეცა ახლად მიკვლეული მასალების ბრძნულმა შინაარსმა და პოეტურობამ. სულიერი კულტურის ეს ნიმუშები მრავალმხრივ არის საინტერესო.

კოლხეთის ოქროს საწმისის მფლობელ სამეფოს შესატყვისი სულიერი სიბრძნე მოსავდა. ამაზე უთითებს კოლხეთის აკადემიის არსებობა ჯერ კიდევ III—IV საუკუნეებში და ის სულიერი კულტურის საუნჯე, რომელმაც მოაღწია ჩვენამდე მუსიკალური და პოეტური ფოლკლორის ნიმუშების სახით. საოცარია ჩვენი სიმღერები და ლექსები მზის, მთვარისა და ვარსკვლავების შესახებ, „კეისრული“, „კუჩხბედიერი“, „პარირა“, „მრავალყამიერი“, „კილიალესა“, „ოდოია“, „ხემხუვაიე ხვარელი“ (სიმღერა ვენახ ხემხუზე) და სხვები.

ჩვენ მიერ შეკრებილი მასალა თავისი მხატვრულ-იდუური დონით ღირსია გადარჩენისა.

მასალა თემატიკურადაა დალაგებული.

როგორც ადრე ჩვენ მიერ გამოცემულ ნიმუშებს, ამათაც ახლავთ საერთო ლიტერატურულ ქართულ ენაზე შესრულებული სიტყვასიტყვითი თარგმანი, რომელიც დედნის ადეკვატურია. ცდა არ დაგვიკლია შეგვენარჩუნებინა ორიგინალის მხატვრული მხარეც.

დიდმა ილია ჭავჭავაძემ აღნიშნა: „ერის კულტურული დონის შეფასებისას ფილოსოფოსი იტყოდნენ: რამდენი საქვეყნოდ ცნობილი მეცნიერი და ფილოსოფოსი ჰყავსო, რამდენი ნიჭიერი მთქმელიო!“ ეს ნიშნავს იმას, რომ მატერიალური კულტურის ძეგლებთან ერთად, სულიერი კულტურის ძეგლებსაც დიდი მნიშვნელობა ენიჭება წარსულისა და აწმყოს კულტურული დონის წარმოსაჩენად.

ქვემოთ წარმოდგენილი მასალებიდან განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებენ დღემდე ნაკლებად ცნობილი მეგრული ვარიანტები თვეებისა და სოფლების გაბაასებისა, ლოცვებისა და სათანადო რიტუალების შესრულებისა.

ჩვენი მუზეუმის ექსპედიციებში ვცდილობდით ხალხური სიმღერის ზუსტად ჩაწერას, რისი ტრადიციებიც დიდი ხანია შევიმუშავეთ კომპოზიტორების — ა. მეგრელიძის, ალ. ფოცხვერაშვილის, გრ. კობალაძის და სხვათა დახმარებით. ახლა კი ზოგი ლოტბარი ცვლის არა მხოლოდ სასიმღერო ტექსტს, არამედ მუსიკალურ კილოსაც. ამის მაგალითები არაიშვიათად გვესმის ესტრადებიდან, რადიოს, ტელეხედვის და სხვა ტექნიკური საშუალებებით შესრულებულ მუსიკალურ ნაწარმოებებში. მით უფრო მიუტევებელია ხალხური ნიმუშების გადამღერება და ზოგიერთი პოეტისაგან ორიგინალურ ნაწარმოებად მოწოდება.

I ფილოსოფიური ლირიკა

1. ბედინერ დო უბედურცუ...

ბედინერ(ი) დო უბედურცუ
ართო გემიძენა შარა.
ირო მითინ(ი) ვა ვორეთ,
ტყურათ დუც(უ) იბლორენტ
ვარა...

5. შენგებულო იფცხოვრათ,
დუცუ მითინქ ვაუჩქარა,
ვარა უკულ(ი) გვიანი რე,
ჩილამურით გილანგარა

2. შური დო ხორცი

საჭირო რე შურიში
სიწგრდე, სენთელე,
მუჟამც შური ხერენცენი,
ბეალარა დო სენთერე...

5. თი დროს ძორც აწუხენც
სისუსთე, სიყვინთელე;
შურ(ი) დო ხორცი
ნირზენანი,
ჯვეშ(ი) უღუნა სინტერე.
შურქუ დეჩაფანასე და,
10. ხერენც ნძორი, თიში ტერი,
საწყალ(ი) შური იწუხებუ,
უჩათ აკოპელეტერი.

ბედინერს და უბედურს...

ბედინერს და უბედურს
ერთი გვაქვს შარა-(გზა);
უშედეგოდ თავს ვიტყუებთ,
თორემ მუდამ არა ვართ.

შეგნებულად ვიცხოვროთ,
თავს არვინ არ უჩქარო,
თორემ მერე გვიანაა,
იტირო და ცრემლი ღვარო.

სული და ხორცი

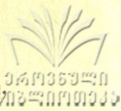
საჭიროა სულიერი
სიჯანსაღე, სიმთელე,
როდესაც სული ხარობს,
მზიანი და სინათლეა...
იმ დროს მძორს აწუხებს
სისუსტე, სიყვითლე,
სული და ხორცი რომ ქიშპობენ,

ძველთაგან მოსდგამთ მტრობა.
სული რომ დაჩიავდება,
ხარობს მძორი, მისი მტერი,
საწყალი სული სწუხს,
შავი ჯანლით დაბურვილი.

კოჩქ ვაგოზურდა, ხანდა დო ლგმათ
 რინას დაღალი თია საღალე,
 სქან(ი) რინას შხვაშის ვა მუეძინანა
 მუსხიშახ ეშე ვა დემალალე...
 5. ართშა ერჩქინდი, ართშა ღურუქუ,
 ქიპამ(ი) ღურაშა ირფელიშ გემო,
 თე ცხოვრებაშა ირკოც უკათე,
 აბა, ქიანა ართიშ(ი) რენო?!
 ღურაშ(ი) უკუთლი მეტ(ი) რინა ვა რე,
 10. ეცად(ი) თაქ ორდე გიმოთ რინელი,
 თეგრენ დორთელი თაქ კოც ვაუძირ,
 ვართ თაურე ულირ(ი), თექი შინელი,
 კუნტა ცხოვრება—წვალეზათ ეფშა,
 დრო გეწონტებულ(ი) ვა მიჭირინე,
 15. თოლეფც ვაშაუხუნდას ოშქათ ჩხვინდინი,
 თოლი ოთოლეს ვადინტერინე,
 ათეშენი რე ირო ლგმა რე დო ცხოვრება რე დიდი(ი) ზღვა ღურუმი.
 მინ(ი) „კორპიცალო“ ეი მინიფაფუ,
 20. გიმე ინწყუუ ქუა სურუმი...
 ზღვაშ(ი) სქერაფაშა ქუაშ, ნდღულაფაშა

კაცო, არ შედრკე, შრომით და ომით
 ყოფნას აართვი ღალა წილ-ხვედრი,
 შენ სხვის ყოფნას ვერ მოგიმატებენ
 რა ზომამდეც რომ ამაღლდე ზევით.
 ერთხელ გაჩნდი, ერთხელ მოკვდები,
 შეიტკბე სიკვდილამდე ყოვლისა გემო,
 ცხოვრება ყველას წილხვედრია,
 აბა, ქვეყანა ერთის როდია?!
 სიკვდილის შემდეგ ყოფნა არ არის,
 ეცადე აქ იყო ყოფნით დამტკბარი,
 არვის უნახავს იქ ჩინებული,
 არც იქედან აქ დაბრუნებული.
 მოკლე ცხოვრება — წვალეზით სავსე
 დრო გაქცეული ვერ მოიქცევა,
 თვალეზს შუა რომ ცხვირი არ იყოს,
 თვალი სათვალეს არ დაეტევა.
 ამიტომაა, მუდამ ბრძოლაა და ცხოვრებაა დიდი ღრმა ზღვა
 ზოგი „კორპივით“, ზემოდ ტივტივებს,
 ქვევით იძირება მკვრივი სიბი ქვა...
 ზღვის დაშრობამდე, ქვის დადნობამდე,

ათაში იყუფ (უ) ნირზება-
რკინი,
უბადო შურიში წვრდგს
ოჩხუპუ,
ჯვეშე მოძენა ნირზება-
წყინი...

ასე იქნება ქიშპობა-რკენა
ბოროტი სული წმინდასა ებრძვის,
ძველთაგან მოსდგამთ ყინი და
წყენა...

25. ათაში ირთუე ჩქენი
ცხოვრება;
კოჩი(ო) დო ეშმაკი რინას
მართენა,
არძას ობაღ ათე ქიანა,
მარა ართიანც ნებას
ვარზენა!...

ასე ტრიალებს ჩვენი ცხოვრება;
კაცი და ეშმაკი ყოფნას მართავენ,
ყველას ეყოფა ეს ქვეყანა,
მაგრამ ერთმანეთს ნებას არ
რთავენ...

4. დოგლურუთუნი

როცა მოვკვდებით

დობლურუთუნ(ი),
დობრწყინენა,
სასურდით გოფობრენა,
კუბოს ქინმოსვანჯუანა,
უჩა დიხას დოფობრუნა.
5. უკულ(ი) ართიანც ვაბძირენთ
ვართი ოცქვაფალო დო
ვართი ოგორაფალო,
აკა, ჭირქა ღვინ(ი) გემიშვი
სი ჩქიმ(ი) ოჩხონაფალო!..

როცა მოვკვდებით, გაგვაწყობენ,
სუდარას შემოგვაფარებენ,
კუბოში ჩაგვასვენებენ,
შავს მიწაში დაგვფლავენ.
მერე ერთმანეთს ვერ ვნახავთ
ვერც საქებრად და
ვერც შესაგინებლად,
ჭიქა ღვინო დამილიე
შენ ჩემი საცხოვნებლად!..

5. გური დო ღურუ

გული და სიკვდილი

ღურუ ლორთქი დოჭყუას
მუჭო ორისინანცენი,
მუ იყუაფუ რჩენგ კოც
ბრელი ვაუჯინასენი!..
5. ცოდას თაქი მუკანწყენცო!
უგენძორენც რინასენი?!
მოსვანჯაშა გურ(ი) აფუნი,
რჩენგშ(ი) ირი სგმანცენი;
ხვალე გური ვეეჭერცე,

ღმერთმა დასწყევლოს სიკვდილი,
რა სახითაა, რომ იკრიჭება,
ბევრხანს რომ არ უცადოს
ბებერ კაცსა, რა იქნება?
ცოდვას აქ ანანიებს,
ცხოვრებას რომ უგრძელებს?!
როცა მოხუცის ყოველ სახსარს
მოსვენებისკენ რომ გული უწევს,
მარტო გული არ იჭერებს

1 ცოდვას საქაოში აცლის.

10. მუჰო ორკიბინანცენი;
ის ოკო იშო-იშო
ხანცე გინოვკენსენი;
ჰარამი დო ურძლაფელა, —
კოჩიშ(ი) გური უბედური!
15. ვა უბაღნო, მუ ხანი რე
ირიართო იჯგვაჯგენი?!
ირი დლა დო ირი სერი
ვა ლურცუ დო ისოფუენი,
ხვალე თიწკმა ქემისვანჯე
20. დიხათგ დიფორუენი.
დიხაშ(ი) მეტი კოჩიშ(ი)
გურცუ
მუთუნ(ი) ვა მოპატენანცე:
მუდგა ეფერი რჩენვარდე დო
დახოლებური საბოლას,
25. ოსურც(უ) ვემუარშიყუე,
გური იშენით(ი) ვარდოლანც.
სქვამი ცირა მიშასგნი,
თურე მიკოჯინუნდაც.
გურცუ ვა ურჩქილა ვარა².
30. სოდგა მიგოდინუანცე.
გურცუ ოკო თექიანას
ირიართო გულენდასე,
ა, გოკონდა სასტაული,
მუ უკეთებუ ბუნებას?!
35. ღორონთქ კოჩი აკეთენი,
გური ქინოდუ საგურეს,
ირფელიში ოწოხოლე
გურც ქოროფა დაგურესე,
ათექ ვაშქოჰყორდან ვარა,
40. ღორონთი ვაიყაბულენც;
მეძობელც ჯგერ(ი) უზალი,
ნემ უნთხორგ საფულესე,
შხვაშ(ი) სიკეთეში დანჯარება
გურცუ დაგიძაბუნენცე...
45. გურც უყორც ბჟაში-ბჟალარა,
სიტება დო ჩხანაია,

აგრე (ძლიერ) რომ კერპობს,
მას უნდა იქით-იქით
ხანს რომ გადაუწიოს;
არამი, გაუმადლარი, —
კაცის გული უბედური!
არ ეყოფა, რა ხანია
გამუდმებით, რომ ტოკავს?!
ყოველ დღე და სადამოს
ქლასუნობს და არ სძინავს,
მხოლოდ მაშინ მოისვენებს,
მიწა რომ დაფარავს.
მიწის მეტი კაცის გულზე
ვერაფერი იბატონებს;
რაგინდ ბებერი იყო და
დაახლოებული დასასრულს,
ქალს რომ არ გაუარშიყდე,
გული მაინც არ გიზამს.
ლამაზი გოგო რომ მიდიოდეს,
იქითკენ მიგახედებს,
გულის წადილს ნუ აჰყვები,
თორემ სადმე დაგკარგავს.
გულს უნდა ამ ქვეყნად
გამუდმებით სეირნობდეს,
ჰა, თუ გინდა სასწაული,
რა შეუქმნია ბუნებას?!
ღმერთმა კაცი რომ შექმნა,
გული ჩაუდო საგულეს,
ყველაზე უწინარეს
გულს ტრფიალი ასწავლეს,
ეს არ დაგავიწყდეთ თორემ,
ღმერთი არ გიყაბულებს;
მეზობელს კარგი უნატრე,
ნუ გაუთხრი სამარეს,
სხვის სიკეთისადმი შური
გულს დაგიძაბუნებს...
გულს უყვარს მზით-მზიანი
სითბო და (დარი) მზიანი,

1 გამუდმებით რომ ჯაგურობს.
2 გულს არ მოუსმინო.

ღურთუ ღორონთქ დოჭყუას
ძვალი ოხარკალაია!..

სიკვდილი ღმერთმა დასწყვეტა
(სრულა) ფხაკუნა ძელიანი!..

6. სირჩენუე

სიბერე

სირჩენუე — კოჩიში ნტერი,
მისგთ თეიშა მიართენი,
იწკმა მუთუნ ვაგურცუ
მუდგა ეფერი(ი) პატიცენი;

სიბერეა კაცის მტერი,
ვინც იქამდე მიღწევს,
მასთან ვერაფერი გავა,
რაზომამდეც პატივი სცე;
არც შეგხვდება, არც ნახავ,
რომ ეჩხუბო და ერკინო.
შველა არაა, შენი კაცობა
რომ სიბერეს არ დაუთმო...
ღმერთო, ჩემი ახალგაზრდობა
შენგან მინდა შევისყიდო,
სიცოცხლის ფასად თუ ყიდი,
არ ვიცი რით შევიძინო!...
ახალგაზრდობის ნამდვილი ფასი
თქვი, თუ რა ეღირება?
სიბერის მოგონებით
დალუბე კაცობრიობა!..
სიბერეც, რატომაა,
ყველა რომ შენ გემდურის?
რა ძალა ხარ შენ იმფერი,
რომ ყველას შენი ეშინია!..
რა უბედურებამ გაგაჩინა
ჩვენდა შემაშინებლად,
დევკაცს გადააქცევ
ხაპირში ჩასასმელად.
სიბერე თავისით მოდის,
არავინ აპატიყებს,
მოვა და შეგბორაკავს,
შეგიმოკლებს ნაბიჯებს;
შეყვარებულთან ვერ მიხვალ,
მაგრამ გული არ გიჯერის...
სული, მძორის მწყემსი.
ბერიკაცში ძლივს ხროტინობს,
შორ შარაშა ვაალინე,
კარგად არაა, ავადმყოფობს,

- 5. ვაიხვადღე დო ვართი ძირგ-
ეჩხუბე დო ერკინენი.
საშველ ვარე სქან კოჩანა
სირჩენუევს ვადუთმენი...
ღორონთ(ი) ჩქიმი ახალობა
- 10. სქანდე მოკო იბიდენი,
სიცოცხლეშა მიფასენდა,
ვა მიჩქ მუჭო მუკმადენი!...
ახალობაში ნანდულ ფასი
ქოთქვი, მუ იღირუაფუ?
- 15. სირჩენუეე მიგონინი,
კოჩი მეიღინუეაფუ!..
მუშენი რე სირჩენუეე
სი ირკოჩი გონდურუნი?
მუ ნძალა რექ სი ეფერი,
- 20. სქანდა ირკოც ოშქურუნი!
მუ ცოდაქე ეგორჩქინე
ჩქენი მაშქურინაფალო,
დემიშკოც გინაშქვანქე
ტუტლაშ ინახუნაფალო.
- 25. სირჩენუეე მუშით მუურც(უ)
მითინი ვააპეჯენცე,
ქემუურც დო დობობრკენცე
დაიკუნტარენც ნაბიჯებც;
ცოროფილშა ვაგალინე,
- 30. მარა გური ვაიჯერცე...
შური, ნძორიშ(ი) მათხილარი,
რჩენკოც ძიუთ ინაქანცე,
შორ შარაშა ვაალინე,
ჯვირო ვარე, ილახანცე,

1: (აქ) კაცი დალუბე.

35. მარა იშენ(ი)ლორონც ოხვეწ,
ქგმაცალი ჭიჭხანცე!..

მინც ღმერთს ეხვეწება,
კიდევ დამაცალე ცოტა დრო!

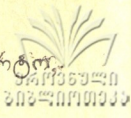
7. ხარხიზი ზინია

ხალხის ზინია

- „ირკოჩ(ი) ფირქენც, მუ
ორთენი
შხვა კოჩიში უჯგუშისგ¹.
— მუგოშინანთ ერკებულო,
მის-მი მუთუ უჯგუნ თისგ.
5. ართვან კათა ვაწუშენცე²,
ღუდ(ი) მეულუ დიდი ჭკვერო,
ირო ქვარას ალაჯინე,
ქააფუნო ვანი რძღელო;
საქიანო ეიონწყემ(უ)³
10. ღუც(უ) მეუღე ორთუმელო;
გოკურცხუნ, თქუნც
„— მიბგია,
ართი კვალა, ართი ლელო!“..
მაჟრა ფა რე ნულიშ გიმე,
ხანგეფი დო ლენჩეფიში,
15. ხაკუცეფი, ხირმიშთეფი,
აბრაგი დო ქენჩეფიში.
ათე ფა ოგვაჯე რე,
ირინერი შერეფიში.
მასმა ფა რე ჟი ნორმა,
20. დიდი ულუ ასა-გასა,
ოკითხუო თის გეუხე,
თელქიანა, თელი მასა.
თე ჟი ნორმა გენია რე,
თელქიანაშ(ი) მარსხებელი,
25. მარა თენა უფონდიკეს
ვაუჩქ, მირე მარგებელი;
შხვა უჭკუეთ მიოჩქე დო
თვითონ ვა რე სარგებელი.
ნული ნორმა სიბუგე რე

ყველა ფიქრობს სხვაზე უფრო
უკეთესად მოქმედებდეს.
— მოგახსენებთ გამოთვლილად,
ვინ-ვისა რითა სჯობდეს.
ზოგიერთი დარდიმანდობს,
თავი მოაქვს დიდ ჭკვიანად,
ყოველთვის მუცელს ჩასცქერის,
თუ კი ჩათვლის (თავსა) მაძღრად.
საქვეყნო გასაჭირი
თავქვეშ უძევს მას სასათუმლად;
გაიღვიძებს, იტყვის — „მოვიგეო,
ერთი ბალი, ერთი ლელო!“..
მეორე წყებაა ნულს ქვევით,
გიყების და ლენჩებისა,
ნებრეების, ბაქიების,
ავაზაკთა და ფრენიებისა.
ეს წყება ბუდე არის,
ყოველგვარი შტერებისა.
მესამე წყებაა ზენორმა,
(მას) დიდი აქვს კიდე-განი,
გასაკითხად მას მიაჩნია
მთლად ქვეყანა და მასა.
ეს ზენორმა გენიაა,
მთელი ქვეყნისა დამხსნელი,
მაგრამ ეს უსუსურმა
არ იცის, ვინაა მარგებელი;
სხვა უჯკუოდ მიაჩნია და
თვით არაა სარგებელი.
ნული ნორმა სიბეცეა,

1 იხ. ლექსი „ბორჯი“ ავტ. მთქმელი დანე ფიფია.
2 ერთი წყება ხალხისა არ სწუნს.
3 ასახსნელი.

- 30. ორსიმინანც ხვათაფალო, ათი ულუ საფირქალო, — სადილი დო საკაკალო, ათენეფი ზეშ-კეკი რე, მაჯინე რე ზეფირიში,
- 35. ჟირპიჯალას გეგაფილი, იშო-აშო ფეფინიში. ვაგეგებუ მერთელეფი, ბოროტი დო კეთილიში; ვართ(ი) ურასა მითინანც,
- 40. ვართ(ი) მინჯე რე ხენდილიში. გენია ურას დოხენდგე, ბუგა ხენდილც ონტინუანც, ბუგა შარას ვილასენც¹, გენია შარას გოწურუანც²,
- 45. ბუგაშ გური ნოდია რე, გენია პოპორც გონჩურუანც.

იბღვირება მარტოდ-მარტო, ერთი აქვს საფიქრალი, სადილი და საუზმე. ესენი ქარაფშუტებია, შემომყურე ზეფირისა, ორპირობას დაჩვეული, იქით-აქეთ ფოფინისა: არ გაეგება ფანდებო, ბოროტის და კეთილისა; ურასთან ვერ მიჰბედავს, არც პატრონია დაგეშლილსა, გენია „ურას“ გახედნის, ბეცი გახედნილს გააქცევს, ბეცი გზას აგირევს, გენია გზას გაგიკვალავს, ბეცი გულმხდალი არის, გენია ღვარცოფში გაცურებს.

8. საჰინაოთ გასაკვირი

საჰმეყნოდ გასაკვირი

მუშენი რე თე ქიანას მითინ(ი) ვა რე ართმაგური?! თეშენი რე შხვაშხვა ჭკუა, ბალავარეფი არაგუთნი —

5. უჩაღლაში გუნაჭყეფი გვაგვილ(ი) ხე დო ნაჩაქური; თე ქიანა გგლგვა რე დო ცხოვრება—აღდაჩხგრი.

რატომ არავინ არაა ქვეყნად ერთურის მაგვარი?! ამიტომაა სხვადასხვა ჭკუა ეჯახებიან ონავარნი, — გვემილი ხელი, ქუსლის ნერჩი, შავი ღლისა მონავარი; ეს ქვეყანა ძელი არის და ცხოვრება ცეცხლის ალი.

9. ჟუთისოფელი

ჟუთისოფელი

წუთსოფელც დროში ღალა განგებაში იმენდი რე, თინა მუს(უ) მოიღანცენი, გინოჭყვადილი ბედი რე. მუთ(ი) მორძენი, ისრულებუ,

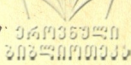
წუთსოფელში დროს გატანა განმგებლის იმედით არის, ის რასაც მოგიტანს, გადაწყვეტილი ბედი არის. რაც მოგსდგამს, ის სრულდება,

იშა სოთინი ვენტინე,

ვერსად გაექცევი მას,

¹ გზას წავიშლის.
² მიგანიშნებს

ფური ჯგერო ოკო მიდე,
მეთუნით დუდი ვერსხინე!...

ცუდს კარგად უნდა რაცხდე,
ვერაფრით დაიხსნი თავს...

10. სირჩენუმი

სიზმარი

ირფელიში უფრაში რე
სანგარო ათე რჩენა,
თოლც სისგნთა ვა უღუ დო
ცუტუ ვაპალუჟი რჩილა.

ყველაზე უარესია
ონგარი ეს დაბერება,
თვალთ სინათლე არა აქვს და
ჩამქალთა ყურთასმენა.

5. ფერი დო ხორცი მედინენი,
უსქვამელა ორე თინა?...

ფერი და ხორცი რომ გაქრება,
სილამაზეც მას გაჰყვება...

მეცნიერი ორდასგნი,
თისგთ(ი) უღინ მუში რჩინა;
კოჩი თაშ(ი) გინირთუენი,

მეცნიერიც რომ იყოს,
მასაც ცოდნა ეკარგება;
კაცი ასე რომ განდება,
მერე რად ღირს მისი ყოფნა?!

10. უკული მუშა ღირ რინა?!
თეცალ(ი) შარა აწობძენი,
მოშქურ(უ), მარა მუ
ფქიმინა?

ასეთი გზა წინ რომ მიძევს,
მეშინია, მაგრამ რა ვქნა?

ახალგაზდეფც ვა წანა,
რჩენუვეფიში მიკოჯინა,
15. თის მუშენ ვა კითხულენა,
თაშ(ი) ვაცოფე ირო თინა.

ახალგაზრდობას არ სწამთ,
მოხუცებულთა მიხედვა...
იმას რად არ კითხულობენ,
ის მუდამ ასე არ ყოფილა.

ინა მითინც ვეშაგორენც
შაშმანგი რე ეში შარა,
დიმდარი დო ღარბი

ის არავის არ არჩევს,
გამართული აქვს შარა,
მდიდარი და ღარიბი
მისთვისაა თანაბარი.

20. თეშოთე რე ალა-კვალა.
ნოშქვერო გინგართუჟ,
კასათ გიღუდასგნ ფარა...

ნახშირად გადაგვექცევა,
სალართოთი რომ გვექონდეს

ფული...

ირკოცე გაჯოგუჟქუ,
მუჟამც მიდგალენი ძალა...

ყოველივეს შესძლედები,
როცა გავეცლება ძალა...

25. საუკუნოში რინა
მუკირულე ჩქარასგნი.

საუკუნის არსებობა
გაირბენს ძალზე ჩქარა.

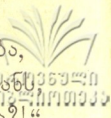
ახალგაზდეფც თეს ფთხორე,
რჩენა ვამწმოცვლასგნი;
მოთალეფც უციგანგნა,

ახალგაზრდებს ამასა ვთხოვ,
სიბერისთვის არ დამძრახონ;
შვილიშვილთ ემასრებიან;

1 სრულიად არ გააჩნია.

2 ულამაზო შეიქმნება.

30. „მუჟამც ღურუ სქანი ბაბუ;
მუშენ ვა ღურუ თეზმა ხანც,
ესგ რინა ანწ(ი) მუ აფუ?!“
მუს ვოცილგთ თე კათასგ,
მოხუცებულც მუს გემაბუ?!“

35. ჩქგ გემოძიანთ, მარა
ეცალი თქვანოთ(ი)
დინწყუაფ(უ).

ჯგერი კოჩი თი კოჩი რე,
რინაშ(ი) ვალი მის უგაფუ,
სქან სირჩენუვეს შეხვადი,

40. შხვაში ამბე სი ნემ გაფუ!..
ახალგაზრდა ჩქგთ(ი)
ვორდითგ,

ვოკათედით ცხოვრებასგ;
კენოსქლადირი ვა ვორდით
ჯგერი დროში ტარებასგ,

45. ასე, მუჟამც დობრჩენითენ(ი),
ქინეოლითგ ვონებასგ,
ახალგაზრდობა ქენოჯგვე
ირინერი ქონებასგ.

„ბაბუა როდის მოგიკვდება,
რატომ არ მოკვდა ამდენხანს?
აწი ყოფნა რად სჭირდება?!“
რას უშლით ჩვენ ამ ხალხს,
მოხუცებს რას გვერჩის?!
ჩვენ დაგვცინით, მაგრამ
ასეთი მოეწყობა თქვენთვისაც.

კარგი კაცი ის კაცია,
ვისაც გადუზნდია ყოფნის ვალი,
შენი სიბერეს შეეგებე,
ნუ ერევი სხვის ამბავში!..
ახალგაზრდა ჩვენც ვიყავით,

(ჩვენც) ვერიეთ ცხოვრებაში;
ჩამორჩენილი არ ვყოფილვართ,
კარგი დროების ტარებაში.
ახლა როცა დაგვბრდით,
ჩავვარდით საგონებელში,
ახალგაზრდობა სჯობია
ყოველგვარ ქონებასა.

11. სირჩენუვეში ლერსი

ლემსი სიზარმაზ

სირჩენუვე, თე ოხერი,
თე ლახალა უჩურცხელი,
ირკოც მოძენცენი ფერი,
ქოთი ირკოჩიში ტერი:

5. სიძაბუნე რე ბალაგარი,
თენა ირკოცგ ბჯოგენა;
მარა იშენ(ი) მისხუნუნა
მუდგა რდასენ(ი) გილარჩენა;
გორჩქინუუს ვოხვეწეთგ —

10. „ქახანც ქომუჩი ხოლო რინა“.

გიჩქედანგ ჯიმალეფი,
ჯვეში ამბე რე სისმარი;
მომავალ(ი)რე საქმე, ვარა
ღურელი რე წინაპარი.

15. სირჩენუვექ მუმერუუ დო
ათეთგ რე მა გემწარი.

სიბერე, ეს ოხერი,
ეს სატკივარი განუყრელი,
ყველასთვის მოსალოდნელი,
კიდევაც ყველასი მტერი;
სიძაბუნეა ონავარი,
ეს ყველასთვის საძაგელი;
მაგრამ მაინც გვირჩევენია
რატომლაც დაბერება;
გამჩენსა ვებვეწებით —
„ცოტანით კიდევ მომეც
ყოფნა“.

იცოდეთ მეგობრებო,
ძველი ამბავი არს სიზმარი;
მომავალია საქმე, თორემ
მკვდარი არის წინაპარი.
სიბერე მომერია და
ამითაა რომ გავმწარდი.

- გურკუ ღანჯიქ ქემკემასუ;
 მუთუნით ვამკაფერგ.
 წმინდანობა ვამნარტებუ,
 20. ასე ექვ გამაბერგ;
 ონდეთ გილებაბრკალექვ;
 დო მიმინო გამანძერგ...
 ახალობას მუთ ბწანდგნი,
 ირფელიართო გამომტერ,
 25. ვენგოჯინე, ვენგოძიცანც,
 — გინთხანცია რჩენგუ(ი)
 შური;
 მუშენ(ი) ვა უჩქ ღორონთობა,
 მუთ(ი) დირჩენულუ
 უბედური...
 ახალობა ვა დემართუნან(ი),
 30. თენა ჩქენო მის ოძვირგ?!
 ჩქიმ(ი) ბოშალა ვავძირენ
 თის,
 ჩქიმ სირჩენა ნემ ოძირგ.

- გულზე ჟანგი მომეკიდა;
 ვერაფრით ვერ ჩამოვწმინდეთ,
 წმინდანობა არ მინატრია,
 ახლა ამან გამაბერა;
 ძლივსლა დავბარბაცო
 და მიმინო გამაძერა...
 სიყრმის ჟამს რაც მწამდა,
 სუყველა გადამამტერა,
 არ მოგხედავს, არ გაგიცინებს,
 — აგდისო სიბერის სუნე;
 რად არ იცის ღვთის განგება,
 თვითონაც დაბერდება უბედური...
 ახლობას რომ ვერ ვიბრუნებთ,
 ეს ჩვენთვის ვის ეძვირება?!
 ჩემს სიყრმეს ვინც არ მოსწრებია,
 ნუ იხილოს ჩემი დაბერებაც...

II. ს ა ტ რ ფ ი ა ლ ი ლ ი რ ი კ ა

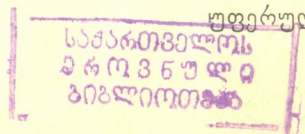
12. ჯვარუ თოლი

ციხუფერი თვალი

- წგრდ ფალუნც, იშვაშვალ,
 მუშენ(ი) დუვამარდე?!
 ირ(ი) სქელედიში ჭყოლოფუა,
 სი ხვამარდე!
 5. მუსუთ(ი) ჭყანა ვემშაძენი,
 მუთუნც ვარდე;
 ფალუაშ(ი) ტგბინც იშ
 ხოლოშა. ვე მიართე...
 ინა ორე ვარა ცუნვა, ვარა
 ცვერე,
 10. ინა ირო ოდინაფუ შარას
 გერე.
 ორე ნახა უჩადლაში
 უფეროში,

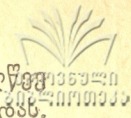
- სალი ხარობს, ხასხასებს, რატომ
 დავაყვედრი?!
 ყოველ არსებისათვის წყალობავე,
 შე დალოცვილო!
 რასაც ყაირათი არა აქვს, ვერ
 ეღირსება გაზრდას;
 გახარების მაღლი მასთან ახლოს
 ვერ მიადწევს...
 ის არის ან ყრუ ან ბრმა,
 ის მუდამ დაღუპვის გზას ადგას.
 არის ნაშობი შავი ღღის
 უფერულისა;

2. კ. სამუშია

- მისეთ(ი) გურცუ ვაუჰამენც
 ჩე პეროჟი;
 ნორდვაცალო ერზამილი
 ღვლე ვარდი,
 15. ერბიანი, გოფაჩილი, ბჟაში
 ნარდი,
 მესიშ(ი) ჭვიმათ გობონილი,
 ჩხაპალერი,
 ოჰმარეში ცუნჯით
 გინოშხაფალერი.
 გმაშინენ(ი) სოროფილიში
 თოლი ჯღარუ,
 20. იბჟალებუქ დო მოსვენჯა
 ვამიჭარუ...
 გვალაშ(ი) წვანდის ოსქვანც
 თერიშ(ი) გარგუნჯელა,
 ჟი მუნარე ჩე მუნაფაშ(ი)
 ყორში ჩელა.
 25. ბჟა ბარჩხალანც თოლი,
 ორქო თოლიგვირა,
 ფორგნც, ნწყუნცუ
 ფრინველეფიშ(ი) ჰამო
 ბირას.
 ჩე ჩხორია უჭკვაჭკუანც
 ჩე ქაქაბის,
 30. გურალაჭვილც ემიტახენც
 ჭუა-ჯაბის,
 აწმაძირე ჯღარუ თოლი,
 გურც მიხალუნც,
 დო სოროფა, პიორელი
 ირდუუ, ფალუნც...
 35. სოროფა რე ჭყოლირ(ი)
 გურცუ იწკაფუნი,
 აღდაჩხბრო ონტუუ წვრდეს
 ჩე აფუნი...
 გგნაფალათ გოსორგელე
 წვრდეშ(ი) კართე,
 ვისაც გულს არ უტკობხს
 ღველფივით ანთებული ლადი
 ვარდი,
 ეშხიანი, გადაშლილი, მზის
 ნაზარდი,
 მაისის წვიმით განბანილი და
 მორწყული,
 დილის ცვარით
 შხაპმოსხურებული.
 გამახსენდება შეყვარებულის
 ცისფერი თვალები,
 ვცოფდები და მოსვენება არ
 მიწერია;
 მთის მწვერვალს ამკობს თოვლის
 გვირგვინი,
 ზევით ადგას თეთრი ღრუბლის
 თეთრი გუმბათი.
 მზე ჩახჩახებს თვალი, ოქრო,
 თვალუყუნა,
 ფარავს ძირავს, ფრინველების
 ტკბილ სიმღერას.
 თეთრი სხივი უციმციმებს
 თეთრ ლაყვარდს,
 გულდამწვარს აღმიძრავს
 სატკივარს და ჯავრს,
 მომეჩვენება ცისფერი თვალი,
 გულს მიდაგავს,
 და ტრფობა, აყვავებული
 იზრდება, ხარობს...
 სიყვარულია დაჭრილ გულში
 რომ იღრინება,
 ცეცხლის აღმოდებული წმინდას
 თეთრად ხამს...
 ნაზარდ ყლორტებით დახუნძულა
 წმინდისა კალთა;

40. ფალუაზე ვაგანტინე,
 ვაშგვართე.
 ფალუა რე ცოროფაში
 ნაყვრალი,
 ცოროფა რე ჩქიმ გურიში
 მანკირალი.
 ფალირ(ი) ტები ორე
 შურიშ(ი) ორინალი,
 45. მაფშალიაშ(ი) ორინალი,
 ოპირეში,
 ორე შურიშ(ი) მალამა დო
 ოპირეში...
 ჩქიმი გური ინოჭვილი
 იშხანც იღვანც,
 აწმაძირენ(ი) ჯღარუ თოლი
 ცაშიფერი,
 50. დო შხაფილი გური შერენც
 ნალგმერი,
 ცოროფა რე ფალუაში
 ნაყირალი,
 ჯღარუ თოლი ჩქიმ გურიში
 მანკირალი.

- ვერ გაქცევი, თავს ვერ დააღწევი
 ზრტს.
 გაფურჩქენაა სიყვარულის
 ორეული,
 სიყვარულია ჩემი გულის
 დამფუფქველი.
 გაფურჩქენილი ტევრი არის
 სულის სამყოფი,
 ბულბულის სამყოფი საყვავილე
 არის სულის მალამო და
 საგალობო...
 ჩემი სული ჩათუთქული შფოთავს
 დელავს,
 როცა მომეჩვენე მოციმციმე
 თვალი ცისფერი,
 დაჭრილი გული შტერობს
 ნაოპარი,
 სიყვარულია გაფურჩქენის
 ორეული,
 ცისფერი თვალი — ჩემი გულის
 დამფუფქველი.

13. ცირა.

- ბადგდიქე ქემორთგ დო
 ქედოდოხოდ ჭიჭე შორცგ,
 ფრიმულ(ი) თვრიცალი აფუ,
 ჩე მუნუხე ცალი თოლცგ.
 5. ართი ძღაბი მოყუნცუნი,
 მი სო ძირენც იში ტოლცგ?
 თოლფეც ჩხორია
 ელმუვცენც,
 დვანწყეფი ვარდიშორო
 ჰონც.
 ალ-დაჩხვრცგ გოირჩქინანც
 10. ართი თიში ინოჯინა;
 დეხოლენი, დიჭუუქუ,
 უჯგუ ხოლო იშო ნტინა!..

ქალიშვილი

ბერიკაცი მოვიდა და
 ჩამოჯდა ცოტა შორს,
 წვერი თოვლივით (თეთრი) აქვს,
 თეთრი უფარავს ცალ თვალს.
 ერთი გოგო რომ მოყვება,
 ვინ, სად ნახავს მის ტოლს?
 დაწვი ვარდივით უყვავის,
 თვალებიდან სხივებს ფენს.
 ერთი მისი შემოხედვა
 ცეცხლის აღს გაგიჩენს;
 მიუახლოვდე, დაიწვები,
 სჯობს იყო (ისევე) შორს!..

1 ოპობს.

- ალბათ სისქვამეშ ღორონცგ
მოსწყენათ ცასგ რინა,
15. ქიანაშა გიმუვლებუ,
გოვკეთებუ თაქი ბინა;
ძარწუფაშა უგგ ლეშქვი,
სპილოშ (ი) ძვალშა კიბირი,
ახალ(ი) აგვიგვილებური
20. დო პიკვალი კიბირი;
ოჭიშის გიოჭყვართუ,
სირმა-თუმა შიბილი;
ეცალიში მაძირაფ(უ)
დიო ვართ(ი) რე მითინი.
25. მუჭოთ(ი) ვარდის ჭუჭქელია
მაყალეთუ ვარგენი,
მაგლონიაში სქვამი პირც,
თხუმუშ(ი) ხეხვილი ვაგენი,
რუმე ვაგ სენთესენი,
30. ვართი ზოთონცგ აფუნი,
ესგო ვაგ შხვა ძღაბეფი
თაქი გილეფაფუნი.

ალბად სილამაზის ღმერთს
მოსწყენია ცაში ყოფნა,
(დაბლა) ქვეყნად ჩამოსულა
და დაუდვია აქ ბინა...
ტუჩი ძეწნას მიუგავს,
სპილოს ძვალზე (კი) კბილი,
ახლად აკოკრებული და
მკერდი აფუებული,
ზურგზე გამოტილი აქვს,
სირმა-თმა დაწნული;
ასეთის დამნახველი
ჯერ არ არის არავინ.

როგორც ჭინჭარი ვარდის
თანატოლად ვერ ივარგებს,
მაგლონიას ლამაზ კოკორს
მურყენის „ხეხვილი“ არ ჰგავს,
მრუმე ვით, სინათლესა,
არც ზამთარს აფუება,
არც ამას ჰგავს სხვა გოგოები,
აქ რომ დაწანწალობენ.

14. საზოროფო

სატრფიალო

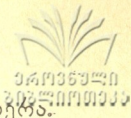
(უტუ მიქავას მიერ თქმული თ. ანჯაფარძისადმი)

სოფელ ფუქიდან აბედათში ჩასულ უტუ მიქავას მონაწილეობა მიუღია ერთ-ერთ დღესასწაულზე. აქ მას დაღუპვისაგან გადაურჩენია დაფეთებულ ცხენზე მჯდარი ეკ. ჭავჭავაძის მოახლე, თავადის ასული თამუნია ანჯაფარძე, (ანჯაფარძის ასული). იმავე საღამოს მადლობის ნიშნად თავის ნათესავის იოსებ ანჯაფარძის სახლში თამუნიას ვახშამი გაუმართავს უტუს პატივსაცემად. ვახშამზე უმრავლესობა მაღალი წოდების წრიდან ყოფილან. აქ თამუნიას ჩონგურზე დაუმღერებია ნ. ბარათაშვილის ლექსი „საყურე“, უტუს კი — ხალხური სატრფიალო ლექსი „ქორძირი დო დოზაფრილც“;

„ქორძირი დო დოზაფრილც,
თელო დაჩხურ (ი) ქემომინტე,
სქან(ი) გურიში საგურეს,
ჭიჭე ადგილი ქვდომიტე!..

„დაგინახე და დაზაფრულს
ცოცხალს ცეცხლი მომიკიდე,
შენი გულის საგულეში
ცოტა ადგილი დამითმე!...
მძივი ვნახე, ცალი ვნახე,

5. ძია ბძირი, კაკა ბძირი

- ქილორი ღორონთქ ქემოძირ.
 ანწი ჩქიმი ვეციქ და,
 ქვერსემიას თე ობირგ.
 შორც მურიცხო ოხვიჩინა,
10. ხოლოს, გურიში ვარდი რექ,
 უსქანეთ, დობღურიდა,
 ცოდაშ(ი), მეტი მარდის ვექ.
 ძია ბძირი, კაკა ბძირი
 ქილორი ღორონთქ ქემოძირ,
 ანწი ჩქიმი ვეციქეგდა,
 ქვერსემიას თე ობირგ,
 ყოროფადო ჯიმალობა
 ართი შურით ფთასი მა,
 თექიანას მითინ (ი)ვა პუნცუ
25. სქან(ი) დუდიში ფასი მა,
 ძია ბძირი, კაკა ბძირი,
 ქელორი ღორონთქ
 ქემოძირგ,
 ანწი ჩქიმი ვე ციქ და,
 ქვერსემიას თეო ბირ!..."

ღმერთმა ხოხოზი დამანახა,
 აწი ჩემი თუ არ იქნები,
 ღრმა უფსკრულში ეს სიმღერა:
 შორს ვარსკვლავსავით ციმციმებ,
 ახლოს, გულის ვარდი ხარ,
 უშენობით თუ მოვკვდი,
 ცოდვის გარდა მადლს არ იზამ.
 მძივი ვნახე, ცალი ვნახე,
 ხოხოზი ღმერთმა დამანახა,
 აწ ჩემი თუ არ იქნები,
 ღრმა უფსკრულში ეს სიმღერა.
 ძმობა და სიყვარული
 ერთსულოვნად ვთესე მე,
 ამ ქვეყნად არვინ მყავს
 შენი თავის ფასი მე,
 მძივი ვნახე, ცალი ვნახე,
 ხოხოზი ღმერთმა დამანახა,
 აწ ჩემი თუ არ იქნები,
 ღრმა უფსკრულში ეს სიმღერა“.

15. ყოროფა

სიყვარული

- ყოროფა არძა ართი ვა რე,
 ჩქიმი ვე მიჭარე შხვაშა,
 ვადმანჯირე, ვეგმარინე,
 ვადმანხუნე ართ(ი) დიხაშა...
5. ახავაი ჩქიმი ცოდა,
 მუშენ მოფრთი ათე დლაშა!
 მუ გენია გემორზენი,
 ნოტე ქომრჩქინენი შხვაშა!...
 ჩქიმ (ი)ყოროფილ(ი) თენა
 რენო,
10. კუჩხ(ი) შუშელო
 გილოურცუნი?
 მადლავანიში სქუაჯგუა,
 ღო ჩქიმ(ი) გურტუუ
 ყვილგნცენი?

სიყვარული ერთგვარი არაა,
 ჩემი სხვისგან განსხვავდება!
 ვერც ვწვები, ვერც ვღვები,
 (და) ერთ ადგილზე ვერ ვჯდები...
 ვაი, ვაი ჩემი ცოდვა,
 რად შევესწარ ამ დროს!
 რა აღმურიც გარს მივლის,
 ნეტავი სხვებსაც ამცნოს!...
 ჩემი სატრფო ესაა,
 მადლავანის შვილს რომ გავს.
 ფეხშიშველი რომ დადის
 და ჩემს გულს რომ ჰკლავს

1 სხვისას არ მიეწერება.

ვართ ჭკოლა რე, ვართ
გეანილი,

გარეგნობით ტანმორჩილი, ქართული
ლიბრერი

15. ტანოთგრე მოჭკირუა,
თენახლო მირაგადგ,
სქან ცოროფაქ ღობილუა!

არც მსუქანი, არც გამხდარი,
ესეც თან მეუბნება, —
შენი ტრფობით ვარ დამწვარი.

16. საცოროფო (ანბანის წყობაზე)

სატრფიალო

— ა —

აბა, ფთქუათო მით
რექე ბრძენი,
მუშათ მდინარენც თეცალ(ი)
ყოროფა?!

აბა, ვიამბოთ ვინცა ხართ
ბრძენი,
რას წარმოადგენს ასეთი
ტრფობა?!

— ბ —

ბორკილ ვორექე
უსაშველეთგ,
ბაწარ(ი) გიმობუ
ვითოჩხოროფა.

შებორკილი ვარ უსაშველოდ,
გაბაწრული ვარ ცხრამეტ
წყებად.

— გ —

5. გომინწყ(ი) მიშველი, მირექ
კეთილი,
ღორონთ(ი), დინაფა
ვამიჭყოლოფა!

გამიხსენ, მიშველე, ვინ ხარ
კეთილი,
ღმერთო, დაღუბვა არ
მიწყალობო!

— დ —

დაბადებაშე ვა მოჭირგდგ,
დემორხინუანც ათე ცოროფა!

დაბადებიდან არ მჭირდა რა
დამაძაბუნებს ეს სიყვარული!

— ე —

10. ეცალი ცოროფა გოდინუანც,
ვეგორინუანც სწორი შარასგ,

ასეთი ტრფობა დამღუბველია
არ დაგაყენებს სწორ გზაზე,

— ვ —

ვიშო, მიოცოთი ათე წუთის,
მა სი გირჩენქე, ვედგეზარას!

იქით გადაკარგე ამ წუთშივე,
მე შენ გირჩევ არ დაიზარო!

— ზ —

ზეთ(ი) ვაგშურტუ თე
ცოროფაშე,
შხვა მითინშეთი
ვადგენჯარასგ!

ზეთი არ გამოვა სიყვარულიდან,
სხვებისგანაც ნუ შეგშურდება!

— 01 —

15. თითო-თითოსგ ირკოჩი
თქუანცვ,
მარა ვა ვარზე დაჯერებასვ;

— 0 —

ითამ ბოშალა ცუდი რენია,
მარზენა თეშენი თაკილებას.

— 3 —

კვლე მანგარო ასე ვორექე,

20. ღუცუ ვავარზე დათვინებასვ,

— 3 —

ლები ვორექე თე სუროფაშე,
ველუქუ სქანდე საშულელებას.

— 8 —

წწარეში მეტი ჰამო ვა
გიჩქე
ღიო ძღაბი რექე, ვა
გოიმორსებუ,

— 6 —

25. ნანდულც გიყორცვ, თქროთ
მიგორჩქე,
პატიი ვაცე, გაგელგჯებუ.

— 02 —

ორგული სიტყვას ქოგიწინა,
ხეს აგოლანა მი გემინჯებუ?!

— 3 —

პოლიტიკა რე სქანი რაგადი,
30. სი მუს რაგადანქ, მა
ვებრჩქილექ.

— 8 —

რომიში შუმას მა
მიმტკიცენქე,
მა თაში ფიფრქე თვითვან სი-
რექე.

— 6 —

სქანი რაგადი მოდინუანცვ,
ვორწყექ, სუროფას
ქომიძვირენქე,

თითო რაღაცას ყველა იტყვის,
მაგრამ არ მომწონს და აღარც
მჯერა;

ყმაწვილობა ვითომ ცუდი იყოს,
ამისათვის მძრახავენ თითქოს.

მკლავი ძლიერი (სწორედ) ახლა
ვარ!
თავს არ ვაძლევ დათმობის ნებას.

ავადმყოფი ვარ სიყვარულისგან,
მოველი შენგან მოშველებას.

ხიმწრის გარდა სიტკბო არ იცი,
ჯერ გოგონა ხარ, არ განვიცდია,

ნამდვილად გიყვარს, თქროთ
თვლი,
პატივი არსცე, სპილენძად იქცევა.

უმგვანო სიტყვებსა გეტყვიან,
არ მოგხედავენ, ვინ
გიპატრონებს?!

პოლიტიკაა შენი სიტყვა-თქმა,
შენ რასაც ამბობ, მე აღარ მესმის.

რომის სმასა მე რომ მიმტკიცებ,
მე ასე მესმის, თვითონ შენა ხარ.

შენი სიტყვები მე დამლუბავს,
ვხედავ, რომ ტრფობასა მიძვირებ.

— ტ —

35. ტრახახლათ ვეგებღვანქგდა,
ართი სიტყვასგ ხოლო
ქოფთქუა:

ტრახახობად თუ არ ჩამითვლი,
ერთ სიტყვას კიდევ მოგახსენებ:

— უ —

უსამართლობა ვეცუაფუნო,
ჩეთღ დიბრჩგნე, ვაპუნდას
სქუა?!

უსამართლობა არ იქნება,
თეთრად დავბერდე, არ მყავდეს
შვილი?!

— ფ —

40. ფათერაკიქგ ვომირჩქინდასგ,
მის ვეჭვებუქუ, მის მუ
უწუა?

ფათერაკი რომ ამეკიდოს,
ვის შესტივიდება ჩემზედა
გული?

— ძ —

ქიმინ(ი) ძღაბალა, დუდ(ი)
დამანები,
მასი რთხიინქ, ვარიას ნემ
თქუა!

ქენი ქალობა, თავი მომანდე,
მე შენ ამას ვთხოვ, უარს ნუ
იტყვი!

— ლ —

45. ღუმე მიღუღუ ართი სისმარი,
ღორონთქ ცუას
ჯგვრობუაში, —

წუხელ მეზმანა ერთი სიზმარი,
ღმერთმა (ის) კეთილად
მომივლინოს, —

ყორანქ ქემორთგ, უჩაში
ნწერილქ,
წამალ(ი) ქომუჩუ გურიშ(ი)
ქუაში.

ყორანი მოვიდა, შავად მოსილი,
გულის ტკივილის მომცა წამალი.

— შ —

შიში ქობძირი,
ქემაშქურინუ,
მერჩქვანელ(ი) ვა ვორდ(ი)
ათე ჯგუაში.

შიშმა შემიბყრო, (ძლიერ)
შევშინდი,
არ ვიყავ ასეთზე შეჩვეული.

— ზ —

50. ჩილი რცუნცია,
მუმახვამესგ,
კეთილ(ი) შეძენა
ქომოლსქუაში.

ცოლი გყავსო, მომილოცეს,
კეთილის შეძენა — გაყიშვილისა.

— ც —

ცა დო ქიანა ჩქიმი ორდგკო,
ითამ თიზმაქ ქემახიოლგ,

ცა და ქვეყანა ჩემად მიმაჩნდა,
ვითომ ეგზომად მე გამიხარდა,

— d —

ძვირფასი განძი ხეს
 ქომეჩესგ,
 55. ცანცალქ გემიოლ,
 მუმარსიოლგ,

— ვ —

წუთიერი რდგ,
 დაბლორებედი,
 თეზმა ხიოლქე წყარც
 გემიოლგ.

— ჳ —

ჭეხანც ქიმქმარულ, თურმე
 გოთანე,
 ქვანთდ ნანგარა
 ჩილამურეფი,

— ხ —

60. ხეთეხოლო პიჯვარი დიბწერი,
 მაფუდუ ბაბშე დგნაგურეფი.

— ჯ —

ჯოჯოხეთი რდგ ჩქიმო
 უკული,
 რადგანც ვაბძირი თექი
 მუთუნე.

ძვირფასი განძი მომცეს მე ხელწი,
 ავცახცახდი, თავბრუ დამესხა,

წუთიერი იყო, მოგტყუებულვარ,
 ყოველივე ეს წყალში ჩამივარდა.

ცოტა ხნით მიმეძინა,
 გათენებულიყო,
 ტბორად იდგა ცრემლთა ღვარები.

მქონდა ბაბუასგან გამოცდილება,
 გადავისახე წამსვე პირჯვარი.

ჯოჯოხეთი იყო ჩემთვის ყოველი,
 რადგან ვერ ვნახე იქ ვერაფერი.

17. საგოროფო (ანბანის წყობაჲ)

სატრფიალო

(სენაკური ვარიანტი ზუგდიდელი მთქმელის გადმოცემით)

— ა —

ართი სიტყვათ, ანდამატი
 რექ
 ვა გოსაჭირგ სი ბრელი
 ცქვაფა;

ერთი სიტყვით, ანდამატი ხარ,
 არ გჭირდება შენ ბევრი ქება,

— ბ —

ბეხვერია დო დვაჭვიჭვალი,
 ცაშე გიმნალგ, რექ
 მოძირაფა;

გათქვირული და დაწვმღვივარი,
 ციდან მოსული ხარ ჩვენება;

— გ —

გიძიცანქენი, ცა ისარკუუ,
 სქანი სარხოსგ ვარე მუნაფა...

გაიცინებ, ცა გაკრიალდება,
 შენს სიახლოვეს, არ იღრუბლება.

— დ —

დაბადებულზე თაშ(ი)
ერჩქინელი, —
გურიშ(ი) მალამა, შურიშ(ი)
ჩხონაფა.

დამბადებლისგან ასე შექმნილი,
გულის მალამოვ, სულის
ცხონებავ,

— ე —

ეფერი ბედი მობძედასიო,
ჰამო წინათვ დემერაგადე.

(ეგებ) ისეთი ბედი მეწიოს,
რომ ტკბილი ენით მელაპარაკო.

— ვ —

ვარიაშ(ი) გამათვ, ქოს
თქუანდე.
მოგურუანდე, მა ვემეფხვადე!

უარის ნაცვლად „ჰოს“ ამბობდე,
შემასწავლიდე, რასაც ვერ
მივხვდე!

— ზ —

ზაფრაშ(ი) წამალცვ
მიმზადენდე დო
კილეს, კილესა
კილამირღვანდე!..

ზაფრის წამალსა მიმზადებდე და
მკლავსა მკლავსშიდა გამიყრიდე!...

— თ —

თუთარჩელა დო ჩხანაიასვ,
ირფელი უჩქვ ჩქიმი
წვალება;

მთვარიანმა და მზიანმა დღემ
ყოველი იცის ჩემი წვალება:

— ი —

ირნერი ჭუა დემეფარებუ,
ქემაშინიი სქანდე ალობა...

ყოველგვარი სენი მომშორდება,
როცა მექნება შენგან ალობა...

— კ —

კისერ(ი) მებკვათე,
ზგსზგრ(ი) ვა ურცუ,
რთხიინქ ქომუჩე სი
მოწყალება!

ყელი გამომჭრა, სისხლი არ გავა,
გთხოვ, რომ მომცე შენ
მოწყალება!

— ლ —

ლური ვამილუ სერ(ი) დო
დღაშითვ,
უსქანეთ სორე დროში
ტარება?

ძილი არ მაქვს დღისით და
ღამით,
უშენოდ სადაა დროს
ტარება?

— მ —

მუნაფაშ(ი) წკვერემ(ი) სი
გომსენთორი,
დო მუმაშორი ათე წვალება!...

ღრუბლის წყვდიადი შენ გამინათე
და მომამორე შენ ეს წვალება!...

— ნ —

ნარტი შემრსული, დემანდი
გური,
ქომუხ(ი) ხიოლი დო ჰამო
ლური!...

ნატვრა აღმისრულე, მომანდე
გული,
მომეც სიხარული და ტკბილი
ძილი;

— ო —

ოკონ ღურელი გითელეზუდა,
ოშურეთიშე ვორდე
მოვლირი;

ვითომც მკედარი აღვედვინო,
სასულეთიდან ვიყო მოსული;

— პ —

პირი, პირო გოქუჩუჩელი
სამოთხეში ბაღეს რექე
ველირი.

ვარდი ვარდად გაფურჩქენილი
სამოთხის ბაღში ხარ ამოსული.

— უ —

ჟინი ჰავას ნოფეთე დგგქე
თუღონ ჰავაში მასგნთებელო;
გგმათანე მურიცხი რექე,
გოთანაში მახარებელო.

ზევით ცაზე! ჩირაღდნად დგახარ,
ქვეყნად ჰაერის მანათებლად;
გამთენებელი ვარსკვლავი ხარ,
გათენებისა მახარობლად.

— რ —

რსქინ(ი) დო ჰყორინი სქანი
ჰამო რე,
ტგბინი სქანდე ჰყოლოფუა
რე.

ტკბილია შენი წყრომა-მუქარა,
მადლი (და სითბო) შენგან
წყალობა.

— ს —

სუსთი გურიში იმენდი რექე,
მანგარ გურიში მანელებერი,
ტორონჯი რექე სიმართეშენი,

სუსტი გულისა მოიმედე ხარ,
მაგარი გულის დამწყნარებელი,
სიმართლის კარზე მტრედვივითა
ხარ,

შორშე გურიში მალორებელი.

შორიდან გულის მომტყუებელი.

— ჟ —

უღურუობაშ(ი) წამალი რექე,
გორჩქინელი სი ბუნებაშე,

უკვდავებისა წამალი ხარ,
ბუნებისაგან შენ გაჩენილი,

— ფ —

ფრინველი ჟი დო თუღო
სქელედი
ვეგეტოლებუ პირადობაშე...

ზევით ფრინველი, ქვევით არსება
პირადობითა ვერ შეგედრება...

1 ჰაერზე.

მუ ზომაშა მიცორქენი,
სი ქოგიჩქე მა მუ ფთქუა?
გურიშ(ი) ნარტი

რაზომამდეც მიყვარხარ,
შენ კი იცი, მე რა ვთქვა?
გულის ნატვრა აღმისრულე, —

შემირსული, —

დღასე ვაგომჰყოლილდა!..

მისდღეში არ დამივიწყო!..
ქრისტიანი არ ბრძანდები?

- 5. ქირსიანე ვა ზოჯენქო?
ქობილენცე ათე ჭუა,
ვეგნმადინე თე სოროფა,
ღვთისმშობელცე გიფუჩუა;
სიუბედურა მუს მავშაღე,

მკლავს ეს სატკივარი,
ვერ ავიტან ამ სიყვარულს,
ღვთისმშობელს გეფიცები;
შე უბედურისაჲ, რას მავშაღებ,
ასე რატომ მახრჩობ?

- 10. თაშ მუშენი მოშქვილდა?
ჯგვრც ვექენცე ჩქიმი ცოდა,
ეზმას მუსუ მიზინღუა?
გოტერხი დო გინოჰყვიდი,
ანწი მუჟამიშა ჩუა?!

კარგს არ იზამს ჩემი ცოლდა,
ეგზომად რად მაქაჩავენ?
გამოტყდი და გადაწყვიტე,
აწ რა დრომდე შეინახავ?

- 15. ბრელხანი რე სქან სოროფა
გურცუ მიღუ ჩუალირო,
ფულირი ჭირქ შემაწუხუ,
ანწი უჯგუ თქუალირო,
დიდას მუშენი დეზადი,

დიდი ხანია შენი ტრფობა,
გულში მაქვს დამალულად,
მალულ ჭირმა შემაწუხა,
აწი სჯობია ხილულად;
დედას რატომ დაეზადე,
ჩემი მომაკვდინებელ ჭირად?!

- 20. ჩქიმი მაცვილარი ჭირო?!

19. ლერსი სოროფაში

ლემსი სიყვარულში

აკა ქეგმაშინედასე,
სქანდე გემუანი ნინა,
უკულ(ი) ღურა

ერთხელ გამახსენდებოდეს,
შენგან ტკბილი ენა,

ვადმენარღებ(უ),

სიკვდილს არ დავინანებ,
დასაკარგში რომ მქონდეს ბინა...

სოდგა მიღუდასე ბინა...

- 5. ართი სქანი ჯგირ სიტყვათე
წყარც გეცენცე ჩქიმი დარდი,
ცხოვრებასე ქაწორხვადე,
ჩქიმი ცოდა-ჩქიმი მარდი.
ენა ხვალე მა ვა ბლოლამ(უ),
- 10. ენა სოფე ირი დროსე,
თამარც შალვა სოროფებუ,

ერთი შენი კარგი სიტყვით
განქარდება ჩემი დარდი?,
ცხოვრებაში შემოგხვდება,
ჩემი ცოლდა-ჩემი მადლი.
ეს მხოლოდ მე არ მომსვლია,
ასე ყოფილა ყოველ დროს,
თამარს შალვა ჰყვარებია,

1 გამოთქმულად.

2 წყალში გადაცვივდება ჩემი დარდი.

ქომიჩქენა ირიკოც,
 მა სი მეცოროფიკონი,
 ეშენ(ი) ღორონთი

ვამიჭყორც;

15. ათეშენი რე ბოშკოჩი
 ჭკუას გინოსხაუენცუნნი;
 დუდ(ი) იპილე, მუს ოხვარგ?
 მუჭოთ(ი) ზესხგრი(ი)

ვაურცუნნი;

ენა იშენით ვეფირქა, —

20. ზესხგრი გურც(უ)

ვაუსუნნი!..

ჩიჩიეთი გენწარბუ,
 მუჟამც საქმე წაურცუნნი...
 სი ვეფირქა ბოროტება,
 თენა რდასი მუთუნ ნერი,

25. ის ჭკიჭკიტიათი ორთგ.

ტურა, ყურდგელი დო

ნგერი;

საქმე ცოროფილობა რე —
 გიჩქედასგ — ოშინერი,
 სი პილი დო სი დომთხორი,

30. სი დაჭკვერი სქანი შერი!

რაც ყველასთვის ცნობილია.
 შენი შეყვარებისთვისაც,
 მე ღმერთი არ გამიწყრება;

ამიტომაც ვაჟკაცი
 ჭკულიან რომ გადაცდება;
 თავი მოვიკლა, რას შევლის?
 თუმც სისხლი არ გასდინდება,

ეს მაინც არ იფიქრო, —
 სისხლი გულს არ აცხია!

გლახაკიც კი გამწარდება,
 როდესაც საქმე წახდება...
 არ იფიქრო რაიმე სახის
 რომ ეს იყოს ბოროტება,
 ტურა, მგელი, კურდღელი და
 იმას ჭიანჭველაც შვრება;

საქმე შეყვარებაშია —
 რაც არის მრავალფერი,
 შენ მომკალი, შენ დამმარხე,
 შენ დააჭკვიანე შენი შტერი.

20. შხუანთი ცოროფა

შხულო სიყვარული

ქიანაშ(ი) გორჩქინუშუშე
 თეს ცოროფას უძახენა,
 თიშ(ი)ნძალა და მოხვარათ
 ბრელ(ი) ურწუმო უნათენა...

5. სით(ი) გიყორც, თისგო,

უყორქ,

გილეკვანწით იშა-აშო,
 წგ მინცა გიყორც მარა,
 წანას იყუაფუ მაშო!
 მინცასგთი თაში ოჭირ, —

10. ამდლა უყორც მუში ლადი,
 ჭუმან—ძუკუ ქოუსხუნუ,
 ვეწებოში, კლასიში ნარდი.

ქვეყნიერების გამჩენისაგან
 მას სიყვარულს ეძახიან,
 მისი ძალით და შეწვევით
 ბევრი ურწუმუნო მოუნათლავთ...
 შენც გიყვარს, მასაც უყვარხარ,

ისეირნეთ იქით აქეთ,
 წელს მინუცა გიყვარს, მაგრამ
 გაისად იქნება მაშო!
 მინუცასაც ასე სჭირს, —

დღეს უყვარს მისი ლადი,
 ხვალ — ძუკუ ურჩევნია,
 სკოლაში გაზრდილი ლადი.

ეს ცოროფა მუჭო ჯოხო?
ენა ცოროფა ვარენ(ი),
ცხადი!

მას სიყვარული დავარქვამ?
ეს სიყვარული რომ არაა,
ცხადია?

- 15. თეცალი მითავარიაშო
ცოროფა რე ნანდულ ჭორი,
მუჟამც უჟერო გრძნობათე,
ეფშაფუუ სუსთი ძორი,
უჟულ(ი) ართიანც ვემკანჭგნა,
20. ფუი, თეცალეფქ დინთხორი!..

ასეთი ვიგინდარებისთვის
სიყვარულია ნამდვილად ჭორი,
როცა აღუვსებელი გრძნობით,
აღივსება სუსტი მძორი,
ერთ-ურთს არ გაეკარებინ,
ფუი, ასეთები დაიმარხონ!...

21. შაირიფი

შაირმაზი

სოლედგარენი იფრჩქილექ
ზარეფიში რეკუასე,
ცოროფილიშ(ი) მოჩგლათა
მითინქ ვამიეფუასე!..

საიდანღაც ვისმენ
ზარების რეკვას,
სატრფოსაგან ჩამოცილება,
არავინ არ მოიეფოს!...

- 5. წოხოლეშე პიჯისქვამი,
უჟახალე — თუმა ფალო,
სქანი დუდი ქომუჩასე
შურიში გინართუაფალო.
ძლაბი, მუჭო ოსვისვინა
10. კისერ(ი) გიგე ქალარდიშა,
გათხულა გოკო მარა
ონჯლორე გიჩქ რაგადიშა.
ემერი ბოში მეურცუნე,
კუჩხის მაძენი, მეში რენო?

წინდგან პირლამაზი,
უკნიდან თმა-შთენილი,
(ნეტაე) შენი თავი მომცა
სულის გასართობად.
გოგოვ, როგორ იწმაწნები,
კისერი გიგავს ქალაღდა,
გათხოვება გინდა, მაგრამ
გრცხვენია გამხელა-თქმისა.
ეგერ ბიჭი რომ მოდის,
ფეხზე რომ აცვია, მეშისაა?
მობუზული რომ მიდის,
ჩემი სიკვდილი ავადაა?

- 15. მუჭო მიყვიყვიანცენი,
ჩქიმი(ი) წაულა, ლეხი რენო?
მიცორქე დო მიღირგქე,
სირმაში ძაფით მიკვრგქე,
გოიტუე, მიდინგქე,
20. ვაგოიტუე(მიღურუქ(უ)...
არეშუმში(ი) კაბა მოკო,
უჩა რუში გოცუნდასე,
ნაჩილ კოჩი მა ვა მოკო,
ნაქომონჯეს, ქოცუნდასე.

რომ მიდის, ჩემი სიყვარული ავადაა?
მიყვარხარ და მიღირხარ,
სირმის ძაფით მიბიხარ,
რომ გაგიშვა, დამეკარგები,
არ გაგიშვა, მომიკვდები.
აბრეშუმის კაბა მინდა,
შავი რუში გარს ევლოს,
ნაცოლარი კაცი არ მინდა,
ნაქმრევსა ჰყავდეს.

- 25. ჩქიმი თია ცოროფა
ხეს ქედმოკენუვასე,
ღლას ვაწმენტებუღლასენი

ჩემი წილი სიყვარული
ხელზე მყავდეს ჩაბლუჯვილი,
რომ მისღლეში არ გამექცეს.

30. ხე თეში ქიმეშქერუას.
 ცოროფაში სქვამი ლერსი
 მა თექ ქემობირუენი,
 ცოროფაში ცოროფილი
 თისგ ქოურჩქილუენი!..

ხელი ისე მომეჭიროს.
 სიყვარულზე ნაზი ლექსი-
 (ნეტავ) მე იქ მამდეროს,
 სიყვარულის მოყვარულს
 ის მოასმენინოს!..

22. ცოროფა

სიყვარული

ც ი რ ა

გ ო გ ო ნ ა

5. მელე-მოლე გვალა რე დო
 კოჩ(ი) გინორე ძგა დო ძგას,
 სქანჭირქ ქემადლოლასგნი,
 ვეგნაყუნა შხვადოშხვას...
 შხვადოშხვაში გინოყუნა
 მეიყოთანცგ საბოლას,
 მორო მა მუს ბგორგ, მარა
 გურ(ი) იშენითი ვა
 ბლოლანც.

გაღმა-გამოდმა მთებია და
 კიდებზე კაცი დგას,
 შენი ჭირი შემეყაროს,
 ნუ აპყვები სხვადასხვას...
 სხვადასხვებზე აყოლა
 დაგიკარგავს მომავალს,
 თუმც მე რას დავეძებ, მაგრამ
 გული დათმობას არ იზამს.

ბ ო შ ი

გ ა ჟ ი

10. ნანა მუ რე ვებგონინი!
 მუსუ ჯოხო გინოყუნა?
 გირავადუქ, ვა დეჯერა,
 ტრეფიში გაქნანწყუმა!

დედა (ეს) რა გავიგონე!
 რა თქვი, (სხვაზე) გადაყოლა!
 მტრებისაგან მონაჩმახი,
 გეუბნები, ნულარ გჯერა!

ც ი რ ა

გ ო გ ო ნ ა

15. ვარწყექო, სქან(ი) ცოროფაქ
 დახზრგენიათ ქემმანტუუ,
 მუ ფქიმინენ(ი) ვემეფხვადი,
 ანთასნერო გურ(ი) მართუუ;
 ქდაიჯერენ(ი) ვეშემღებუ,
 ვარიიქთი ვაშათქუუ,
 ვორწყექ მა სქან(ი)
 დაჯერება,

არ ხედავ, შენი ტრფობა,
 ცეცხლის გენიად მომენტო,
 ათასნაირად გული მეცვლება;
 ვერ მივხვდი, როგორ მოვიქცე;
 რომ დაგიჯერო არ შემიძლია,
 და უარსაც ვერ ვამბობ,
 სატირალი რომ გამიხდეს,

20. ონგარალო გინმართუუ.

ამიტომ თავს ვერ განდობ.

ბ ო შ ი

გ ა ჟ ი

ძღაბი მუს(უ)რე რაგადანქ!
 თე სი ბორო ვარდა გვალო,

გოგოვ, რასაა რომ ამბობ!
 შენ არ იყო მთლად სულელი,

საქმე ოძიცეთვ რე დო,
მუშენი ოშქვა ონგარალო?
25. ჩქიმ დიდას სქანი მეტი
მითინი ვაკო სანოსალო,
ირფელი ციდირებული აფუ,
საკაბო და საოსარო.

ც ი რ ა

— მათ(ი) ვარიას ვაბრაგადა,
30. ვართ(ი) მუმა დო დიდათი,
მუსუ ოკო უჯინათვ,
საქმე გინოფუყვიდათვ!..

ბ ო შ ი

— ენა არძას თაში ოჭირ
ახალგაზრდევინი გურცუ,
35. ნამთინესვ ჩხურუ აფუ,
ნამთინესვ გვლო ჭუნცუ,
ჩქენი ამბე გინოჰყორდვ,
მომავალი საბატენცვ.

23. კვარკვანტია

კვარკვანტია ტანი ქექე
თელო ორქოში კაკალი,
ნამ(უ) ბალესვ ინოჩანცვ,
თქვანიცალი ტატალი,
5. ხურხიჩელა, თოლიგვირა,
ნერი-ფერი წყორილი,
ბროლიში(ი) კიბირი მეჭედათ,
ართიანც მეწკერწკოლირი...
დეჯერი კოჩი ცოდა ორე
10. მაძირაფუ თეცალიში, —
კედერ(ი) ოთანთალაია,
მეგვანაფილ(ი) ჩხეშამიში;
თუმა ორშიალაია,
ცვა გიღუნა ფიჩალი,
15. თელ სიცოცხლეში ფასი ღირ,
თქვან სხეულში მირცახილი.

საქმე სალხინოდ არის დე
რად გსურს იყოს სატირალი?
დედაჩემს შენს გარდა
არვინ უნდა საბატარძლო,
ყოველივე ნაყიდი აქვს,
საკაბე და საპერანგო.

გ ო გ ო ნ ა

მეც უარს არ ვამბობ,
არც დედა და არცა მამა,
რას უნდა ვუცადოთ,
საქმე გადავწყვიტოთ (აბა)!..

ვ ა ჟ ი

ეს ყველას ამ სახით სჭირს,
ახალგაზრდების გულის (თქმას),
ზოგიერთს შესცივა და
ზოგიერთს მთლად სწვავს,
ჩვენი საქმე გადაწყდება
(ახლო) მომავალ შაბათს.

გ ო გ მ ა ნ ა

გოგმანა(და) ტანმოქნილი
ცოცხლად ოქროს მარცვალი,
რომელ ბალში იფურჩქნება,
კობთა თქვენი სადარი;
ყელთეთრა და თვალყუყუნა,
ნირი ფერში შერწყმული,
ბროლის კბილი მიჯრით-მჭიდროდ
ერთმანეთს შეწყობილი...
დაიჯერე, ცოდვა არის
ასეთის დამნახველი, —
გულმკერდი მოთიმთიძე,
თეძო ჩახვეულ-ჩაფსკენილი;
თმა შრიალით შარი-შურობს
შუბლი გაქვს გაშლილი,
მთლად სიცოცხლის ფასი ღირს,
შენი სხეულის მისხალი.

ეშმაკურო ვა გამგანი,
 მითინქ ვაგმაფიჩხანი,
 ქობწანდანი ართიანი,
 ეგებ ღორონთქ მირსხანი!¹.

ეშმაკობით არ ჩაგვითვალონ,
 ვინმემ არ შეგვაძრწუნოს,
 (მარად) გვწამდეს ერთმანეთი,
 ეგებ ღმერთმა გვიწამოს!

24. ჟომონჯაში ოსურჯაგმანიანი
 სოროფა

ჰერიანი ჭალის სიყვარული

ბოში

ბიჭი

სქანი(ი) სოროფაქ გამახანგ,
 ცალაცალო გილეფქენა,
 ირფელცართო ხე ავოლი,
 მეტებული მათუ ბინა!..

შენმა ტრფობამ გამაგიჟა,
 ცოფიანივით დავქერქეტობ,
 ყველაფერზე ხელი ავიღე,
 (და) ბინაც მივატოვე!..
 ერთი რამ შემომითვალე,
 თუ რა არჩევანს დავადგე?
 ან ბარათი მომწერე
 ან სიტყვით შემომითვალე;
 გეხვეწები, ჩემი სიტყვა
 უპატრონოდ არ დასტოვო!

- 5. აკა მუთუნ(ი) ქემომჩინი,
 მუ აზრისგ გივანწყუე?
 ვარა ბარათი ქმობჭარი,
 ვარა ნინათ ქომიწუე;
 გოხვეწქე, ჩქიმი სიტყვა
- 10. უმინჯურო ვამწიტუე!

ოსური

ქალი

ფუი, ღორონთქ დოჭყუასგ
 ეშმაკი დო მუში სქუა!
 მჭო აზრეფი გემიფაჩი
 მეტი მა სო მიღუ ჭკუა?

ფუი, ღმერთმა დასწყევლოს
 ეშმაკი და მისი შვილი!
 აზრები მთლად ამირიე
 მეტი მე სად მაქვს ჭკუა?
 აწი ჩვენთვის რაც სჯობდეს,
 რა ვიცი და რა ვითხრა?!
 აწი მეტჯერ არ თქვა თორემ,
 გულისტკივილი მომკლავს.
 რა დამმართე არ იცი,
 შე იუდა კაცისშვილო?
 ყველანი ერთად შემადქულე,
 ოჯახი, ქმარი და შვილი,
 სათამაშოდ მნახე და
 აბა (სხვაგვარად) რას იტყვი?!
 კარგად იყო, თუ ცუდად
 ჩემს ბედს მე ვსჯერდებოდი,
 მაგრამ შენი თვალთმაქცობით

- 15. აწი ჩქენო მუ უჯგუნი,
 მუ მიჩქე დო მუ გიწუა?!
 მეტი ვაგაცხადა ვარა.
 დობიღენც გურიში ჭუა.
 მუ ბლოლინი ვა ვიჩქენო,
- 20. სი იუდა კოჩიშ(ი)სქუა?
 ირფელართო გომიჯოგე,
 ოჯახი, ქომონჯი დო სქუა,
 სალაყაფოთ ქობძირი დო
 აბა მორო მუსუ თქუა?!
- 25. ჯგგრო რდუო, ფურო რდუო,
 ჩქიმი ბედის მა უჯერდი,
 მარა სქანი თოთმაცობათ

¹ ვინძლო ღმერთმა გვიხსნას.

გოკომიჭვი ჩქიმი ბედი;
 სიტყვა მუჩი, პატიოსანი,
 30. სქან(ი) ბოშალს ქიმივენდი;
 პილგნც, პილგნც თე ჩგლათა,
 თენა მუთ რე სი ვაგიკვე?
 დუდი თეში გომიჯოვე,
 ოკო გინიბლე დო იმნტე!

35. ტყებ(ი) დო ხორციქ
 ქგგმელუსუ,
 ფერ(ი) ქომიგვ ნარმაშა,
 ნოტე აიშან ბლურედიკო,
 თე დლაში მოჭიშაფაშა.
 თეში მეტი მა მუ ფთქუა?
 40. ვართი მუთა მარაგადე,
 ჩქიმი რინას ღურა უჯგუ,
 მა თაქ(ი) ცოლათ
 გილემგარდე.

ბოში

ოპო, თენა თაშ ქორედა,
 სქანი ჭირქ ქემლოლგ,
 45. თანაფაქე გომითანდგ,
 გეფხარი დო მახიოლგ.
 ჩქიმ სოროფა ქოგიღულდა,
 გურც თაკილი ვადეკენა,
 ჭიჭე გური ვაგუეჩათენი,
 50. ნანჭუეფი ვამორგენა,
 გვლო დიხაქ დინწყვასენი.
 სქანი გარდა შხვას ვეპუნა.

ოსურცი

სი იმენდის ირზენქენი,
 ვა გიჩქელას ჭიჭე ხანი,
 55. მართალი რე, ბოში რექქ,
 სოფელც ულუ დიდი განი,
 გილოურქუ, დუც(უ) ერთუა,
 გგაშინექ ხანდახანი,
 მარა თეშა ვაგმარზინე, —
 60. ოსურცუ ვაულუ მეტი ჯანი..
 ცირობა დო ოსურობა

დამიდაგე ჩემი ბედი;
 სიტყვა მომეც, პატიოსანი,
 შენს ვაჟკაცობას მივენდე;
 მკლავს, მკლავს ეს შეცდომა,
 ეს რად არ გიკვირს შენ?
 თავი ისე შემაძულე,
 უნდა გადვიდე-ვაგიქცე!
 კან-ხორცი ჩამომეძარცვა,

ფერი მიმიგავს ნარმას,
 ნეტავ დღემდე მომკვდარვიყავ
 ამ დღის მოსწრებაძდე...
 ამის მეტი მე რა ვთქვა?
 არც სხვა მეტქმის რამე,
 ჩემს ყოფნას სიკვდილი სჯობს,
 მე აქ ცოდვილი ვსტიროდე.

ვაჟი

ოპო, ეს ასე თუ არის,
 აღდგომა გამითენდა,
 შენი ჭირი შემეყაროს,
 ვავიხარე, ვამიხარდა.
 ჩემი სიყვარული თუ გაექს,
 გულს დარდი არ გაიკარო,
 ცოტა რომ არ ვიგულმოდგინოთ,
 ნაჩქარევი არ გვივარგა,
 მიწა მთლად რომ დაიქცეს,
 სხვას არ შევიერთავ შენს გარდა.

ქალი

რაც კი შენ მაიმედებ,
 არ გეგონოს ცოტა ხანი?
 მართალია, ვაჟი ხარ,
 სოფელსა აქვს დიდი განი,
 დადიხარ, თავსა იქცევ,
 გახსენებდი ხანდისხან,
 მაგრამ (მე) მას ვერ გაუძლებ,
 ქალს არა ავქს მეტი ჯანი...
 სიყმაწვილე და ქალობა,

სი, წამყუნი, გიჩქედასგ!
 მა ანწ(ი) ჭირმა სოღვა
 გორდა,
 მიღვაშ(ი) ნორჩალო
 მიჩქედას.

იცოდე, შენ წამიბიდნე.
 ვიგინდარების ლოგინში
 აწ საღდაც ვეგდო, ჭირიმე.

65. ხე დო დუცუ გოილუა,
 ირო ჩქიმი ღურადღაშა
 თინა სი ღდასგ ვეფირქა,
 მა სი გორთგრანქ შხვაშა;
 სით ჩქიმწკმა თაშ ვარეკედა,
 70. ვემეირთემდას ეთი დღაშა,
 ახ, კვნოხ დობღურედუკო,
 ათე დღაშ მოჭირებაშა!

ხელს და თავს შემოგავლებ
 მუღამ ჩემს სიკვდილამდე,
 ის შენ არასდროს იფიქრო,
 მე შენ გაგცვლიდე სხვაზე;
 შენც ჩემთან ასე თუ არ ხარ,
 არ მიგელწიოს იმ დღემდე.
 ახ, ადრე მომკვდარვიყავ
 ამ დღის მოსწრებამდე!

25. ბოზ დო ძაბიზი ნირო

ბიჰისა და გოგოს პაეჰრობა

ბოზი

ბიჰი

ძღაბი სქან დუდი გომიშქვას
 ბანძურ(ი) თუხარიკი ცხენო,
 ორქოშ(ი) ლაგამც
 მილაგიდვა,
 ვარჩხილც ვერდგ ონანგერო,

შენი თავი ვადამიქცია,
 ბანძურ ცხენად — თოხარიკად,
 ოქროს აღვირსა ამოგიდებ,

5. ვისხუნუდა გამიდღანი,
 ვაჩმარცხინე მუთუნფერო,
 ვარა ყოროფილ ვორდათგ,
 ვარა გინიფრთათგ ნტერო,
 მალაზონო მიღართიდა,
 10. მა თექ გახოლუუქ ბერო.

ვერცხლს დაგადგამ უნაგირად,
 გნებავს ამისთვის დამძრახე,
 ვერა, ვერ ჩამოგცილდები,
 ან ვიყოთ შეყვარებული,
 ანდა გარდავიქმნეთ მტრად,
 შენ თუ მონაზვნად შედგები,
 მე ქი გეახლები ბერად.

ცირა

გოგონა

ბოშ, ქოუჯგუ დუდი(ი) განებე,
 სი თეცალი რაგადის,
 ჯგირ(ი) კოჩანა
 მიგოგორენ(ი),

ბიჰო, სჯობს თავი ანებო,
 შენ ამ სახის ლაპარაკს,
 კაი კაცობა რომ შეგატყო

15. მიუთა გილუ მაგალითი;
 გილუულ დო დუც(უ) ერთუა
 ნინაში თეცალი ტარკალით,
 კუჩხი ელაფირი ვაფუ
 სოფელც გილასარგალით.

სამაგალითო არა გაქვს;
 დადიხარ და თავს იქცევ
 ენის ამგვარი ტარტალით,
 ფეხი დაკოჭრილი გავქს,
 სოფელში ჩოჩიალით.

- დაჯვეშებულ ცოროფაქვ
 ასე ქაშომცოთვ ხეშა,
 ვა ვორწყექენი შურცუ ბკაშ,
 ვორწყექენი, გილაფქეშა;
 5. ვავა ნანა! მუსრე მორთვ,
 გენმახთხოზუჲ. საფულეშა...
 ძლაბი, მუჭო ვა მიძირუ,
 მიძირულა არძა ჯგირი,
 არძას დაბრაგადებუქუ,
 10. ვორდი ეში გამოსთილი;
 ექ მუჭო რე გინმართენი,
 მუს ვორწყექვ სქანი ჭირი?!
 შორშე გუვალუაფუდი,
 მუჭოთი ჩიტი ვარდიშ პირც,
 15. ვორდი თიში სრული მონა.
 ვავოცოთანდი თიში ჭირც.
 მუშენ(ი) ვარშგ თი დროება,
 მუ რე გოჭყოლიდუანცგ!
 ჩქიმ(ი) ძირაფაში გურშენი
 20. სით ქოცოფექ წირუასგ;
 ასე ვვალო გომჯოგენი.
 მუ ეშმაკი გილუანცგ?
 საწკიწკარი ვა ვორექ,
 ვართი ცუნგა, ვართი ცვერე,
 25. ჩქიმ ხორცის ვაჩამუდე,
 თაშ მუშენი გამაშთერე?!
 მუთუნ მოკო გიწუენი,
 ცალაცალო ირკაპუქუ
 მუდგა ჯგირი რლოლუენი,
 30. იშენ ვადამიბარდქე;
 ქუვორწყექ ჩქიმ საქმეს, —
 ტყურათ ქიგერდინაფუქუ.
 მილიონ ორქო მილუდასენი,
 სო ვახარჯა, მისგ მეფჩა?
 35. სი შაურცუ ვა გწომილა,
 მუჭოთ ვა მილუნი ბეჩა!
 ჩქიმ ქონება ათენა რე —

ხნიერმა სიყვარულმა
 ახლა ჩამიდლო ხელში,
 რომ არ ვხედავ სული კენესის,
 რომ ვხედავ, დავალ ქლოშინით.
 ვაი დედა! რას მიშვრება,
 ლამის ჩამსდიოს სამარეში...
 გოგო, როგორ არ დამინახავს,
 დამინახავს და ყველა კარგი,
 ყველასთან მისაუბრია,
 ვიყავი ამაში გამოცდილი;
 ეს კი რა ჭირად გადამექცა,
 რას ვხედავ შენი ჭირიმე?!
 შორიდან გარს უვლიდი,
 როგორ ჩიტი ვარდის პირს,
 ვიყავი მისი სრული მონა,
 მის ჭირს თავს არ ვარიდებდი.
 რატომ არ გახსოვს ის დროება,
 რაა რომ ვავიწყებს!
 ჩემი ხილვის გულისათვის
 შენც ყოფილხარ წირვაზე;
 ახლა მთლად რომ შემძილუე,
 რა ეშმაკი გივლის გარს?
 საქლღველი არა ვარ,
 არცა ყრუ, არცა ბრმა,
 ჩემსავე ხორცს რომ ვებენდე,
 ასე რისთვის ვადამრევე?!
 როცა რამე მინდა ვითხრა,
 ცოფიანივით იღრინები,
 რაც გინდ სიკეთე, რომ გიყო,
 მაინც არ ხარ მადლიერი!
 კი ვხედავ ჩემს სექმეს, რომ
 ტყუილად ვადაგყოლივარ.
 მილიონ(ი) ოქროც რომ მქონდეს,
 სად დავხარჯო, ვის მივცე?
 შენ შაურს არ გამომართმევ,
 როგორადაც არ მაქვს ბედშავს!
 ჩემი ქონება ეს არის,

1 დაძველებული.

- ლერსის ბჭარგნქე დო მერჩა,
თეშ(ი) მეტი მუთა აშქოსქედ,
40. ვართ ფარა დო ვართი ქეჩა.
გურიში აზრი გეკოპტყურინი,
სალამუსო ქაშქაბარი.
ჩქიმ ბოშალა, ახალობა,
სქან(ი) სოროფას მუვახვარი,
45. სი რდი ჩქიმი ანგელოზი,
შურიში გინართუაფალი,
ჯოჯოხეთო გინმართიო?
ლორონთ(ი), ანწ(ი) სი
ქემმეხვარი!..

27. საცოროფო

- ძღაბი რექი, ჯგირი რექი
ორქო რექი, პირი რექი,
ცაშე გიმაცუნაფილი
თე ქიანას რდილი რექი.
5. ქომწიი, მოლმაცუნუექუდა,
ვარა მუსი მიპირენქი?
ქუმობჯარი, ქეგგვალე,
მუჟამც იყუაფუქუ ხვალე,
თი წუთი დო სქანდა ურქი.
10. ირფელცართო ქიმვოტალე.
მუ თოლ(ი) ჯღარკუნტელი
რექე,
სქანი თოლეფც ქუგუვალე.
ლორონთც თეში მოურდუდა,
სასახელო ცირა რდე,
15. ჩქიმდა მითინი ვაისხუნდასი,
დუცუ გომილუანდე;
საცოროფო სახსოვარო
სირმაში ქესას მიჭანდე,
ითამ საცოროფო რდას დო
20. სახელც გინომთირანდე.

28. საცოროფო

ვარა რინა, ვარა ღურა,
მიცორქ, მუჟამიშა ფუბლა?!

ლექსებს დაგიწერ და მოგცემ, ეგრეცემ,
მასზე მეტი არ შევრჩება,
არც ფული და არცა ქეჩა.
გულისთქმა რომ დამსტყუე,
მოგანდე ნამუსი, რწმენა,
ჩემი ბიჭობა, ყმაწვილობა,
შენს სიყვარულს შევალე,
შენ იყავ ჩემი ანგელოზი;
სულისა გასართობელი,
ჯოჯოხეთად გამიხდი?
ღმერთო, აწი შენ მიშველე!...

სატრფიალო

გოგო ხარ, კარგი ხარ,
ოქრო ხარ, კოკორი ხარ,
ციდან ჩამოყვანილი
ამ ქვეყნად გაზრდილი ხარ.
მითხარი, თუ გამომყვები
ანდა რასა მიპირებ?
მომწერე, შემოგველე,
როცა მარტო იქნები,
იმ წუთში შენთან წამოვალ,
ყველაფერს დავტოვებ.
რა ცისფერ თვალემა ხარ,
შენს თვალებს შემოგველე.
ღმერთს ისე აღეზარდო,
იყო სასახელო „ცირა“,
ჩემს თავს არვინ გერჩიოს,
და თავს მანაცველებდე,
ტრფობის სამახსოვროდ
სირმის ქისას მიკერავდე,
ტრფობის პატივდებისათვის
სახელსა შემიცვალიდე.

სატრფიალო

ან ყოფნა, ან სიკვდილი,
გეტრფი, სანამდე დავმალო?!

- ჭკუა შელასირი მათუ
ვა მარჩქილე ჩქინობურა.
5. სქან ცოროფა კილომირღუ,
მუჭოთი სანთელც საგურე,
სქან(ი) ხოლოსი ქობუასენი,
ეგებასი ვაბღურე...
დიდ ხანი რე ველუქუნი
  10. სქანდეცურე ქესასინი,
დაგვიანებას ვაველუდი,
ანწ(ი) მიქ რე გენდასინი?
მარა ეფერი წერილც ბჰარუ,
სანთელცალო გერდასუნი
  15. ფუი, ღორონთქ დოჭყუას,
თე ცოროფას ენდასუნი,
ცოროფა რე ოშინერი,
ოშ(ი) ეშმაკიში გორჩქინელი,
გვალო შიგოდინუანცი,
  20. თისი დეემოჯგირენი.
ინა ოკო ოჭოფე დო
ბაწართი დოკირენი,
ბაწარცგთი მესოფუნც,
ცუდეს ოკო დოხვილენი!..
  25. ირფელ(ი) ქობლოლი თეს
მარა,
გამიძალღუ ორჩინელი;
ნანდულც გურცუ
მერსოფუნცუ
დეკვირე დო ქობირენი.

29. საცოროფო

- მა ათესგ მეგიჩინა, —
ვაგომლანძღა ზიტყვა ჩქიმი,
მა სიცოცხლე გამსინთორი,
თიცალი თოლით მიჯინი!..
5. საწმობონო ჰყოფუდანი
ახალი გაჩინება ჩქინი;
ვოხექინი ალაბიხექ,
მეურქუნი, ალაბუნქი,
სქანი აზრიქ გევნომიღუ,

- ჭკუა შერყეული მაქეს,
არ მეყურება ჩვეულებრივად.
შენი ტრფობა გაყრილი მაქეს,
როგორც სანთელს საგულე,
შენთან ახლოს რომ ვიყო,
ეგების არ მოგვედე!..
დიდი ხანია, რომ მოველი
შენი მხრიდან ქისას,
დაგვიანებას არ ველოდი,
აწი ვინ მოვენდობა?
მაგრამ ისეთ წერილს დავწერ,
სანთელივით გამართულს.
ფუი, ღმერთმა დასწყევლოს,
ვინც სიყვარულს ენდოს?!
სიყვარულია მრავალგვარი,
ასი ეშმაკის გაჩენილი,
მთლად დაგღუპავს (დაგკარგავს)
იმას რომ დაემოყვრო.
ის უნდა გამოიჭირო და
ბაწრით უნდა შეკოჭო,
ბაწარსაც გასწყევტს,
სახლში უნდა დაამწყვდიო!..
ყველაფერი გაუკეთე მაგრამ,
გამიძალღა სიბერე;
ნამდვილად გულს დაგწყევტს,
რომ დააკვირდე და დაინახო,

სატრფივალო

- მე ამას შემოგითვლი,
სიტყვა ჩემი არ შემეგინო,
მე სიცოცხლე გამინათე,
ისეთი თვალთ მიმზირე!..
ახალი გაცნობა ჩვენი
ყოფილიყოს სამერმისო;
რომ ვზივარ, თანამჯღომი ხარ,
რომ დავდივარ, თანდამყვები,
შენზე ფიქრმა გამიტაცა,

10. ვაგორეჟი ჩქიმი ხუცუ,
 ობედი ვაჟვე საკვეცისუ,
 სქან ცოროფა მა თეში
 ბჷუნცუ;
- სქანდა გილმორულუვანც დო
 ვამარზენც სერიოთ ლურცუ;
15. სახეთ ობარჩხალაია,
 ტანო სრული მეჯინელი,
 სოთინი შხვადო ვაგმატებეჟ,
 სი ჩქიმო რეჟ ერჩქინელი,
 სქან ცოროფა თეში მაფუ
20. მარწუხ შორო მონჭირელი.
 ცოდა ვორეჟ, სიღურელი,
 სქანი გეშა მეზდინენი.
 სქან(ი) ცოროფაჟ დამასუსთუ
 ვეშემლებუ ქედოიძახე.
25. ართშა ვარა ქიმოძირი
 სქანი ბეხვერია სახე;
 რთხიინქ ქეშემცოდლიუე
 ათე სიტყვა ვაგომლახე..
 ქორძირინი, გოლუაფირო,
30. სიოლც ქუაყუნი დახე.
 სახე ანგელოზისა გილუ
 ყვა დო სახე გოძიცელი,
 ჩქიმი თოლიში მოსაწონი
 მითინი ვარე სქანიწერი;
35. მუჟამც დობლურენ ქუმორთი,
 ხელეფი ქუმომჰყვართე სქანი,
 თინწკმა ვარა სქან თოლიში
 ჩხე ჩილამურით დომგარი.

არ ვარ კარგად განწყობილი, ვეცისი აბედს ისე ვერ სწვავს, ვით მე შენი სიყვარული;

შენთან დამარბენინებს და ღამით არ მაქვს (თვალის) ლუღი. სახით (მზესავით) ქათქათა, შესახედად ტანადსრული, სადმე სხვაგან ვერ გაგიშვებ, შენ ჩემთვის ხარ გაჩენილი, შენი ტრფიალი მაგრად მაქვს, გაზივით მოჭერილი.

ცოდვა ვარ, შენი ჭირიმე, შენ გამო რომ დავიღუპო. შენმა ტრფობამ დამასუსტა, არ ძალმიძს, რომ დავიძახო. ერთხელ მაინც დამანახე შენი გაბადრული სახე; გთხოვ, რომ შემიბრალო, ეს სიტყვა არ შემილახო... როცა გნახე შემოგეველე, სიხარულს გადავეყვი.

სახე ანგელოზისა გაქვს შუბლგამლილი მოცინარე, ჩემი თვალის მოსაწონი არვინ არაა შენი დარი. როცა მოვკვდე, მაშინ მოდი, შემომტმასნე შენი ხელი, მაშინ მაინც შენს თვალთაგან დამაყარე ცრემლი ცხელი.

30. ცოროფაჟი გოზინა

სიყვარულის გახსენება

(ახალგაზრდობის პერიოდის მოგონება ხანში შესული ცოლ-ქმრის მიერ)

ქო მონჯი

ქმარი

— ახალგაზრდობაში ამბეს¹
 გიფშინანქ ოშინერც²,

— ახალგაზრდობის დროინდელს
 ვიხსენებ მრავალგვარს,

¹ ახალგაზრდობის ამბავს.
² ასგვარს.

მარა ყოროფაში გოშინა
ვაშინერც ორჩინელც.

მაგრამ სიყვარულის გახსენებდასული
არ ეგების სიბერის ჟამს.

ო ს უ რ ი

ც ო ლ ი

- 5. ენა ვაშინერციანი,
ნამ(უ) ღორონც აფუ
დოჩინელი,
ვარა მის ეწყინებუ
ღორონთიშე გორჩქინელი?!

ეს არ ეგებისო,
რომელ ღვთაებამ დაიბარა,
ანდა ვის ეწყინება
ღვთისაგან გაჩენილი?!

ქ ო მ ო ნ ჯ ი

ქ მ ა რ ი

- 10. — თიზმა მიძიცინგდანი,
მუზმაშა სი მონგარე,
სით(ი) ქოთქვიი მართებული
ვარა ტყურა მონკა რე.
შურღოგურით ვათქუენი
გინქედასი ცოდა რე.
- 15. ართმაჟიაში ღორებაშენი
ქიანა აკნაზლოდა რე.

— იმდენი გვეცინოს
რამდენიც შენ მატირე,
შენც სთქვი მართებულად,
თორემ ტყუილი მიძიმეა.
პირწმინდად რომ არ ითქვას,
იცოდე, საცოდაობაა.
ერთურთის მოტყუებისათვის
ქვეყანა დანთქმულა.

31. საყოროფო

საბრფიალო

ბ ო შ ი

ბ ი ჭ ი

- თოლ(ი) მაფ(უ) ჩილამურში
ეფშა
- თენა ირფელი სქანი გეშა,
გილუულ დო გილაფქეშა,
მუთა მიხვარინე თეშა!..
- 5. ათაშ(ი) ტანცე აშმართუ
აზრეფი თეში მანწარას,
ვართ(ი) ჩარცხია უპირებუ,
ხე მოუთხე მანგარასე;
სქანი დუდი მა მოძიოგ
  - 10. ილბალი დო ცვაჭარაქე...².
დურადლაშა ვალინანქე,
ვაგაცოიქ მა სი ურჩი ,

თვალი მაქვს ცრემლებით სავსე,
შენ გამოა ეს ყველაფერი,
დავდივარ და მწარედ ვკნესი,
ამას ვერაფერი შეველის!..
ამ სახით ტანში დაძვრება
ფიქრები ეგზომ მწარედ,
მოცილებას არ აპირებს,
ხელი უკიდია მაგრად;
შენი თავი მე დამანახა
ილბალმა და ბედისწერამ...
სიკვდილამდე გემსახურები,
არ ვიქნები შენი ურჩი,

1 სულით და გულით არ ითქვას.

2 შუბლზე წერას.

სალავათის გირაგადექ
მუშოთ გოკო მეტი ფუჩი?

სალავათს გეუბნები
ოლად გიხდა მეტი ფიცი?

ც ი რ ა

გ ო გ ო ნ ა

- 15. ქირსიანე მითი რენი
მირონი ოკო უსუდას!,
ცირა ბოშის დღას ვენდებუ
ხატით ქოუფუჩუნდას
ეფერი ღორონთქ ვაბლოლან,
20. წირსფალეფც გურც ჭუნდას!

ქრისტიანი ვინც არის,
მირონი უნდა ეცხოს,
გოგო ბიჭს არ მიენდობა,
ხატით რომ უფიცავდეს,
ისეთი ღმერთმა არ გვიყოს,
ჭირისუფლებს რომ გულს
სწვავდეს!...

ბ ო შ ი

ბ ი ჭ ი

- ცირა ღორონთქ ნემ მეიყუნუ
გურიში საჯვო ადგილიშა,
მა სი ვამაყვენუქუდა,
ბერო ულუ მარტვილიშა.
25. სქანდა იმენდ(ი) მილუ ვარა,
ვართ(ი) მიმართე აბრილიშა.
დღას მუთუნი ვა მისხუნუ
საქმე გინოჰყვადილიშა.

გოგოვ, ღმერთი ნუ მიგიყვანს
გულსაწვავ ადგილას,
მე შენ თუ არ მეყოლები
ბერად! წავალ მარტვილში.
შენი იმედი მაქვს, თორემ
ვერ მივალწევ აბრილამდე.
მის დღეში არ მირჩევნია რა
გადაწყვეტილ საქმეზე.

ც ი რ ა

გ ო გ ო ნ ა

- ბოშ(ი) დო ძღაბიში ცუროფა
30. ღორონთიშე იბადებუ,
ცირას ქეცუროფასგნი
ბოშ(ი) თიშენი იხანდებუ.
მათ(ი) ჩქიმდუღმო თაში
ვორდი
ბოშიშოთი მიტანჯებუ.
35. ათე ჩქიმი გაჭირება
შხვა კოჩიშა ვამინდებუ...
ანწი უჯგუ ვაცხადება
ვარა მუჟამიშა ფუბლა?
გირაგადექ სალავათის
40. ენა ვარე აკა ტყურა...
თე ცუროფა ვა გორგნცვ

ბიჭი და გოგოს სიყვარული
ღვთისაგან ისახება,
გოგოს რომ შეუყვარდეს,
ბიჭი იმიტომ ირჯება.
მეც ჩემთავად ასე ვიყავი,
ბიჭისათვის გატანჯული ვარ.
ეს ჩემი გასაჭირი
სხვისთვის არ მიმინდვია...
აწი სჯობს გამყდვენება,
ან რა დრომდე დავმალო?
გეუბნები სალავათს,
ეს ტყუილი არ არის...
სიყვარული არ დაეძებს

1 წასმული უნდა ჰქონდეს.

ვართ(ი) ღირსება, ვართი
გვარც,
ცოროფილი ვაკათვდა,
მუშოთ მოკო მათ თი ჯარი?
45. ცოროფილც ქობიძრგენი,
გგმანჯამუთ ცაში კარი;
ცოროფას უღალატასენი,
თიშ(ი) პიჯისგ ალიშქარი!¹.

32. სჰან(ი) ოსჰვიგური ვა მათჰში!
სქან(ი) ოსქვებურ(ი) ვა
მათქუე,

ტანცე მათუ გენაფილი,
თოლც სენთექე მემიდინგ,
აწმოფორე მუნაფილი...
5. თქვა ცოფეთე მოძირაფა,
ცაშე გიმაცუნაფილი.
თქვან(ი) მასქეამა ცირასქუა
ვეცუაფ დო ვეხანტუ,
მუთუნ საზოგადებასე.
10. უჯგუშეფი ვაკათუთ,
სქან(ი) თოლიში რხიან ჯინათ
უკუმელა ინათუთ.
თოლიგვირა, ბეხვერია,
თოლიიში ჯინაქ გამათუთ.
15. ცირეფც თეში აშაძირექ,
მუჭოთი ვარდი გენაფალა,
სქანჯგუაში მაძირაფუს,
მუთ(უ) შეულებუ გინოღალა?!
ცირა, აკა ქომიწიი,
20. მურე დუცუ მოუგონა!
ჩქიმ(ი) თოლც მუთა
შეხვალამუ,
ამილრც სქანი წონა...
დუც(ი) კვრგბო შერწირენქ,
რადგანც ვორექ სქანი მონა

არც ღირსებას, არც გვაწვილითა
სატრფო თუ არ ურეგია,
რად მინდა მე ის ჯარი?
შეყვარებულს როცა ვნახავ,
გამეხსენება ცისა კარი.
სიყვარულს ვინც უღალატოს,
იმის პირში ალისქარი.

შენს შესაფერს ვერ გამოვთქვამ!
შენს შესაფერს ვერ გამოვთქვამ,
უწინარეს ტანმა მიგრძნო,
თვალის სინათლე დამეკარგა,
მეფარება წინ ღრუბელი...
თქვენ ყოფილხართ ჩვენება,
ზეციდან ჩამოყვანილი.
თქვენსავით ლამაზი ცირა
ვერ დაიხატება, ვერც შეიქმნება,
რამე საზოგადოებაში
უკეთესი ვერ გამოჩნდება.
შენი თვალების ეშხიანი მზერით
წყვდიადი (ღამე) ნათდება.
თვალუყუქუნა, გაბადრული,
თვალის მზერამ დამლია.
გოგოებს შორის ისე სჩანხარ,
როგორც ვარდი გაფურჩქენილი,
შენი მსგავსის დამნახველს,
რით შეუძლია ატანა?!
გოგოვ, ერთი მითხარი,
თავს თუ რა მოუგონო!
ჩემს თვალს არ შეჰხვედრია,

მის დღეში შენი წონა.
თავს ვით კრავი შემოგწირავ,
რადგანაც ვარ შენი მონა,

1 ალი (ალისქარი).

25. ქგგომლეთე თქვანი ღუცუ¹,
მეტ(ი) მუთუნი ვა მოკონა.

ღირსმყავ თავზე შემომივლო,
მეტი არაფერი მინდა.

33. ძღაზი ღო ბოზოზი ლერსი

ძალისა ღა ვაჟის ბალეჰსება

ბოზი

ბიჭი

ართი ვარდი ფერი ბძირი,
შხვა ვარდისე ტოლენდენი,
ღუცუ თეში მოძირანდე
ფიფრქენდი,

ერთი ისეთი ვარდი ვნახე,
სხვა ვარდს რომ ეტოლებოდა,
თავს იმ სახით მაჩვენებდა,
ვფიქრობდი, არ მიმუხთლებდა,

ვადმალორენდენი²

5. ბოლო ღროშა ვა მიჩქვდღ,
ვარიას ქომიწოლენდენი.

ბოლო ღრომდე არ ვიცოდი,
უარსა თუ მეტყოდა.

ძღაზი

გოგო

ბოშ(ი) მუსუ რე რავადანქ!
მა სი შურო ვა გიჩინე,
საქომონჯო გორილ(ი) მათუ,

ბიჭო, რასაა რომ ამბობ!
მე შენ სულაც არ გიცნობ,
საქმრო მონახული მყავს,
საზღვარგარეთიდან არის.
შენ სხვა მონახე საცოლე,
კარგად თვალეზი დაპრაწე.

10. გრანიცული ვანიში რე.
სი შხვა გორი საოსურო,
ჯგერო თოლი გარიჟინე.

ბოზი

ბიჭი

ღორონთიშე ჭყელი ორდას,
მიდგაქ ძღაზის ენდასენი,
15. ძღაზიში ნარავადღშენი
ტომბას ინაქენჩასენი!

ღვთისაგან იყოს წყეული,
ვინც რომ გოგოს მიენდოს,
გოგოს სიტყვა-პირობაზე
ღრმა ტბორში რომ ჩახტეს!

ძღაზი

გოგო

ბოშ(ი), მუსუ რე რავადანქ,
სონ(ი) კოჩი რექ, მინორექ,
თუნთი ღო გერიცალო
20. ირო ტყასე მითორექ,
განათლებას ღდას ვა ძირე³,
ფერი ოჯახის ინორექ,

ბიჭო, რასაა რომ ამბობ,
სადაური, ვინა ხარ,
დათვი და მგელსავით.
ყოველთვის ტყეში ხარ,
განათლებას ვერ ეღირსებო
ისეთი ოჯახში დგახარ,

1 თავს კრავად შემოგწირავ.

2 არ მომატყუებდა.

3 ვერ ნახავ.

ცხენ-ონანგერი ვარსუნცუ
ირო შხვაშ(ი) კარც
გითხორენქ,

ცხენ-უნაგირი არ გყავს,
მათხოვრად სხვის კარზე დგანარ.

ბოში

ბიჭი

25. ცირა აზრი გურც(უ) მიღუ
ლო
მიჭირც თიში გაბედება?¹
სი ჭე ცურუ ქორექე დო
უცბაშე გიჩქ გაფენთება;
მუთუნ(ი) დიხას ჯგერი ვარე,
30 ცირასქუაში გაბეკება,
დორონთწყუმა ჯგერი გაფუ,
ქოილუდა სი დანდება!

გოგოვ, აზრი გულში მაქვს და
მიჭირს თქმის გაბედვა;
შენ ცოტა ხამი ხარ და
უცბად იცი დაფეთება:
არსად კარგი არ არის
ქალიშვილის ამაცობა,
ღმერთთან კეთილად ჩაგეთვლება,
შენ დანდობა თუ გექნება!

ძღაბი

გოგო

35. ბოში, სქანი რაგადიშე
ჟირი სიტყვა ძალომირე,
ეთი სიტყვა უკათენი,
ანთებაში წამალი რე,
ნანდულც სქანდა მიღუ
იმენდი
ანწი შხვაშა ვა მალინე!...

ბიჭო, შენი ნათქვამიდან
ორი სიტყვა ძალოვანია,
ის რომ გამოუტრე,
ანთების წამალია,
ნამდვილად შენი იმედი მაქვს,
აწი სხვასთან ვერ წავალ!...

ბოში

ბიჭი

40. ანწი ჩქენო მუ უჯგუნი,
სითი მუგაშინუაფუ...
ანწი ჩქიმი მონდურაფა,
მუ დროს გაშქიდირუაფუ?...
სი მუთუნი მომჩინენი,
მა თათრე მურცუ პკაშე,
45. საყოროფო ნაჭარათე,
გურცუ ნემ(უ) დომიხაშე...
დებაბდინი თიში აშო
თეცალ ჰამო მუთუნ(ი)
ვაფშ,
ინა მუთუნით ვენება,

აწი ჩვენთვის რაც სჯობია,
შენც (კარგად) მოგეხსენება,
შენგან რა საკადრისია,
აწი ჩემი დამდურება!
შენ რამე შემომითვალო,
მე აქ სულით დავიკვნესებ,
სატრფილო წერილით
გულს ნუ დამიხარშავ...
დაბადებიდან დღემდე
ასეთი სიტკბო არ მახსოვს.
ის არასდროს არ ისურვო,

¹ მიჭირს მისი გაბედვა.

50. ჭარილით დუდ(ი) ირთუენი,
ვარია დღას ვამიწუა,
მუყამც მუგაკითხუენი,
ანგილოზეფი გიძიცანც,
მა სქანოთუ ქიპუენი.
55. მუჭო ღვანწვი გიჭვიჭვანც,
ატამაში პირიცალო,
საცოროფო პიჯი გიღუ
აკნაწყორა ღვინიცალო;
ანწი დუდი ქიმეფჩათ,
60. ჩქენ ღორონთუე
ჰყოლოფირც,
კგლა გიმთუეზგმუათ
თი სქან(ი) ორქოში
კოლოფის!

ნაწერიტ თავი გაირთო,
უარი მის ღღეში არ თქვა,
რა დროსაც მოგაკითხო.
ანგელოზები გაიცინებს,
მე შენი რომ გავხდე.
ღაწვები გიღვივის
ატმის ყვავილის კოკორივით,
სატრფიალო პირი გაქვს,
შერწყმული ღვინოსათვის;
აწი თავი მიუშვათ
ჩვენ ღვთისაგან ბოძებულს,
გასაღები მოვარგოთ
შენს ოქროს კოლოფს!

ძ ღ ა ბ ი

გ ო გ ო

- ბოში, მუს(უ)რე რაგადანქე,
სქან(ი) რაგადი მუნერი რე?
65. მა თეს გამიბედღენ(ი) თინა,
სინამდვილეს სუნელი რე,
ჩქიმ(ი) კოლოფი სი ვაგვანჯე,
ინა მანგარ(ი) კილერი რე.

ბიჭო, რასაა რომ ამბობ,
შენი სიტყვა რა რიგია?!
მე მას ვინც გამიბედავს,
სინამდვილეში სულელია,
ჩემს კოლოფს შენ ვერ გააღებ,
ის მაგრად ჩაკეტილია.

ბ ო შ ი

ბ ი ჭ ი

- ჩქიმდეცურე, ჯვარგიწერც,
70. შოშე ქიგობუღდასენი,
სემეტი ღო სვაიეფი
~~წოხლე~~ ქაწოიშქუღდასენი,
მინუვლათ, მინიბლენქე!
ბორქომი ქიგეძღდასენი.

ჩემგან ჯვარი გიწერია,
შოსე გაბმულიც რომ გქონდეს;
სვეტები და ბოძები
წინ რომ აღმართული იყოს,
შესვლით კი შევახწევ,
ბოქლომიც რომ (ზედ) ეღოს.

ძ ღ ა ბ ი

გ ო გ ო

75. ბოში ეფერი ვა მიწუა,
ბოლოს გონარღღდასენი
ასე ირფელი ქომიწიი,

ბიჭო, ისეთი არ მითხრა,
რომ ბოლოს ნანობდე,
ახლა ყველა მითხარი,

1 შევალ.

გურც(უ) მუთ(ი)
 ქოგილუდასგნი!
 ღირსეული ეთინა რე,
 80. თუღო ნაზად(ი) რჩედასგნი,
 პაპა გემილენდასგ დო
 გურგინც გემიღგენდანგნი,
 ნაგურგინგ მანათეფი
 სტოლცგ გილაცენდასგნი...

გულში რაცა, რომ გგქონდეს
 ღირსეული ის არის,
 ქვეშ ნაზადი ეფინოს,
 მღვდელი გამოვიდოდეს და,
 გვირგვინს დაგვადგამდეს,
 საგვირგვინო მანეთები
 მაგიდაზე ცვივოდეს...

34. შამელი

ლუცი

გოფუშქუტელი იშვაშვალქ
 ქვგვალე!..
 ვე შიღებე, სი თეურე დო
 მა თაქ ხვალე;
 5. კვდერი ოთანთალაია,
 ბეხვერია,
 ქვილითიში გერღვაფაშა
 შურ(ი) მიგალე.
 მა სქანდა დო, სი ჩქიმდა
 შურ(ი)

გაფურჩქენილი ზასხასებ,
 შემოგველე!..
 არ იქნება, შენ იქა და
 მარტოდ აქ მე;
 (გულ)-მკერდი მოთიმთიმე,
 გათქვირული,
 ქვირითის დაყრაზე
 სული გელტვის.
 მე შენში და შენ ჩემში

10. ინოგიდგ,
 ჩქენ გოღურჯოლი შეცელიში
 გორჩქინარე,
 ათეშმეტო თე ქიანას
 ვეშიღებე,
 ერჩქინა დო გოფალუა
 15. ქვგვალე!...

სული გიდგას,
 ჩვენი ხვევნა ღუყის
 გაჩენა.
 ამის გარდა ამ ქვეყნად არ
 შეიძლება;
 გაჩენა და გახარება
 შემოგველე!...

35. სასოროფო

სატრფიალო

ბოში

მიყორქ, ცირა,
 ღუც გოიღუა მა სი ხვალე.
 სქანი, სახეს დო
 სქან ხონარცგ ქუგვალე,
 5. ცოდა ვორექ
 უსქანეთ მა თაქ ხვალე,
 ვაჩმარცხინე,
 ოსოქგეთე იხვარხვალე.

მიყვარხარ, გოგო,
 თავ გევლები მე მხოლოდ შენ.
 შენს სახეს და
 შენს ხმას ვენაცვალე,
 ცოდვა ვარ უშენოდ
 მარტოდ აქ მე,
 ვერ მოგცილდები,
 რამდენიც არ იტრიალო.

ცირა

10. — მურე ბოში,
დუღ(ი) მორწონც ნაბეტანც.
სი მუთ გიჩქუ,
მნარტულენდი სახე სქანც,
მინარტენი, სქანი დუღი
ვამოსქვანც,
მუკოთი მანი,
15. ვართი მეწონებუქ უხვასი.

ბოში

- ირფელი სარკო
ქოყოფენო,
მუს რაგადა?
ქეგიჯინი, სქანცალ უშნო
ქორე უხვადა?
20. უჯგუშ(ი) მი რენი,
ქოთქუანცე თეზმაკათა,
ვაიბაღუდა ხოლო უხვეფც
გაკობკათა,

ცირა

25. ვიშო მის რე ალუზგმე
სქანი დუღი?
სქანცალ(ი) ვორდენი,
აიშახ ხოლო მებდინუდი,
ვამოკოქ დო
დლასეთი ვეგელუქი,
30. მა სქან გეჩას
მუთუნნერო ვეგებლუქი.

ბოში

- ვარ ძღაბი, გიციგანი ვარა,
ორქო რექი.
დუღ მორწონცინი,
35. შნვაში უჯგუში ქოთ ქორექი.
მიცორქ, ცირა,

გოგონა

რა არის, ბიჭო,
თავი მოგწონს ნამეტანვად.
შენ საიდან იცი,
რომ ვნატრობდი შენსა სახეს.
რომ მინატრო, მე შენ არ
შემეფერები, როგორც მე,
არც სხვას მოეწონები,

ვაქი

— საარაკო მართლაც ხდება,
რასა ამბობ?
მიმოიხედე, შენსავით უშნო
თუ არის სხვა?
უკეთესი ვინც არის,
იტყვის ხალხი,
თუ არ გყოფნის.
— კიღევაც სხვებსაც შევეყრი.

გოგონა

დამეკარგე, ვის გაუტოლე
შენი თავი?
შენისთანა მე რომ ვიყო,
მანამდეც გავქრებოდი,
არ მინებხარ და
ჩემ დღეში არ მოგელი,
მე შენ ფაცერზე
არა გზით არ მოვხვდები.

ბიჭი

— გოგოვ, გეხუმრე თორემ,
ოქრო ხარ,
თავი რომ მოგწონს,
სხვაზე უკეთესიც ხარ.
მიყვარხარ, გოგოვ,

მოღმაცუნე ქორთხორენქი,
 მა სქანგურშენი
 ვაბლურცუ დო ქოთ
 ფხონენქი.

წამომყვიე, კიდეც გთხოვრებო
 მე შენს გამო
 არ მიძინავს, თან ვშიმშილობ.

ც ი რ ა

გ ო გ ო

40. — აბა მუსურდუ
 ბლანძღუნდინი
 ჩქიმი ვარდი!
 ხათეხოლო გორაფასე,
 სი მიჭყანდი.
 გაწვალენდი ითამ ვარა,
 45. გურით მათი იმგარდი,
 სი რექ, ბოში,
 ჩქიმი ფირქი, ჩქიმი დარდი.

აბა, რა იყო, რომ მლანძღავდი,
 ჩემო ვარდო!
 მაშინათვე გინებას
 შენ დამიწყებდი.
 ვითომ გაწვალეზდი თორემ,
 გულით მეც ვსტიროდი,
 შენ ხარ, ბიჭო,
 ჩემი ფიქრი, ჩემი დარდი.

36. სეზონური ყოროფა

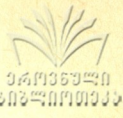
ბრფიალი სეზონშრად

(სახუმარო)

- კოჩი თიშენი ცხოვრენც,
 თე ქიანას გილართას,
 ირ(ი) დიხაში გილუვლათ
 შეხვადღეჯ შხვადო შხვას
 5. მინ ცირა დო მინ(ი)
 ოსურც(უ)
 მინი ნაქომონჯე სქვამც...
 მინი სუსთი, ტან(ი) ჭიფეს¹,
 მინი გვალო ფორთოხალც...
 არძას უღუ მუშ(ი) სეზონი,
 10. ირ(ი) თუთაში მუკუვლას...
 ტანჭიფე, სუსთი ცირა
 კვირკვეს ოკო გიყორდას;
 მუჟამც ჩხურ(უ) იცუაფუნ(ი),
 დამორჩილიში გინუვლას,
 15. თი დროს ოკო სქელი ცირა,
 კოჩიში გურქუ გოტებას...
 სიზონქ ქუმორთ შეუდიროთი,

კაცი იმიტომ ცხოვრობს;
 რომ იაროს ამ ქვეყნად,
 ყველა ადგილზე სიარულში
 შეხვდები სხვადასხვას.
 ზოგჯერ გოგოს, ზოგჯერ ქალს,
 ზოგჯერ ნაქმრევ ლამაზმანს...
 ზოგს სუსტს, ტანწერწეტას,
 ზოგს მთლად ფორთოხალს...
 ყველას აქვს თავისი სეზონი,
 ყოველი თვის გასვლისას.
 ტანწერილი, სუსტი გოგო
 ივლისში უნდა გიყვარდეს,
 როცა სიცივე იქნება, —
 შემოდგომისა დამლევს,
 მაშინ უნდა სქელი გოგო,
 კაცის გული რომ გათბეს...
 სეზონი დადგა, შევუღდექი,

¹ ტანწერილი.

20. თქვანოთ ლერსიში ჭარუას,
 თქვა გოკონანი, თინა მოკო,
 ქიდევკვირით თე სიტყვას,

დროს ვატარენტ, ვაჭუნუთ
 საყოროფოთ ართიანც,
 თეში უჯგუშ(ი) მუ შეულებუ,
 ვარა მა დო, ვარა შხვას?!

37. სოროფა

ეთინა რე, მა პჰუნცუნი,
 სოროფილი ვა პუნცუნი;
 მა მიცორც დო შხვასე პუნცუ,
 აღდაჩხბერ ჰუნც(უ) ჩქიმი
 გურც(უ).

5. თე სოროფაში გორჩქინუ
 ღორონთი დო კოჩიში ჰყელი
 ახალგაზდა გოხოლოჰქ,
 ვართი მენცარი დო ჰკვერი;
 სი ქეგმაშინეჰქენი,

10. ხანგა ვორეჰქ, დო შერი,
 უფონდიკეთ გინორთელც
 ვეგებძე კოჩიში ფერი.
 თე სოროფა ეფერი რე,
 ჩქიმი შური აქი ვარე,

15. სქანდა მიმანტებელი რე!
 სქანი გეშა დობლურენი,
 ძალამი შესაძლებელი რე.

38. სჰვამ ცირას!

თქვანი ცქვაფა დიდებული
 ირო მაფულუ გენაგონი,
 ტანლარჰემი, თუმასირმა,
 თოლაღმასი, კიბირ(ი)

ბროლი.

5. ხოლო უჯგუში ანწ იყიით.
 დიო სორე თქვან ცირობა?
 თქვა ზოჯენტენ თი ბინას

4. კ. სამუშია

თქვენთვის ლექსის დაწერას,
 თქვენ რაც გინდათ, ის მინდათ
 (მეც),

დააკვირდით ამ სიტყვას,
 დროს ვატარებთ (და) ვკოცნით
 სატრფიალოდ ერთმანეთს,
 (უკეთ) სხვა რა შეუძლია
 ან მე და, ანდა სხვას?!

ბრფიალი

ისაა, მე რომ მწვავს,
 შეყვარებული რომ არ მყავს,
 მე მიყვარს და სხვას ჰყავს,
 ცეცხლის ალი გულსა მწვავს.

ამ სიყვარულის გამჩენი
 ღვთის და კაცისგან წყეული,
 ახალგაზრდა გახლავარ,
 არც ჰკვიანი და გრძნეული;
 შენ როცა გამახსენდები
 ვარ გიყი, გადარეილი,
 არაქათ გამოლეულს
 არ მადევს კაცისფერი.
 ეს ტრფობა იმ ფერია,
 ჩემი სული აქ არაა,
 შენთან გამქცევ-მომსვლელია,
 შენს გამო რომ მოკვდე,
 ძალიან შესაძლებელია.

ლაგაჰ ძალწულს!

თქვენი დიდებული ქება
 ყოველთვის მქონდა განაგონი,
 ტანლერწამი, თმასირმისა,
 თვალაღმასი, კბილი ბროლი.

უკეთესი აწი იქნებით,
 ჯერ სადაა თქვენი ცირობა?
 თქვენ რომ ბრძანდებით, იმ ბინას

ასქვამანც დოკვანწილობა...
 მეჰამენეს მეუხვამუჲ,
 10. ჯგირი წესი დო ზრდილობა.
 მა სქან(ი) ირფელი
 მობწონცგდა,

მითინქ თაკილი ვა მუჩას.
 ოცქვაფალო იშინანა
 თე ვეზდას თათუშას;
 15. თქვანი მხარე ნათელი რე,
 სგნთე ვარე შხვა ქუჩას.
 თქვა აფუთუ ენარჩქინა
 ღორონთიშე ბუნებას,
 თელქიანა მიანარტე
 20. თქვან გილუგლა-გულეებას,
 ვამათქუჲ ჯგირო, მარა
 ვა ველექ ნდურებას.

ამშვენებს მორთულობა.
 მეამინეს მოულოცავს,
 კარგი წესი და ზრდილობა.
 შენი ყოველი თუ მომწონს.

ვინმემ არ მითაკილოს.
 ქება-ქებით ახსენებენ
 ამ მაზრაში თათუშას,
 თქვენს მხარეს ნათელი ჰფენს,
 სინათლე არაა სხვა ქუჩაზე.
 თქვენ ჰყავხართ გაჩენილი
 ღვთისაგან ბუნებას,
 მთელი ქვეყანა შენატრის
 თქვენს სიარულ-სეირნობას,
 ვერ გამოვთქვი კარგად, მაგრამ
 არ ველი დამდურებას.

39. უზურგინით გურგინელი

უზვირგინოდ დავვირგვინებაშლი

ჩქე გურგინი გიბდგითენი,
 აფუნი რდგ შხაფალერი,
 მორდიათგ თუთა პუნდეს;
 მურიცხეფი მაყარეთგ,
 5. რწომი ტოლბაში ორდგდო;
 მაფშალიეფი მახარეთ;
 ღვინი ეფშათ ქვანთედ დო
 ოჭკუმალი საქვარელი;
 ანტლასიში მანგიორო
 10. ნდოლო რჩედგ, საყვარელი!
 გოფალირცგ ვოხედითგ,
 დუდ(ი) ონდეთგ მიჩქედესგ,
 ია იაში პეჲულეფი
 ორთუმელო მემძედესგ,
 15. ალონქ ქოურაყუჲ დო
 სგნთექ გგმოკურცხინესგ.
 ყოროფაშე შულადირეფც
 დუდი ართო მიძედესგ.
 მუშენ რდგნი, ვა მიჩქედლო.

ჩვენ გვირგვინი რომ დავიდგით,
 „აფუება“ იყო დანამული,
 მეჯვარედ მთვარე გყავდა;
 ვარსკვლავები მაყრიონად,
 რწმული თამადად იყო და
 იალონი მახარობლად;
 საჭმელი გამზადებული და
 ღვინო სავსე იდგა ტბორად;
 ატლასის მავივრად,
 მდელი ვეო, საყვარელო!
 გაფურჩქვნილში ვიჯექით,
 თავი ძლივსლა გვიჩანდა,
 ია იას ყვავეილები
 სასთუმლად გვედო,
 იალონი გამოკრთა და
 სინათლემ გამოგვადვიდა.
 სიყვარულისგან დადლილებს
 თავი ერთმხარეზე გვედო.
 რატომ იყო, არ ვიცი და

1 აფუება — გაზაფხულის პირო.

20. ჭე ონჯლორე მიჩქედესგ.
მაყარეფი, შუმილეფი,
გოფშაფილო იბირდესგ;
„ჟამიერც“ დო „ბედინერას“
თანასწორო ირთუნდესგ..

25. მათშალია ღურჭულანდგ;
ჩიტეფი იჭვრჭინდესგ;
დაპეჯებული სუმარეფი
მუშუშ ყუჩა ირთუდესგ;

30. მაყარეფქეთ(ი) გაკოცუუ...
მორო მუსუ იქენდესგ.

40. ჩიტი, ჟორშენო?

ჩიტი ჟორშენო, მა სქანი ქირი,
ეკოთხოზინით სი ქეკაშირი,
სი გომირჩქინი თიცალი
ქირი,

მუთუ გინიბლი, ოხ,
გასაკვირი!

5. ითამ ფიფრქენდი, მათუდი
ჭოფილი,
კაკალი ფსუა გაფუ სოფილი,
სი ჩქიმ(ი) ცოდათ
მიკოქოსილი,

უჩა ბედით, გაფუქ მოსილი!..
იმენდი მიდუ, ხოლო გელუქუ,

10. გურიში მალამათ ირო
გელუქუ,

დო ჰა, თეზმას ქეგოფერუქუ,
სი ჩქიმი გურცუ უჩათ
წერგნქ!..
დითგრე ნერი, ქომუჩი გური,

მოშქვიდუანცგ ჩხე
ჩილამური,

15. ვარა მალირსი სამარეს ღური,
ქოთქვი, საბოლათ მუ
გილამუნი?!

დარცხენილი ვიყავით.
დამთვრალი მაყარები
გაბმულად მღეროდნენ;
„ჟამიერს“ და „ბედინერას“
თანასწორად იყოფდნენ...

ბუღბუღი გალობდა და
ჩიტეები ჟღერტულობდნენ;
დაპატიყებული სტუმრები
თავიანთ სახლებში

ბრუნდებოდნენ,

მაყარებიც დაიშალნენ,
აბა, რას იზამდნენ.

ჩიტო, გახსოვს?

ჩიტო, გახსოვს, მე შენი ქორი,
მღევრობაში, რომ შენ შეგელიე,
შენ გამიჩინე ისეთი ჭირი,

რით ავიტანე, ოხ, გასაკვირი!

ვითომც ვფიქრობდი, მყავდი
პყრობილი,
ერთი ცალი ფრთა გაქვს აცლილი,
შე, ჩემი ცოდვით აქ მოსპობილო

შავი ბედით გყავხარ მოსილი,
ჯერ იმედი მაქვს, კიდევ მოგელი,
მულის მალამოდ ყოველთვის

გელი,

და ჰა, ეგზომად გეფერები,
შენ ჩემს გულს მაინც შავად
სუდრავ!..
შეიცვალე იერი, მომეცი გული,

მახრჩობს (უწყალოდ) მდუღარე
ცრემლი,

ან მალირსე სამარეს ძილი,
თქვი, საბოლოოდ რას აპირებ?!

თე წანაქ თეში მიდართ,
ვაძიორ გემუანი რინა,
სო რექ ჩქიმი ჩე ტორონჯი,
სო გიღუ ორინალი ბინა?

5. სქან უმუშეთ მუშა ღირგ,
გაჭირებული ჩქიმი რინა,
ნჯარიში გაჩემებული კოჩი.
ხანგაცალო ვორიყვინა.
ჩქიმ ვა-რენო ვეყიდა,

10. გიღვორექე დინაფასე
ირო სქანი აზრი მიღუ
ოქმარე დო გიღართასე...
ბროლიში ცუღე გემდგვდას,
მუშო მოკო უკარეთე?

15. მუჭო თინა, თეშ(ი) ვერგენი,
მა ვებრგქე უსქანეთე...
ჩქიმი დუდი უბედური,
სქან(ი) დუც(უ)

ეკოდინაფილი,

მა სი ვამკმოჯინედინი,
20. ადრე მაფუღ(უ) გენაფილი.
მა გინიფრთი ცალა ნგერო,
ჯგვრი მუჭო მაქიმინე?!
სი თეურე დო მათაქ ხვალე
თენა მუთუ გინმალინე?!

25. აღდაჩხვრქე გომორჩქინდგ,
დომიქყ გურიში შეჭირება,
მარდ(ი) ღორონც,
მუთმოჭვნი,

შხვეფწკვმათი თაშ ქორენდა,
ჩქიმი გურცუ მუ ჭირნცენი,
30. ენა მუ გეგებუ შხვასე,
გიმე დინაქ ვა გობორცქ;
ეშე ველვონცქეკე ცასე.

ეს წელი ისე გავიდა,
არ მინახავს ყოფნა ტკბილი,
სად ხარ, ჩემო თეთრო მტრედო,
სად გაქვს სამყოფი ადგილი?²
შენს გარეშე არაფრად ღირს,
ვცხოვრობდე გაჭირებული,
ჯავრით გარინდული კაცი,
გიყვივით ვარ რეტდასხმული.
ჩემი თუ არ იქნები,
ვადგევარ დაღუბვის გზას,
ყოველთვის შენზე ვფიქრობ,
დილას და მზის ჩასვლის ჟამს...
ბროლის სახელი რომ მედგას
რად მინდა უკაროდ?

როგორც ის, ისე არ ვარგა,
ვერ ვივარგებ უშენოდ.
ჩემი თავი უბედური,
შენი გულისთვის დაკარგული,

მე შენ რომ არ მომხედავდი,
ადრე მქონდა ნაგრძნობი.
მე გადავიქეცი ცოფიან მგლად,
(აწ) სიკეთეს ვერ ვიზამ,
შენ იქა, და მარტო აქ მე,
ამას როგორ ავიტან?!
ცეცხლის ალი გამიჩნდა,
და დამიწყო გულჭიდება,
მაღლი დმერთს, რაც მე მჭირს,

სხვებსაც თუ ასე სჭირთ.
ჩემს გულში რაც რომ ჭირს,
ეს რა გაეგება სხვას,
ქვევით მიწა არ გაირღვა,
ზევით ველარ ვწვდები ცას.

1 ბინა.

2 სხვებთანაც თუ ასე არის.

ბოზი

ვაჟი

- ეოროფას გამართება აშე, მითი ართიანც ქენდებუნი, ჩქიმი გური სქან(ი) იესუაფუ, სქანით გაგმიკეთებუნი!...
5. ჩქიმი შური, ჩქიმი გური, სქანდა მაფუ მენდებული, აქი ხვალე ძორ(ი) დოსქედგ, შურ(ი) სქანსურე ინტებუნი; სქან(ი) შურქ აშო
მოლართგდა,
10. ჩქიმწყგმა აღვენსუ ბინა, ირო წორო იპუაფუთუ ღურადლაშა მადო თინა... სი ჩქიმწყგმა ვეციიდა, მუშა ღირე ჩქიმი რინა!
15. გორწყექენი ჯგერი მარა, ვა რძირენქენი მუ ფქიმიინა?!

საცა ურთიერთთან ნდობა არის, სიყვარულს მოსდგამს აღსრულება, ჩემი გული შენი იქნება, შენი ტრფობით რომ აღივსება... ჩემი სული, ჩემი გული, შენთვისა მაქვს მინდობილი, აქ მხოლოდ მძორი დარჩება, სული შენსკენ რომ გაიქცევა; შენი სული ჩემთან თუ მოვიდა; ჩემთან ექნება მას ბინა,

მუდამ ერთად ვიქნებით სიკვილამდე მე და ის... შენ ჩემთან თუ არ იქნები, რა ფასი აქვს ჩემს ყოფნას! როცა გიმზერ კარგი მარა, რა ვქნა როცა ვერ ქხედავ?

ცირა

ქალიშვილი

- ვაბძირენქენი, მუ მადლოე, სოთა ვორექ მანტებელი, სი დუდ(ი) გოგიჯოგუენი,
20. ვა ვორექე მა ეფერი, ტყურას ვამაღორენქედა, გასუაფუქ მადლობერი, ანგელოზეფი გოირენა ეშაკეფიში მანთხებელი.

— რომ ვერ მნახო, რა მომივა, არსად არა ვარ გამქცევი, შენ თავი რომ შეგაძლო არა ვარ მე იმფერი, თუ არ მომატყუებ, გეყოლები მადლიერი, ანგელოზები (გარს) გადგას ეშაკათა დამაფრთხობელი.

ბოზი

ვაჟი

30. ცირა მათი თინა მოკო ეშაკეფე ინთხასანი, მარა მითინც ვა უწუა ჩქიმი ამბე რკითხასანი, ეფერ მითინი ქიესუაფუნო

გოგოვ მეც ის მინდა, ეშაკები რომ დაფრთხეს მაგრამ არავის არ უთხრა ჩემი ამბავი რომ გკითხოს, იმფერი ვინმე იქნება?

1 შენი ტრფობით რომ გამოკეთდები.

35. სქანდული მიდამილასგნი!..

ცირა

ჩქიმი გურცუ თინა ოკო
თენა თაში ქორდასგნი,
მა ღორონ(თ)ც თის
ვოხვეწუქგ,

40. გვალო ვემოცოთასგნი;
ხასიათიქ ვაგვათერას,
ირი ახალ(ი) მორთასგნი,
ჩქიმ(ი) გურიშო მითინ(ი) ვარე
სქანიცალი ქორდასგნი.
45. მუთუნ(ი) იმედი ვა მოსქედ
უსქანეთგ მა ქიბრგე,
შურო ღორონთ(ი)

ქორწანცგდა
ფშხირ-ფშხირას ქემმაკითხე!..

ბოში

— მუჟამც გოკონი
ქემუურქ(უ)
შხვაში რაგადის ვარჩქილა,
50. მუთ(უ) გოკონი მა მიწიი,
შხვას მუთუნი ვაჩინა!..

ცირა

— ჩქიმ(ი) ცუდეშა სი
ქემორთი,
დანაუქვი ონჯუასგ,
ჩქენ(ი) ცოროფა ლასასგნი,
55. თი კოჩი ღორონთქ დოჭყუას,
მა მუხმას მიცორქენი,
თენა ნინაქ სო თქუას?!
43. ზხვადოზხვანერი ნოჰყვამდი დო აკანანაკმერა ლერსჰვი

სხვადასხვა სახის ნაწყვეტი და მიკვლეული ლექსები)

ჩქიმ(ი) ცოროფილი აქი ვარე
მარა არძას ირჩქილე.

შენს თავს რომ წამართმევს

ქალიშვილი

ჩემს გულსაც ის უნდა,
ეს რომ ასე იყოს,
მე ღმერთს იმას ვეხვეწები,

რომ მთლად არ დამკარგოს;
ხასიათი არ შეგეცვალოს,
ყოველ ახალ მოქცევის¹ დროს,
გულსაჯერი არვინ არ მყავს,
შენისთანა რომ იყოს.
რამე იმედი არ მრჩება
რომ ვივარგო უშენოდ,
ოდნავ ღმერთი თუ გწამდეს
ხშირ-ხშირად მომაკითხე!..

ვაჟი

როცა გინდა მოვალ
სხვის ხმას ნუ აპყვები,
რაც გინდა მე მითხარი,
სხვას არ დააბარო რა!..

ქალიშვილი

ჩემს სახლში შენ მოდი
უქმე დღის საღამოჟამს,
ჩვენი ტრფობის ხელშემშლელი
კაცი ღმერთმა დაწყევლოს,
რა ზომამდევ მიყვარხარ
ეს ენამ რით გამოთქვას?!
ჩემი სატრფო აქ არაა,
მაგრამ ყველაფერი ესმის.

¹ მთვარის ყოველი მოქცევის დროს.

- ვიოჯინალი სარკე მილუ,
გივოჯინექ, იძირე,
5. მილიონ(ი) კოც ქოუკათუენი,
მა თის იშენი ქიფჩინე.
ბოში მურე მიჯინექ,
ვა ვორექო სახერო!
ტანმოჭკირუა ძღაბის
10. სონია ბჯოხო სახელო,
სოდე დამიწონენქენი,
თექ ქგგმაღე სანთელო;
სისქვამე დო, ტანდობაზე
ჩქიმდა ძღაბის მართენო?
15. სით(ი) თოლ გვირა, მათ(ი)
თიჯგუა,

- ართო ვაკიკათენო?
ბოშიში მეტი მუ მიძირე,
შხვა ბოში(ი) ქემოკოდასენი,
მა შხვას ვა ვაქუნუქუ,
20. გვლო ორქოთ გორთასენი.
ჩიტ(ი) ქუდიშა მითომიხე
მაფშალია-გალიაშა,
სქან(ი) დუდი ქიმშომრინუას,
ჩქიმ ცუდეში ფანიაშა!...
25. მაფშალია ჩიტი პუნცუ,
ცურუს ვემთოტყობუდას,
ქობძირიდა, ქობუნდას,
ბედნიერი პყოფუდას?!
ვაბძირიდა, ჯანდაბას,
30. ქერც ვაკუვსოფუდას!...

44. ბოში(ი) დო ცირაფი ლიხსი

(ქალეაქიანის კიდევ ერთი განსხვავებული ვარიანტი)

ბოში

- კოჩიში თური მი იცუაფ(უ),
ქოთქუასენი თქვანი ცქვაფა?!
სისქვამეში ღორონთი რექ,
არძა ცირეფიში მაფა...
5. თქვან ხოლოს მითი რენი,
გურშა მიაკათუე რზაფა.

ჩასახედი სარკე მაქეს,
როცა დეხედაფე, მოჩანს,
მილიონ კაცში რომ ერის,
მინც გამოვიცნობ მას.
ბიჭო, რა, რომ მიმზერ,
(ნუთუ) არ ვარ სახეირო?
ტანმორჩილ გოგონას
სონია მქვია სახელად.
საცა რომ დამიწუნო,
იქ შემომეგლე სანთლად;
ტანადობით და გარეგნობით.
მე სხვა გოგო შემედრება?
შენ თვალუყუყუნა მეც ისეთი,

ერთად არ შეიყრება?!
ბიჭის მეტი რა მინახავს,
ბიჭი სხვა რომ მინდოდეს,
მე სხვასა არ ვაყყევიბი,
მთლად ოქროდ რომ ვადიქცეს.
ჩიტი ქულში მიზის,
იაღონი-გალიაში,
შენი თავი გაურბის
ჩემს ოჯახის ფანიას.
იაღონი ჩიტი მყავს,
სუროში არ იყოს დამალული,
თუ ვიპოვე, მყავდეს,
ბედნიერად შემერგოს,
თუ ვერ ვპოვე, ჯანდაბას,
ქორ(შავარღენს) დაებრღღენას!..

ვაჟისა და ძალიწვილის ლეჰსი

ვაჟი

კაცთაგან ვინ იქნება,
რომ გამოსთქვას თქვენი ქება,
სილამაზის ღვთაება ხართ,
ყველა ქალწულებს მეფა...
თქვენს სიახლოვეს ვინც არის,
ემართება გულის ზაფრა.

ირველიშა მისხუნუნა,
 თქვენ ძირაფა, თოლიში
 რძლაფა.

ყველაფერზე გვირჩევენა,
 თვალის გაძღება, თქვენი

- 10. ცირეფი ბრელი მიძირგნა
 შხვა რჯულა დო მარგალითი,
 მარა მუთა მიძირგნა,
 თქვანიჯგუა მაგალითი!
 ვარდიში უჯგუში სი რექ დო
 გობირელი ატამაში
- 15. გოქუჩუჩელი გილუულუ
 ატლასი დო არხამაში,
 მა ძირაფუ ვა ვორექე
 ცირა სქანი მასქვამაში,
 ვართ ვორექე მარჩქილუ
 სქანი(ი) ზიტყვაში მაჰამაში.
- 20. ჩქიმი მასქვლიდაფარი
 უკდებაში წყარი რექე;
 ათე ლერსი დოგიჭარი,
 სქანი(ი) იმენდიში მაჯინექ.
- 25. ღურაში კარც გილვორექ,
 ცირა სქანი სოროფათე;
 ბრელშა ვარია მითქულ
 უგა-მაგა წონებათე,
 მარა სქანდა ვა მანტინე,
- 30. ხართელი გაფუქ ჩხოროფათ.
 თიზმა გიძიციინდასგ,
 მუზმა მა სი მონგარე,
 დობლური, გეფთე გიჩქედას,
 თე სოროფა მონკა რე.
- 35. გოხვეწექ ქემკოჯინი,
 ოყია ქემოჭარე!...
 შიო ჩიტო ქოფურინი
 თენა ქიმეული თის,
 დიო სეს ქიმეჩი დო
- 40. უკული ქაჯუნი პიც.
 აბა, სქანი ჩიტობას
 მუს მომილა დენართის!
 ჩქიმ(ი) დუდ(ი)

გოგონები ბევრი გვინახავს,
 სხვის ჯურიც და მეგრელიც,
 მაგრამ არა გვინახავს რა,
 თქვენსავით სამაგალითო!
 ვარდზე უკეთესი შენ ხარ
 და გაფურჩქვნილი ატმისა,
 აყვავებული დადიხარ,
 საუნჯე და ატლასითა,
 დამნახველი არა ვარ
 შენსავით ლამაზისა,
 და არცა ვარ გამგონე
 შენს სიტყვის უამესისა.
 ჩემი განმკურნებელი
 უკვდავების წყალი ხარ,
 ეს ლექსი დაგიწერე,
 შენი იმედის შემყურემ.
 სიკვდილის კარზე ვდგავარ
 გოგოვ, შენი სიყვარულით,
 ბევრისთვის უარი მითქვია,
 უსაფუძვლო დაწუნებით,
 მაგრამ შენ ვერ გაგმტყვევი,
 შებოჭილი ვარ ცხრა მაგად.
 იმდენი გეცინოს,
 რადენი შენ მე მატირე,
 მოვკვდი, გავთავდი იცოდე,
 მძიმეა ეს სიყვარული,
 გეხვეწები, რომ მოიხედო,
 და თანხმობის ღირსმყო!..
 აშა ჩიტო, გაფრინდი და
 ეს მიუტანე მას,
 ჯერ ხელში მიეცი და
 მერე აკოცე პირზე.
 ჰაბა, შენს ჩიტობას
 თუ კარგ ამბავს მომიტან!
 ჩემი თავი შეაბრალებ

ქეშოვცოდილე
 ეთი ჩქიმი ცოდაშქვილც.

იმ ჩემი ცოდვით დამწვარს.

45. — სი ჩქიმ ცქვაფა
 დოგიჭყაფუ,
 გორწყექ ვა მომგონენქენი;
 სი ვამწუნენი, მა ვამჩქენო,
 გგშნავორა ვორექენი?
 ვასაკვირი მუჭო ვა რე,
50. სი ჩქიმ(ი) დუცუ
 ფთხორენქენი?
 მა სი მუშოთი მოკოქ,
 სათავადო ვორექენი?
 ვასაკვირი მუჭო ვარე,
 ხანგური ჭკუას ვაფულუნქუ,
55. თენა მასი ქოფშქიდენი,
 ჯარით მუჭო ვა ბლურუქუ?
 ცვერე რექო, თოლც
 ვარწყექო,
 გემასოფუუ მოჯგრეფი,
 მა ჯარიშა ნემიბლენქენი,
60. ბრელი პუნცუ მოჯინეფი.
 ჩქიმი გარდა ვაძირიო,
 სქანი ტოლი შხვა ცირეფი?!
 მა ეფერი ბოში მოკო,
 თავადსქუა პუნდასენი,
65. ღართ დო კაბათ
 მოკვართხილი
 ოკო ალაპუნდასენი.
 ლერსი ჯგერი ორე მარა,
 მაკვირენცე მოჭარუა
 დუდიშ(ი) ტვინცე შეგიფაჩ
70. შორშორიშე გონჯარუა,
 ბოშალას წაგიცუნე
 ღურადლას მიონარტუა.
 ბოში ელმოსხაპანქენი,
 დიო დუდი გეეწონი,
75. მუთი ვეგერგებუნი,
 შორშე უჯინი დო იხონი,
 მა სი გაყუნუდენი.

- შენ ჩემი ქება დაგიწყია,
 ვხედავ ტყუილს არ მომიგონებ;
 შენ არ მითხრა, მე არ ვიცი
 რჩეული რომ ვარ?
 საკვირველი რად არაა,
 შენ ჩემს თავს რომ მთხოვ?
- მე შენ რად მინდიხარ,
 სათავადო რომ ვარ?
 ვასაკვირი რად არ არის,
 სიგიჟეს რომ არ მაღავ,
 ეს, რაც შენ შემკადრე,
 ჯავრმა რად არ უნდა მომკლას?
 ბრმა ხარ, თვალს არ ხედავ,
- მოყვრებით შემოჯარული ვარ,
 ბევრი მყავს შემყურე,
 მე ჯარში რომ გამოვალ.
 ჩემს გარდა ვერ გამონახე
 შენი თანატოლი ქალწულულები?!
 მე იმფერი ბიჭი მიინდა,
 თავადიშვილი რომ მყავდეს,
 ჩოხა-ახალუხით მოკვართხული
- გვერდით რომ მომზღვედეს.
 ლექსი კარგი არის, მაგრამ
 მათებს მისი მოწერის (გაბედვა)
 თავის ტვინს შეგირყევ,
 შორიდან გაჯავრებ,
 ბიჭობას წაგიხდენ,
 სიკვდილსა მოგანატრებ.
 შენს თავს რომ მიტოლებ,
 ჯერ თავი აიწონე,
 რაც რომ არ გერგება,
 შორიდან უყურე, იმარხულე,
 მე შენ სანამ არ გაგყვები,

იმდღარ-ღღაშა დემონი;
 გურც(უ) მუშენი შემიწუხე,
 80. გირაგანდგქ, გეეგონი!

ცხოვრებას მონად შერჩი
 გულს რად მიწუხებ,
 რომ გეუბნები გაიგონე!

ბო შ ი

ვაჟი

— ცირა თაში გობლანძინი,
 თეშნერო მუქ(უ) გაგანწარ?
 ეშმაკეფქ გაცდუნუვო,
 ხანგურო მუქ აგახნარ.?
 85. სი ტყაშ(ი) მარშვინეს
 არჩქილი,
 სქანდე ღორონთქ დამიფარგ;
 სქან(ი) ქომონჯი ოკო რდას,
 ნაღართიაში მაშგრალი,
 სერ-სერით გიღმალგ
 90. ქოთომიში მახირალი,
 მახინჯეფიში ეკმაყუნე,
 მალებერი ეწწერიში,
 ხარცქილ(ი) ძიქვაში
 მენდუღული,
 ანთას(ი) დიხაში გეჭელიში.
 95. ოშიშა ნასუღებუ დო
 ციხეს მითნაგერგელეფი.

გოგოვ ეგზომ რომ გამლანძე,
 ამ სახით რამ გაგამწარა?
 ეშმაკებმა გაცდუნა და
 გიყურად აგახმიანა.
 შენ მხოლოდ ტყიურს უსმინე,
 შენგან ღმერთმა დამიფაროს;
 შენი ქმარი უნდა იყოს,
 დაკონკილი ჩოხის ამარა,
 ქათმების ქურდი და
 ღამის მაწანწალა,
 ქურდებთან მოხეტიალე,
 ეწწერებში მოარული;
 დახეჯული შარვლის ამარა,
 ათასგან დაკერებულის,
 ასჯერ ნასამართლევი და
 ციხეში ნაგორები.

ცი რ ა

ქალი შქვილი

მა ვარის ფთქუანდიდა,
 ჯარიში გინანქგრაფალო,
 საწმონთონთ მიმოჩქგქ,
 100. დო ვართი ოდინაფალო,
 ჭირშა ჭირც ნემ გემძინა,
 გურიში ოფშინაფალო...
 სქან(ი) მოჯლონელ ბარათიშე
 წოხოლენი ძალამი რე.
 105. ეთიცალი ბარათეფი
 ჩქენი აკმაკათალი რე.
 გიჩქედას სქან(ი) ვორექ
 ანწი შხვაშა ვა მალინე.
 აჰა, ასე მივოტალე,

მე უარს თუ ვამბობდი,
 ჯავრის გასაქარვებლად,
 სამერმისოდ მიმაჩინხარ
 და არა დასაკარგავად.
 ჭირზე ჭირს ნუ დამირთავ
 გულისა გამწყლულებლად.
 შენი გამოგზავნილი ბარათი
 წინანდელი კარგი არის.
 ასეთი ბარათები
 ჩვენი შემყრელი არის.
 იცოდე, შენი ვარ და
 აწი სხვასთან ვერ წავალ.
 აჰა, ახლა მივატოვებ,

110. გვიგორექ გათებას,
ქემორთი დო წყარ(ი)
ქიგიობი
ჩქიმ გურიში ანთებას...

ბოშო

ვაპირებ დამთავრებას,
მოდო და წყალი დაასხი
ჩემ გულის ანთებას...

ვაჟი

მა მუ მიჩქედ, უბედურცუ,
სი სოფექენ(ი) ჩგლათირი,—

მე რა ვიცოდო, უბედურმა,
რომ შენ ყოფილხარ
შემცდარი, —

115. სიკეთეში მანგიორო,
დუდშა გლახა წურაფილი
გვგატბებქ და, მალას ქე
მორთი,
გურ(ი) მაფუ გონქირაფილი.

სიკეთის სანაცვლოდ
თავად სიავის მსურველი,
თუ გაათბობ, მალე მოდი,
გული მაქვს გაშეშებული.

45. ყოროფაში ლერსი

ლესი სიხვარულში

კინე ლერსის ქიმივენდი,
დარდში მუმანქერაფალო,
მეტის მითინც ვა ვორწყექ
ჩქიმ სიცოცხლემ
მარსხებელო,

ისევ ლექსსა მივენდე,
დარდის გამქარვებლად,
მეტს არავის ვერ ვხედავ,
ჩემს სიცოცხლის დამხსნელად,

5. მა დო ჩქიმი ყოროფილც
თინა პუნა მარებელო;
ეგებ ქემადირსასგნი
გურიში გამახარებელო.
ჩქიმ დუდიში ირ სიავე

მე და ჩემს შეყვარებულს
მხოლოდ ის გვყავს შუამავლად,
ეგებ მადირსოს
გულისა გამახარებლად.

10. იკო მუმაშორასგნი,
ყოროფილიში მუნაჩინა
სწორას მუმოშინასგნი;
ირო მართალი მიწუას დო
ტყურა ვა დმადორასგნი,

ჩემი ყოველი სიავე
მან უნდა მომაშოროს,
სატრფოს დანაბარები,
რომ სწორად მომახსენოს;
ყოველთვის მართალი მითხრას,
და რომ არ მომატყუოს,
ან გამხადოს იმის ღირსი,
არადა არ მაცოცხლოს;
დამანახოს მე ის ვარდი,
ვისთვის ეს გული მკვდარია,
ვისთვისაც ვტირი, ვქვითინებ,

15. ქოპუას თიში ღირსი,
ვარა ვა მაცოცხლასგნი,
ქემოძირას მა თი ვარდი
მიშენ თე გურქ მიღურუნი,
მიშენ(ი) იმვარქ,
ბღურღულანქ.

20. ჩილამურით იფრჩუტქუნი,
ვა გაბრზი დო გავაცხადი,

მომდის ცრემლისა ღვარია;
ვერ გავძელ და გავაცხადე,

- ვით(ი) წანა რე მიფულუნი,
თი ზომას გივორექჲ
რინშა ლურა მისხუნუნი,
25. ქორძირგნქენი იბჭუტუქუ,
ვარძირგნქენი მანგარინე,
სქან(ი) ხეთ პილგნქედა ვარა
მეტ(ი) სოთინი ვა მალინე¹,
ოფცოცხლენი მუშოთ მოკო,
30. დუღშა ვამმასვარინენი?
ჩქიმ დუდიში გაჭირება
მა დღასე ვა დმაფარინე.
მა რთხინქ, ცოროფილი,
გინმოტუე ნგარასგნი,
35. ეფერი მუთუნი ქომიწიი,
გური გამიხარასგნი;
ცოდა ვორექ, სქან ცოროფაქ
მა თაშ(ი) ვამანწარასგნი.
ასე გვალო გემაჯოგე,
40. თე ქიანაში ცხოვრებაქ,
თოლც სგნთექჲ მემიდინე,
დემესუსთუ ძელ დო ძვალქჲ,
სქანი ცოროფაში გეშა
დებლიი მა საწყალქჲ,
45. სქან(ი) უჩურცხალ(ი)
მოინალეთ
სქანწკმა ქედმორინუასე,
სქანი ჯღარკუნტია თოლცე
ირთ ინმოჯინუასე.

46. საყოროფო

ართ(ი) ბალს ტორონჯი
ინოხენი
იშ(ი) მასქვამას მუთუნც ვა
ძირგ,
ბირა თექი რე, სქვამი²
გალობა
ექი ხიოლი დღას ვა დინე.

1 სხვან ვერ წავალ.
2 ლამაზი გალობა.

ათი წლით დამიძალია,
იმ ზომამდე ვარ მისულრ,
ყოფნას სიკვდილი მირჩენია-
როდესაც გნახავ ვიწვი,
რომ არ გხედავ ავტორდები,
შენი ხელით თუ არ მომკლავ,
მეტი ვერსად გაგვეცევი,
რომ ვიცოცხლო რად მინდა,
თავს რომ ვერაფრით უშველი?
ჩემი თავის გასაჭირს
მისდღეში ვერ მოვიშორებ.
მე გთხოვ, შეყვარებულო,
წუხილს რომ გადამარჩინო.
ისეთი რამე მითხარი,
რომ გული გამიხალისო.
საცოდავი ვარ, შენმა ტრფობამ
მე ასე რომ გამამწაროს.
ცხოვრება ამ ქვეყანაზე
ახლა მთლად შემძულდა,
თვალთ სინათლე წამივიდა
ძვალ-რბილი დამიუძღურდა.
შენი სიყვარულის გამო
დავილიე მესაწყალი.
შენი განუყრელ მსახურად

სატრფილო

შენთან (მუდმივად) მამყოფა.
შენს „ჯღარკუნტია“ თვალეშო
მოუწყვეტლად ჩამახედა.
ერთ ბალში მტრედი რომ ზის,
მასზე მშვენიერს ვერაფერს
ნახავ,
მღერა იქ არის, ტკბილი გალობა,
იქ სიხარული აღარ გაქრება.

5. გასაკვირი რე, თაშ
მოჭირგნ(ი),
თიშ ხონარიშა სოთა მარტინგ,
დამონებულ ვორექ თიშ(ი)
აზრით

გასაკვირია, ასე რომ მჭირს,
მის ხმას ვერსად ვერ გავეჭეცი,
დამონებული ვარ მასზე ფიქრით,

თიშ(ი) ჭვალვიკიშა
ვაგშმართინგ.
ეთი ტორონჯი ტატალეფიში
10. ხელმწიფეთგ რღგ
დაბადებული,
ვიდის შხვას არზენდ მეჭინათ
ლო
ნიჭიშენირდ ართო ქებული.
ზგსხგერი მისქერ თიშ
გონებათ²

მის ბრჭყალებს თავი ვერ
დავალწიე.
აი, ის მტრედი მშვენიერების
მეფედ იყო დაბადებული,
გარეგნობით სხვებსაც ამკობდა,
ნიჭითაც იყო მუდამ ქებული.
სისხლი მიშრება მასზე დარღით,

ნანდულო ვორექ
შეწუხებული;
15. ჰაი, მოწყალე, სი გოხვეწუქ,
თიშა ვორექ შური ნტებული,
თიშ(ი) აზრიქ რე გამახანგგ
ლო
სგნთე მაფუნა თოლც
ულირი.

ნამდვილად ვარ შეწუხებული.
ჰაი, მოწყალე, შენ გეხვეწები,
მე მასზე ვარ სულით სწრაფული,
მასზე ფიქრმა რომ გამაგიჟა,
სინათლეა თვალით გამქრალი.

ირო იმგარდი თიშ გონებათ,
20. ოლონც მაფუდუ
შხვაშაფულირი;
კინი თინა რე ჩქიმი წამალი,
შხვას ვასქელიდე გური
წუვლირი,
ლები ვორექ, ჭლექი მოჭორგ,
ნანდულც ვორექ ლანდო
გოულირი.

მუდამ ესტიროდი მასზე დარღით,
ოლონდ მალული მქონდა
სხვათათვის;
ისევე ისაა ჩემი წამალი,
სხვა ვერ უშველის წამხდარ
გულსა,
ავადმყოფი ვარ, ჭლექი მჭირს,
ნამდვილად ვარ ლანდად ქცეული.

25. მუშენ(ი) მალოლგნი ძამც
ქომიკვე,
თეცალი ცოროფა დიდი კილი
რე.
ნანდულ(ი) ქომიჩქგ
დოპილგნცგნი;

მიკვირს ასე რად დამემართა,
ასეთი სიყვარული სათაკილოა;
ვიცი, ნამდვილად რომ მომკლავს,

2 მასზე ფიქრით.

გური თინერო ალაჭვილი რე.
 თიშა მიმდომი დუდიშ(ი) სვილუა.

30. აზრი თინერო დონწყიილი რე.
 პასუხ(ი) ვამუჩუ, ხვეწაქ მედინ,
 მემიჩქ სოროფა მუჯორგიილი რე.

ეგრი დღასგ შურ(ი) მიდგენა დო
 ხოლო ართიან(ი) ვა მოცოდენა,

35. რინა მუ მაფუ მა წვალეზურო,
 გური ამარი ქენომსორდგმა;
 ტყაშა უტენა ჩქიმი ხვეწას დო
 ღურა მუთუ რე დგმოკორდენა?
 უჩათ ვორწყექე თოლიში სგნთეს,

40. ჩქიმი სიცოცხლე დინაფილი რე,
 ფულირ ჭირი რე კოც სვილგნცენი,
 გურიშ(ი) ზესხგრი სქერაფილი რე,
 ქავოლურუქუ თიში აზრისგ,
 გური თინერო ფშინაფილი რე,

45. ღორონთი ვაკათე თე სროფასგ,
 ეშმაკეფეში ძირაფილი რე.
 ყაზაყალათე ვემიფრჩქინათე,
 ათეზომაში კოჩიში წვალეზა,
 შევასრულათე ათე სოროფა

50. ჩქენო თინარე გურიში ხარება.
 ჩილო მოკოქ, ქგშეღირსიდა,

გული იმ სახით მაქვს ჩათუთქველი.
 ასჯერ მოვინდომე, თავი მომეკლა,
 აზრი იმ სახით მაქვს დაწყობილი.

პასუხი არ მომცა, ხვეწნამ არ გასჭრა.
 მგონი სიყვარული გამოგლოვილია.

ორი დღით სული გვიდგას და
 კიდევ ერთ-ურთი არ გვეცოდება.

ყოფნა რად აქვს გაწვალეზულად,
 გული ლამის დამიწყულულდეს მე.
 ჩემს მუდარას ტყეში აგდებენ და
 აბა, სიკვდილი რითი აგვცდება?

თვალის სინათლე შავად ბნელდება,
 სიცოცხლე ჩემი დაკარგულია,

მალული ჭირია კაცის მკვლელი,
 გულის სისხლი გამშრალია,

შემიკლავს მე მისი აზრი,
 გული იმ სახით გასივებულია.

ღმერთი არ ურევია ამ სიყვარულში,
 ეშმაკებისგან გათვალულია.

ვაეკაცობად არ მივიჩნითო,
 ამ ზომამდე კაცის წვალეზა,
 აღვისრულოთ ეს სიყვარული,
 ჩვენთვის ესაა გულის გახარება.

თუ მეღირსე, ცოლად მინდინარ,

მილიონმა ღირ დროში
ტარება,
ცა დო ქიანას თქვა
მაპალუთუთუ
თქვა ვა გოსქუნა ჩქიმი
ნჯარება.

მილიონად ღირს დროს ტარება,
ცადა ქვეყნად თქვენ გამაჩნიხართ,
თქნენ არ გშეგნით ჩემი
გამოჯავრება.

55. ძიცა ქედბჭყე, მარდი
გერგებუ
ირო იმგარდი მუზმა მარასგ,
წამაყუნენც ათე სოროფა,
მუ გინასქედგ, თეშ(ი)
მანწარას?
ჭყელი სოროფაქ მურე
ბლოღნი!

რომ გამაცინო, მაღლად გერგება,
მუდამ ვტიროდი, რაოდენ კვირა,
გამაფუჭებს ეს სიყვარული,
რა გადურჩება ეგზომ სიმწარეს?
წყეულმა ტრფობამ რაა რომ
მიყო!

60. ქიგლამიტუთუ უჩა შარასგ.
ხე დო კალამი არქა მეხვარი
სი ღუდ(ი) ქიმეჩი თე
ნაჭარასგ!..
ჯვეშ დო ახალც ართო
ვარსულე,
ქოთ(ი) მივოტალე ანწი
ნგარას.

დამტოვა ბნელ შარავზაზე.
ხელო და კალამო ჰარიქა უშველე,
შენ თავი მოაბი ამ ნაწერს!..
ძველსა და ახალს, ერთად
ვამთავრებ,
კიდევაც შევსწყვეტ აწი გლოვას.

65. ჰაიე-ჰოიეთ ეკვასურე დო
წამალც ქოუსვა გურიშ(ი)
ჭვალასგ.

ჰაი-ჰაით, ძლივს ვამთავრებ და
წამალს წაუსვამ ამ გულის
ანთებას.

47. მინუცას

მინუცას

მუქ რე შემოხვამილუთ
ცირა-სქუა მინუცას,
შიბული ვაფუქ იშ აზრის,
ქემონხურუთ დიდი ზღვას.

რა ძალამ შემახვედრა
ქალიშვილსა მინუცას,
გამიტაცა მასზე ფიქრმა,
შემაცურა დიდ ზღვაში.
შერყეული ვარ მის შემდეგ,

5. კოჩო მიბლასი¹ თიშ(ი)
უკული
ეცალი ვა დოლამუ შზვას,
ჯა დო ქუას ვოსხუპუქუ,
მინ(ი) დიხას დო მინი ცას.
დემასერ-სუნთექ დოშქვრტ,

ასე არ მოსვლია სხვას,
ქვასა და ხეს ვეჭიდები,
ზოგჯერ მიწასა და ცას.
დამიღამდა, სინათლე გაქრა,

1 კაცი მოვიშალე.

10. თეშ დოპილგ თიში ჯინაქ;
სწორეთ მომიკიონტუ
რაგად(ი) დო სქვამ ნინაქ.
ქარვასას ოკო რდას,
შხვადო ვარე იში ბინა,
15. ჭკუა ვამილუ თეშ უკული
თეშ(ი) გომჯოგუ რინა
სასტაულო მიმონჩქედეს,
თეცალი პეულქუ სო
ფალუა?

თეს შეუღებუ ლახალა დო
20. ჯერღვეფიში აკოცალუა
ქედმოჭყაფუ თეში აზრიქ
ნგარა დო გურით თვალუა;
ქობძირი თეცალ სარკონი,
გებუალ დო დიბჯყი ლალუა.
25. დაჩხგრგენიაქ
გომრჩქინდენი,
გური მუთ დუვორჩქალუა?
გამგონებუ-თეცალ(ი)
ზაფრას,

წამალქე ვემეხვარუა,
ვართ ღურაქე დაკორდდო,
30. ოდო ცოფენ(ი) გეწვალუა...
ქოთ მოჭირ ეთინერიშა,
ვართ გინმალე ართ(ი) მარუა,
რთხორენთ თენა წავ-
კითხათ,

რადგანც ფირქი თაშ პიღენა,
35. გეწყენგ და, ვაგმაჭყორა,
ნაჭარა მუს გოციღენა?!
წყარიში ნადირც
ჭოფუნდესენი,
თექი ართიანი მიძირენა,
გურიში ზესხგრქ თეშ(ი)
გოსქერ,

40. მუთუნ(ი) წამალი თეს
ვახვარ,
რადგანც სქანდე მა მოჭირგ;

ისე მომკლა მის მზერამ,
სწორედ თავბრუ დამახვია
საუბარმა, ტკბილ ენამ.
ქარვასლაში უნდა იყოს,
სხვაგან არაა მისი ბინა,
ჭკუა არ შემრჩა მას აქით,
ისე შემაძულა არსებობა.
სასწაულად მივიჩინეთ,
ასეთმა ყვავილმა სად იხარაო?

მას შეუძლია დასნეულება
და ძარღვების მოცეღვაო.
დამაწყებინა მასზე ფიქრმა
ტირილი და გულით მოთქმა;
რომ ვნახე ეს საარაკო,
გავცოფდი, დავიწყე ყეფა.
ცეცხლის აღმური გამიჩნდა,

გული რითღა დავიმშვიდო?
გამიგონია ასეთს ელდას,

წამალმა ვერ უშველო,
არც სიკვდილი დააკლდა და
სანამ იყო, გაწვალდაო...
კიდევაც მჭირს იმდაგვარად,
ვერც გავძლებ ერთი კვირაო.
გთხოვთ ეს წაიკითხოთ,

რაკი ასე მკლავს ფიქრები,
თუ გეწყინა, არ გავვიწყრეთ,
რა დაშავდება ნაწერით?..
წყლის ნადირს რომ იჭერდნენ,

ერთ-ერთი იქ დაგვინახავს,
გულის სისხლი ისე გაშრა,

ვერაფერი წამალი მას ვერ
შველის.
რაკი შენგან მე ასე მჭირს.

1. ნაწერი რას დაგიშავებს.

შარას მიფშე ხუჯ(ი) მართუთ,
სქანდე გორჩიქნელი ცოდა
მურც(უ) თიშნერო ინო
ხვილგ.

გზაზე მიმავალს მხარი მექცევა
შენგან შექმნილი ცოდვანი,
გულში ისეა ჩამწყვდეული.

45. სქან(ი) აზრიქ რე
გამახანგენ(ი)
დაჩხვრ(ი) აღარზ ჩქიმი
გურცუ,
მარა იშენი სი გოილუა
შესაწირეთ ხე დო ღუცუ.
ნანდულც ვორწყყექ
სისქვამეშენი,

შენმა აზრმა რომ გამაგიჟა,
ცეცხლი გიზგიზებს ჩემს გულში.

მაგრამ მაინც შენ შემოგავლებ
შესაწირავად ხელს და თავს.
ნამდვილად ვხედავ, სილამაზით

50. სწორეთ თეცალი მუთუნ(ი)
ვეგორე,
ეგებ რენადა ღორონთიანი,
მუხუთ(ი) ბჰარენქი თიშ(ი)
მენდო რე
მიღ თხოვნა დო
ქემკიჯინგდა,
გმატებუენა წომდა
თედორე!..

ასეთი არ მოინახება,
ეგების იყოს ღვთისნიერი,
რასაც ვწერ მისი იმედითაა,
მიიღო თხოვნა და თუ მოიხება,
გაგვიტებება წმინდა თევდორე!..

55. ჰე ჰარილი მეუ მალასე,
ეთი ჩქიმი მარსხებელიშა,
ირფელი ქომირაგადე
თე სოროფაშე ჰყელიშა,
მუჰო ქეგაშინექენი,

ჰე, წერილო, წადი მალე
იმ ჩემ მხსნელთან,
ყოველივე მოახსენე
ამ სიყვარულით წყეულსა,
როდესაც გაახსენდები,
ტირის-თქო ცრემლისდენითა,
უთხარი, რომ ავადა ვარ,

60. ირო ინგარცმო ბრელიშა,
ქოუწიი მუჰო ლეხ(ი)
ვორექენი,
მუთა მიგენი თელიშა...

არა მიგავს ჯანმრთელსა...

48. ღამიანი დო ზოზოზინა

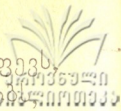
ღამიანი და ზოზოზინა

თოლუგუნუენჭაფ(უ) ფართო
მინდორც

თვალუწვდენელ ფართო მინდორს

ართი შარა ულუვანცე,
მეშარეფიში ხენარობა
სერით ვადგორულუანცე;

ერთი გზა მიემართება,
მგზავრების ხმაური,
ღამით არ დაგაძინებს;

5. ზოთონც ჩხურუ ივარვალ,
წუთის ვა გგორზინუანც¹,
ზარხულც სგნჩხე დორკუტნცუ
დო
უფით დგგონდღულუანცგ.
ათე მინდორც ართ მხარეს
10. ვეება ცუღდე ინოდგდგ
დობორეთ მუგეთონებუდ(უ),
ფართო ოზეთი დინოძღდ.
თურმე ათე დობორესგ
ასქვამანდგ ართი ვარდი,
15. თეშა ქედძიძახებედგ
დასურო ედემიშ(ი) ნარდი;
ანგილოზის თქუანანი,
ართო თიში შესაფარდი,
შორშე მითი ძირგნდგნი
20. საყვარელი ეში მარდი.
წოდებათ გვარმადალი
სახელ(ი) ჯოხოდ ზეზეფინა,
ბრილიანტი დო მარგალიტით
მონწყილი რდგ იში ბინა.
25. ბეაშ(ი) ჩხორიაში მონირზეთ
ერჩქინელი ცოფე თინა.
გლეხეფი მონათ ინუვრდეს,
უჯოხოდეს დაბალ(ი) ჯიში.
აზრით ირო უნუგეშო,
30. ხე ბონილი იმენდიში;
მუდგა უზოჯესკკონი,
შესრულებად ხვალე თიში,
ონანგერიში გიმადგემალი,
გილმაკენალი აბჟანდიში,
35. უცორც ართ(ი) ყაზაყიშ
სქუას
ზეზეფინა ხანიჭვილი,
დამიანე მონადირეს,
სქვამი ბოში მოკვანწილც.
მარა გლეხიში სქურა რე დო
40. სგნთე აფუ მორკებული,
გაბედება ღალატენცგ,

ზამტობით სიცივე სუფეგს.
(ერთ) წუთში დაგაზრდეს
ზაფხულში სიცხე დაგწვავს

და ოფლად დაგადნობს.
ამ მინდვრის ერთ მხარეში
ვებერთელა სახლი იდგა,
სასახლედ წარმოგიდგებოდა,
ირგვლივ ფართო ეზოც ჰქონდა.
თურმე ამ სასახლეს
ამშვენებდა ერთი ვარდი,
შეიძლებოდა გვეწოდა
მასზე ედემში ნაზარდი;
ანგელოზსა რომ იტყვიან,
მთლად იმისი შესადარი,
შორიდან ვინც იხილავდა
საყვარელო მისი მადლი.
გვარ-წოდებით მადალი,
სახელად ერქვა ზეზეფინა,
ბრილიანტით და მარგალიტით
მორთული იყო მისი ბინა.
მზის სხივების მეტოქედ
გაჩენილი ის ყოფილა.
გლეხები მონად ჰყავდათ,
უძახოდნენ დაბალ ჯიშს.
განწყობით უნუგეშო,
ხელცარიელი იმედისგან,
რასაც უბრძანებდნენ,
შესრულება იყო მხოლოდ მისი,
უნაგირისა დამდგემელი
და დამჭერი უზანგისა,
უყვარს ერთს გლეხის შვილს,

ზეზეფინა ხანდამწვარი,
დამიანე მონადირეს
ლამაზ ბიჭს, კვანწიას.
მაგრამ გლეხის შვილია და
სინათლე არ უკრთის,
ღალატობს გამბედაობა,

1 ვერ გაგაძლებინებს.

დაჩხვრბი აფუ მონტებული
მუთუნ(ი) ნადირ(ი)

ცეცხლის აღმოდებულს.
რაიმე ნადირი თუ მოუკლავს,

დოცვილგდა,

45. თაქ რე ირფელი დოტებული,
მარა ზეზეფინაში გური
ხოლო ვაფუ მოგებული.
ართი დღასგ მუშ კუდესგ
ზეზექ ქედოსქედგ ხვალე,
ბაღეში ოროს ქემისვანჯგ,
50. გალაგანიში დინახალე.
თე დროს ქემორთგ

აქა აქვს დატოვებული,
მაგრამ ზეზეფინას გული
კიდევ არა აქვს მოგებული.
ერთ დღეს მარტოდმარტო
ზეზე³ დარჩა თავის სახლში,
ჩრდილქვეშ დაისვენა,
გალაგნის შიგნით ბაღში.
ამ დროს მოვიდა ფრინველი,

ფრინველქგ.

- ქემწოდოხოდ ჯაში წვანცგ,
განგებაშე მოჩქუშალირი
თვითვან ზეზეს ერთუანცგ.
55. თე გლობაში მასქემას
მუთუნ ჩიტი ვა თქუანც.
ზეზე ვარე მუშ(ი) ნორმასგ
ათე ფრინველიში გეშა,
მუშ ცხოვრებას დაწინდენც
60. აშო ქიმეჩასგნ(ი) ხეშა¹
თაქ ქეგაშინ დამიანექ
მუთუნც(უ) ქოულღოლანდ
თეშა.

შემოჯდა ხის კენწეროზე.
განგებისგან ნოგზავნილმა
რომ გაართოს თვითონ ზეზე.
ამ გლობის უამესად
სხვა ჩიტი ვერ წარმოსთქემას.
თავის ნორმაზე არ არის
ამ ფრინველის გამო ზეზე,
თავის ცხოვრებას დააწინდებს,
დაჭერილი რომ მისცეს ხელზე.
გაახსენდა დამიანე,
რამეს მოუწყობდა მას,

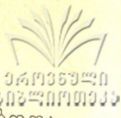
- მარა ფრინველქ ქოფურინ,
ქიგიოთინ² სამოთხეშა.
65. ქოძირ ზეზექ ათე დროსგ,
დამიანე მოურცუნი,
მარა ფრინველქ მიდართვ დო
ანწი მურე გოურცუნი?
მი იყუაფუ ფერ მენცარი
70. ანწ(ი) თე ფრინველც
გორგნცგნი?

მაგრამ ფრინველი გაფრინდა,
დაადგა სამოთხის გზას.
ნახა ზეზემ ამ დროს,
დამიანე რომ მოდის,
მაგრამ ფრინველი წავიდა და
აწილა რას უშველის?
ვინ იქნება მეცნიერი (ისეთი)
აწ ამ ფრინველს მონახავს,

ზეზეფინაში გურიმჭუვას
წამალც უსვანც ფორგნცგნი?
უსაყვენდგერ დამიანეს, —
„სორდი სი გაჭირებულო?

ზეზეფინას გულისტკივილს,
წამალს წასცებებს, დაფარავს.
უსაყვედურა დამიანეს —
„სად იყავი შე საცოდავო?

1 აქეთ რომ მისცეს ხელზე,
2 გაემართა.
3 ზეზე — ზეზეფინა.

75. ეგებუ მუგახვარებუკო,
 მა ვა ფიფრქე ჩიტი ქიციიდ
 ქანას თეცალი არსებული,
 ვა მიჩქ ბძირი მოძირაფა
 ეგებუ ვორექ ღორებული.
80. ცხოვრებაშა მიღირგდი!
 თი დროს თაქი ქორდიკონი,
 ცოცხალი ვეჭოფედ, მარა
 ეგებუ მუთუნქ გორთგკონი?
 ცოცხალცალი მასუაფუდუ,
85. ფსუა გამკოსოფიკონი,
 ჩქიმ(ი) გური დო თინა ართო
 უგრხოლო ოჭოფიკონი!..
 გაჭირებულ(ი) დამიანეს,
 ჭირი-ჭირშა გეძინელი,
90. თოლოწონცგ ქაწუვდგრთგ
 ჯვეშ დო ახალი სატანჯველქ;
 მის უჩქ მუსუ უწურუანც
 მომავალი შარა ჭყელი,
 ვარა ეგებუ მეჰამენეს²
95. მორძგვე აფუ მუკორთელი.
 პილანი(ი) ქოკითხ
 ფრინველიში,
 ეგებუ შახვაშა ქაჩგრთასგ,
 ჰე, გინოჭყვიდ თე შარაშა
 ნანდულც ოკო მიდართასგ,
100. ერთი ფრინველიშ უმშეთ
 ცოცხალო ვადირთას.
 გემორძტუდა გურთამამო
 ზეზეფინას ქადგრთას.
 ორწყე, მუჭო, სო მეურცუ.
105. მუ საქმესგ შეუხვადგ,
 მარა ჭუნდუ ყოროფადო
 შეწუხებული იშენ ვარდგ.
 გინართ ცხოვრებაშ(ი)
 მიზანო,
 თე ფრინველი დოგორას,

ეგების რამე გეშველა,
 არ ვფიქრობ თუ იქნებოდა
 ფრინველი ასეთ არსებული,
 არ ვიცი იყო ჩვენება
 ეგებ ვიყო ცდუნებული.
 იმ დროს რომ ყოფილიყავი
 სიცოცხლისფასად მიღირდა,
 შეიძლება რამე გვეღონა თორემ
 ცოცხლად ვინ დაიჭერდა?
 ცოცხალივით ვიგულვიდი,
 ერთი ფრთაც რომ მოგეგლიჯა,
 ჩემი გული და ის ერთად
 (ეგებ) ორივე დაგეჭირა!..
 გაჭირებულ დამიანეს,
 ჭირზე ჭირდამატებული,
 ყველა წარმოდგენილი აქვს
 ძველი და ახალი სატანჯველი;
 ვინ იცის რას მოასწავებს
 მომავალი გზა წყეული,
 ეგების ნატვრის აღმსრულებელს
 მარჯვნივ ჰყავდეს მოქცეული.
 ჰკითხა ფრინველის გარეგნობა,
 სხვებისგან რომ გაარჩიოს,
 ჰე, გადაწყვიტა ამ გზაზე
 ნამდვილად უნდა წავიდეს,
 იმ ფრინველის უამისოდ
 ცოცხლად არ მობრუნდეს.
 თუ გაიმარჯვა, თამამად
 ზეზეფინას მოადგეს.
 ხედავს რა სახით, სად მიდის,
 რა ნაირი საქმე შეხვდა,
 მაგრამ სწვავდა სიყვარული და
 შეწუხებულიც არ არის.
 ცხოვრების მიზნად გაუხდა,
 რომ ის ფრინველი მონახოს,

1 ცხოვრებად მიღირდა.
 2 მეამინეს

110. სიერთგულე დამტკიცას დო
თეთ ყოროფა დოფორასგ.
მარა მუთუ, სოვრე იდას,
სო ეშმაკის, სო გორასგ?!
სოვრე მორთგ, სოლე იდგ,
120. სონ დიხასგ ენთხორასგ?
მეურცუ ირო დღაშ დო
სერით,
ტყას ჯანგ დო ტყასგ ლურცუ
ოცნება დო სისმარეფი
ტანჯენც კოც უბედურცუ,
125. მარა ტანჯვა ვეგიოდოხოდ,
ტანჯვაში მერჩქვანელი
გურცუ.
თეცალი წვალებურ შარას
წანეფირი მუკუვლირი,
ანთასი აზრეფა უსოფუანც,
130. მემორჩქინელი დო
ფულირი —
აქ ფრინველი, ეურე-ზეზე.
დოტებული დო ულირი,
მარა მომავალიში მენდით
ხოლო ვა რე გურწოულირი.
135. მეურცუ ირო, მიონირზე,
მუშ(ი) ბედი დო უჩა დღას,
დოშურდუ დო ქედოხოდგ
ართი უდაბური ტყასგ.
თაქ ისემე ნონტყელეფიში,
140. ღვრინი ირი დიხასგ.
თეცალი უბედურ ადგილცგ
ქიმთირულუთ დოლგვას.
თაქ(ი) ოცნება — სისმარეფი
ართათგ რე შეწყორილი,
145. მუშ(ი) ფრინველ დო მუშ(ი)
ბედიშა
დიო ვა რე გეგორილი.
თაქ გაგმეცხად მუდგარენქგ,
უწუთ — „გიკურცხინეთია,
სატანჯებელი ცხოვრებაში.

- სიერთგულე დაამტკიცოს და
მით სიყვარულს გაუსწორდეს.
მაგრამ რით, საით წავიდეს,
სად ეშმაკში მონახოს?!
საიდან მოვიდა, სად წავიდა,
სადღურ მიწიდან ამოთხაროს?
მიდის მუდამ დღე თუ ღამე,
ტყეში წევს და ტყეში სძინავს,
ოცნება და ზმანებანი
სტანჯავს უბედურ კაცს,
მაგრამ ტანჯვა არ დაემჩნევა,
ტანჯვას შეჩვეულ გულს.
ასეთ ტანჯვით სიარულში
ბევრმა წლებმა ჩაიარა,
ათასი აზრი უტრიალებს,
ცნობილი და დაფარული, —
აქ ფრინველი, იქ — ზეზე,
დარჩენილი და წარსული,
მაგრამ მომავლის იმედით
არაა სულით დაცემული.
მიდის და ედავება
მის ბედსა და შავ დღეს,
დაიღალა და შეისვენა
ერთ უდაბურ ტყეში.
აქ ისმის მხეცთა ღრენა,
საზარელი ყოველ მხრიდან,
ასეთ უბედურ ადგილას
ჩაეძინა ხის ფულუროში.
აქ ოცნება და სიზმრები
ერთად არიან შერწყმული,
ფრინველს და თავის ბედისწერას
ჯერ არაა მიგნებული.
აქ გამოეცხადა ჩვენება,
უთხრა, — „გამოიღვიძეთო,
ცხოვრების სატანჯველი

150. გაფილ(ი) გაფუ სქანი თია¹;
 ვეგენტხას, ვეგენტას,
 ანწი თეშო იფირქია,
 სქან ჟი-ჯაშ წვანც გიმახე
 სი ნამ(უ) ფრინველც
 გორგნქია!²

თქვენ უკვე მოისტუმრებთ
 არ დაგიფრთხეს, არ გაგექცეს,
 აწი მასზე იფიქრეთ,
 შენს ზემოთ ხის კენწეროზე ზის,
 შენ რა ფრინველსაც დაიქებ!¹“

155. დატანჯული დამიანექ
 გაალ უცებუ გაკურცხინგ,
 სისმარი-ცხადი დო მოძირაფა
 ართიანშე ვეგშეჩინგ,
 მარა ადგილი გახანგებაქ

დატანჯული დამიანე
 შეკრთა, უცბად გაეღვიძა,
 სიზმარი, ცხადი თუ ჩვენება
 ერთმანეთისგან ვერ გამოიცნო,
 მაგრამ სიგიჟემ ადგილი
 საზრიანობას დაუთმო.

160. მოფირქებას დაუთვინგ.
 სისმარქ ცხადო ქიგიაძირ,
 ბედის ვაკო საყვენდგერი,
 ანწ ბრელ(ი) ვემედ გოთანაშა²
 თოლც ვემკანც ანწი რული.

სიზმარში ცხადი ნახა,
 ბედს არ უნდა საყვედური;
 გათენებამდე ცოტა დრო დარჩა,
 თვალს არ ეკარება ძილი.

165. ორწყე ჯგერშა ათვრუთუ
 ცვაშიჭარა უბედური,
 პიც უბონცე ხილწკგმა
 შეწყორილი ჩილამური.
 ანწ(ი) ქემადგოთ ეზმახანც

ხედავს, კარგზე რომ ეცვლება
 ბედისწერა უბედური,
 პირსახეს უბანს ცრემლები
 სიხარულთან შერწყმული.

170. იალონქ — გოთანაქგ;
 გოუთანდგ დამიანეს
 ნანდულც ბედნიერი დლაქგ.
 გეუწურუთუ დო ქექთაყათ
 ერთი ჩიტი გასაკვირი,

აწი მოადგა ამდენხანში
 იალონი — გათენება,
 ნამდვილად ბედნიერი დღე
 დამიანეს გაუთენდა

175. ფსუაში წვანდი მეუტახ,
 მეტ(ი) ვა ულუ გასაჭირი.
 მოურცუთ გომორძგვილი
 კოჩი,

დაუმიზნა და ჩამოაგდო
 ის ჩიტი საკვირველი,
 ფრთის წვერო მოეტეხა,
 მეტი არ ჰქონდა გასაჭირი,
 მოღის გამარჯვებული კაცი,
 მასავით ბედნიერი, ძვირი.

ეცალი ბედინერი, ძვირი.
 მეურცუთ, ცუხა მირულე,
 180. ქიმთოლ უდამური ტყასგ,
 ფირქენც, — იგენძერებუნო,
 შარაქ ვაგეთუთუ დღას?
 მიანც ხოლოშა დო ქოძირ
 ზეზეფინაში ოზე-კარი;

მიიწევს, სახლში მირბის,
 შევარდა უღრან ტყეში,
 ფიქრობს, — ხომ არ გრძელდება,
 გზა არ თავდება მისდღეში.
 მიადწია ახლო, ნახა
 ზეზეფინას ეზო-კარი,

1 შენი წილი მოსტუმრებული გაქვსო.
 2 ბგერი დო არ აკლდა გათენებას.

185. ადგილი ქიმიჩ მოთვინებას,
ნაბიჯი ქიხვარულ წყნარი,
სალამ(ი) ქიმიჩ წესიერო,
ზეზეფინაში შესადარი.
შურო ვეჩინ ზეზეფინაქ
190. ეშე ვა გოვთინე წარი.
მარა ჰაი, თი წუთისე
გამკორჩქინდე ფრინველქენი,
ზეზეფინაში(ი) ამაყობაქ
გეეფუ ირფელქენი.
195. უწუუ დამის. „მუდგა თქუვე
ანწ(ი) ირფელც დაგიჯერქ,
სი რხვამა დო სიგადიდე
სქანოთი პიჯვარც იბწერქ.
ცოროფაში მაგალითი
200. პირველ(ი) ბძირი თქვანი
წკვმა,
ისტორიათ განაგონგ,
ჯვეშეფიში დენაჩინა.
ანწი ჩქიმდა მითა მუჟურცუ
ღირსეული თქვანიზგმა,
205. ოდო იფცხორცხებუთუნი,
წორო იციი შურიდგმა“.
ირკოც ქოგიჩქ, მუს ნიშნენცგ
თეცალ(ი) დროსგ მეფერაფა,
მელე-მოლე აკოხვადენი,
210. გურიში სისუსთე დო რზაფა.

თავი მშვიდად დაიჭირა,
ნაბიჯი ააწყო წყნარი,
სალამი მისცა წესიერად
ზეზეფინას შესადარი.
სულაც ვერ ცნო ზეზეფინამ,
ზედაც არ შემართა წარბი.
მაგრამ ჰაი, იმ წუთშივე
როცა გამოჩნდა ფრინველი,
ზეზეფინას თავმოყვრობა
გაიაფდა ყველაფერი.
უთხრა დამეს: „რასაც იტყვი
აწ ყველაფერს დაგიჯერებ,
შენ გლოცავ და შენ გადიდებ,
შენზე პირჯვარს გადავიწერ.
სიყვარულის მაგალითი
პირველად შენგან ვნახე,
საისტორიოდ გაგონილი,

ძველთაგან დაბარებული.
აწი ჩემთან ვერვინ მოვა
თქვენზე უფრო ღირსეული,
სანამდისაც ვიცოცხლებთ,
ტოლად ვიქნებით სულდგმული“
ყველამ იცით, თუ რას ნიშნავს
ასეთ დროს მოფერება,
გულის სისუსტე და ზაფრა
ერთმანეთს რომ დაემთხვევა.

49. მიცორძგლო, მიღირჯა

თუ მიყვარხარ მიღირხარ

მიცორქგდა, მიღირგქ,
ჩქიმ გურიში დარდი რექ,
მილიონ კოც ქაკათედენი,
შხვამ(ი) წოხლე აწმაძირექ!
5. თაშ(ი) მიცორქგენ(ი), თიშენი
რე,
სი განიშე იჯინექ,
ქოიჩქ მუჭო ვადმათხინენ(ი),

თუ მიყვარხარ, მიღირხარ,
ჩემი გულის დარდი ხარ.
მილიონ კაცში რომ ერიო,
უწინარეს შენ გხედავ,
ასე რომ გეტრფი, მიტომაა,
შენ განზე რომ იხედები,
ჩემზე ამბები დაგიღის,

1 ჩემს წინ გამოჩნდები.

- ჭკიმ(ი) ამბეს ირჩქილექ.
ტყურათ ეკორდინაფუქუ,
10. ვადამფასი სიერთგულე,
სქანი აზრი ქობილგნც დო
სი გიმოშა გილაგულე;
კოჩანასგ ვადასქვანც
ბაღანურო გილებრულე,
15. მარა იქეთი გინომლუთ,
ანწ(ი) სოროფა ვა მათულე.
მუჭო დაჩხვრი ვეტყობულე
სქერაფილი ნაცალას,
20. თეშ(ი) სოროფა ვეფულულე
გემარჩქინანც ლახალას.
ქეგაჯინი ჩქიმი გურცუ,
სქანი(ი) არზიში ნახალას,
თექ ქიჩინე უღურტუვო
25. მუზმა ხანი მაცალას.
წამალი მასუი ქემოძირენი,
სქანი გური მუკორთელი¹,
ვენიტუა ჩქიმი გურცუ
უღულიებუ სატანჯველი.
30. მუთუნდროს ვა მითხულე,
უბილანე დო უსქვამელა.
მხოლოთ ვორექ თქვან სახეში

- ინოჯინათ ურძღაფელა.
ართნერ(ი) მათუ გილაღულო
35. უკმელა დო თუთარჩელა.
ფერი წუთი ქიღუაფუნო,
სი ჩქიმ გურცუ ვაშექენი?
მა მაკვირენც ჩქიმი საქმე,
თეს გინოფხაშენქენი.
40. ქომიჩინეს, ვა მათულე
მა შურც(უ) გილაბკაშენქენი;
ფშხირას სოფე კოჩ(ი)
დოუხვილ
გონება დო აზრისგნი.
ათეშ(ი) უკული მუშენი რე,

იცი, რომ ვერ მოგცილდები
ტყუილად გადაგყოლივარ,
ერთგულეა არ დამიფასე,
მე კი შენზე ფიქრი მკლავს და
შენ გემოზე დასერინობ;
თავმოყვრობას არ შეშვენის,
ბავშვურად რომ დავბოღდე,
მასზე ფიქრმაც გადმიაბა,
აწ სიყვარულს ვერ დავმაღავ.
როგორც ცეცხლი მშრალ თივაში
ვერაფრით დაიმალება,
ტრობაც არ დაიფარება,
გამოაჩენს სატკივარს.
გახედე ჩემს გულს,
შენზე ფიქრით დადაგულს,
იქვე იცნობ უსიკვდილოდ,
რამდენი ხანი დამაცალოს.
წამლად შემერგება, დამანახე
შენი გული თანამგრძობად,
არ ჩატოვო ჩემს გულში
დაულეველი ტანჯვის ბოღმა.
არასდროს არ მითხოვია
ურიგო და უშნო რამე,
მხოლოდ ვარ თქვენი სახის

მხერით გაუმადლარი (მე).
ერთგვარი გამიხდა სასიარულოდ
მთვარიანი და წყვილიადი (მე).
იმფერი წუთი იქნება,
შენ ჩემს გულს რომ არ ახსოვდე-
თვით მე მიკვირს ჩემი საქმე,
ამ გასაჭირს რომ ვინელებ.
შემიცნეს, ვერ დავმაღე
მე სულშეხუთვით რომ ვკენესი;
მომხდარა, კაცი მოუკლავს
შეგონებას და აზრით გატაცებას-
ამის მერეც რატომაა,

1. მოქცეულად შენი გული.

45. უჩათ აწგოძირქენი?
გენძე ხანიში ცხოვრებას
კუნტათ გინომჰკვრენქენი?
ვარა მუშა ირგებუა,
უდროვეთ პილგნქენი?
50. ქოიჩქენო საბოლაშო
მუ ცოდევც, კვრენქენი?!

შავად რომ გეჩვენები?
ხანგრძლივ ცხოვრებას
ხანმოკლედ რომ მიქცევ?
ანდა რაში გარგებს.
უდროოდ რომ მკლავ?
იცი კი მომავლისათვის
რა ცოდვებსაა, რომ კონავ?!

50. ცალვზა უკროვზა

ცალმხრივი სიყვარული

თენა ქოიჩქ, ჩქიმ თოლევც
ვეწყენებუნ(ი) სქან ძირაფა,
სქანოთ(ი) ვორდი

ეს კი იცი, ჩემს თვალებს
რომ არ სწყინს შენი დანახვა,
ვიყავი შენთვის სანატრელი,

სანარტელი,

გიბაროდა ჩემი ქება.

- გახიოლედ ჩქიმ ძირაფა.
5. ვა გოზარჯდ ჩქიმ მოხვარა,
ვართი ხანდა ვართი ჯაფა.
ამდლა მუ რე გოჭირგნი?
თოლშა ვა მომძირუანქე;
ჩქიმ ნაჭარას ვა კითხულე,
10. სიტყვას ვა მიძრქილუანქე;
ქიმებრთენი, მატყობულქე,
სახეს ვენმოჯინუანქე.
თეშ(ი) მანწარა მუ ალოლე
ჩქიმდა ჭირ(ი) დო ლახალას?
15. მოგორანქენი თით ქომიჩქ
ვართი მარქე მა ჭყალასგ.
ბუნებაში სამართალქე
ეგებ მუშით ქოფუასგ
მა მიცორქენ(ი) თიშ გვერდის
20. ჩქიმ(ი) დუდი(ი)

არ გეზარებოდა ჩემი შველა,
არცა შრომა, არცა ჯაფა.
სადღეისოდ რა დაგემართა,
რომ სულ არ გსურს ჩემი ნახვა?
ჩემს ნაწერს არ კითხულობ,
არც ყურს უგდებ ჩემს ნათქვამს.
რომ მივიდე, მემალეზი
სახეზე არ შემახედებ.
ეგზომ სიავეს რას მომგვრის
მე ჭირი და ფათერაკი?
რომ მაგინებ, ისიც ვიცი
და წყევლასაც რომ არ მაკლებ.
ბუნებისა სამართალი
ეგებ თვითვე ამიარულდეს.
რაზომ გეტრფი, მის ნახევრად
შეგაყვაროს ჩემი თავი!

ქოიხოროფუას!

ცხოვრებასა დააკვირდი,
აწი არა ხარ პატარა,
რას მიშვრები აღარ ხედავ?

ცხოვრებას ქედევკირი,
ირო ვა რექ ანწი ჭიჭე,
მუს მორთქენ(ი) ეს
ვარწყექო?

- ქემამონე, ქემაბიჭე;
25. აღამიანც შური მიდგვ,
მუშოთ(ი) გოკო დაჩხვრც
იბჭვე?

გამხადე მონად, ვიგინდარად;
აღამიანის სული მიდგას,
რად გინდა ცეცხლზე დავიწვე?

ეს ვა უჯგუნო, შურმომიდგე,
დო ცხოვრება მუმანიჭე?!

მას არ სჯობს, სიცოცხლეს
და ცხოვრება მომანიჭო?

51. მორაპული სტროფილი

მაცდური მიჯნური

ართ(ი) სტროფილი ფერი პუნს,
თოლშე ვამირცხინუანსი,
ჩქიმი ხეს ვემკინჭანს დო
მუშ(ი) ხეთ მიხიციუნანს.
მოჯგირეს მიწუხენს დო
ტერსი მიძიციუნანს.
ოკონ მონგარუანს დო
ოკონ მოძიციუნანს...
ვა გუტურზი თუ წვალეზას,
მეტ(ი) ვამილუ მოთვინება,
ანწი ირკოს გიჩქუდასი
ათე ჩქიმი გაჭირება;
ქიგნაჯინით ჩქი საქმესი
ქიგემდვითი განჩინება,
ვარა მუში ქოპუას დო
ვარა მუხიას შხვაში ნება.

ერთი სატრფო იმფერი მყავს,
თვალდან არ მიშორებს,
ჩემს ხელს არ იკარებს და
თავის ხელით მიღიტინებს;
მოკეთეს მიწუხებს და
მტერს ახარებს, აცინებს.
როცა უნდა მატირებს და
როცა უნდა მაციუნებს...
ვერ გაუძელ ამ წვალეზას,
მეტი არ მაქვს მოთმინება,
აწი ყველამ იცოდეთ,
ეს ჩემი გაჭირება,
გადახედეთ ჩემს საქმეს,
დაადევით განჩინება
ან თავისად მიგუღვოს და
ან მომცეს სხვაზე უფლება

III. სოციალური და კლასობრივი უსამართლობა

52. სსსია

სსსია

ჩქიმი ჯიმა სესია,
მუ გიჭირცენი, სო გაჭუნი,
ქიოწინქე ჟესია,
მარა თენა გიჩქედანი,
5. არდა ტანჯულეფცია, —
მონა უფლება დო ლუკას
ძალით დეუფლენცია...
სქანო ჯგვრი ვააკოდე
დადიას ჭყელცია,
10. ვართი სქანი მაჭკუმალი,
დიდი თავადებცია
ჟინოსქუა, ვაჭარეფცე

ჩემო ძმა სესია,
სად გტყვი და რაც გჭირს,
გეტყვი ცოტაზე მეტსა;
მაგრამ ეს იცოდეთ
ყველა ტანჯულებმა, —
მონა უფლებას და ლუკმას
ძალით დაეუფლება...
შენთვის კარგი არ უნდოდა,
დადიანს წყეულსო,
არც შენს მჭამელს,
დიდ თავადებსო.
აზნაურებს და ვაჭრებს

- ბერეფც დო პაპეფცია.
სი დორღუპეს, მარა მუნეფქ
15. საქმე გეგშენწყესია;
ხორციელო ორჭოფეს,
იშო გეგმორჩესია...
მუნორხე დო რტყაბარანც
რუსხენწიფე მხეცია,
20. სქან(ი) წვალემა ვანარღ
სქან ზესხგრით რძღელცია;
მუ გიჭრცენი, ვაცხადენი,
ნებას ვაგარზენცია.
ოსოქთე ღვარუენი,
25. სქანცვ ვადაიჯერცია.
აბა ჯიმა სესია,
მუთ ითვინე თესია?!
ენა ართი გიწიი დო
შხვას ვეგონე ბრელცია, —
30. „ჭკორპატენობაქ
გეგნოლუენი“,
ტყურა გალორესია;
ჰამო სიტყვათ მოგრთამეს,
განთხი მერკვათესია,
უჩა ულუ ვერდღდენი,
35. მორჩეთ დოილაფესია,
ტყვია ქიგუფძინესდო
კინჩხის ქიგერდგესია,
ღიხა იროკოჩიში რენიე,
ვარია ქოთქუესია...
40. ვაგმორჩეს სქანი ფასი
კინ სი ვაგწოილესია;
სი კინ(ი) ჭკორო ქედოსქედი
ნგერეფიში ხესია...
სი მუშენქ, შხვას შეულუ,
45. მუ მერჩანც ხვესია?!
შხვაშო ხაჩქ, შხვაშო ბარგ,
შხვას ეურღვა ღერცია,
ირო ჭვიტე კვლეგანც, —
სქან(ი) მალაზაში რჭელცია,

- ბერებს და მღვდლებსო,
შენ დაგღუპეს, მაგრამ მათ
საქმე გამართესო;
ხორციელად შეგიპყრეს,
თანაც ვაგყიდესო...
ზედ გაზის და ვატყავებს
რუსთ ხელმწიფე, მხეცია,
შენი წვალემა არ ენაღვლემა,
შენი სისხლით მაძღარსო.
თუ რა გიჭირს, განაცხადო,
ნებას არ გაძღვესო.
ღღენიდაგ რომ იყვირო,
შენი არ ესმისო!
აბა, ძმაო სესია!
რითლა ითმენ ამასო?!
ეს ერთი გითხარი და
სხვასაც ვაიგებ ბერესაო, —
„ბატონყმობა გადავარდაო“,
მოგატყუეს ესაო:
ტბილი ენით მოგქრთამეს,
თემო მოგკვეთესაო,
შავი უღელი რომ გედგა,
მოთეთროდ შეგიღებესო,
ტყვია დაუმატეს და
ქედზე დაგადგესო,
მიწა ყველას ეკუთვნისო,
უარი გითხრესო...
ვაგყიდეს (და) შენი ფასი
შენ გამოგართვესო:
შენ ისევ ყმაღვე დარჩი
მგლების ხელშია...
შენ მუშაობ, სხვას მიაქეს,
რა მოგცემს ხვავსო?!
სხვისთვის თესავ,
სხვისთვის მარგვლი,
სხვას უსუფთავებ ყანასო,
ყოველთვის სინათლე გასდის,
შენი ნალიას ლასტსაო,

1 არ დაიჯერებსო.

50. კვლე მანგარი გილუ, მარა
 დიხა ვემერჩესია,
 დო უფლება დინაფილი
 ჯაჭვით დორკგრესია...
 სქან ლუკას სქანნეთ არზე
55. ლალა გვანილეფცია,
 სი ჭკოლა რექ, შულადირი,
 დატანჯული სესია!...

მკლავი მაგარი გაქვს, მაგალითისა
 მიწა არ მოგცესო
 და უფლებადაკარგული
 ჯაჭვით შეგკოჭესო
 შენს ლუკმას შენვე აძლევ,
 ლაჩარს და მსუქნებსო,
 შენ მკლე და დაღლილი ხარ
 დატანჯულო სესიაგ!...

53. ნანა-სქუა!

ნანა-შვილი!

- ვენგარა, ნანა-სქუა,
 ჭყოლირ(ი) გურკუთ ვა მიჭუა,
 ძუძუ სქგრადილი მაფუ,
 ბჟაშენ მუთუნ ვამიწუა!¹.
5. ვა გიჩქენო, მი რექენი, —
 ღარიბ(ი), ყაზაყიში სქუა?
 ირიკოჩი დუც(უ) მუნოხე
 მუმასქანი ცოდასია,
 ხეშე გუწვტყაბარანა
10. უფით მუნაწიასია,
 ვე მეჩასი, მი გოუყუნანც
 ხვალახე დო მონასია?!
 მალას ქემმოჭიშეთგ,
 სქანდე ველეთ რსხებასია.

არ იტირო, ნანა-შვილო,
 დაჭრილ გულზე არ მატკინო,
 ძუძუ გამშრალი მაქვს,
 (და) რქე არ მომთხოვო!
 განა არ იცი, ვინა ხარ, —
 ღარიბი, გლეხის შვილი?!
 ყველანი თავზე ახის
 მამაშენს საცოდავსო,
 ხელიდან ღლევტენ
 ოფლის (ღვრით) მონაყვანსო.
 რომ არ მისცეს, რა გაუვა
 მარტოკას და მონასაო?
 საჩქაროზე მოგვესწარით,
 შენგან ველით შველასაო.

54. ცენღერიში შარას

ციმბირის გზაზე

(1905 წ. გადასახლების ქამს, ეტაპით გადაყვანის დროს, თქმული-
 3. აკობიას მიერ)

- ბეჭედელი რე
 უჩა ლუქით,
 ჩენ(ი) ცხოვრებაში
 უჩა არშიამი
5. უჩა რვეული;
 ბეღგრაფილი რე
 დაბადებაშე,

შეკრული არის²
 შავი ლუქით,
 ჩენი ცხოვრების
 შავ არშიანი
 შავი რვეული;
 დაზრული არის
 დაბადებიდანვე,

1 რქეზე არაფერი მოთხრა.
 2 დაბეჭდილი არის.

10. ბოშურ-ბოშალაში, კოჩურ-კოჩანაში სქვამი ბეული... თე უჩა შარას ჩქენ(ი) უჩა ბედი მის უჩქ მუნერო, უცებ-უნელო 15. მუსუ ბლოლანა?! უგუნათებუს, უგუნარებუს, გაჯანირებულო, გატანჯებულო, ქგდმოფორანა!... 20. მარა სანთელო წონლე აწობჯღუნც კანონმდებელი, მაცოცხლებელი 25. აზრი რჩეული. დო ქეშიბტყვენქ, მუ ვორექენი, მი ვორექენი, სოვრე მოულუ. 30. სო რე მეული? კეთილ(ი) რჩინაში ბეხვე ძუძუეფც ჩქიმი ხელეფით, ერთგულეფით 35. ართო მობგანა; მაფა სიმართე, შრომა-სინათლე ამამალენა, გამახარენა დო დემორძღანა.	კატურ-კაცობისა ვაუკაცობისა, ნაზი ყვავილი... ამ შავ გზაზე ჩვენი შავი ბედი ვინ იცის რა რიგად, უტბად, ანაზდად რას გვიზამს?! გაუნათებელს, გაუხარებელს, გაჯანირებულად, გატანჯებულად, დაგვამხოვენ!... მაგრამ სანთლად წინ მიმიძღვის კანონმდებელი, მაცოცხლებელი აზრი რჩეული. და შევიტყობ, რა ვარ, ვინ ვარ, საიდან მოვდივარ, სად მივდივარ?! ცოდნის სიკეთით სავსე ძუძუებს ჩემი ხელებით, ერთგულებით ერთბაზად მოვქნი; მეფე სიმართლე, შრომა-სინათლე ავგამალლებს, გაგვახარებს და გაგვაძლებს.

55. ჩხუპიანი ლერსი

ლიქსი ომუბო

(ვარიანტი)

(1914 წ. მსოფლიო ომის მონაწილე ჯარისკაცის მონაწერი)

ლორონთი, დიხვამს სქან
სახელქ,

ღმერთო, სახელდალოცვილო,

მუს გაფუთუ ჩღლათირი?

თქვენს წინაშე რა შევცოდეთ?

- ოლონც გორწუმუთუ ვარა,
ვამაფუთუ ძირაფილი;
5. რადგანც ქეგორწუმუთუნი,
ოკო ქემკმოჯინათენი,
ასე ვორეთ საცოდალო
სოდგა მიკოსქელადირი;
სქან(ი) იმენდი მუსვექენცენი,
10. ვარა ვორეთ დინაფილი...
ირი სიავე, ჯოჯოხეთი
ქემაფუნა ძირაფილი;
პიჯვარც თის მიეაწერთ,
თქვანი ხატი მძირათენი.
15. მემიტეტე ნაჩღლეთი
რთხინთ ქემკმა რჩქილათენი!
მერეთმოსვლას თქუანდეს,
ჯვეშუე ვორდი ვაგონას,
მა მუთუნი ვამონარდ,
20. აწი მუდგაქ მადოლას;
ჩქენი უბედური ბედი
ქომიყოთანა საბოლას,
ბედ(ი) მაფუნა ლიებური,
გილგორეთ საფლეში ძვას,
25. ჩქენ საფლე ტახილი რე
უჯინეთ აკორთას...
სადლათი მითინც ვაცოდ,
არძაქ ართო გოჭყორდას.
მუთუნი(ი) საშველი
ვამლუნანი,
30. მუს ვაფუთუ ნაძირეფი?
აურე იშო გეგნმორღვეს,
კინოხ დოსქელადირეფი,
ჩქენ მაცოდა ვეჟუაფუ,
ჯოჯოხეთის ნადინეფი.
35. ოსერშეს მიგორზენც
მინდორც ფჩანა სადილეფც;
კიბირი ვეშგრილ მაფუნა
სუხარიში ნანქილეფი...
მახანეფი მარჩქილით,

ოლონდ მერწუმუნებით თორწუმუნული
არ გეყავხარ დანახული;
რაკი გერწუმუნებით,
შენც მოგვხედე (შეგვიწყალე),
ახლა ვართ საცოდავად,
მიგდებულ-მივიწყებული,
შენი იმედი რასაც გვიზამს,
თუ არა და ვართ დაღუპული...
ყოველი სიავე, ჯოჯოხეთი
კი გვაქვს დანახული;
პირჯვარს ვადვისახავთ,
თქვენი ხატი რომ ვიხილოთ,
გვაპატიე ცდუნება,
გთხოვთ მოგვხედო (შეგვიწყალო)!
მეორედ მოსვლას ამბობდნენ,
ძველებსიგან მსმენია,
მე არარა მენადვლება,
აწი რაც რომ გადამხდეს;
ჩვენი უბედური ბედი,
კი გვიკარგავს ნაფუძვარს,
ბედი დაღუპული გვაქვს,
ვდგავართ საფლავის პირას,
ჩვენი საფლავი გათხრილია,
შევეყურებთ დავსებას...
სადლათი არავის ეცოდება,
ერთიანად რომ გაწყდეს.
ვერაფერი რომ ვერ გეშველის,
რასა ვყავართ გათვალული?!
აქედან იქით გადავყვარეს,
მას უკან აქ დარჩენილნი,
ჩვენსავით საცოდავი არ იქნება,
ჯოჯოხეთს ვადაკარგული.
ვახშამს ვინ დაეძებს,
მინდვრად გვაჭმევენ სადილს.
კბილი გაცვეთილი გვაქვს
ორცხობილას ხრამუნით...
თანატოლებო, ყური მიგდეთ

1 რა თვალს ვყავართ დანახული

40. ბოშკათეფი დო ცირეფი, —
 ეჩლოართი წანერი ვორდი,
 თაქ(ი), მოზლასეს მაძინეთ;
 ნანდულც ცუნაფილ ვორეთ
 გერმანიაში მარკინეთ.

ვაჟკაცებო და გოგონებო,
 ოცდაერთი წლის ვიყავი,
 აქ მოგვშალეს გასაზრდელი;
 ნამდვილად წამოყვანილი ვართ
 გერმანიის შესარქენად.

56. 1914 წანაში ლემა

1914 წ. ოზი

(თურქეთის ომის მონაწილე ჯარისკაცის მონაწერი)

ანთასი ჩხოროში ვითანთხის,
 ვითოჩხორო კვირკვეს,
 ზაბასეფიში მოგორაფა
 დიდ(ი) ფიცხელო დიჯყეს..
 5. რესეფიში თენჩი კათა
 გამოსთილ დო ჭკვიანი რე
 ბოლოშა არძას ეკასქედღ,
 მარა ჯიჯე გვიანი რე.
 სარალო თურქიქ მეჩერთ
 10. გერმანიაში ღორებათ,
 რგსშა ინირზებედლო,
 უხვაში აზრი დო ქონებათ?!
 თელი თურქეთი იძანძალ
 თიცალი გერგეზეფი გარე,
 15. ექი ოკო ვარდკონი,
 ურჯულოში არე-მარე.
 თაში ოკო გერმართასგ,
 ნარაგადგ ტყურა ვა რე...
 გერმანიას ირო ნოღევე,
 20. მომზადება, ხაზერება,
 არძა დუცუ გიოტერზგ,
 მუში უწესო დასქინება...
 ვანოჩქვენო იშენითი,
 რესიში ნირზი ვერგედენი?
 25. რესეთის კოჩი ულიებუ
 პრავეზია ზეპუდუნნი?!
 ვარა თურქი მუსქუარდგ,
 თეს ქეგაბედგდენი?!
 გერმანია ფირქენცენი,

ათას ცხრასი თოთმეტი (წლის),
 ცხრაშეც ივლისის (თვეს),
 რეზერვების გაწვევა
 დიდ(ი) ფიცხლად დაიწყეს...
 გამოცდილი და ჭკვიანია.
 რუსების დინჯი კაცობა,
 თუმცა თავდაპერილობით
 ჩვევით დაყოვნება...
 საბრალო თურქი შეცდა
 გერმანიის ცბიერებით, —
 რუსს ვინ შეერკინებოდა,
 სხვისი აზრით და ქონებით?
 გოლიათები გარს ადგას,
 მთელი თურქეთი ზანზარებს,
 იქ არ უნდა ყოფილიყო
 ურჯულოთა არე-მარე.
 გადმოცემა არ ტყუის,
 კიდევ აღსრულდება მალე...
 გერმანიას მუდამ ჭქონდა,
 მომზადების თადარიგი,
 ყველა თავზე დაატყდება,
 თავის უწესო ქადილი...
 ნუთუ არ ცოდნია, რომ
 რუსთან ქიშპობა არ გავა?
 რუსეთში ხალხი უღევი
 საკვებიც რომ ბლომადაა?!
 ან თურქი რა შვილი იყო,
 ასეთს რომ გაბედავდა?
 გერმანია რასაც ფიქრობს,

30. ინა ტყურა აყუაფუ
 ლორონტე ვე შვერსულუ,
 ვარა
 ჭიჭე ვადუეჩარხუაფუ.

ტყუილ ოცნებად შერჩება
 ღმერთმა არ ინება, თორემ
 ცოტას არ იჩემებდა.

57. ბათიაში ლერსი

ლემსი ბათიაში

ბათია სახელო ბჯოხო დო
 ჩხაპელია მიღუ გვარი,
 მეჯინელო კინისფერი
 უჩა მათუ თოლ(ი) დო
 წარი...

სახელად ბათია მქვია და
 ჩხაპელია მაქვს გვარი,
 შესახედად „კინისფერი“
 შავი ფერის მაქვს თვალ-წარბი.

5. ნახანდ(ი) დო ნაწვალეზუ
 შხვაშა გემიძედ ვალი...
 ირო ტყურა მადორგ დო
 დღას ვამწუუ მა მართალი.
 ეჩროშქვითშა დამადორგ,
 10. მაბრუოშა ვადგეცალი;
 ერთი ჩქიმი მოდორება,
 ბოლოს არძა ქოუენწარი, —
 გვალაშა ჯგვრო ეკორო, მარა
 იშო გეგმუოჯღუნე ძვალი.

ნაშრომი და ნაწვალეზი,
 სხვას ემართა ჩემი ვალი,
 მუდამ მატყუილებდა და
 მის დღეში არ თქვა მართალი.
 ოცდაშვიდჯერ მომატყუა,
 მერვეჯერ არ დავაცალე;
 ის ჩემი მოტყუება,
 ბოლოს ყველა წავამწარე,
 მთაზე კარგად ამოვიდა,
 ქვევით! ძვალი გამოვგზავნე.

15. ეს ხოლო მი ელგდგ,
 სოხუმც მიღალატესგნი,
 თიწკმა კარტის ბლაცაფენდით
 კარც მიკუეხაკესგნი,
 მარა მუშა მოშქურედუ
 20 თოფ(ი) მიკებუდ მა ხესგნი?
 ბათიას ინა ვა უჩქედუო,
 მეღიციებც მუ ოკოდგნი?
 ცვანაკაკას ქინახუნუ
 ჩქიმ თოფიქ ოყოთგნი...

ამასაც ვინ მოელოდა,
 სოხუმში რომ მიღალატეს,
 მაშინ კარტსა ვთამაშობდით,
 კარზე რომ დაუკაკუნეს;
 მაგრამ რისი მეშინოდა,
 თოფი რომ მეჭირა ხელზე?
 ბათიამ განა არ იცოდა,
 მიღიციონერებს რაც უნდოდა?
 შუბლის ცენტრში მოახვედრა,
 ჩემი თოფმა რომ ისროლა...

25. აბა ჯიმა, ბათია!
 შელეგაშენი ქებული რე
 ეთმე სიჭინათია...
 რაზილ(ი) კარი-ბორქომელი

აბა ძმაო, ბათია!
 ძალოვნებით ქებულია
 ექვთიმე სიჭინავაცო...
 ჩარაზული კარ-ბორქლომი
 მტვრათ ვაქციოთო,

1 იქით.

30. ჩხუტუმი ღურელი
 მეღციეფი
 ვიგე გეგმეორღვათია,
 გომორძგვილო, ქომოლურო
 იშო გგშებლათია...
 მუთ იციინი გეთუსა,
 35. საქმეში გინოდვალა ვა-რე,
 ნძალკედგრო იფჩხუპათ,
 ნტინა ყაზაყალა ვა-რე;
 საონჯღოროთ
 ვა-ბლურუღენი,
 ჩქიმი ღურა თანაფარე.

სიცივით დაზრული
 მილიციონერებთ
 ძირს ჩამოგყაროთო,
 გამარჯვებულად, ვაჟკაცურად.
 მშვიდად გავიდეთო...
 რაც მოხდება, გათავდეს
 გადადება არ ეგების,
 მკერდშემართულად ვიბრძოლოთ,
 გაქცევა კაცობა არაა;
 სამარცხვინოდ რომ არ
 მოვკვდებოდე,
 ჩემთვის სიკვდილი აღდგომაა.

40. ჩქიმი ღუდი უბედური
 წკვრც მოციკდგკონი,
 ღუდი დათხინაფილი ტანი
 ფოქვას მითოძდგკონი!...

ჩემი თავი უბედური
 ჩხირზე რომ წამოგებულიყო,
 თავწაჭრილი ჩემი ტანი,
 მღვიმეში რომ გდებულიყო!...

45. ამხანაგშე მი ეღვდგ,
 თეცალც ქობლოლანდესგნი?
 დიო ტყვიით დობილეს დო
 უკულ(ი) ღუდი ბკვათესგნი;
 სამართალი ქენოძედგ,
 თესგ ივარანდესგნი...

მეგობრებისგან ვინ ელოდა,
 ასე თუ მილაატებდნენ,
 ჯერ ტყვიით მომკლეს და,
 მერე თავსაც წამჭრიდნენ;
 სამართალი კი დებულა,
 მასზე უარს რომ ამბობდნენ...

58. შხაღო ტაროზობაში ბჟიში

მწყემსი ავ ამინდში

ბორია ირქენც, შერენც,
 ზღვა იღენცგ, პოპორც
 ორთ,
 მერეკელა ტგბუ სერქ
 ჯოჯოხეთიცალო გორთ.
 5. ჭვენც, ვალენც, მერეხანც,
 მეხი ჭყონც ფელეკანც...
 ათეჯგუა უჩა სერც
 ჭყიში გორგნც ყვერე თხას.
 საწყალც, მინჯეში გოჯოგელც

ქარი ქრის, ბობოქრობს,
 ზღვა დელავს ზვირთსა სცემს,
 ცა კრიალა, თბილი ღამე
 დაემგვანა ჯოჯოხეთს.
 წვიმს, ელავს, „მერახანც“¹
 მეხი მუხასა ფრეწავს...
 ამნაირ შავ ღამეს
 მწყემსი დაეძებს ბრმა თხას.
 პატრონის მოძულეებულს

¹მერეხი — წვიმა და თქეში ქარბუქთან ერთად.

- 10. ვალი თოლევც, უბარჯღენც, თხაშ(ი) პეტელც
ვერჩქილენი,
გურგინი რჩქილას ულასენც.
ჯეგე გიორგიში რაში
სარკოთ დიხას გილანწყუნც,
- 15 ნარაგად ჯვეშეფიში
გურც შიშით ულახენც;
ბარდვი, ჯალეფი დო ჯიკი
ჰყიშის ოშქურინუანც.
გოვალენცნ(ი) გიიჯინე,
- 20. უკული ათირულუანც;
ირ გურგინ დო ვალიში
დროს
ბირგულც ოშქვანც
ხვამულენც
დო შურქ ქალსქედასენი,
ართგურო ნარტულენც.

ელვა თვალეზს უსერავს,
თხის პეტელი რომ არ
ქუხილი უშლის სმენას.
წმინდა გიორგის რაში
საარაკოდ მიწას სძრავს,
ძველთაგან ნამბობი,
გულს შიშით უზარავს.
ბარდი, ხეები და ჯირკი
მწყემს შიშსა გვრის,
იელვებს, მიმოიხედავს;
მერე (ცოტაზე) გარბის;
ყოველ ელვა-ქუხილის დროს
მუხლმოდრეკით ლოცულობს
და სიცოცხლე რომ შერჩეს,
(ის) ერთგულად ნატრობს.

59. ჰაი, შური საყვარელი!

ჰოი, სულო საყვარელო!

(გარიანტი)

- ჰაი, შური, საყვარელი!
რინა მუში მამარდა რე,
რინაშ(ი) ნება ქორდასენი,
ქიანა მუში მაფართარე?!
- 5. ცოდა ძოკო, გოშერშილი
ბრელშა ლახირი-ნახართა რე,
იში მანუგეშებელი
ხვალე მუში აგაფარე.
დიხას ხონენც,
- 10. ლაიტის თასენც
ბერგის პირენც,
ცვანას ბარგენც,
ირ(ი) ზოთონც დო
ირი ზარხულც,
- 15. ირო მუშენც,
ვა ლურც ართ წუნც,
კოჩიში ნერო

ჰოი, სულო, საყვარელო!
რა მადლი არის ცხოვრება,
რა ვრცელი არის ქვეყანა,
რომ იყოს ცხოვრების ნება?
საცოდავი ძოკო, გაგლესილი,
ასჯერ ნაცემ-განახლართია,
იმის ნუგეშისმცემელი
მხოლოდ მისი კავია.
მიწასა ხნავს,
სიმიდს თესავს,
აფოლადებს თოხსა,
ყანას მარგლავს.
ყოველ ზაფხულს და
ყოველ ზამთარს,
სულ მუშაობს,
არ თვლემს ერთ წამს,
კაცის მსგავსად

ვა შუნც, ვართ „ჭკუნც“,
ბედი უჩა ის თაში ხარჭკენც.
20. ირფელც ძოკო
გინოხაშენც...
ათენკემა გინვოჯინათ,
მუჭომი რე თედოში რინა,
ჯგირი ტანი, ჯგირი კუჩხი¹,
25. ხოლო უჯგუში ულუ ბინა;
ვაბარგენც, ვახარქენც
იშენი ულუ შხვამ ნაქიმნა,
გოკონდა შხვეფც ალუვზემე,
თუღონ(ი) ღორონთი რე ინა.

არ ჭამს, არ სვამს,
შავი ბედი ასე ღუნცავს.
ყველას ძოკო
გადახარშავს...³
მასთან ერთად გადავხედოთ,
რა ყოფაში არის თედო,
კარგი ფეხ-ტანსამოსი,
და ბინაც აქვს სანაქებო;
არც თოხნის, არც მარგლის,
მინც აქვს ნაქნარი სხვისა,
თუ გინდა სხვებს შეადარე,
ქვედა ღვთაება არის ისა.

IV. თ ა ნ ა მ ე ღ რ ო ვ ე ლ ე ქ ს ე ბ ი

60. კოლეჰტივიზაცია

კოლეჰტივიზაცია

კოლეჰტივის ქუაკათი,
დინას მუნვორთინუა,
ხანდა გამართლებული მაფუ
ნტერეფც გურც უფშინუა!
5. მა ოხვამე მუშოთ(ი) მოკო,
ყუდეს მიღუ წირუა,
ზარა თაქი მუკომიბუ,
მუშეფც ვოკურცხინუა...
კოლეჰტივის ვოკათეო²,
10. თექ მუფშენთ მათი, შხვათი,
ირფელი თაქი აკოპკათეთ, —
დინა, ხოჯ(ი) დო აგაფათი...
საქმეს მეურეთ ართიგურო,
ჯიმალურო, მაყალურო,
15. ტერც სარხოშა ვამკიმჭანთ,
ღუტუ ვადობდვანთ
ჯვეშობურო.

კოლეჰტივის შევუერთდი,
მიწას ვაბრუნებ,
შრომამ გამიმართლა,
მტრებს გულს გავუსივებ...
მე სამლოცველო რად მინდა,
სახლში მაქვს წირვა
ზარი აქ მიკილია,
მშრომელებს ვადვიებ...
კოლეჰტივის წევრი ვართ,
იქ ვშრომობთ მეც და სხვაც,
ყველა აქ შევაერთეთ, —
კავი, ხარი და მიწაც...
საქმეს ვეწევით ერთგულად,
ძმურად (და) მეგობრულად,
მტერს ახლო არ გავიკარებთ
თავს არ ვუღებთ ძველებურად.

1 კარგი ტანი, კარგი ფ.ხი.
2 ურევივართ.
3 აიტანს, უძლებს.

გიმე პაპა ჟინოსქუა,
ვაჭარი დო შხვა თეჯგუა;
ულუ ენწყემილ ხანდასკ
20. დო სიმართეს გომორძგუა.

ძირს მღვდელი, აზნაური,
ვაჭარი და სხვა ამგვარად
ულელახსნილ შრომას და
სიმართლეს გაუმარჯოს.

61. მინდორიში დედვალე

მინდვრის დედოფალი

მინდორიში დედვალე,
დიდ(ი) ცოროფა მილუ სქანი,
დიდიში გიმმაჯერებელ(ი)

მინდვრის დედოფალი,
დიდი სიყვარული მაქვს შენი,
დიდთა გამომკვებო და

5. ჭიქელეფიში მარდუალი!
ვინაჯინენი, თითო ჯინჯი
ხუთუთი ტარიში

პატარების გამზრდელი!...
რომ გადახედო, თითო ძირი
ხუთ-ხუთი ტაროთაა

დოხარგელი,
ცვანაში მახაჩქალცი აფუ
გურკმაყოფილ(ი), თოლი
რძელი.

დატვირთული,
ყანის მთოხენელი არის
გულკმაყოფილი, თვალმადარი,

10. სიმინდი დიდი ქონება რე,
ხანდა ვადვარკათი თესი,
ხორცი, ერბო დო ცვალცი,
ირფეც სიმინდი არზენც
ხვესი.

სიმინდი დიდი ქონებაა,
შრომა არ მოვაკლოთ მას,
ხორცს, ერბოსა და ყველს
ყველას სიმინდი აძლევს ხვავს.

ართ(ი) ჯინც ჟირ ტარც
ვაბჯერდეთ,

ძირზე ორ ტაროს არ ვჯერდებით,

15. ხუთის ვოტარაფუანთი,
თექი აშეფხვარხვაშუთ დო
ხანდას ვადებზარუანთი...

ხუთ ტაროს ვასმევეინებთ,
(მულამ) შიგ ვტრიალებთ და
შრომას არ დავიზარებთ.

20. იმუფშუათ ჯიმალეფი,
ქიდვოსორგათ მოსავალი,
გავამდიდრათ ოჯახი დო
ჩქინ რინაში მომავალი!

ვიშრომით, ძმაცაცებო,
დავახვავოთ მოსავალი,
გავამდიდროთ ოჯახი და
ჩვენი ყოფნის მომავალი!

62. ოფურაში

ჭურბა

შანთი, ფურუ, თართალანცე,
ჯინა ვარე ჯვეშობურო,
ჭკადუვეფი ვიაშქვანა
ჯიმალურო, ართიგურო...

შანთი ხურს, ვარვარებს,
მოცდა არაა ძველებურად,
მჭედლები ურტყამენ,
ძმურად, ერთგულად...

5. მინც ჩაქუჩი ოსაჯირგ,
მინც მაგანა, მინცე ურო;

ზოგს ჩაქუჩი სჭირდება,
ზოგს კი ნამგალი და ურო;

- ანთასშახგ დოწგრგნა
მუშა-კათაშ(ი) მოხუჯურო...
მუდგანერ(ი) რკინა რდასენი,
10. თისგ აკაფურუანცგ,
მუქამცეთი გოფურუნი,
ჩეთგ დიცხურცხინუანც,
რკინაწინდას დოჭუნცუ დო
შხვეფც აკანდღულუანც...
15. რკინაქ ფულანდო გორთას,
დუც(უ)თიშენი გოულუანც;
გოცხურცხინგნც, გოველგნც,
ხოლოს ვეგორინუანცგ...
გოცენცგ დო გოჩხგრანცგ,
20. ნტერეფც ოშქურინუანცგ.
უროში რაკუტი¹ ენწყიილი
კოც ქოგირჩქილუანცგ,
გომორძგუაში საბუთებც
წოხლე ქაწოირინუანც...
25. ღანჯამ(ი) გურქუ გიწიმიინდ,
ისარკალ დო ივარვალ,
თელქიანაშ ნამშვალც
მუშაში კანონი გიზარზალ...
დანარჩენი ქიანეფი
30. შიშის ღურუ, იძანძალ,
თელ ზავოდის მაშინეფი
გიბურიინ დარდალანც...
ქგნც, შგნც, რკინას ჯადგნც,
ტერც ცვილუნც, ჯვარზალანც,
35. დო მუში მოწინამდეგეფი,
შიშის ღურუ, ჯგარჯვალანც.

ათასჯერ დაწურავენ
მშრომელთა საგულდაგულოდ...
რა სახის რკინაც არ იყოს,
იმასა გაახურებს,
როდესაც გახურდება,
თეთრად მცხუნვარებს,
რკინაწინდას დაწვავს და
სხვებს კი შეადუღებს.
რკინა ფოლადად რომ იქცეს,
თავს იმიტომ ანაცვალებს.
მცხუნვარე იელვარებს,
ახლოს არ დაგაყენებს...
იფანტება, ჩახჩახებს,
მტრებს შიშის ზარს სცემს.
უროს აწყობილად ცემა
ყურადღებასა იქცევს.
გამარჯვების საბუთებს
(თვალ)წინ დაგიყენებს...
ჟანგისანი გული დაწმდა.
კრიალებს და ლივლივებს,
მთელი ქვეყნის მეექვსედზე
მუშის კანონი ზანზარებს...
დანარჩენი ქვეყნები
შიშით კვდება, ბარბაცებს.
მთელი ქარხნის მანქანები
ტრიალებს და გრავანებს,
ფქვავს, ქსოვს, რკინას ჭედავს,
მტერს კლავს, ზარსა სცემს,
და მის მოწინააღმდეგენი,
შიშით კვდება, ცახცახებს.

63. მალგმარიში ნაჭარა — მებრძოლის წერილი

ამხანაგეფი, მარჩქილით,
ჩქიმი გაჭირებას ფტქუა. —
ჩქიმი დიდას ვეთხოებუქ
მუშ(ი) მასუმა ქომოლსქუა;

ამხანაგებო, მომისმინეთ,
გიაბობთ ჩემს გასაჭირს, —
დედაჩემს ვეთხოვები
მისი მესამე ვაჟიშვილი;

¹ კაკუნი.

5. ჟვრ(ი) ჩქიმ წოხლე
გეგნაზარ დო
სანუგეშო მუ უწუვა?!
დიდაში ომბოლ ქდოუტე
ართი ლგლე ბაღანა,
არკვანც აშარკიანც დო
10. ვაფ(უ) ნგარაში გაყანა...
მა დო ხოლო ჩქიმცალეფქ
დიფშაყართ ავჭალს,
არძა შხვადოშხვა თურიში,
არძა ართი მახანაქ...
15. თეზმა შაყარელი კათა
ვამიძირგ შხვაფარანც;
მუთუ რდენი გუვატარით
შქვითი თუთა ართინერი,
ბოლოს გაგომიცხადეს, —
20. „ჩხუპშა მეურთუ ამუსერი!“
ეშალონით მიდაფრთითგ¹.
ოთხი დლა დო ხუთი სერი.
ეჩ(ი) დო ხუთი არგუსოს,
ხუთ(ი) საათის, გოთანას,
25. თელ(ი)ქიანა ქიმორსუთ
ბომბეფიში ცოთამათ;
კამანდირეფქ დომძახეს, —
„არქა ბოშეფი მანგარას!“.
ზარაზანი ოცოთანცენ(ი),
30. დედამიწას ორტუანც,
ტანკა თუდო მოურტუ დო
ირფელც ტახენც, ოხუმუანც,
ჟიშე ჰაიროპილანეფი,
ცა დო დიხას ორუმუანც!
35. თელი ქიანა იზარზალ,
სუჯიშ(ი) რჩქილას
ოდინუანც...
მუდგა ქომოლკოჩი რდენი,
კვარჩხ-მორგვიშე
გორთინუანც,
მუთ(ი) საცოდება ქორენი,

ორი ადრე გააცილა, და
სანუგეშო რა ეთქმის?!
დედის ობოლი დავტოვე
ერთი ჩვილი ბავშვი,
ტირილს არ აყოვნებს და
ჰკვივის აკვანში...
მე და კიდევ ჩემი ტოლნი
შევიკრიბეთ ავჭალაში,
ყველა სხვადასხვა ტომისა
და ყველა ერთი ხნისა...
სხვადროს არ დამინახავს
ამდენი შეყრილი ხალხი...
როგორც იყო გავატარეთ
შვიდი თვე ერთყოფაში.
ბოლოს გამოგვიცხადეს, —
„ომში წავალთ ამ საღამოს!“
ეშელონით მივიდიოდით
ოთხი დღე და ხუთი ღამე,
ოცდახუთ აგვისტოს,
გათენებისას ხუთ საათზე,
მთელი ქვეყანა იქცევა
ბომბების სროლის ხმაზე;
— „ჰე ბიჭებო, ყოჩაღად!“
უფროსებმა დაგვიძახეს.
ქვემეზნი რომ ისვრის,
დედამიწას აქცევს,
ქვევით ტანკი მოდის და
ყველაფერს ამტვრევს;
ზემოდან თვითმფრინავები
ცადა და მიწას აზრობს,
მთელი ქვეყანა ზანზარებს,
ყურთასმენას აქრობს...
რაგინდ სივაჟკაცე გქონდეს,
წალმა-უკულმა გატრიალებს,
რაცკი საცოდაობაა,

¹ მრუმელ ფუფქავს.

40. თოლიში წოხლე
 მოიძირტუნც...¹
 აიშახ მუთი ქოფთქეიინი,
 ენა ირფელი პოტიკჯგუა,
 გაჭირება შურო ვა რე
 ჩხუპიში მერინადო :ღურა...
45. გაჭირებული კოჩი ყოფე
 პლენო ინოღენი თინა;
 მუთუნნერი კოც ვა ნოღვე
 პლენცალ(ი) საცოდალი
 რინა?²
 შქერენც კათა გოჭყორდენი,
 მეულუნა, დონთხორგნა;
 ჭიჭე-დიდი, უნჩაში-უკლაში
 არძა მუნმაფოფოგნა...
55. ჩქიმ(ი) ჭიმაღეფი ეგრიხოლო
 ჩხუპშა რენა ცუნაფილი,
 მუ ოჭირანანი ვა მიჩქე,
 აზრით ვორექ ნქგრაფილი;
 დიდაჩქენი გონებათე
 ყითუო რე ნდღულაფირი,
 ჭიჭე ბოში დოუტენი,
60. ეგებუ ცუნდას
 შურდგემილი?!
 ქიანასე მუ მოხვადე,
 უბადობა ჩხუპიცალი?
 მუდგა დემიში კოჩი რდენი,
 ექი ვაგგალე მუთუნ(ი) ძალი;
65. ქიანაშ(ი) მარცუაფალი,
 მუთუნ ვარე ლემაცალი...
 ათე ჩქიმი გაჭირება
 გერმანიას მა დობჭარი;
 თეში ჭარუა თექ(ი) დიბჭყი
 დო,
70. თაქ მუვათე თე ლერსია,
 ათე გაჭირებაში თუდო
 ვორდ(ი) მა — გერმანე
 მესხია...

თვალწინ დაგიყენებს...

მანამდე რაც ვთქვი,
 ყოვლად არარაობაა,
 ომში ბრძოლა და სიკვდილი
 გასაჭირი სულ არაა...
 გაჭირვებული ყოფილა,
 ვინც ტყვედაა ჩავარდნილი;
 არავის არ ჰქონია
 ტყვესავით გასაჭირი;
 შიმშილით ხალხი რომ მოკვდება,

წაიღებენ, დამარხებენ,
 დიდ-პატარა, უფროს-უმცროსი
 ყველა თავში გვიჩაჩქუნებს...
 ჩემი ძმები ორივენი
 ომშია წაყვანილი,
 თუ რა სჭირთ, არ ვიცი,
 აზრით ვარ გაშეშებული;
 დედაჩვენნი ჩვენზე ფიქრით
 ზეზეურადაა დამდნარი,
 ბიჭუნა რომ დავუტოვე,
 ეგების ჰყავდეს ცოცხალი?!

ქვეყანაზე რა მოხდება
 სიავე ომის მაგვარი?
 თუნდ დეკაცაც რომ იყო,
 აქ არ ვაგვიე რაიმე ძალი,
 ქვეყნისა დამქცევი
 არარსებობს ომის დარი...
 ეს ჩემი გასაჭირი
 გერმანიაში დავწერე,
 თავად იქ დავიწყე და
 აქ მოვათავე ეს ლექსიო,
 ამ გასაჭირსა შინა
 ვიყავ გერმანე მესხიო...

1 მომაჩვენებს.

2 შესაბრალო ყოფნა.

- ხეს ქამჩა მიკებუ დო ფურკო ვორექ გორჩქინელი, ხრეშის ქუათ ვონდლულუა, დერწუმებუქ ქოძირენი;
5. ხეთეხოლო ქიმკიპწონე, შორშე მუდგა მოძირენი! ასე ჯაფას ვორექ მარა, ვემუან(ი) მაციი ორჩხენელი; გაჭირება-დარხინება
10. ღორონთშე რე გორჩქინელი, ჩქენი ბრძენი დიდ(ი) შოთას თაში აფუ ღოჩინელი; ჭირცოკო გოუმარგე თინა მუდგა ბორჯირენი,
15. კგრდეთ ოკო ქედოხვადე, უშქურანჯო ორჯინენი; მუდგას ბედი მოილანცენი, თინა ოკო მოწილენი“. გაჭირებას გემორჩქინდგ,
20. მიდგა ქომოლი ბოში რენი, ხანდაქ დუდ(ი) ქომცოროფუუ, რადგანც თინა ხოში რენი, გმირიში მურციხი ასქვამანც მითი ჯგგრი კოჩი რენი,
25. რაშიშ(ი) ნალცალო მოფსოფით ზარმაცი დო მოცილეფი, ჩქენ(ი) ნაცოთემი რაკეტათ თუთას ჩხორია გორჩქინელი, ჯვეშ(ი) ტეხნიკა ვა მოკონა,
30. ახალშარე მოძინელი; რადგან ხანდა ხოში რენი, თიშენ(ი) ვორეთ გოპირელი.

- ხელში ქაფჩა მიჭირავს და აღმურად ვარ გაჩენილი, ხრეშსა ქვად გამოვადნობ, დარწმუნდები რომ ნახო; მაშინათვე ავითვისებ, შორიდან რაც რომ დამანახო!
- ახლა ჯაფაში ვარ, მაგრამ სიბერე მექნება ტკბილი; გასაჭირი და ლხენა ღეთისგანაა გაჩენილი. ჩვენს ბრძენ დიდ შოთას ასე აქვს დანაბარები, — ჭირსა უნდა გაუმავრდე, რა დროსაც არ უნდა იყოს, კლდესავით უნდა დაუხვდე, უშიშრად უნდა აჯობო, რასაც რომ ბედი მოგიტანს, აი, ის უნდა მოკრიფო!“ გასაჭირში გამოჩნდება, ის, ვინც რა ვაჟკაცია, შრომამ თავი შემაყვარა, სიხალისე შრომაშია. გმირის ვარსკვლავი ამშვენებს ვინც რომ კარგი კაცი არის, რაშის ნალივით დავაგდეთ მავნე და ზარმაციო, ჩვენს ნასროლ რაკეტას მთვარეზე გააქვს კაშკაშიო, ძველი ტექნიკა არ გვინდა, ახალსა აქვს წარმატება, რადგანაც შრომის ხალისია, მან გვადირსა აყვავება.

ნირჟი ონარიაში ეფირიზი გურშენი

65. დავა ონარიის ეფიროვანი მიწის თაოჯაჯი

სინანდლულეს მუგოშინანთ
 მაკითხირი დო მარჩქილეფც,

სინამდვილეს მოგახსენებთ
 შემკითხავთ და მსმენელებს,

- დინას ბანდიქ ეიაცუნური
ონარიაში ენწერეფც...
5. ვა უმონდგ ართ(ი) ორთალც
ბრელშა მუჭო ვა ზემეს,
ტერეფც ოდიარეთ ოკოდ
დო საყვანოთ მაქსიმეს...
მუში წილც — საკუთარც
10. მითინ(ი) კოჩი ვა დირკენც;
გეშანთხორ, გეშალობუ,
მუშენც დო წვადილენც,
მის სიმართე ქოულენი!
თის კანონი ადიდენც.
15. მაქსიმეში წინანდგო
დიშაყარეს ართი სერც,
აკობიაში საყვანო
სადიაროთ დანიშნეს;
ლობერი სერით დოხიის
20. თხორილი გაკოფალისეს.
ათე ამბე ქემუვდეს²
მაჟია დღას მაქსიმეს;
თიცალი გაუგონებულდას
მუშ(ი) ტერი დო მოუნეს...
25. მუში დუდი გიჯოგუშ,
კუჩხ(ი) ქიგშადგ ნათესეფც,
ინტერესიში გურიშენი
აპირენცგ სიავეს...
30. თოფი დო ტყვია გეჭოფუ,
ქიგნიქუნუ ნაბადიცი,
მუმაქ სქუას მუ უწუჟუნი,
თეშ ქოფთქუა აკათის:
— ჩქიმ(ი) ყებური ვაშქრიტი,
გოხვეწექ ბაბა თის!
35. საონჯლოროთ ვა დიბტენქ,
არდება დო ღალატის!...
ონარიაშა მიდართ,
ქეკათხოზ სქუაქეთი.
მომჩივანეს იმენდ(ი) ულუ,
- რომ მიწას დავა მოჰყვა
ონარიის ეწრებში...
არა უმეტესი ერთი ქცევისა
(რაც) ბევრჯერაც აზომეს,
მტრებს საძოვრად უნდოდათ
და საყანედ მაქსიმეს...
თავის წილ-ხვედრს საკუთარს,
არავინ არ დაიკლებს;
თხრილი მოავლო, შემოლობა,
შრომობს და წადილობს.
ვის მხარეზეც სიმართლეა,
მას კანონიც ადიდებს...
მაქსიმეს საწინააღმდეგოდ
შეიკრიბენ ერთ ღამეს
და აკობიას საყანე
საძოვრად დანიშნეს,
ლობე ღამით დაარღვიეს,
და თხრილიც მოშალეს.
ეს ამბავი მიუვიდა
მეორე დღეს მაქსიმეს;
იმისთანა გაეგონოს
მის მტერსა და ავის მქნელს...
თავის-თავი შეიძულა,
განუდგა ნათესავებს,
ინტერესის თაობაზე,
აპირებს სიავეს...
თოფი და ტყვია აიღო,
წამოისხა ნაბადიცი,
მამამ შვილს თუ რა უთხრა,
ერთი იმასაც გეტყვით:
„ჩემი კერა არ ჩააქრო,
გეხვეწები შვილო ამას
სამარცხვინოდ არ დაეტოვებ,
(მათგან აგდებას და ღალატს!“
ონარიისკენ გასწია და
აედევნა შვილიც მამას.
მომჩივანეს იმედი აქვს

1 ვისაც სიმართლე აქვს.

2 მოუტანეს.

40. სამართალიში მაჯინეს
კანონი ჯგერო გეგებუ
აკობია მაქსიმეს.
აღმასკომც მაშინუჲ,
რევეკომიში წარდგინელც
45. „ტერეფი მიდამღანანია
დიხას გვერდო ნაშინელც,
ღუმა ღობერი დოუხუუნა
ტყარი კათა, ნადირეფც,
ამჟუჲანი გუგოჯინი
50. თხორილი აკოფშაფილეფც.
ონარიაში საქმეშენი
თითოულო დაკითხეს
კომისიერჲქ საჩივარი
კანონიერო იჩინეს,
55. აკობიაში სიმართე
აღმასკომც მაშინეს.
აღმასკომქ ქაჲუუნუ დო
ონარიას გაჯინეს,
კათა დოშაყარესგ დო.
60. ბრელინერო დართინეს
უბადოშ(ი) მაქიმინალეფც
დუღქ(უ) მუთუნით
ვაცვინეს;
ჯგუნჯგი ირო გიდგრიკაც
ჭიფე ჭუნგ — სახერეს,
65. ხოჯის ქა გიოტერხე
კამბეშიში მარკინეს.
აკობიაში საჩივარი
კანონიერო იჩინეს,
ი-აბრაგებც კათაშ(ი) წოხლე
70. ეშაღობუა ქოუსუდეს...
აღმასკომქ თი კრებასგ
გაგენძორ საჩივარი
ჯვეშ(ი) დროება აძრახედო
ამალალ ასეიანი;
75. — ჩქენ ტერეფი მოსპითია—
რომანოვი დო დადიანი,
ჩქენო ირფელი საერთო რე,
რწანდანია ართიანი,
მნარტენთენი თიშ(ი) უმოსი

- სამართლის შემყურეს,
კანონი კარგად გაეგება
აკობია მაქსიმეს.
აღმასკომს მოახსენა
რევეკომისგან წარდგენილს —
მტრები მართმევენო
ყანას დანაშენებულს.
წუხელ ღობე დაურღვევიათ
ტყისკაცებს, ნადირებს,
ამ დილით გაგხედე
მოვსებულ თხრილებს...
ონარიის საქმის გამო
თითეულად დაკითხეს,
კომისიებმა საჩივარი
კანონიერად სცნეს,
აკობიას სიმართლე
აღმასკომს მოახსენეს.
აღმასკომი წამოყდვა და
ონარიას გახედეს,
ხალხი შეჰყარეს და
ყოველმხრივ შეამოწმეს.
აუგის ჩამდენებმა
თავის ვერაფრით დაიცვეს;
- ბოძი მუდამ შემოიღუნავს
წვრილსა წკნელსა, სახერეს,
ხარს ყოველთვის რქა მოტყდება
კამეჩის მოჭიდავეს...
აკობიას საჩივარი
სამართლიანად სცნეს,
ავაზაკებს ღობე-თხრილის
აღდგენა მიუზღეს...
აღმასკომმა იმ კრებაზე
გააგრძელა საუბარი,
ძველი ყოფა აძაგა და
ადიდა დრო ახალი.
— ჩვენი მტრები მოვსპეთო —
რომანოვი და დადიანი.
ჩვენთვის ყოველი საერთოა,
გწამდეთო ერთმანეთი,
მიწა ყველას გვხვდება

80. დიხა ქოფხვადენანია
დიდი დო ჭიჭე კოცე.
სანძღო ვაშაპუნანია,
ათე კეთილი რინაშა
ირკოც მიკათ ნანია“.
85. მა სანძღვარო მივორჩქინა
საზოგადოში თი კრებას,
უკული ვეშეფხვალამუქ,
დიხაში გეწაქინდებას;
ანწი ირკოჩქ დეხოლ
90. ბოლშევიკური გაგებას,
ირკოჩქ ართო ქიმიენდ
მუშური ძალაუფლებას.
მოხანდეფქ გემორძგვეს
რევოლუციასი გაგებათ.
95. ხარხი მუთუნდროს ვაცოფე
თეცალ(ი) კმაყოფილებას.
მონარხიაქ ქედანთხენი,
შურქუ ქადგე სიმართეს,
სერი მუჟამც ირკენცენი,
100. დლა მიძინანც სინათლეს,
მუშაში კანონქ გოფალენი,
დუდი თისგმიანდეს...
მომავალშო რაგადანა,
კოლექტიურო ხანდას,
105. ჩქე თით შიბლებუანთია,
ბედინერი ცხოვრებას;
მუთი მიზანო ულუნანი,
ჰამენი, თინა მორდედას,
მუჭო ბჟა დო თუთან თეში
110. უშქერატე ცოფედას.

სანატრელზე უფრო მეტი.
პატარა და დიდ კაცთ შორის.
ახლა არაა საზღვარი,
ამ კეთილი ცხოვრებისა
ყველაა თანაზიარი.
მე საზღვრად მივინიშნებ
საზოგადოების კრებას.
მერე არ შევხვედრივარ,
მიწისთვის წაჩხუბებას;
აწი ყველანი დაუახლოვდა
ბოლშევიკურ შეგნებას,
ხალხი მთლიანად მიენდო
მუშურ ძალაუფლებას.
მშრომელებმა გაიმარჯვეს
რევოლუციური შეგნებით.
ისინი არასდროს ყოფილან
ესოდენ კმაყოფილი.
მონარქიზმი რომ დაეცა,
სული ჩაიდგა სიმარლემ,
ლამე როდესაც იკლებს,
დღე მოიმატებს სინათლეს,
მშრომელთა კანონმა რომ იხარა,
თავი იმას მიანდეს...
მომავლისთვის ამბობენ,
კოლექტიურ შრომას
ჩვენ მით შევსძლებთო,
ბედნიერ ცხოვრებას.
რაც მიზნად დაისახეს,
ამინ, ის გაზრდილიყოს,
ისე ვით მზე და მთვარე
უშრეტი ყოფილიყოს.

V. ისტორიული პოემა

66. ნალგა

ნალიგა1

ჯვეში დროს, სადადიოს,
გულუაში ოჯახის,გ

ქველ დროს სადადიანოში
გულუას ოჯახს

1 ნალგა კოკი (კონკი) — ისტორიული ადგილია ენგურის სანაპიროზე, სადაც მოხდა სისხლისმღვრელი შეტაკება ჩვენსა და თურქის ჯარებს შორის, 1855 წლის 25 ოქტომბერს.

- ხვამა ნოდვი, წვეულება;
პატენი ღო მუში ჩილცე
5. ქემუვზოჯ, უჯინენა,
პაპას, ხვამაში მეხვამურც...
სადილობაქ დეგვიანგნი(ი),
აწუნენცე ყაზაყისგ.
პაპაში ჯინათ წვეულებქ
10. ნაბეტანი შეწუნესგ,
მენძელი ქემიჭანესგ
ღო დოხუნა ისტუნესგ...
მარა პაპაში უმუშოთ
ხვამა ვეშულებუდესგ,
15. ათეცალი ჩვეულება
ჯვეშოთ თაში უღუდესგ...
მუთი რენი, პაპაქ ქემორთ.
ჯორცგ გეხე მედუდურო,
მენძელქ ხათე ქაწაზადგ,
20. დუდ-დაბალო —
მორდებულო,
ღო ქოთხუთ, — „გეგმაზოჯი,
ქემახვამი ართიგურო!“...
„ფარა ხაზერ(ი)
ქოგილუნო?“
— შეეკითხვ არდებულო...
25. პაპაქ ჯორიშე ვეგმართგ,
წინდაწინ მითხუთ ფარა;
ვარდა შხვადო მინჭუაფუთ,
ხოლო უღუ ეცალ(ი) შარა.
მენძელი ოხვეწ—, სქანი
ჭირი,
30. ვემერჩანქო, ვამიღუ ვარა;
ჭიჭუნანცე ქედმაცალი,
ამდლა ხვამა ვამინწარა!“.
პაპა ხვეწას ვერჩქილუანც
ვართ ჯორიშე გილმურცუ;
35. მენძელც უკულაში ჯიმაქ
ხეთე ხუტუ ქალუდურთუ.
გიმელია — უწუვ პაპას, —

სალეთო ჰქონია, წვეულება,
ბატონი და მისი ცოლი
მობრძანებულან, უცდიან
მღვდელს, ლოცვის მესვეურს....
სადილი რომ დაავიანდა,
გლებჯაცი მასზე წუხს.
მღვდლის ლოღინში წვეულები
ნამეტნავად შეწუნდენს,
მასპინძელი მოიხმეს,
და დასხდომა ისურვეს...
მაგრამ მღვდლის გარეშე
ლოცვა არ შეეძლოთ,
ამნაირი ჩვეულება
ასე ჰქონდათ ძველ დროს.
როგორც იყო, მღვდელი მოვიდა,
ჯორზე ზის მედიდურად.
მასპინძელი მიეგება
თავდაბლა მორიდებულად
და თხოვა, — „ჩამობრძანდი,
ოხვა სრულმიყავ ერთგულად!“...
ფული მზად თუ გაქვს?
ეკითხება აგდებულად...
მღვდელი ჯორიდან არ ჩამოვიდა,
ფული წინასწარ ითხოვა,
არადა სხვაგან მისწრაფის,
კიდევ აქვს მსგავსი შემთხვევა.
მასპინძელი ეხვეწება — „შენი
ჭირიშე,
როგორ არ მოგცემ, არ მაქვს
თორემ,
ცოტახანს დამაცალე,
დღეს საღეთო არ წამამწარო!“...
მღვდელი ხვეწნას ყურს არ
უგდებს,
არც ჯორიდან ჩამოდის;
მასპინძელს უმცროსი ძმა
მხარში ამოუდგა მყისვე.
ჩამოდით — უთხრა მღვდელს, —

- ვარა საქმე წუთურცუ!
ვეგმულო? თენა რხვად,
40—45. ტუნკი ქიგიაშქუ დუცუ.
აკიზანჯგ ქინაქე, —
პაპა მუჭო გოლახეს!
მოთირხონდ თავადობაქ,
ბოქაული ქიჭანესგ,
50. გეთხოზინი გულუაში
დოჭოფუა დავალეს;
თეში შესრულებაშენი
ფეშქაშეფი უხალეს.
გულუაში ოჯახის
55. ხვამა თაში უნწარეს, —
მენძელი გოლახესგ დო
ყუდე ეკოუპარტახეს;
დუდი გოსოფილი პაპა
იშო მიდასარგალეს.
60. გულუაში(ი) ოთხოზინგშა
არძაქ მიდეთარხალეს..
გულუაქ გეგნოლგ დო
ჭანდიცალო ქეწადინ,
შარას, ულას, ტყადატყას
65. ბრელი გაჭირება ძირგ;
ინგერ(ი) მელე გენჩურუ დო
უკახალე კგნიჭინგ;
მათხოზინეფი მოლე ინგირც
ქეკორენა პიჯი სქერგ.
70—75. ენეფქ ინგერც ვემნათინგ,
პიჯი აშო ქირთინეს,
გულუა მეურც უზოგარო,
შულადასგ ვაუჭერცგ,
აპა, ილორცგ, დეხოლგ.
80. თაქი ქემისვანჯგ ჭესგ.
დო ათაქი ქაუხვადგ
გვარო ართი მერჭულესგ.
მერჭულეფი ცქვაგალირდ
სილექენთ ცხენოდითგ,
85. სახელი გოლაფირი რდეს,
ქომოლობა — კოჩანათ,

- თორემ საქმე წახდება!
არ ჩამოხვალ? ეს გხვდება,
ჯოხი დაარტყა თავზე.
დაინთქა ქვეყანა, —
მღვდელი როგორ გალახეს!
გაიბლინდა თავადობა,
ბოქაული მოიხმეს, —
მდევრობა გულუასი
და შეპყრობა დაავალეს;
ამის შესრულებისათვის
საჩუქრებს შეჰპირდნენ.
გულუას ოჯახს
საღვთო ასე წაამწარეს, —
მასპინძელი გალახეს და
სახლი გაუპარტახეს;
თავგახეთქილი მღვდელი
იქიდან წათორიეს.
გულუას შესაპყრობად
ყველანი გაცვივდნენ..
გულუა გავარდა და
ბუზივით (მათ წინ) გაქრა,
გზაზე, ტყე-ტყე სიარულში
ბევრი გასაჭირი ნახა;
ენგური გაღმა გასცურა
და უკან მოიხედა;
მდევრები ენგურს გამოღმა
(ნახა) პირგამშრალად მდგარი.
მან ენგურზე ვერ გაბედეს
(გასვლა)
პირი უკან იბრუნეს.
გულუა მიდის დაუზოგავად,
დალლას არ უჯერის.
პა, ილორს დაუახლოვდა,
აქ ცოტათი შეისვენებს,
და აქ შემოხვდება
გვარად ერთი მერჭულეს.
მერჭულენი ქებული იყვნენ,
სიმარდით, ცხენოსნობით,
სახელი ჰქონდათ გავარდნილი,
კარგკაცობით, ვაჟკაცობით,

- ირიკოც აკვირენდეს
ცხენეფიში მორქიათ;
თარჩია დო ყაბახით;
90. დო მარჯვე ჯირითობათ:
გულუაში შეხვალამაქ
ახიოლგ მერჭულესგ,
ჟერხოლოქგ — მახანფქგ.
ბრელ მუთუნი რაგადესგ.
95. უკული მიბეჯ ცუდეშა დო
ქეწასუნ დო მიდართესგ, —
დო ათაქი ჯიმალობა
ართიანც ქიმიოფუჩეს.
მერჭულე ოხორანდგ,
100. ასე მოლე — ლაღძვაპიცგ;
ჟირ ვერსით დაშორებულო
ილორიშე ტყა ადგილცგ.
გულუაქ მუშ(ი) გაჭირება,
მუთ უღუღუნი განდგ თის,
105. ვართი მერჭულე უმარგდ
ეთი ღროს მითოჯვილც...
თი ღროს სამურზაყანოს
პატენენდგ ფეოდალი,
კვაჯის უძახედესგ დო
110. მარღანია უღუღ გვარი;
თესგ ამბე ქიმუვლესგ,
ამბეში მიმაღალარეფქ
მუჭო თისგგანზე ურე
დო უღალატ მერჭულექ..
115. მარღანია ჭკუას ვა-რე,
დო გახანგე თე ამბექ,
დო ზოჯგ — „მოღალატე
აშო ქემარჩაკალეთ!“
მერჭულეშ მასუნაფუშა
120. ცხენამ კოჩი ორულესგ.
მერჭულე დო გულუაქგ
ხათეხოლო მიდართესგ,
ჟირხოლოქ მარღანიაში
დოხორეშა ქიმერთეს.
125. გულუაქ გეგწუვცხუნუ
მერჭულეს მუში ცხენი,
- ყველას აკვირებდნენ:
ცხენების თამაშით: —
თარჩია და ყაბახით
და მარჯვე ჯირითით:
გულუას შეხვედრა
გაეხარდა მერჭულეს,
ორივე თანატოლებმა
ბევრი ილაპარაკეს.
შემდეგ სახლში მიიწვია და
წაუძღვა და წავიდნენ, —
და აქვე ძმობა
ერთიმეორეს შეჰფიცეს.
მერჭულე სახლობდა
გამოღმა — ლაღძვას პირად,
ორკილომეტრზე დაშორებით
ილორიდან ტყიან ადგილას.
გულუამ გასაჭირი,
რაც ჰქონდა გაანდო მას,
არც მერჭულე უმაღლოდა
დაქვეულს იმ ღროებას...
იმ ღროს სამურზაყანოში
ბატონობდა ფეოდალი,
კვაჟს ეძახოდნენ (სახელად).
მარღანია ჰქონდა გვარი,
მას ამბავი მიუტანეს
ამბის დამტარებელმა
ვითომც განზე განუდგა,
და უღალატა მერჭულემ...
მარღანია ჭკუაზე არაა,
და გააგოჟა ამ ამბავმა,
და ბრძანა — „მოღალატე
აქეთ მოარჩაკეთ!“
მერჭულეს მოსაყვანად
ცხენოსანი გაგზავნეს.
მერჭულე და გულუა-
მაშინვე წავიდნენ;
ორთავენი მარღანიას
სასახლეში შევიდნენ.
გულუამ გამოართვა
მერჭულეს მისი ცხენი,

- ითამ მუჰო მეცხენენი
 ცხენეფი ქიდეკინგ ხეს.
 იქ მინილგ ბატგენიშა
130. დო ვა დირთგ ბრელი ხანც,
 თაქიანობა ვახუჯუ,
 მუდგარენი გულუას,
 ორწყე — კათა ალახენა
 ღანდას — ღობერიში ძგას.
135. შურიშქალი აკას ვაფუ,
 ვართ მითინი რაგადანც.
 ბრელი ხანქ გგშელგ დო
 მერჭულე გეგმეცონეს,
 ღობერძგას კათა ხენანი,
140. ათენეფც ქიმშუხუნეს.
 გულუას საბზადიშე
 აშ მორთია! — დოუძახეს;
 ხუნდის გეხე მერჭულენი,
 ათენა გაგმუცხადეს...
145. მუჰამც თენა ქეგეგენი,
 შიწუხუ გულუაქგ...
 კილა თაროს ქოვლადუ
 ხუნდიში ვიმახუნაფალქ.
 გულუა თიში ცადასგრე,
150. ქაშუას თი კილაქგ;
 მეხუნდექ გიმილ გალენი,
 ახიოლ ნაბეტანქგ.
 თედროს ჭიშკარც ქეგადგროთ
 ცხენამკათაქ გვალო ბრელქ,
155. იცუთ დიდი ზემოთიქ,
 გეხარგ დოხოორექ;
 აბუჟაშე მოზოჯეს
 ოშ ცხენამ სუმარეფქ;
 თენეფიში ხენწყულას
160. დიდხანც ქასქედ მეხუნდექ...
 მარღანიიქ ქეწაზად,
 ართმაჟიას გაჯუნეს,
 უკული წოხლე ქეწაჯლონ(უ)
 — ჟი, ოღაშა ეშეღეს,
165. ჯვეშ დო ახალი მუთ ქორენი
 არძა გეშარაგადეს...

ვითომც როგორც მეცხენემ
 ცხენები დაიჭირა ხელზე.
 ის შევიდა ბატონთან
 და ვერ დაბრუნდა დიდხანს,
 აქაურობა არ აწყობს,
 რატომღაც გულუას,
 ხედავს, ხალხი მიმდევრულად
 ზიან ორღობის კიდებზე.
 ყველა გასულული არის,
 არც არავინ ლაპარაკობს.
 ბევრი ხანი გავიდა და
 მერჭულე ჩამოიყვანეს,
 ორღობეში ხალხი რომ ზის,
 მათთან ერთად დასვეს.
 გულუას სამზარეულოდან
 აქეთ მოდიო, — მოუხმეს;
 ხუნდზე რომ ზის მერჭულე,
 ეს გამოუცხადესგ...
 როდესაც ეს გაიგო,
 (ძალზე) შეწუხდა გულუა...
 გასაღები თაროზედ დაღვა
 ხუნდზე დამსმელმა (მეხუნდემ).
 გულუა მის ცდაზეშია,
 რომ ჩაიგდოს გასაღები;
 მეხუნდე გარეთ რომ გავიდა,
 გაეხარდა ნამეტნავად
 ამ დროს ჭიშკარს მოადგა,
 ცხენოსანი სულ ბევრი,
 შეიქნა აურ-ზაური,
 გაიხარა სასახლემ;
 აბუჟადან მობრძანდა
 ასი ცხენოსანი სტუმარი;
 ამათზე ხელისმოწყობას
 დიდხანს შერჩა მეხუნდე...
 მარღანია შეეგება,
 ერთმანეთი გადაკოცნეს,
 შემდეგ წინ გაუძღვა,
 ზედ ოღაზე ავიდნენ,
 ძველი და ახალი რაც კი იყო
 ყველანი იამბეს...

- გულუაქ დრო ქიშუთ
დო შეუღირთ საქემეს...
ხუნჯიში კილა მიხირგ დო
170. ტყობას ქედეკინგ ხეს;
ოსერშეში კეთებარე,
მითინი ვაუჯინე თესგ
წყენარას გგმილგ დო
ქელადგრთ ლაფარეს;
175. გიჯინგ იშა-აშო,
ლობერც გინილ წყენარას,
ხუნჯის კათა გეხენანი,
ქიმირტულუ თექ ჩქარას,
დო ანიშნ არძასართი
180. მუ აფუნანი ოქიმნალი;
ხუნჯის კილა ქიმთურდუ,
გონწყუ ვალიშიმამალას...
ხუნჯიში გინახუნა კათაქ
ონდე-ონდეტ გეზოხეს,
- 180^ა. ჩოჩ-ჩოჩით, ტყობა-ტყობას
ცხენეფიშა ქიმერთეს,
სუმარეფიში თითო ცხენც,
თითოქ ქემნოდოხოდეს...
განიში კარით გინილეს,
185. რეფიში შარათ მიდართეს.
იმსერც მისგ შედგ,
ვარა ხუნჯი, ვარა კათა?
მარლანია ქეიფენცგ,
„სტოლიშა“ უხე ჯიმაკათა,
190. თელ თიმხარეს გინოდგდ
თიში ტრაბახი დო ცქვაფა.
ვორქეია მაზოჯალი —
ათე ქიანაში მაფა,
ჩქიმი ურჩი მითი რენი,
195. ვაი თიში უჩა დლასგ;
ვარა ხათე დტუ მებკვათე
ვარა ხუნჯის გეზოჯას!
ოჰმარესგ ქოძირგნთუ
ხუნჯის გეხენ თი კათასგ,
200. მერტულეთი ქიგვოხუნე
დო თინეფცე მიშანგარცე...

გულუამ დრო იშოვა
და შეუღდა საქემეს,
ხუნდის გასალები მოიპარა
და დაიჭირა ხელზე;
ვახშმის მზადებაა,
არავინ მას ყურს არ უგდებს,
ჩუმად გავიდა და
შემოდგა ლაფაროში;
მიმოიხედა აქეთ-იქით,
ლობეზე გადაძვრა ნელა,
ხუნდზე ხალხი რომ ზის,
მიირბინა იქ საჩქაროდ
და ანიშნა, რაც იღონონ.
სამოქმედოდ, ყველას.
ხუნდს გასალები გაუყარა,
გახსნა ელვისისწრაფით...
ხუნდზე ნამყოფი ხალხი
ძლივ-ძლივობით წამოფოფხდა,
ცოცვა-ცოცვით, ჩუმ-ჩუმად
ცხენებამდე მივიდნენ,
სტუმრების თითო ცხენზე,
თითო-თითო მოაჯდა...
გვერდით კარიდან გავიდნენ,
რეფის გზას გაუდგნენ.
იმ სალამოს ვის ახსოვდა
ან ხუნდი, ან ხალხი?
მარლანია ქეიფობს,
მაგიდასთან უზის ძმაკაცები,
მთელ იმ მხარეში გაისმოდა,
მისი თავბაქიაობა;
(მე) ვარო მბრძანებელი,
აი ამ ქვეყნის მეფე,
ჩემი ურჩი ვინც არის,
ვაი (ვაი) მის შავ დღეს;
ან მაშინვე თავს წაეპკრი,
ანდა ხუნდზე დაბრძანდეს!
დილასვე დაინახავთ
იმ ხალხს, ვინც ხუნდზე ზის,
მერტულეც თან დავსვი,
იმათთან ერთად ტირის...

გულუა დო მერჭულექ
ოში კათა ცხენამეფც
ქაწაყუნეს თამამას დო
205. დიდი ტყას გიცადეს,
ხოლოს დაჩხვრი ქოძირეს
დო თიში მანგო მიდართეს
ზღვაპიჯმა გგშელეს დო
ქეშეხვადეს მეკარეს.
210. მეკარექ ქიმიჭანუთ
არძა-ართო ცხენამეფი,
დო უწუთუ — ხოლო რენა
თაქ შხვანერი სუმარეფი;
ხუჭილ შარვალამეფი დო
215 არძო ჭითა ქუდამეფი;
ღუმანინჯი ზღვას აშარდ
გვალო ბრელი ხვამარდეფი!
გულუა დო მერჭულექ
თი განიშე მიდართეს
220—225. უგენალო, უცებაშე
ჯარიში ქართას ქიშალეს.
ქეშიკეფქ ხათეხოლო
ნიშანით გაჩემესგ,
უნჩაშეფც ქეშიოტყვინეს, —
230—235. მირდესგნი, ქოკოხეს
უნჩაშიქ, გაგმუცვხადგ —
თაქი გერე თურქიში ჯარი,
ომერ-ფაშა მანჯღვერი რე,
მაჩხუპერი დო მანგარი;
240. რუსიში ინტერესი უღუ,
ის ვაჭირგ შხვაში ნჯარი;
მით მეკენჯი აყუაფუნი,
თინა იყიი საცოდალი!..
გულუა დო მერჭულექ
245. ცუჯი გაცქვირინესგ.
საქმე მუნერო მიშგნი,
ენა ხათე ქიჩინესგ;
ასე ნჯარც გელელანა —
უნჩაშის მაშინეს:
250. „თქვან მოულა, მუჭოთ
ჩქენი,
ხარხიში გურცუ გახარენც.

გულუა და მერჭულე
ასი კაცი ცხენოსნებს
წინ წაუძღვენ თამამად და
დიდ ტყეში შეჩერდნენ.
ახლოს ცეცხლი შენიშნეს,
და მის გასწვრივ გასწიეს.
ზღვის ნაპირას გავიდნენ და
შეხვდნენ მეჯოგეს.
მეჯოგემ მიიხმო
ყველანი, — ცხენოსნები,
და უთხრა — კიდევ არიან
აქ სხვანაირი სტუმრები;
დაქობილ შარვლიანები
და წითელქუდიანები;
გუშინ სალამოს ზღვაში იდგა
სულ ბევრი ხომალდები!
გულუა და მერჭულე
იმ მხარეში წავიდნენ,
უცხად, მოულოდნელად
ჯარის ალყაში შევარდნენ.
მცველებმა მაშინათვე
ნიშნით — შეაჩერეს,
უფროსებს შეატყობინეს
თუ ვინ იყვნენ, გამოკითხეს.
უფროსმა გამოუცხადა —
აქ დგას თურქის ჯარი,
ომარ-ფაშა წინამძღოლი,
მეომარი და მაგარი;
რუსის ინტერესი აქვს,
მას არ სჭირს სხვათა ჯავრი,
ვინც ურჩი გაუხდება,
ის იქნება საცოდავი!..
გულუამ და მერჭულემ
(მაშინვე) ყური ცქვიტეს,
საქმე თუ რაში იყო,
ეს იმწამსვე შეიცნეს;
ახლა ჯავრისყრას ფიქრობენ —
უფროსს მოახსენეს:
„თქვენი მოსვლა, როგორც ჩვენ,
ხალხის გულს გაახარებს;

ვახიოლგ თქვან მოულა
 ხვალე ართი თავადის,
 ნამუთი რუსიში მაყალე რე

255. ოდო, ართიგური თიში,
 მუცალეფი ბრელი ცუნცუ
 ცუდეს ათე მინუტისგ.
 ეთინეფქ იჭოფულა,
 უკული აქი მუ გიჭირცგ!..

260. ოში კოჩი თაქი პუნა,
 გეშნაგორა — მალიმარი,
 ქომოლი დო სანდო კათა
 სო გაშენა ჩქინიცალი?
 ჩქი ვორდათგ მორჩილი დო,

265. თქვა ორდათგ მაზოჯალი!
 დიდი ორე ომერ-ფაშა,
 დიდი ორე თურქიშ ჯარი!
 უნჩაშის მეეწონუ, კითხ —
 სო რე თი კათეფი?

270. არძოქ აშო ქემორთანი,
 დოურეგათ თაქ თოფეფი;
 მეურთუ დო ოჭოფითგ,
 ჩქენი მოუნე თავადეფი.
 ომარიშე მირთვითგ

275. წყალობა დო ორდენეფი.
 გოთანაშა შუმა ორე
 მარლანიაში დოხორეს,
 თურქიშ(ი) ცხოდქ ეკილგნი
 ვა უჩენა ათენეფცგ.

280. ვარა საონჯლორო ოჭგ
 მენძელი დო სუმარეთცგ,
 გიონთხაფშა მოულანი,
 ეს ენეფი ვაფირქენცგ...
 გოთანა რე, შუმილი რე

285. მენძელი დო სუმარეფი,
 გიჯინესგნი, ვეპალუუ
 ვართი ტყვე დო ვართ
 ცხენეფი,
 ამბექ მორთგ, — თურქ(ი)
 მოურცუ
 ცხენამი დო თოფამეფი...

არ გაეხარდება თქვენი ამოცანა
 მხოლოდ ერთ თავადს,
 რომელიც რუსის მეგობარია,
 ჰოდა, ერთგული მისი.
 თავის მსგავსი ბევრი ჰყავს
 სახლში აი ამ წუთში.
 იმათი დაჭერა თუ შეიძლო
 მერე აქ რა გაგიჭირდება!..
 ასი კაცი აქ გვყავს,
 რჩეული მეომარი
 ვაუკაცნი და სანდო კაცნი,
 სად იშოვით ჩვენს მსგავს?
 ჩვენ ვიყოთ მორჩილი და
 თქვენ კი მბრძანებელი!
 დიდი არის ომარ-ფაშა,
 დიდი არის თურქის ჯარი!
 უფროსს მოეწონა, კითხა —
 სადაა ის კაცნი?
 ყველა აქ მოვიდეს,
 დაგირიგოთ აქ თოფები;
 წადით და დაიჭირეთ,
 ჩვენი მავნე თავადები.
 ომარისგან მიირთვით
 წყალობა და ორდენები.
 გათენებამდე სმურებაა
 მარლანიას სასახლეში,
 თურქის ლაშქრის მოსვლაზე
 მათ არ იციან (არაფერი).
 არადა სამარცხვინო სჭირთ
 მასპინძლებს და სტუმრებს;
 თავდასხმელნი რომ მოდიან,
 ამას ესენი არ ფიქრობენ..
 დილა არის, მთვრალია,
 მასპინძელი და სტუმრები.
 გაიხედეს, არსადაა,
 არც ტყვეები და ცხენები,
 ამბავი ამცნეს, — თურქი მოდის,
 ცხენოსანი და თოფიანები...

290. მარლანიაქ ქიმეხვადგ,
საქმე მუშა მდინარენდ.
ხედენ(ი) თინა გეიოდვინ,
ვადახუნუთ, მითი გერდ,
ხათეხოლო გეხორზესგ,
295. ყუდე დიტეს ხვალახეთ.
ვა იშურთგმუ დიდი ხანც
გულუა დო მუში ჯარქ,
დოხრეშა ქემორთესგ.
დეგვიანეს ჭიჭე ხანქ.
300. მაშინეს: ასერდემ
არძო ორდესია თაქი,
მითინ ვა რენია აქი.
აფიცერიში ზოჯუათ
ხორუას ქემუშენტესგ,
305. მუთუნ ვე გესქვლადენი,
თეში ქიგიოფაფალეს.
მეხუნჯე დო ხოლო შხვეფი,
ართიანც ქიმიობაწარეს,
ენეფი მოლეყუნესგ დო
310. საჩქაროთ მოლართეს.
ომერ-ფაშას ქი მუჟრთუმ
განარჯიაში მუხურიშა
დო თენეფქ მიდართესგ
ცხენით პირდაპირო თიშა,
315. ახრებულო ვადებულენც
ვარა მის მიართე იშა?
ოსაჭირ დო ვაუკათგ,
თაქიან კათა მუში ცხოდინა.
მუშიანეფქ ხათეხოლო
320. ომარ-ფაშას მაშინეს;
„თქვა ვოკონა—გორგვენანი,
თიცალი კათაქ ვახოლეს“.
ომერქ ხათე გემილდო
სალამ(ი) მეჩგ მოუღირეფც,
325. დო უწუთ: ქვდამდით,
მერჩანთ ჩინი—მენდალეფც.
გულუა დო მუშ მაყალეფქ

- მარლანია (უმალ) მიხვდა,
საქმე თუ რაში იყო.
მჯდარი ფეხზე დააყენა,
არ დასვა, ვინც კი იდგა.
მაშინათვე გაიხიზნენ,
სახლი დასტოვეს მარტოლა.
არ გასულა დიდი ხანი
გულუა და მისი ჯარი,
სასახლეში მივიდა.
დაავიანდათ ცოტა ხანი;
მოახსენეს: ამ ხნობამდე
აქ იყვნენო ყველანი,
არავინ არისო აქ.
ოფიცრის ბრძანებით
სასხლეს ცეცხლი წაუკიდეს,
არაფერიც არ დარჩენილა,
ისე (დაწვეს), გადათუთქეს.
მეხუნდე და კიდევ სხვანი,
ერთმეორეზე გაბაწრეს,
ესენი წამოიყვანეს და
საჩქაროზე გაემართენ.
ომარ-ფაშა შესულა
განარჯიას მუხურში
და ესენიც გაემართნენ
პირდაპირ მასთან.
ახრებულად არ ღებულობს
ან ვის მიესვლება მასთან?
ესაჭიროება და არა ჰყავს
აქაურები მის ლაშქარში.
თავისიანებმა მაშინვე
ომარ-ფაშას მოახსენეს;
„თქვენ რომ გინდათ და
გამოგადგებათ,
ისეთი კაცნი გეახლენ“.
ომარი მაშინვე გამოვიდა და
სალამი მისცა მოსულეებს,
და უთხრა: დავეინდეთ,
მოგცემთ ჩინსა და მედლებს.
გულუა და მისმა მეგობრებმა

გამოუცხადეს ერთგულება,
 მარა გურცუ შხვა უღუნა,
 330. მოფერაფა ცერგულობა,

გამოუცხადეს ერთგულება,
 მაგრამ გულში სხვა აქვთ —
 მოფერება, ლაქუცობა

მუთუნით ვეყუაფუ

არაფრით არ იძნება

- მამულიში დალატობა!..
 ომარიში ზოჯუათე
 ჯგირ(ი) ადგილც მასვანჯეს,
 335. ოშუმალი-ოჯუმალი,
 ჯგირდო სქვამი მიართვეს.
 უკული შარაში წურაფა დო
 შხვა მუთუნი დავალეს,
 ჯგირო დალამუსეს დო
 340. ალონ ბორჯის მიდართეს;
 თაგილონშა მიშელეს,
 თაქ ჯახანც გიცადეს,
 მუჭო ოკო ქომინანი,
 ჯგირო ქემირაგადეს.
 345. ომარიში უჩა ფირქი
 ენეფც ჯგირო უჩქედეს.
 უკული ცხენეფც აჟვგრქეს,
 ინგირიშა ალეღესგ...
 რუხიში მანგო, მეღე ძვას,
 350. თოფამეფი ქოძირესგ.
 „თქვანიანი ვორეთია“
 გური ქაჩამაფესგ.
 ინგირი გემნონჩურესგდო
 თინეფიშა ქიმერტეს.
 355. რუხის დობარგილი ორდგ
 ჩქენ დო რუხისიში ჯარი ართო,
 ჯარით გოწვიპატელი რდგ,
 რუხიში დიდი ჯინა ფართო;
 აუარებელი ზებუდუ
 360. ჰვე, ქობალო დო ქატო,
 მოხუმარეთ ჯარც ცუნდუ
 ქულა — ლაბაშია ტატო.
 გულუაში ცხოდოს ორდგ
 აფხაზა დო მარგალობა,
 365. უღუდეს ართ-მაჟიაში
 ცოროფა დო დანდობა,

- მამულის დალატება!...
 ომარის ბრძანებით
 კარგ ადგილზე მოასვენეს,
 სასმელი, საჭმელი,
 კარგი და მშვენიერი მიართვეს.
 შემდეგ მეგზურობა და
 ბევრი სხვა რამ დაავალეს,
 მინდობის რწმენით აღავსეს და
 იალონზე წავიდნენ.
 თაგილონში შევიდნენ და
 აქ ცოტახანს დაიცადეს,
 თუ როგორ იმოქმედონ,
 კარგად მოითათბირეს.
 ომარის შავი ზრახვები
 მათ კარგად იცოდნენ.
 შემდეგ ცხენები გაქუსლეს,
 ენგურის სანაპიროზე გავიდნენ...
 რუხის გასწვრივ, გაღმა მხარეს
 თოფიანები შენიშნეს.
 „თქვენნიანი ვართო“,
 გუმანით ანიშნეს.
 ენგური გასცურეს და
 იმათთან მივიდნენ.
 რუხში დაბანაკებული იყო
 ჩვენი და რუხისის ჯარი ერთად,
 ჯარით გაჭედილი იყო
 რუხის დიდი ციხე ფართო,
 აურაცხელი ეყარა
 ჰვაგი, პური და ქატო;
 მასხარად ჯარსა ჰყავდა
 კოჭლი — ლაბაშია ტატო.
 გულუას რაზმში იყო
 აფხაზი და მეგრელობა,
 ერთმანეთის მიმართ ჰქონდათ
 სიყვარული და დანდობა.

- ქიმიოფუჩეს ართიანც —
მაცალობა — ჯიმალობა
მუნეფიში მამულშენი,
370. გეგმირჩქინანი ქომოლობა.
თენეფიში თაქ მოულა,
უნჩაშობაქ ქეგეგეს,
ხათეხოლო არძო-ართო,
მუნეფიშა ქიჭანესგ;
375. მუ კათა რე, სონი კათა,
სოლე მორთეს, დო სო რდეს,
იარაყი მიქ მეჩენი,
ირფელიართო ქოკითხეს.
გენერალც ახიოლ
380. თე აბექ ნაბეტანც,
ომერ-ფაშაში სეკრენტიში
დო შხვა ამბეში გაგებაქ.
თიში ფირქი ქიმკიჭოფუ
კოკიში მიმართულებაქ;
385. გვერდიში მეტი თეურე
გოუტუუ,
ჯარი მუთუ ცუნდუ თაქი.
გულუა მუში მაცალეფით
ეწოჯღუცუ ჩქენი ჯარც,
ინგირც ოკო ქარაგვანი
390. ომერ-ფაშაში დიდი ჯარც,
ვარა ქათიეუნუანი,
ვარა დოღურანი ნჯარც.
ბოლო იშენ(ი) ვადვენუუ
თურქი-აბრაგი, საზიზღარც
395. ნტერიში ჯარქ ენძალდო
ინგირც მოლე მუნილეს;
ჩქენიანეფქ ვემხიცალო
უზოგალო ქათირსეს,
ბრელი ლემაში უკული
400. კოკიშახე დიკინესგ.
ხათეხოლო მოხუჯური
ადგილეფი დოგორესგ,
ნთხორილი დო ჯებირეფი
სალემარო გაკეთესგ..
405. ესხიხანც თურქიში ჯარქ
ქემადგროთ, კოკარეფცგ..

შეჭვიცეს ერთმანეთს
ძმობა და მეგობრობა,
თავიანთ მამულისთვის
გამოიჩინონ ვაჟაკობა.
იმათი აქ მოსვლა
უფროსებმა შეიტყვეს,
მაშინათვე ყველა ერთად
მათთან დაიბარეს;
ვინ არიან, სადაურნი,
სადიან მოვიდნენ, სად იყვნენ,
იარალი თუ ვინ მისცა,
ყველაფერი გამოკითხეს.
გენერალს გაეხარდა
ნამეტნავად ეს ამბავი,
ომარ-ფაშას იღუმალეების
და სხვა ამბის გაგებამ,
მისი აზრი მიიპყრო
კოკის მიმართულებამ;
ნახევარზე მეტი იქით გაუშვა,
ჯარი, რაც ჰყავდა აქ.
გულუა მისი მეგობრებით
წინ მიუძღვის ჩვენს ჯარს,
ენგურთან უნდა დაეჯახოს
ომარ-ფაშას დიდ ჯარს.
ან უნდა გაიტანონ,
ანდა უნდა მოკვდნენ ჯავრით.
ბოლო მაინც არ ექნება,
თურქ ავაზაკს, საზიზღარს!...
მტრის ჯარი გაძალიანდა,
ენგური გადმოლანეს;
ჩვენიანები ვეფხვივით
(თავ)დაუზოგავად ეცენ,
ბევრი ბრძოლის შემდეგ
კოკოსაკენ უკუდგენ.
მაშინვე მოხერხებული
ადგილები მონახეს,
თხრილი და ჯებირები
საომრად მოამზადეს...
ამდენხანში თურქის ჯარი
მოადგა კოკელებს...

- ზარაზანიში გურგინი რე,
ალი გარზე თე მხარეს.
კვიმაცალო ტყვია მუშურცუ
410. დო ვეტალენც ცოცხალეფც;
ცხენ(ი) დო კოჩი ჭარხალერი
წიმოსორგ მინდორეფც.
გულუა დო მუშოთურეფი
მიშესოფუუ შქადიხას,
415. ლაბაშა დო ლეკურით
ტერიში ჯარც ჭარხალანც;
ვარა რინა, ვარა ღურა, —
ჩქენ(ი) კოც მეტი ვადასქვანც!
ათე ლემას ქინოსქგდ
420. უბედური მერჭულექ,
თიწკმა ართო დიზლოდგ
ხოლო ბრელი ლექერთეფქ¹.
გულუაქ ჯყოლუაშე
დოსქგდგ დო ხათე დირთ,
425. რაზმიში აკონწყულას
ხეთეხოლო შეუდგრთგ,
ტრედო-ტრედო ქიდანწყუუ,
მინ ცხენით დო მინ კუჩხით,
გინილეს, მიდართეს
430. ენეფც მუთუნ ვაწუვდირთგ.
მუჭომი უბედურობას
გინმიდანდ სამარგალო;
თურქი-აბრაგი მუნოხედ,
მოგავალე დო სანგარო;
435. მეყუნდეს ძღაბ დო ბოში
გენტხაფილო-ძათანძალო.
მეპარტიეფქ ნტერიში ჯარც
გენტხაფა ქუდუუვჭყესგ,
ხობიში მონასტერი წკემა
440. ლურენჯეფც ქიგიანთხესგ,
იშო უფრაში ქოლოლესგ,
დოწკაპულეს-დოჩეხესგ;
თოფეფი დო იარაყი
გვალო ბრელი მოლეღესგ.

ზარბაზნის ქუხილია,
ალმური ასდის ამ მხარეს,
წვიმასავით მოდის ტყვია
და ცოცხალს არ ტოვებს;
ცხენი და კაცი დაჩეხილი
ყორებად ჰყრია მინდვრად.
გულუა და მისიანები
შუა ცეცხლში ტრიალებს,
„ლაბაშათ“ და ხმლით
მტრის ჯარს მუსრს ავლებს;
ან სიცოცხლე ან სიკვდილი, —
ჩვენს კაცს სხვა არ დაამშვენებს.
ამ ომში დაეცა
მერჭულე უბედური,
მასთან ერთად მოისრა.
ბევრი ნაცადი ბიჭები.
გულუა ჭრილობისაგან
მორჩა და უმალ დაბრუნდა,
რაზმის შედგენის თადარიგს
მაშინათვე შეუღდა.
ჯგუფ-ჯგუფად დაწყო,
ზოგი ცხენით, ზოგი ფეხით,
დაიძრენ და წავიდნენ,
მათ წინ ვერაფერი დაუდგება,
რაოდენ უბედურებას
იტანდა სამეგრელო,
თურქი, ავაზაკი აჯდა (თავზე)
ონავარი და საძაგელი;
მიჰყავდათ გოგო-ბიჭები
თავდასხმით და მიძალებით.
პარტიზანებმა მტრის ჯარს
თავდასხმა დაუწყეს,
ხობის მონასტერთან
მიძინარეთ თავს დაესხნენ.
იქით უარესი დამართეს,
ნაკუწ-ნაკუწად დაჩეხეს;
თოფეები და იარაღი
სულ ბევრი წაართვეს.

¹ ლექერთი—ნაცადი, გამოცდილი.

445. ათეცალი გენტხფასგ
მეპარტიეფქ გოუძინეს,
იარაყი, ტყვე, ქონება
უზომითგ მოლედესგ.
თენფეფი მოქმენდალათ
450. ხანგებუ ომერ-ფაშა;
ენეფქ ხეშა ვაკინდუთ
ჟი ვეშართე, ეშე-ცაშა,
სამარგალოქ ვეიპოფუ
დუდუქე ვემატახე ჯაშა;
455. მუშარა რე, ვედირთასგ
უკახალე, კინი ზღვაშა,
დო უზოგე მუში ჯარც,
ზღვაპიჯითგ დიკინანი,
ხმელო გეგნოჩოჩანი დო
460. ყულეთ ზღვაშა ინილანი...
ბუნა-ბუნათ მოსოფუნც,
უმუხარცქო ჩქინი ჯარი,
მეპარტეფქ ქიმიაშხგ.
გელეღანი ოკო ნჯარი...
465. თურქიში ჯარეფქ უცეზაშე
რიონიშა ქიმერტეს,
პანტონიში ინწრო ხინც
მუშ ნებაშა ვემნართეს;
ქიმიოჭიშუთუ ჩქინთურეფქ,
470. ირღიხაშე მოუნჭეს,
მინ ძგას ქეკაჭყვიდესგ დო
ბრელი წყარც დაშქვიდეს.
თაში დემარცხ ომერ-ფაშაქ,
აბრაგი დო ჩქინი ტერქ,
475. თასმოამბეთ-გეშასგროტ
ჩქინი ჯარქ ჯინჯიერქ.
- ამნაირ თავდასხმას,
პარტიზანებმა უმატეს,
იარალი, ტყვე, ქონება
უზომოდ წამოიღეს.
ამათი მოქმედებით
გეყდება ომარ-ფაშა;
ესენი ხელთ ვერ ჩაიგდო,
ზევით ცაში ველარ გავა,
სამეგრელო ვერ აიღო
თავი ხეს ვერ მიახალა;
რა გზაა, რომ არ დაბრუნდეს
უკანვე, ისევ ზღვით,
და უბრძანა თავის ჯარს,
დაიხიონ ზღვისპირეთით,
ხმელეთი ჩოჩვით გაიარონ და
ყულევში ზღვაში ჩავიდნენ..
გუნდ-გუნდათ წინ მოარღვევს
შეუწყვეტლად ჩვენი ჯარი,
პარტიზანები მიესიენ,
იყარონ უნდა ჯავრი...
თურქის ჯარები ერთუცხად
რიონში მივიდნენ,
პანტონის ვიწრო ხიდზე
ნებეირად ვერ გავიდნენ;
მიუსწრეს ჩვენთანებმა
(და) ყოველმხრიდან დასცხეს,
ზოგნი კიდზე ამოხოცეს,
ბევრი წყალში ჩაახრჩვეს.
ავაზაკი და ჩვენი მტერი, —
ასე დამარცხდა ომარ-ფაშა,
სათესურად ამოყლიტა
ვენმა ჯარმა, ფესვმაგარმა.

VI. საწესჩვეულებო ლექსები

67. ახალ წანაში მიოხვამური

ახალი წლის მისალოცი

ახალწანას მიგახვამანთ, —
ბრელი ახალწანას

ახალ წელს მოგილოცავთ, —
მრავალ ახალწელიწადს,

ტანსენთელე რშებუდან,
სახანთი დო ჭყანა...!

5. ჯგერ(ი) გური ერყუნაფუდან
ირი ჩე გოთანას,
ვიხარმამას იბირდათ დო
სხაპდათ განდაგანას!...
წყარ(ი) დო ჰავა ზომიერი

10. ჩხაპალი დო ჩხანა,
ირო ვინოშვაშვალერი
თქვან(ი) ორტვინ(ი) დო
ცვანა,

ხვე დო ბერექეთიანი
მაღაზა დო ხარა...

15. ბაღ ეფშა, მარან(ი) ეფშა,
შხურ დო თხათ — ამხარა,
ოქართე¹ — ცხენეფით დო
ორინჯით — აგვარა...

უღივ გილეგვარგვასგდან,

20. ლექსერი, აგვართა...
ორქო-ვარჩხილით ეფშა
თქვან(ი) ლაგუჯ(ი) დო
ხართა...

ბოშ(ი) დო ცირა
თოლიგვირა

ახალ(ი) აქნაკათა, —

25. ფსქეიეფით ეფშაფედან(ი)
კელუცა დო მართა,
„ჩვენ მშვიდობას“ იბირდას
თელ(ი) ქიანას კათა!..

მოგცემოდეთ ტანსიმრთედ
არაქათი და სიმხნევე...

ხალისით ახსავსე გული
თეთრად გათენებისას,
ვიხარმამასა მღეროდეთ
განდაგანას ცეკვითა...
ჰავა და წყალზომიერი
შხაპუნა და მზიანიც,
ყოველთვის ბიბინებდეს
თქვენი ყანა და ბოსტანი,

ხევიან-ბარაქიანი
სასიმინდე და ხალანი...
სავსე ხულა და მარანი,
ცხვრითა და თხით „ამხარა“
საძოვარი — ცხენებით და
საქონლით — „აგვარა“²,
უღივი დაკუნტრუშობდეს,
ურიცხვი, „აგვართა“³.

ოქრო-ვერცხლით გავსებული
თქვენი გუდა-ხალთა...

ქალ-ვაჟი ახალ შეყრილნი,

უუუუნა თვალეზა, —
ჩვენს კელუს და მართას
ძეთა გამრავლება,
„ჩვენ მშვიდობა“ ისმოდეს
მთელი ქვეყნის ხალხთა!..

68. მაფშალია დო ბაბაკივი ლმრსი

ლმრსი ბულბულსა და ბაბაკში

მაფშალია ქოვიჩქენა,
ბირაშენი ცქვაფილი რე,
უსქვამელა ნიჭიერი,
ჰამო ნინაში მენდული რე;

ბულბული კი იცით,
რომ სიმღერით ქებულია,
ულამაზო ნიჭიერი
საამო ხმის მფლობელია;

1 შემოკლებული საძოვარი.

2 გომური.

3 აურაცხელი.

5. ბაკაკი უჯგუ სისქვამეშე
ოშინერო ლაფილი რე,
იში ბირა მის ვაუჩქე,
ყიუ, ყიუში ძახინი რე...
ქოფურინეს ყვრხოლოქე.
10. ართო ურცხო ქიანაშა
შარობუაქ გეგენძორე
დახე დედამიწაშ(ი) ძგაშა,
დოხვალამუ ფრინველექე.
ბაკაკი ქისხუნესე შხვაშა,
პატიი ცეს სისქვამესე,
მიართვესე ვაშა-ვაშა!
თქვის: „რახანც თე ბაკაკი
ხანტურია, ჯგვრი რენი,
ბირათ(ი) სარკო აჩქენუუ.
20. ტანო სქეანი იძირენი...
მაფშალია ეერდესე,
უსქვამელა ჩიტი რენი...
იფირქეს, მაფშალია
მოინალე თიში რენი.
25. თხიის ბაკაკის მუში ბირა
ირკოც ქეგაგონჯკონი,
ითამ მშვენეირ(ი) ხუმას
შხვაქე ვამეტოლე კონი.
დიჭყე მუში ყაყა-ყა-ყა,
ვარა სორდე ჰამო ტონი?
გურქ მეხორცქ მარჩქილეფც;
იშო დიწკურესე თოლი;
უგემური ყიფითე
არძას მოუკიონტუუ,
ბოლოდროს დოშურდუდო,
მუთი რდგნი მიოტუუ.
ათედროს მაფშალიაქ
მუშ(ი) ჩონგური გეიონწყუუ,
ღურჭული დო ჭირხოლითე
მენძელი დო წვეულეფი
ქირჩქილუუ ართგურითე;
ანდოგანი ქიმიკოფუ
საარკო ფანდურითე,
საქმე ვარე სისქვამეშან(ი).

ბაკაკი სჯობს სილამაზით
ასფერად შედებილია,
იმის მღერა ვინ არ იცის,
ყია, ყიას ძახილია...
გაფრინდენს ორთავენი
ერთად უცხო ქვეყნად,
დედამიწის კიდემდე
ფრენა გაუგრძელდათ.
შემხვედრმა ფრინველებმა
ბაკაკი არჩიეს სხვასა,
პატივი სცეს სილამაზეს
და მიართვეს ვაშა-ვაშა!
თქვეს: „რადგანაც ეს ბაკაკი
ჭრელფერია, მშვენებაა,
სიმღერაც ეცოდინება
ტანად ლამაზი რომაა...
ბულბულია აიგდეს,
უშნო ჩიტი რომ არის...
ამიტომ ბულბული
მის მსახურად დასახეს.
სთხოვეს ბაკაკს მისი სიმღერა
ყველასათვის რომ გაეგონა,
ვითომც მის ხმაზე უკეთესი,
სხვა თუ იყო, არ ეგონათ.
დაიწყო მისი, აყა, ყია-ყია,
სად იყო ლამაზი ტონი?
მსმენლებმა თვალი დახუჭეს,
რომ არ იყო მოსაწონი;
უგემური ყივილით
ყველას აგემა თავბრუსხვევა,
ბოლოდროს დაიღალა და
როგორც იყო მიატოვა.
ამ დროს ბულბულმა
ააწყო მისი ჩონგური,
ჭიკჭიკით და კრიმანჭულით
მასპინძელი და წვეულები
მიიქცია ერთგულად;
არე-მარე დაიპყრო
საარაკო ფანდურით,
საქმე სილამაზეზე რომ არაა,

45. დამტკიცე ნანდულითე.
ბორო ორე ეთი კათა, —
სქემამე პატის ცენც მეტისგნი,
ხვალე ოკვირ ტანდობასე,
ომარულ(ი) დო ლენტისგნი,
50. ტანდობასე მიანდენცე
ილბალი დო ბედისგნი,
აზრის ვაკითხულენცე დო
ფერც არზენცე კენჭისგნი.

დამტკიცე ნამდვილად.
სულელია ის ხალხი, —
სილამაზეს მეტ პატივს სცემს,
მხოლოდ ტანადობას უმზერს,
ფერუმარულსა და ლენტს;
თვალტანადობას მიანდობს
ილბალსა და (სვე) ბედს,
შინაარსსა არ კითხულობს
და ფერს აძლევს კენჭს.

69. ინორჩენალი გოზგათეფიზი
ღერსი

ღმისი შინაგერა ვაშაგაზე

- ოსურ(ი) ვა მოპუნა მარა
ჯგერი დროშა იბჯინეთე,
ცხოვრებასე ვოკვირეთე,
წუთ(ი) სოფელე გიბჯინეთ¹;
5. ჩქე მოკონა დრო იბლათე²
საშუალეზა ფსხუნათენი,
მარა ჯგერი ვამოჭენანი,
მუყამშარე ფუბლათენი?
ადრეთ ბოშალასე კოჩი
10. გვალო მუჭოთ(ი) მულახვადე,
ჯგერცე გორგენცე
ფიქრენცე,
უბადოსე ქეშეხვადე³;
ირო ვემუფფერედა,
ოსურ(ი) გენტე(უ), ვე
გეიცად;
15. ღორონთიშ(ი) ყჭელ(ი)
მარებელი
ირო ტყურას მიოცადე.
მარებელი გილუურცუ⁴,
თუთუმცე გილუფვარკუანცე,
შხვაშ(ი) ღურელცე
გეჭოფუნცუ.

ცოლი არ მოგვყავს, მაგრამ
კარგ დროების მოსვლას ვუცდიოთ,
ცხოვრებას ვაკვირდებით,
წუთისოფელს მოვსინჯავთ;
ჩვენ გვინდა დრო გავატაროთ,
საშუალეზა გამოვნახოთ,
მაგრამ კარგი რომ არ გვჭირს,
რა დრომდე დავმალეთ?
ადრე ბიჭობას კაცი
მთლად როგორ გაიმეტებს,
ფიქრობს, კარგს გამოინახავს,
(და) აუგს გადაეყრება.
მუდამ თუ არ მოეფერე,
ცოლი არ გაგიჩერდება;
ღვთის წყეული მაჭანკალი
მუდამ მოტყუებას ცდილობს.
მაჭანკალი მიდი-მოდის,
თუთუნს დააბოლებს,
სხვის ლეშს წამოიღებს

1 წუთისოფელში მიმოვიხედავთ,
2 დრო გავიტანოთ
3 შეხვდება.
4 დააარება

20. ცუხა ქემნოირაგუნაცვ,
ღუღ(ი) დო ტყების
მიღელანცვ,
უკული მეთუნც(უ) ვა
თქუნანც.

ოსურიში მოცუნაფა
მუშენ(ი) მიგოჩქ ბაბა ვალო?

25. გლახაქ ქეშერხვადასგნი,
მიგოჩქ მარებელიშ(ი) ბრალო,
სქანი თოლქგ რლოღვ ვარა,
მითინქ მოიყუნუეო ძალო?!

30. ეფერი კოჩი მა ვა ბძირი,
მუშ(ი) ოსურცუ ვაცქუთუნი,
ოსური უსხუნ ქიანაშა
მუდგას მიკუეწაწუთუნი?!

არძა ოსურიშ(ი) ბრალი რე,
მუმა სქუას ართუთუნი.
35. დიდა-მუმაქ მუ ღოლასგ,
ხანგა გამნავაკათუთუნი?
უკული უსქვამელა ორე¹
სქანი გურცუ ვენქგრუევე,
ართი გლახაქ, მაჟია ჯგერქ

40. ართიანი ვეჯუმუევე².
შხვამ(ი) ჯგერიშა სქან
გგლახა

საშველ(ი) ვა რე ვესხუნუევე.
ჯგერი ოსურიში მენდუთულცუ
ოჯახი დღასგ ვაკართუუ,

45. იშო უბადო უწუენი,
აშო ჯგერი რაგადუუ³,
ეთინარე გაგებული,
ღუცუ თისგ მიშართუუ.

70. ინორჩენლ(ი) ძლახაფიში ლმრსი
ვაი მუში მანწარა რე,
ვადა ვალე ცირასგნი,

(და) სახლში შემოგიგდებს,
თავს და ტყავს წაიღებს,

მერე ხმას არ ამოიღებს.

ცოლის მოყვანა
რატომ მიგაჩნია სავალდებულოდ?

აუგი რომ შეგვხვდეს,
მაჰანკალს დასდებ ბრალსა,
შენმა თვალმა გიყო თორემ,
ვინმემ მოგიყვანა ძალით?!

იმფერი კაცი ვერ ვნახე,
თავის ცოლი რომ არ აქო,
ქალი ურჩევნია ქვეყანაზე
რა ტკბილეულსაც მიაგნო?!

ყველა ქალის ბრალი არის,
მამა შვილს რომ გაეყრება,
დედ-მამამ რა უყოს,
გიყი რომ მოუვარდება?

მერე უხერხული არის,
გულში რომ არ განიქარვო,
ერთმა გლახამ, მეორე კარგმა
ერთმანეთი არ გაიტანო.
სხვის კარგზე შენი ცუდი

შველა არაა, არ ირჩიო.
კარგი ცოლის პატრონს
ოჯახი არ აერევა,
იქით ცუდი რომ უთხრა,
აქეთ კეთილად მოგეპყრობა,
ის არის გაგებული,
თავშიც იმას აბარია.

ღმარსი შინაბერა ძალბეზი

ვაი, ვაი რა მწარეა,
გოგოს ვადა რომ გაუვა,

1 მერე ლამაზი არაა.
2 ერთმანეთი უნდა გამოკვებო.
3 აქეთ კარგი თქვა.

ღურელ(ი) რდასენ(ი), თინა უჭგუ,

ყუდეს ინიჩენასენი;
5. დროქ ქოუფურინ, ქასქედგ, სქვამ(ი) ბოშეფიში ჯინასენი; ირფელც ართო იჩიებუ, გამლელანცე ნინასენი... ფერ(ი) დლა ღორორთიში

ვარე

- 10. თიქ ვაგოკეჟინასენი; მუქ(უ) რე ცირა ავახნარე, მუს რე იხორხოშექენი? აშ(ი) ქომონჯი მისე შებუ, სი ტოტისე ორთექენი?!
- 15. ცირათ მეიღუნო დუდი, დედები გილაჩოჩენქენი?!

71. ორსანტიელ მელეჰსითა პაპროვა

ბ ა გ რ ა ტ ი

ჯვეშ(ი) კათაში ნარაგადა! მიჩქე, ჩქენდა დოჩინელი; — „ცოდაშ(ი) კითხირი რენია, — უჩილეთე ირჩენენი!“

- 5. უკული ძლაბეფც ვაკოქენი, ოსური მუ გაფ(უ) იშუენი?!

უოსურე კოჩი უჭგუ, ოსურამც მუზმათენი, მა სო მანგარიშებე,
10. ჭკვერი რექ დო გიჩინანქ; ბრელი მუთუნი ფჩრთიდა, რთხიინთ — ქემომიჩინათე!... პერეკი

მკედარი იყოს, ის სჯობი

სახლში რომ ჩაბერდეს; დრო გაუფრინდა, შერჩა, ლამაზი ბიჭების მზერას; ერთბაშად წამოროშავს, რაც რომ პირში მოადგება... დღე-ღვთისგან ქმნილი არ გავა,

მან რომ არ იყვიროს; გოგოვ რამ ავახმიანა, რასაა რომ ხორხოცობ? ასე ქმარი ვის რგებია, მალაყებს რომ აკეთებ? თავი გოგონად მოგაქვს, ბებერი რომ დაჩოჩავ?!

ბ ა გ რ ა ტ ი

ძველთაგან ნაამბობი ვიცი, ჩვენდამი თქმული; — „ცოდვის გაკითხვა არისო, უცოლოდ დაბერება!“ მერე გოგოებს არ უნდინარ, რას გარგებს ცოლის შოვნა?!

უცოლო, ცოლიან კაცს თუ რა ზომამდე სჯობს, მე ვერ გავიანგარიშებ, ჭკვიანი ხარ და განდობ; ბევრად თუ შემცდარი ვარ, გთხოვთ შემომითვალოთ!.. პერეკი

1 ძველი ხალხის ნაამბობი.
2 შენ ვითვლი.

- ართიშა მუსუ ქიმიზექი,
უკული ოკო ვენარღე
15. შხვაშა თოლი ნემ გინჯანცგ,
რეუნცუნ(ი) თინა დებაღე!..
ვაგმოთერე სქან(ი) აზრიდა,
ბოლოს ძალამც დენარღე;
ანწ(ი) ცირეფიში ეკოუქნათ
20. ნანდულო დუც გებახე...
რთხიინქ, სქანდუღშო ქორდე
დო ძღაბებც ვემეკებანძღე!..
თეშ(ი) უკული გინარტქე.
ბედინერო ქორდათენი,
25. თი თქვან ჯგერი ფანიაში
სახელი ვემიოცოთათენი,
ყმაყოფილო, გიმუანო
ცხოვრებასკ ქორდათენი!

ერთხელ რასაც ჩაიდენ,
მერე არ უნდა ინანო,
სხვისაზე თვალი ნუ გიჭირავს,
რაც გყავს ის იკმარე!...
აზრი თუ არ შეიცვალე,
ბოლოს ძალიან ინანებ;
აწ გოგოების აყოლით,
ნამდვილად თავს შეირცხვენ...
გთხოვთ თავისთავად იყო,
და გოგოებს არ აეკიდო!...
ამის მერე გინატრი,
ბედნიერათ რომ იყოთ
იმ თქვენი კარგი ოჯახის
სახელი არ დაკარგოთ,
კმაყოფილად, სიტკბოებით,
ცხოვრებაში რომ იყოთ!

72. თუთეფიში ლერსი

ღმისი თხეიზა

- მესი არძა თუთეფიშე
გეშნავორა ირო ორდგ,
შხვა თუთასკ მი შინანდგ,
მესიში მანგი ვარა სორდგ?
5. ინა ირო ცქვაფილი რდგ,
ირო ვარდიშორო პონდგ;
დროქე მუღგა წართასენი,
იშენ(ი) უჯგუ შხვა თუთასკ,
თიშა ნამთინ(ი) ქიფსუხუნედა,
10. შური გეშაბლაფუდასკ...
მესიში თუთას შხვა თუთეფი,
მოინალე აფუდასკ!
მარა, ვორწყყე, სამართალი
სოფელც ოკო ვაძღდასკ.
15. მარა კვირკვე რაგადანც —
„აკა ვა რე ჩქიმი ტოლი,
იანარ(ი) დო ქირსეთუთას
მითინც ვაგანჯინე თოლი,
შხვა თუთეფი ჩქიმი კარც
20. არძა ორე მეკ-მოკონი;
მა მიქ კვირკვე გიმოდუნი,

მაისი ყველა თვეებს შორის
რჩეული მუღამ იყო,
სხვა თვეებს ვინ ასხენებდა,
მაისის ტოლი ან სად იყო?
მუღამ ვარდივით ჰყვაროდა,
ის მუღამ ნაქები იყო;
დრო რაზომამდეც წახდეს,
მაინც სჯობია სხვა თვეს,
მასზე სხვა თუ ვირჩიო,
(წამსვე) სული ამომხდეს...
მაისის თვეს სხვა თვეები
მსახურად უნდა ჰყავდეს!
მაგრამ ვხედავ, სამართალი
სოფლად ნამდვილად არ ძეგს!...

მაგრამ ივლისი ამბობს —
„არვინ არაა ჩემი ტოლი,
იანვარ-დეკემბერში
ვერავინ გაახელს თვალს,
სხვა თვეები ჩემს კვალობაზე
ყველაა ნაყარ-ნუყარი;
მე ივლისი ვინც შემარქვა

იში ჭირქე ქემალოლგ!.. მისი ჭირი შემეყაროს!...

(სხვა თვეების ჩივილი)

- „ათე კვირვეში მოქმენდობა —
არძა თუთეფც მოცილგნა,
25. ითამ დუდი მოწონცდლო,
მითინც ვამომორჩილგნა.
კვირკვეშ(ი) თუთა უწესო
რე
ორკოც ტყურათ მოპირგნა,
იანარ(ი) დო ჭირსეთუთა
30. გორგნა დო ქოძირგნა,
თოლი ქემაკინდესგდა,
მუჟო შქასგ გონქილგნა.
კვირკვეში ბორია გეიოლგნი,
ქიანას ქათიყუნუვანც,
35. ოსქელადრეს მოსპუნცუ დო
მოსმით ქედგოხუნუვანც,
გინუვლა დროს! მუში
სიკვარჩხე
ირო ქიგოუხუნუვაფ(უ)...
არგუსოს წყენებ(უ) მარა,
40. იშენ(ი) ვა გუჟკვირუაფუ
ნაზარალე მოუთხუუ,
სუდი ქედუვგუნუვაფუ.
ნაზარალე ერკებულო
კვირკვეს ქედუვკვანუვაფუ
45. არგუსოს კვირკვეშ(ი) კასაშა
მუთა ინუვგვილუაფუ.
- „ამ ივლისის საქციელი
ყველა თვეთა მავნეა,
ვითომც თავი მოსწონს და,
არავის გვემორჩილება.
ივლისის თვე უწესოა,
ყველას ტყუილად გვპირდება,
იანვარი და დეკემბერი
ეძებენ და იპოვნიან,
თვალი თუ შეავლეს,
შუაზე გაქელავენ.
ივლისის ქარი რომ დაიქროლებს,
ქვეყანას გათელავს,
სარჩოს მოსპობს და
ცარიელზე დაგვამს,
თვით ბოლოს მაინც დააჩნევს
- მის უკუღმართ ნახელავს...
ავვისტო განაწყენებულა,
მაგრამ არ შეიმჩნია,
ნაზარალევი მოუთხოვია,
სასამართლო მოიწვია.
ნაზარალევი გამოთვლილად
ივლისს წარუდგენია,
ავვისტოს ივლისის „კასაში“,
ვერაფერი ვერ უპოვნია.

73. ნადირუა

ნადიროგა

- ართ(ი) ოჭმარეს გინიბლი დო
მოკოდ ტურა პილიკონი,
თიმ(ი) ოჭმარეს ჩქიმი ულა
მითინც ვა ვორჩქინიკონი.
5. ტურაში ბედიში მაჟუალი
თი მინუტის ქემიბგონი,
შურდგემილო ოფჭოფი დო
ერთ დილას გადმოვედი და
მინდოდა ტურა მომეკლა,
ისე რომ ჩემი წასვლა
არავის არ სცოდნოდა.
ტურის ბედის დამწველი რამ:
იმ წუთში გამოვიგონე,
ცოცხლად დავიჭირე და

1 ვასელის დროს.

- ჩქიმ(ი) სუღეშა ქემიპონი.
ათე ტურა ფერი ჰჰოფი
10. გვალო ჯვეში — კაკურაზი.
მაჯინეფიში ნარდ(ი) ვორექ,
ბიტუში დო ბადურაში,
უნჩაშეფი თინეფი რდგ,
გოხოლგდი მა უკლავი.
15. ოჯინუეშა მიდეფიშითე
ჯაიანეფიში ფერდიშა,
თოფეფი ჯგერი მილუდეს,
ხე მემთხედეს კეტიშა;
ტურა დლას ვამტებუნა
20. ხვალე ართიში მეტიშა...
თეში გარდა მიდგედ ხუნჯი,
ტურას ქაშალაფუ კუჩხი,
თეს ტურას ქობლოლანდინი,
ღუმა-ქომიღუღუ ხუჯი,
25. ტყებ(ი) მონკავშირც
ქიმეპიდი,
ფარა ჯიბეშა ქალებგუჯი...
ეცუნელო ირო მიცორდ
ტურეფიში თხოზინი,
ქოთი ჩქიმი კოჩანასე
30. სუმოში ვითი დობილი;
მარა ასე, ორჩენელც
ჰე ონჯლორე ქობძირი!:
ტურაქ ჯაჰვამო მენტგ დო
უკვალეთე მემდინგ!..
35. ამხანაგეფ(ი), ჯაჰვამ(ი) ტურა
ემებუ მითინქ ძირითგდა
სოთინ(ი) ტყა დო
კაკლარონცე
ეგებ აშაყვილითგდა;
ტყებიქ ბედნერქ² გაყიისე,
ჯაჰვი ვა დომფუღილთგდა,
ეში ვარიას ვა თქუანთე

- ჩემს სახლში მოვიყვანე.
იმფერი ტურა დავიჭირე,
მთლად ძველი — „კაკურაზი“,
„მაჯინების“³ გაზრდილი ვარ,
ბიტუსა და ბადურასი,
უფროსები ისინი იყვნენ,
უმცროსი მხოლოდ მე ვახლდი.
სადარაჯოზე წავიდოდით
ჯაიანების ფერდობზე,
თოფები კარგი გექონდა,
ხელი გვეკიდა ჯოხზე;
ტურა მისდღეში არ გაგვეტყვიო
გარდა ერთი შემთხვევისა
ამის გარდა მედგა ხუნდი,
ტურას ჩავარდნოდა ფეხი,
ამას ტურას რომ ვუზამდი,
მხარმა მიმოწმა წუხელის.
ტყავი მონკავშირს მივყიდე,
ფული ჩავიბღუჯე ჯიბეში...
თანდაყოლილი მქონდა
ტურებზე ნადირობის ტრფობა,
კიდევაც ჩემს კაცობაში
სამასი ათი მოვკალი;
მაგრამ ამ სიბერის დროს
ცოტა სირცხვილი დამემართა;
ტურა ჯაჰვითურთ გამექცა,
და უკვალოდ დამეკარგა!..
ამხანაგებო, ჯაჰვიანი ტურა
ეგებ ვინმემ დაინახეთ,
სადმე ტყეში და ეკლნარში
ეგებ (მოიგდეთ) ჩაჰკალით;
ტყავი კეთილად შეგერგოთ,
ჯაჰვს თუ არ დამიმალათ,
ამაზე უარს არ იტყვიო,

1 ენახე.
2 ბედნიერად შეგერგოთ.
3 მაჯინი — ნადირის მოღარაჯე.

ვა მაფუთუ გურიოთდა!...

- ახავაი ჩქიმი ტურა,
მა მენტინი ორე თენა,
45. სი იშენთ(ი) დორცვილენა,
ანდრი, მახაზი დო ერა;
თოფი ხეს უკებუნა,
საროტეფცუ გინორენა...
ი — ართიქ მენტე, მარა
50. უკული ხოლო ქიბკინდე;
ტურაშ(ი) ტერი ქუვორექ,
ჩქიმი ამბე ქიკითხე.
თიცალი გიქიმიინგდას
სი სოურე მიკირთე;
55. ეზმა ტურა ვა გაყვილე,
მუდგა თოფი იყიდე...

74. ბაღნაგოფი ოხვამალი

- ცხოვრებას მართალი რდა,
გიცორდას კუნთხუ სქანი,
სქან(ი) ქიანა¹ საქორთუო,
გურიში ოხუტოლაფარი.
5. გორჩქინდიდა, მირდე იკო,
საქიანო გერძე, ვალი;
ჯვეშეფც² ლეკური უკებუდუ
ტერიში დუდიში ოკვათალი;
ლეკურიში საგამათგ
10. მუთუნ(ი) ვარე რჩქინაცალი.
ასე თეს ქეშეცადი,
ზიტყვა ქოთქუე მართალი,
იყუაფუქ კოჩურ-კოჩი,
ჯინჯიერი სქანი გვარი;
15. საწმოხონოთ ქედოსქედგ,
ოშინეთ სახელ(ი) სქანი.

დამდურებული თუ არ

ახ, ვაი ჩემო ტურა,
ცხადია რომ გამეპარე.
შენ მაინც მოჰკლავენ,
ანდრი, მალხაზ და ერა;
თოფი ხელში უჭირავთ,
გადასასვლელზე დგანან...
ის ერთი გამექცა, მაგრამ
მის შემდეგაც შევიპყრე;
ტურის მტერი კი ვარ,
ჩემი ამბავი რომ იკითხო.
ისე გარჯილიყო,
შენ სადაც კი წახვიდე,
ამდენ ტურას ვერ მოკლავ,
რა სახის თოფიც რომ იყიდო...

ყავაფილის დასალოცი

ცხოვრებაში წრფელი იყავ,
გიყვარდეს კუთხე შენი, —
სამშობლო — საქართველო,
გულში ჩასახუტებელი.
რაკი გაჩნდი, გაიზარდე,
საქვეყნოდ გადევს ვალი;
მტრის თავის მოსაკვეთი
წინაპრებს ეჭირათ ხმალი;
ხმლის სამაგიეროდ,
არ არის რა ცოდნის დარი.
ახლა ამას შეეცადე,
სიტყვა წარმოთქვა მართალი,
(შენ) იქნები კაცურ-კაცი,
ძირმაგარი შენი გვარი,
სამერმისოდ კი ღარჩება,
სახელი მოსაგონარი.

1 შენი ქვეყანა.
2 ძველებს.

ბოში

ბიჭი

- დღე ჩქენ(ი) საქმეჲ გინაჩას
 თაქიან საზოგადოებას,
 დუდო მადლოსანეფცე დო
 თეწკმა თაქიან ცირობას;
 5. თქვა მიგანდენტ თე საქმეს
 დო თქვან(ი) პატიოსანებას...

ჩვენი საქმე გადაეცეს
 აქაურ საზოგადოებას,
 თავად მანდილოსნებს და
 ასევე ქალიშვილებს;
 თქვენ მიგანდობთ ამ საქმეს
 და თქვენს პატიოსნებას...

ძღაბი

გოგო

- მართალი რე, თე ბოშიქ
 ღართი დემოკვათაფუუ,
 რადგანც სუმარო მორთენი,
 10. ვარიაქ ვა მარაგადუუ...
 უკულ(ი) თეშ(ი) ქემწომტუუ,
 დუდი ქაშმოჭყოლიდუუ,
 გვალო სარკო მუკომიციოთ
 ჩხვინდშა ქვარა მუმანჭუუ...

— მართალია, ამ ბიჭმა
 ჩოხა გამომაჭრევეინა,
 უარი ვერ ვუთხარი,
 რადგანაც სტუმრად მოვიდა...
 მერე ისე მიმატოვა,
 თავი ჩემი დამავიწყა,
 საარაკო დამმართა
 ცხვირამდე მუცელი მწვდება...

ბოში

ბიჭი

15. — უფალ(ი) პატენი
 „სუდიეფი“
 საქმეჲ მათ(ი) ვადმაფულას,
 ანწ(ი) იროკოჩი ქიმეხვად,
 ძღაბი რაგადანც ტყურას.
 თე ძღაბის მით ქიჩინენც,
 20. ქემიციოთანც პალურიშა,
 სერით ენა ვა ჯერდგდ
 ჟარნეჩიში ნარკულიშა,
 ეცალი მა ვამოსქვანც დო
 მეუკუნით მუშ(ი) მაგურიშა!...

უფალნო, ბატონო „სუდიეფო“,
 საქმე მეც არ დამემალოს,
 აწი ყველანი მიხვდება,
 გოგო ტყუილს რომ ამბობს.
 ამ გოგოს ვინც იცნობს,
 პანდურზე მოიგდება,
 დამეში ეს არ სჯერდებოდა
 ორმოცზე ნაკლებ ბიჭს,
 ასეთი მე არ შემშვენის და
 მიგუგდე მის მაგვარს!...

ძღაბი

გოგო

25. — რუსიში კანონც ენა ვა რე,
 უპილანე ფთქუათენი,

რუსის კანონში არაა,
 ურიგო რომ გამოვთქვათ,

ვანთა! მეფეში კანონი რე,—
ლორონც დოურცხუაფუნი,
ჯას დიხაშა ეურთუმუ,
30. ბინეხ(ი) მეურგუაფუნი².

ვანტანგ მეფის კანონშია, —
ღმერთს რაც დაუწესებია;
ხე მიწაზე ამოსულა,
ზედ ვენახი აუშვია.

ბოში

ბიჭი

— ელსამეთშა ვართი იბში,
შურქუ ვამიჩხონდგკონი,

მა თიში მაჯინი³ ვორდი
სი ჩქიმოთი ვორთიკონი.
35. „იდი სუდა, პაიდი ტუდა“,
ჩქიმ(ი) იმენდო ვაღოსქელა!..

იერუსალიმს არ წავიდოდი,
სულისცხონება რომ არ
მდომებოდა,

მე იმის ცდაში ვიყავი,
ჩემად რომ ქვეულოყავი,
მოდი აქით, წადი იქით,
ნუ დარჩები ჩემს იმედით!...

76. ლეზარდი

ლეზარდი

დიდხანი რე ვოცადექ
ლებარდეში ულას,
მარა ცხენქ ვამაშუუ,
ჩქიმ დუდქ ვადომღურას⁴
5. არა ცხენეფც თექ ვალინე,
ჭკოლა, კვიცი, ურას;
ვარა ძღმც ვოცადექ
ვაგაღორე ტყურას.
სოთინ(ი) ვა წურაფულენა
10. ჰავასაა ათეჯგუს,
წანაშო მათ(ი) მიდუულუ,
მაშნა მიდომსუნანც...
ტანსენთელე შებუდას
თეცაღეფიში მოხანდეს,
15. შარას მიაკეთენც დო
მადირსენა ლეზარდეს!
ყუდეს მითინქ ვა დოსქელ, —
კოჩი, ბაღანა, ოსური
თეცალი ჯგერი ქორდელა,

დიდი ხანია ვცდილობ
ლებარდეში წასვლას,
მაგრამ ცხენი ვერ ვიშოვე,
გეფიცებით ჩემს თავს!
ყველა ცხენი იქ ვერ წავა,
მჭლე, კვიცი და ურა,
თორემ ძალიან ვცდილობ
არ ვამბობ მაცდურდ.
არსად არ უთითებენ
ჰაერს ამისთანას.
გაისად მეც წავალ
გავყვები მანქანას.
ტანს სიმთელე მისცემოდეს
ასეთისთვის მოჯაფეს,
გზას გაიყვანს და
გვადირსებს ლეზარდეს!
სახლში არავინ დარჩა
ქალი, კაცი და ბავშვი
ასეთი კარგი თუ იყო,

1 აქ ლაზარაკია ვანტანგ VI კანონებზე.
2 მიურგავს და აუყოლებია.
3 მაჯინი — გუშავი მონადირე.
4 ჩემი თავი არ მომიკვდეს.

20. აიშახ სო დობსქედით?
ლებარდესი ანდოგანი
მის შეულებუ ეჭარას,
ფერ(ი) ლახალა მუ ისუაფუ
ათექე ვამეხვარას?

25. მიდგართე და დოსქედგქ,
ვამორთხინა ფარას¹.
ირკოჩ მონდომებული რე
დო აკეთენა შარას...

30. ცხენ(ი) ვეყუაფუ საჭირო,
მათ მიდუულუ წანას.
არძა მუშა-მოხანდექ
ოკო გეგმიგვანასგ²
ვარა მუ აწუვდგართე
თეზმა კოჩიში ძალას?

35. შხვა რაიონეფიშ(ი) უმოსო
ზუგიდ(ი) მონდომებული
რე;

რადიო დო ელექტრონი
არძა გაჩაღებული რე,
საქორთუო ზეიმცგრე

40. ქოთი გახარებული რე.

მანამდე სად დავრჩით?
ლებარდეს კიდევანი
ვის ძალუძს აღწეროს,
ფათერაკი რა იქნება,
რომ მან ვერ უშველოს?
თუ წახვედი, მორჩები,
ქირას არავინ მოგთხოვს...
ყველა მონდომებულია
და აკეთებენ შარას...

ცხენი არ დაგვჭირდება
გაისად მეც წავალ.
ყველა მუშა და მშრომელი
უნდა გამოკეთდეს,
ანდა რა გაუძლებს
ამდენი კაცის ძალას?
სხვა რაიონებზე უფრო
ზუგიდილი მონდომებულია,

რადიო და ელექტრონი
ყველა გაჩაღებულია,
სააქართველო ზეიმობს,
კიდევაც გახარებულია.

77. სამარგალოში ლაკადა.

სამეგრელოს გორაკიანი მხარე

ვოკვირქე ქიანასგნი,
ლორონთიშე გორჩქინელც,
ბრელ თოლ(ი) მოკო
მიდუდას,

რომ ვაკვირდები ქვეყანას,
ღვთისაგან გაჩენილს,
ბევრი თვალი მინდა მქონდეს,

უჯინექენი ოშინერც;
5. თოლოწონგში ოჯინეს,
გვალა დო რზენ(ი)
ხანტურელც;

რომ ვუყურებ მრავალგვარს,
ჭრელ-ჭრულებს ათასგვარს,
გადახატულ მთა და ბარს,

ვორწყექე კვრდე ტახილფც,
დემიში ფოთქევა-ომანეს,
ქიანაში გორჩქინაშე

თვალსაწიერ სახედზე,
ვხედავ ციცაბო კლდეებს,
ქვეყნის დასაბამიდან
ბინა ჰქონიათ აქ მგლებს,
უწმინდურ სულდგმულს,

10. ბინა ნოღვე თაქ ნგერეფც,
უწინდური შურიდგმა —

1 ფულს არავინ მოგთხოვს.
2 უნდა გასუქდეს.

ოჩოკოჩიფც — ტყაში
დემეფც...

- შხვაგანიშე უჯინენი,
ვორწყეჟ ახრა-ჩეგემეფც,
15. სადღემუშოთ გოცინილი,
ჯიშითი გოსარანჯელეფც.
თუნთ(ი) ირემი დო ძიხვის,
მატურინე ერცქემეფც,
არწივი, ორბი დო ყორანც,
20. მახურთქინე ქოთომეფც...
მიხვარჩალ წყურგილეფი,
მეფუნცუდო მიტყვარცალ,
გვალაში წვანც მუკობორცქ,
დომერაშა მიცხვანტალ.
25. გვალას თოლც აღანქენი,
დობერას უჯინეჟქ,
მუს ვორწყეჟ, მუ სარკოს,
ვარა მუს რე, ურჩქილეჟ!
მაფშალია აშელურჭულ,
30. გოფუშქუტელ(ი)
მინდორეფც.

„ოჩოკოჩიფც“ — ტყის

სხვა მხარეზე რომ გაიხედო,
ვხედავ ციცაბოს, უფსკრულებს,
სამუდამოდ გაყინულს
„ჯიშითი“¹ შემოსალტულებს,
დათვს, ირემს და ჯიხვს
მროკავ არჩევებს,
არწივი-ორბი და ყორნებს,
„მახურთქინე“², ხობებს...
მიხხრიალებს წყაროები.
მოდულს და მოჩანჩახებს,
მთის წვერიდან მონასხლეტი
დავაკებაზე ეშურება.
მთას თვალს რომ მოაშორებ,
გაცქერი მინდორ-ველს,
რას ვხედავ, რა საარაკოს.
ან რასაა, რომ ვუსმენ!
ბულბული დაჭიკჭიკობს.
გაფურჩქენილ მინდვრებში

78. სპვირფიში ბაზირება

შვლემის ბასაზირი

ქოიჩქენანო ამხანაგეფი,
ჭურთიას სქვერეფც
მოხვადენი?

- „მაღადეცი“ თიშ(ი) კოჩანას
თინეფც თეში დოხვადენი!...
5 თხოზინ(ი) მუთუ უჯგუდუნი,
ხათე თის გოხვადენი;
პოლიაქ ტეხნიკა მომართ
მეხანიკური — ოსტატური,
სქვერეფი დუცუ ინწყუანდ
10. კატერ(ი) წყარც ორჩანდენი,
დღას ვაცუფე კოჩი წყარც
სქვერც ენაჭოფანდენი;

იცით კი, ამხანაგებო,
ჭურთიაში შვლებს რაც შეხვდა?

„ყოჩალ“ მის ბიჭობას,
იმათ, ვინც ისე დაუხვდა!...
გამოდევნება თუ რით სჯობდა,
მაშინათვე რომ მიუხვდა;
პოლიამ³ ტექნიკა მომართა,
მექანიკური — ოსტატური;
შვლები იყვინთებოდნენ,
კატერი წყალს რომ აპობდა,
თავის დღეში არ ყოფილა,
კაცი წყალში შველს იჭერდეს;

1 ჯიშითი (უგურყელი) — მყინვარი.

2 ხურთქინი — ფრთაზე ფრთის შემოკვრით ფრენა.

3 პოლია — მეთევზის, მონადირის სახელია.

- მარა პოლიაქ ქოქიძინ,
მეზღვაურეფიში ოსქეებური;
15. კატერი ხოლო თის სუნდუ,
მის სუნაფა ოსქევანდენი.
ნტებული სქევარი
რაგადანც, —
„კატერი თით ეფჩელითე,
ირო მჩური ორცათენი,
20. ანარკია გგზაილი,
ჟერ(ი) დონჭირა გოფსხაპინი;
აჯამეთი მიკოილი,
ჩაქეშა ვორექ მენჭაფილი;
ჩქიმ(ი) მაძალე ოჩი სქევარი
25 სქან(ი) ხეშე რე დონთხაფილი;
ხანით ვორექ სუმ წანერი
ხორცით ვორექ გოფშაფილი.
ჩქეგვალაშა ვებდითენი,
დლა ჰყოფუნა მონჭაფილი;
30 გვალეფც ფოქეფეფი რე, —
ჩქენ(ი) სადგემუ გოშალირი...
პოლია, შორშე გონჯარუა,
მუჟამც ქინგობორჩხანქენი.
კატერ(ი) წყარშა ინორე,
35. მანჩურალო მოცაცილი,
მატორ(ი) ინოზუმინენც
რემენეფი გორთააფილი,
ეს რაგადი მუშო ოკო,
ვორწყეთ ქინმოზორთანთენი.
40. ჩქიმ(ი) მეტისგ შურ(ი) ვა
ულკვ,
ნამთინი ჩქიმი მახანას
ჭურია დო კახეშ(ი) დუცუ
მიცხოვრებუნა შხვაფარანც
გურიაში გვალა გეგონობლი
დო
45. ქინგოსხაპი აჭარასკ
ჩქიმ(ი) კუნთხუს(უ) ვა
ბღურეკონი,
თაში ნობღვე ცვაჭარას...

- მაგრამ პოლიამ გააკეთა,
მეზღვაურებს რაც ამკობდა
კატერიც იმას ჰყავდა,
ვისაც მართვა შეშვენოდა
გაქცეული შველი ამბობს, —
„კატერი მით ავიცილე,
ალმაცერად რომ ვიცურავე,
ანაკლია მოვიტოვე,
ორ ნახტომზე რომ ვისკუბე;
აჯამეთს გავსცილდი,
ჩაქვამდე ვარ მიღწეული;
ჩემი ტოლი ვაცი შველი
შენი-ხელითაა დაცემული;
ხნით სამი წლისა ვარ,
ხორცითა ვარ გავსილი.
ჩვენ მთაზე რომ არ წავედათ,
დღე გვჭონდა მოსწრაფული.
მთებში გამოქვაბულია,
ჩვენი სადგომი გაშლილი...
პოლია, შორიდან გაბრაზებ.
აქედან რომ დავიცივებ.
კატერი წყალში გიდგას,
მოცურავედ შემართული,
მოტორი დაბზუის
ღვედებით შემოვლებული.
ამას რა თქმა უნდა,
ვხედავთ, რომ წყალში
ჩაგვლეწავთ.
ჩემს მეტს სული არ უდგას,
არავის ჩემ ხნისას,
ჭურია და კახეს თავზე
გვიცხოვრია ერთხანს.
გურიას მთა მოვიტოვე
და გადავხტი აჭარაში.
ჩემს მხარეში რომ არ მოგვკვდე,
ასე მქონია ბედისწერა...

15. სქან(ი) დუდ(ი) გაყუაფ(უ) გგმოჩამილი,
ვართ(ი) ეკიდვინე შხვაშა ბრალობა.
ბრელი მოძირგ ბოლოს ონბოლი
უგუნურობათ მინაჩილეთი, ოშიში მაჭოფალ(ი) ხე
ცალიორი;
20. ბედიქ აკაშა ხე ავოღდვა, უკულ(ი) გიმტყუნენც არძა იმენდი;
მარა ცოროფას ძალა მეტ(ი) უღუ, გური სოდერენ(ი), რინა თექი რგ.
მათის ვონდექ მისეთ ვა უღუ,
25. თოლი მოვარჭვე, გური მექირე.
- თავი გექნება გაყიდული, სხვას ვერ დასდებ რამე ბრალს.
ბევრი მინახავს ობლად შთენილი, უგუნურობით დიდად შემცდარი, ხელცარიელი ძის მდევარი.
თუ შენზე ხელს აიღებს ბედი, მერე გიმუხთლებს ყველა იმედი.
მაგრამ სიყვარულს მეტი აქვს ძალა, ყოფნაც იქაა, გული საცაა.
მე მას ვენდობი, ვინც არაა, თვალით მოვაჭრე, გულით მუხთალი¹).

VII. ბამოცანეზი ღა სენტენციეზი

გი. ბამოცანეზი

1. ზოსმე დო ბუჩუნას ართიან(ი) ვაკუვიჩქვეშქუნა, გოჭყორდესგნი მიჩქედ დო ამარი ქიმიქვეჩგნა!
(საქსოვი დაზვა)
2. უშურე ბძირი — უხენო, შურდგემილიში დგმაბადებელი, დიდა ღურუ, სქუსა დოსქედგ, ჰირექ გამმარკვიებელი?
(კვერცხი)
- ზოსიმე და ბუჩუნას ერთმანეთი მოუჩეჩქვავთ, მეგონა დაიხოცნენ და აგერ მიშარიშურობენ!
უსულო ვნახე-ორსული, სულიერისა მშობელი,
დედა მოკვდება, შვილი დარჩება, ვინა ხარ გამომცნობელი?

¹ გულის გამჭირავებელი.

3. სქანიჯგუა მუკაქუნცუ,
ვართ(ი) ჭკუმუნც დო ვართი
შუნცუ,
მუნაფილ დლას ვაძირჯ დო,
ჩხანაიას გილარუხუნცუ.
(აჩრდილი) შენსავით აცვია,
არცა ჭამს და არცა სვამს,
მზიან დღეს დაგყვება,
ღრუბლიან დღეს ვერ ნახავ.
4. ხახუნტი ჭითაოსარამი
(ხახვი) „ხახუნტი“ წითელპერანგა
5. ართიანც ხე კვლარღვაფილი
ერთმანეთზე ხელი-ხელ
ჩაკიდებულო
ეჩლოვითი ჯიმა არაბიში სქუა,
თენა მურე, მის ათქუენი,
თინა იყუაფუ თავადიშსქუა.
(ნაჭა) ოცაათი ძმა არაბის შვილი,
ეს რაცაა, ვინც იტყვის,
ის იქნება თავადიშვილი
6. მა მორკვ დო სი გოძინგ,
მუ ორენი ვართ გოფსინგ,
თაქ მოფრხინი, თექ ქომქილი,
სოდე რენი, სი ქოძირი!
(ნემსი) მე მაკლია და შენ გაბარია,
თუ რა არის, არც გრძნობ,
აქ შევმართე, იქ ვდღლიზე,
თუ სად არის, შენ მონახე!
7. ეჩლოვითი მაჩხვარალი,
ჭითანახე მაქოსალი
(ენა და კბილები) ოცდაათი მცებველი
წითლანაძის ასული დამგველი.
8. სუმი ჯიმა ართო რენა,
სუმხოლო ნოყორ ფართო
რენა,
სი მუსუთი მეჩანქ ვარა
ინეფ(ი) მუთენც
ვართხორენა?
(ბუხარი) სამი ძმანი ერთად არიან,
სამივე ხახვართო არიან,
შენ რასაც მისცემ, თორემ
ისინი არაფერს არ გთხოვენ?
9. ართი ბოჭკაშა
ეირნერი ღვინი ონომიდგ.
(კვერცხი) ერთ კასრში
ორნაირი ღვინო მისხია.
10. ნამუნეფითი მეულანი,
უცხენეთ დო უჯორეთ,
ვარა მი რე ოკითხენი —
რომლებიც მიდიან
უცხენოდ და უჯოროდ,
ან ვინ ეკითხება —

მუ ჟამც მორთი,
მეჭო რეთვ.

თეში მორთი, უნძორეთ?!
(მკედარი)

როდის მოდი,
როგორ ხართ,
სულდგმული ხარ, თუ
ისე მოხვედი, უმძოროდ?!

11. ოკვირჯენი, აშო მოურცუ,
ვართი კურცხე რე, ვართი
ლურცუ,
ქახვეწვდე, ვამკურცუ,
(დრო)

რომ აკვირდები, აქეთ მოდის,
არც ფხიზელია, არც სძინავს
რომ ეხვეწებოდე არ გამოჩნდება-

12. ოჭმარეს ოთხ კუჩხით
გილურცუ.
ონდღეს — ყირი კუჩხით,
ონჯუას — სუმ კუჩხით.
(ჩვილი, შუახნისა და ბერიკაცი)

დილას ოთხი ფეხით დადის,
შუადღეს — ორი ფეხით,
სადამოს — სამი ფეხით.

13. ხორციში ფოქვაშა
მელე-მოლე მითილენა,
ქიანაში ამბეს ქემილანა,
კენი აშო გგთილენა.
(ყური და ხმის ტალღები)

ხორცის გამოქვაბულში
ორთავ. მხრიდან შეეღენ,
ქვეყნის ამბავს მოიტანენ,
ისევ აქეთ გამოვლენ.

14. სუმ(ი) ჯიმა ართო,
მინდიხას ჯგფე,
მინდიხას ფართო,
მინდიხას ფხშირი,
მინდიხას მარცხო.
(ბუხარი)

სამი ძმა ერთად,
ზოგან წვრილი,
ზოგან ფართო,
ზოგან ხშირი,
ზოგან მეჩხერი.

15. დუდი ოჭკვამალი დო ტან(ი)
ორღვაფალი!
(თავთავიანი მარცვლეული
მცენარეები).

თავი საჭმელი და ტანი
გადასაყრელი!

16. ხეშა აშგანტგრე დო
სუდეშა ვემინტგრე.
(ჭოკი)

ხელში ჩაგეტევა და,
სახლში ვერ შეეტევა.

1. კუშ(ი) სქუა კუ იყი, აბა მორო მუ იყი?
კუს შვილი კუ იქნება, აბა სხვა რა იქნება?
2. ღეჯის ქამენია ჯოგედუვა დო ჩხვინც გეურთუა.
ღორს ქამინია სძაგდაო და ცხვირზე ამოუვიდაო.
3. მეშარეს კითხესია — „სოლეშე მოურქია?“
— „სოლე ოჭიში მირთენი თევრე შევა!“
მგზავრსა ჰკითხესო — „საიდან მოდინხარო?“
— „საითენაც ზურგი მაქვსო“. უპასუხა მგზავრმა.
4. მისგთი შხვა ვაცოდენი, თვითვან საცოდალი რე.
ვისაც სხვა არ ეცოდება, თვითონ საცოდავიაო.
5. ყვერე რჩქინელი, თოლგონჯამილი ურჩქინჯის დიდო უჯმუნია.
ჰკჳიანი ბრმა, თვალხიხულ უმეცარზე ბევრად უკეთესიაო.
6. ურჩქინჯი კოჩი რჩქინელში მოცილე რენია.
უცოდინარი კაცი, მცოდნეთა ხელშემშლელიაო.
7. ირკოჩიში მოსაწონი მითინც ვაქიმინენია.
ყველასათვის მოსაწონს ვერავინ ვერ გააკეთებსო.
8. რჩქინელო მითინი ვადაბადებენია.
ცოდნა მუცილიდან არავის მოჰყვებაო.
9. მაკითხე დუცუ ოღორენც დო სი ხოლო გაღორენცა.
მკითხავი თავისთავსაც იტყვებს და შენც გატყუებსო.
10. განაჭირ ვა რენ(ი) თი კოც შხვაშ(ი) გაჭირება ოფელუნია.
ვინც ჭირგამოვილი არაა, სხვის გასაჭირს არაფრად აგდებსო.
11. კოჩი ართინერო იბადებუ დო შხვადოშხვანერო ღურუნია.
ადამიანები ერთნაირად იბადებიან და სხვადასხვანაირად
კვდებიანო.
12. კოჩანაში ოზგმალი პატიოსანობა რენია.
ადამიანური ღირსების საზომი პატიოსნებააო.
13. მუთი შერხვადენი, თის მეუხვადია.
რაც შეგხვდება, მას უნდა მიუხვდეო.
14. მუმაში ნაშიბუსუ, სქუა ეფას ვაგმოჩანცია.
მამის მონაპოვარს, შვილი იაფად გაჰყიდისო.
15. ჯგვრიშენი — ჯგვრც ელგდა, უბადოშენი — მანვიორც.
კარგზე-კარგს მოელოდე, აუგისთვის-სამაგიეროს.
16. ბრელხანიში გარზევა ჯგვრი რე, რჩენა ვარდისენი.
დიდი ხნის სიცოცხლე კარგია, სიბერე რომ არ ახლდესო.
17. ირკოც მუთ(ი) ჯოგენ(ი) თინა სით ვაიყორდას.
რაც ყველას სძაგს, შენც არ გიყვარდეს.
18. სქანით ვარჩქინუვდას დო შხვაშა ვადაიჯერებდასია.

- შენი გცოდნოდეს და სხვისი არ დაგეჭვროს.
19. ვეჩინეჩქენ(ი) თი კოც სქან საქმე ვაგაჩინებაფუვავა.
უცნობ კაცს შენს საქმეს ნუ გააცნობო.
  20. სახესქვაში ცირას, ჭკუასქვაში ცირა ჯოუჯგუ.
სახით ლამაზ ქალს, ჭკუით ლამაზი სჯობიაო.
  21. ღუღიშ(ი) სისქვამეს მეთხოზენი, თი ოსურეფც ყუღე უსქვამური
აფუნია,
თავის გალამაზების მიმდევარ ქალსო, სახლი ულამაზო ექნებაო.
  22. უჭკუვე დო ცანცალა კოც მუში კუჩხი ქემიყუნანცია ჭკუვაშავა.
უჭკუო და ცეტ კაცს თავის ფეხები მოიყვანს ჭკუაზეო.
  23. უწესოთ რდილი სქუალეფი დიდა დო მუმამი ხანდაში მადინაფალი
რე.
უწესოდ გაზრდილი შვილები დედ-მამის შრომისა და ჯაფის
დამკარგავიაო.
  24. ჯგერ(ი) სქუალეფიში მარღუალეფი დღას ვაღურუნა.
კარგი შვილების აღმზრდელნი არასდროს მოკვდებიანო.
  25. სქან რჩქინას ფასი მეგდინ, ურჩქინ — დიშორო ქემიქციიდა.
შენს ცოდნას ფასი დაეკარგება, უცოდინარივით თუ მოიქცევით.
  26. ღვინო ქოთი ოშუმალი რე დო ქოთი სქანი კოჩანაში
შემამოწმებელი.
ღვინო კიდევ საკმელია და კიდევაც შენი ადამიანური ღირსების
შემამოწმებელიაო.
  27. შუაჰმთ ღვინარინეფი კოჩი ვამიძირ დო ნადინეფი — ბრელი.
სმით დაფუძნებული კაცი არ მინახავს და დაღუბული — ბევრი.
  28. ფარაშა ვაგმიჩა მუთუნი, ფარაშა ვეციდირენ ფერი.
ფულად არ გაყიდო არაფერი, რაც ფულად ვერ შეისყიდება.
  29. ჯგერი დო ფური გარჩიენი თეს რჩქინა ოკო, ურჩქინჯიშო არძა —
ართი რე.
კარგი და ცუდი რომ გაარჩიო, მას ცოდნა სჭირდება, უციცისათვის
— სულერთია.
  30. უსაქმე კოც უქვი დღას მოურთუა საქვარქ.
უსაქმურ კაცს უქმე დღეს მოუნდა შრომაო.
  31. უმოსი დგმაშებელი დანაშოულისი მაფორალი კოჩი რე.
მეტი დამნაშავე დანაშაულის მფარველი კაცია.
  32. ვადინუა ჯვეშ(ი) მოჯგერე, ვადინუა ჯვეში შარა.
ნუ დაკარგავ ძველს მოყვარეს, ნურც ძველს შარა-გზას.
  33. კოც კოჩანა ვაიღუდა, მუს გიკეთენც ბრელი ფარა?
რას გიშველის ბევრი ფული, კაცს კაცობა თუ არა გაქვს?
  34. ირკოჩიში ართგური კოჩი, ბორო რე.
ყველას ერთგული კაცი, ბრიყვია.

35. სხინდიშა ცვანა გიმედუნი თი კოჩი
დო თიში მალათგრე, ჟირხოლო ბორო რენია.
სხვენზე ვინც ყანა გამართა, ის კაცი და მისი თანამოაზრე ორივენი
ბრიყვიანო.
36. ვე თოლამი დო ტყა სუჯამია.
ველი თვალიანი და ტყე ყურნიანიანო.

VIII. კოლხეთის ზოგიერთი გეოგრაფიული სახელი ზეპირსიტყვიერებაში

გეოგრაფიული სახელების რიგი წარმოქმნილია ისტორიული და ბუნებრივ-კლიმატურ მოვლენებთან ან კიდევ რელიეფურ მოხაზულობათა, ასევე მცენარეთა სიმრავლისა და სამეურნეო დანიშნულებებთან დაკავშირებით. ხშირია აგრეთვე კუთვნილების მიხედვით წარმოქმნილი სახელებიც. მათ შორის გამოირჩევა ისეთი გეოგრაფიული სახელები, რომელთაც შორეულ წარსულში აქვთ დასაბამი და თანამედროვეთათვის ძნელად გასარკვევია. ასეთ სახელთა მნიშვნელობის ამოსახსნელად აუცილებელია არქეოლოგიური, ზეპირსიტყვიერი მასალებისა და ისტორიული წყაროების მოძიება და შეჯერება.

ჩვენი დიდი მეცნიერი და სწავლული ივანე ჯავახიშვილი ქართველური ტომების ხმელთაშუაზღვის აუზის ქვეყნების ხალხებთან (ასურები, აქადები, შუმერები, ბერძნები და სხვა) ახლო კულტურული და ნათესაური ურთიერთობის გარკვევისას, ისტორიულ-არქეოლოგიურ მასალებთან ერთად, იყენებდა ზეპირსიტყვიერების მასალებსაც. როგორც ლენინი ამბობდა, „ეს საუკეთესო საშუალებაა ჩვენი წარსულის ცხოვრების შესასწავლად“. და სწორედ ამ საუკეთესო საშუალებათა გამოყენებით ივ. ჯავახიშვილმა ნათელი მოჰფინა შუა და ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებთან ახლო კულტურული ურთიერთობის საკითხს, რომ ქართველური ტომების მონაწილეობით იქმნებოდა ახლოაღმოსავლური კულტურა და სარწმუნოება, რომ მათ მითურ პერიოდში ერთნაირი ღვთაებანი ჰყავდათ — მზე, მთვარე, ვარსკვლავები და სხვა. ჩვენ ამ თემაზე მასალები შევაგროვეთ და გამოვეცით ნარკვევი — „მნათობთა კულტი და მითური პერიოდის ლექს-სიმღერები მეგრულ ხალხურ პოეზიაში“.

ეს ეხებოდა ზეციურ ღვთაებათა და მათი სახელით ცნობილ ერთნაირ გეოგრაფიულ სახელებს ასურეთს, ბაბილონეთსა და კოლხეთში.

აქ გვინდა ნაწილობრივ მაინც მიმოვიხილოთ მითური პერიოდის ზეციურ და მიწიერ ღვთაებათა სახელით ცნობილი გეოგრაფიული სახელები ახალ შეკრებილი მასალების მიხედვით.

წყალ-ღვთაებისა და ხე-ღვთაების კულტივების

ისტორიულ წყაროებისა და სამეცნიერო ლიტერატურაში წყალ-ღვთაებისა და ხე-ღვთაების შესახებ ცოტა მასალაა ცნობილი.

ლეგენდა „წყარიში დიდაში“ — წყლის დედაზე გაიგივებულია „ტყაშმაფა“ — ტყისმეფე ქალთან, რომელიც წყლის ცხოველებსაც მფარველობდა. ქართულ ზებირსიტყვიერებაში იგი შეესატყვისება სვანურ-ხევსურულ დალს. ბოლო 30 წლის განმავლობაში ენგურის აუზსა და მის მიდამოებში არქეოლოგიური გათხრებისა და ზებირსიტყვიერების კვლევის დროს მოპოვებული რიტუალური ნიმუშები გვაფიქრებინებენ, რომ ყოფილ ეგრისის მთელ ტერიტორიაზე, სხვა ღვთაებათა შორის, მნიშვნელოვანი ადგილი სჭერია წყალ-ღვთაება „ერგეს“. ეს სახელი შეიძლება უკავშირდებოდეს მდინარე ენგურის სახელს.

ზებირსიტყვიერების ნიმუშები და ტოპონიმიკური სახელები სალოცავები, ლოცვის მიზანი და რიტუალები მხოლოდ ფანტაზიის ნაყოფი არ უნდა იყოს, მათაც თავის საფუძველი შეიძლება მოენახოს.

ენგურის ხეობაში მდებარეობს ლამაზი ადგილი, რომელსაც „ტყაბედნერც“ — ტყებედნიერი (ბედნიერი ტყე) ქვია.

მთელს ამ ტერიტორიაზე ხეთა ღრუებში ვხვდებით კოლხური ფუტკრის თაფლით სავსე ფიჭებს. მეგონა რუხაიას ნაამბობით, დიდ-დიდი ხეების ქვეშ გადმოღვრილ თაფლს ნახავთ, რასაც მეგრულად „გოსარანჯელი“ — გაგლესილი ეწოდება. ტყაბედნერლები ასეთ ხის ქვეშ თავიანთ სცემდნენ ამ ტყის ფუტკრის ღვთაებას — ჯ გ ი რ ა გ უ ნ ა ს — წმინდა აგუნას. აქ მლოცველებს მოჰქონდათ თაფლში შეხედილი და ბლის შეშის ცეცხლზე მოხარშული კვერი და სანთლის არაყი. ხსენებული მეგონა რუხაიას გადმოცემითვე „ტყებედნიერლები“ ლოცულობდნენ ახალი წლის მეორე (ფერხობის) დღეს დილით ენგურის ნაპირას „ფაშტახირის“ დავაკებაზე. აქ მლოცველები მოიტანდნენ ძირფართო და დიდ გოგრამწარას (მწარეკვანი, მწარეხაპი), მას ყელის არეზე გაუკეთებდნენ ნახვრეტებს, მათზე იმდენივე წვრილად ჩამოქნილ სანთლებს დაასობდნენ და აანთებდნენ. უხუცესი მამაკაცი აიღებდა მას და ლოცვით მიმართავდა მდინარე ენგურს. მიმართვაში გადმოცემული იყო აზრი, რომ მას ზიანი არ მოეტანა, მოსალოდნელი ყოველივე სიკვამლე წყალს წაეღო... ამის შემდეგ ანთებული სანთლებით გოგრამწარას ჩასდგამდა მდინარეში. დამსწრენი ვუცქერდით წყლის დინებას და ვიმეორებდით მნათის წარმოთქმულ სიტყვებს. ღრმა მოხუცი მიხა, ფაშუ და ლუკა ქარდავების გადმოცემით, ყოფილი სოფ-

ლის ხუდონის ცენტრის ზემოთ — ჯაგალა ქარდავას სახლის წინ (ენ-
გურის მარჯვენა სანაპიროზე) იდვაო მომრგვალო დიდი ლოდი, რო-
მელშიც ამოჭრილი იყო ქვევრი. ამიტომ მას ქულაგვანც (ქვა-ქვევრს)
ეძახდნენო. არსებობს ლეგენდა, ეს ქვევრი ყოველი ახალი წლის მეორე
დილისათვის, რაღაც განგებით, წითელი ღვინით აივსებოდა და მლოც-
ველები მიირთმევდნენო. ფაშუ ქარდავას გადმოცემით, აქ ჯვირაგუნას
(ფუტკრის ღვთაებისადმი) ლოცვაც ტარდებოდა. ბოლო დროს ღვთის
წინაშე ხალხის მიერ შესცოდვის გამო ქვა-ქვევრს მეხი დასცემია და
იგი გაბზარულა. ამის შემდეგ იქ ლოცვაც შეწყვეტილა. აღნიშნული
ქვა-ქვევრი კი მაღლივი კაშხლის წყალსაცავშია მოქცეული და დაფა-
რული. ამის შემდეგ ტყაბედინერში ადრე არსებული ყოველი ბარაქა
გაქრა და სახელი კი დარჩა. სოფელ ჭალეს მცხოვრები გვეგვე შონიას
გადმოცემით, ლოცვისათვის განკუთვნილ ყოველგვარ ზვარაკს დაკლავ-
დნენ ენგურის ხეობაში მდებარე კუნძულზე. იტყოდნენ, წმინდა ად-
გილიაო, ამაზევე უთითებს სხვა გადმოცემაც; თუ სულთერი ენგურში
დაიხრჩობოდა, სანამ მას წყალი არ გამოირიყავდა, გადაუღებლად წვიმ-
და. ჩვენი აზრით, აქედანაა წარმომდგარი გვალვიან ამინდებში ენგურ-
ზე „ძ ი ვ ა ვ ა ს“ (ლაზარეს) დახრჩობის ინსცენირებაც, რაც აღმოსავ-
ლეთ საქართველოში ცნობილი „ლაზარობის“ მსგავსი რწმენა იყო.
სოფელ ლიაში (პალური) არქეოლოგიური ძიების დროს აღმოჩენილი
იქნა ორაგულის ბრინჯაოს სამი ქანდაკება. არქეოლოგთა აზრით, თევ-
ზის ეს ქანდაკებანი რიტუალური დანიშნულებისაა. ამას ადასტურებს
ს. ს. ორბელიანის ქართულ სიტყვათა ლექსიკონიც, სადაც „პალური“
საგეოგრაფიო სახელი ამ ადგილისა განმარტებულია, როგორც სათევ-
ზაო ადგილი. გვინდა დავსძინო, რომ აქვე აღმოჩენილი ქანდაკებები
წყალ-ღვთაების — „ერგეს“ სიმბოლიკური გამოსახულება უნდა იყოს.
ასევე სოფელ ერგეტაში, 1980 წელს აღმოჩნდა კერამიკული ვერძების
ქანდაკებები. ესეც სარიტუალოა და უნდა იყოს მეგრული „მ ი რ ს ა ს“
(ჯეგე მისარონის) სალოცავი ადგილი ერგესთან ერთად. ჩანს, ადგილო-
ბრივი წარმართი მცხოვრებნი ენგურზე ლოცულობდნენ ისევე, რო-
გორც ეგვიპტელები ნილოსზე იმიტომ, რომ ამ მდინარეს მცხოვრებთა-
თვის ბარაქა მოჰქონდა. სახელდობრ, ცნობილი კოლხური ზუთხი, კალ-
მახი. ნაპირები კი მდიდარი იყო ტახებით, ვერძებით და ირმებით. ამაზე
უთითებს შემორჩენილი გეოგრაფიული სახელები: „ოკალმახე“ (საკალ-
მახე), „საძირხვე“ — (საჯიხვე), „ტყაბედინერი“ (ტყებედინერი) „ოირე-
მე“ — საირმე. „ჯუღეჯიანი“ — ტახების მუხნარი. რაც მთავარია, ენ-
გურის გაღმერთებას ხელს შეუწყობდა ის გარემოებაც, რომ ამ მდი-

1 სერგი მაკალათია, ხამეგრულოს ისტორია და ეთნოგრაფია, თბ., 1941.,
33. 301.

ნარეს ჩამოჰქონდა ოქროს ნამცეცები, რომელსაც (სტრაბონის თქმით) აქაურები ცხვრის ტყავის ხონჩებით აგროვებდნენ. შოტლანდიელმა მკვლევარმა კოლხეთში ჩამოსვლისას ეს მდინარეც — ენგური მოიკითხა, რომელსაც ოქროს ნამცეცები დღესაც ჩამოაქვს. ყოველივე ამან შექმნა თქმულებები — არგონავტებსა და „ოქროს კარავზე“ (სვანური ლეგენდა). ყოველივე ეს გვარწმუნებს, რომ სახელ ენგურისაგან წარმოიქმნა წყალ-ღვთაება „ერგე“, რომლის სალოცავ ადგილზე უთითებს „თა“ სუფიქსიანი საგეოგრაფო სახელი „ერგეტა“, იგივე ერგეთა და სოფელი ერგე (აჭარის ხელვაჩაურის რაიონში, ასევე ჭგერდე (ჭგერი — ერგე) ოჩამჩირის რაიონში (აფხაზეთის სსრ).

ეს მაგალითები გვაფიქრებინებს, რომ სახელ ენგურისაგან წარმოიქმნა წყალ-ღვთაება „ერგე“ და ერგესაგან დაბას ეწოდა — „ეგრი-სი“. (რ-გადასმული უნდა იყოს). თვით სახელწოდება მდინარისა ინგერი, ანუ ენგური, შეიძლება წარმოშობილიყო მისი კლიმატურ-ბუნებრივი თვისებიდან. ამის შესახებ პროფესორი იოსებ ყიფშიძე „მეგრული გრამატიკაში“ (რუსულ ენაზე, 1914) განმარტავს, რომ ხალხური ეტიმოლოგიით „ინგერი — იგივე ენგური შედგება ორი სიტყვის ფუძისაგან ინ(ცინ) — რგილი; მეგრულად „ცინ“ ყინულს ნიშნავს, ხოლო „გერი“ ხაჭოს გაწურვის შემდეგ დარჩენილ წურუქს — სველს; ე. ი. ინ(ცინ) გერი მეგრულად ნიშნავსო ყინულივით ცივს და გერივით (შრატვიით) მღვრიე მდინარეს“. ი. ყიფშიძე იქვე იხსენიებს აქაურ მდინარეთა სახელებს: ინ/ცინ ჩხური, ინ (ცინ) ჭა, წყუ (რგოლი) და ვარაუდობს, რომ ამ სახელწოდებათა მსგავსად უნდა იყოს წარმოქმნილი ინგირიც. მათ შორის უფრო საყურადღებოა ინგირის შესახებ ბოლოს მინაწერი მაგალითები. ისინი ჩვენ გვარწმუნებენ, რომ ინ (ცინ) გირიც ისეთი სახითაა წარმოშობილი, როგორც ინ (ცინ) — ჩხური, ინ (ცინ) — წგრა, ინ (ცინ) — ჭა, წა-ჩხურა, წარ-ჩე და სხვა. ამგვარად, თავიდან უნდა გვქონოდა სინონიმური კომპოზიტი — „ცინ-რგილი“ და არა — გერი“. ამ სიტყვის მეორე ნაწილი (რგილი) მომხდარი ფონეტიკური ცვლილებების შემდეგ, „რ“ ბგერის გადასმით, გვექნება „ინგირლი“ ხოლო „რ“ ბგერის გავლენით „ლ“-ს დასუსტებისა და დაკარგვის შემდეგ ინ (ცინ) — გირი, რაც მთელს ქვემო სამეგრელოს თქმებში „ი“-ს „ე“ შეენაცვლა და იწოდა ენგურად. ხოლო ამ უკანასკნელისაგან წარმოიქმნა ღვთაება — „ერგე“ და მისგან დაბასაც ეწოდა ეგრისი. „ქართლის ცხოვრებაში“ ნათქვამია — „მხარეს ეწოდა ლეგენდარული პიროვნების — ეგროს თარგამოხის ძის სახელის მიხედვითო, დაბისაგან მდინარე იწოდა ენგურადო. ჩვენ პირიქით მიგვაჩნია, — ენგურის სახელისაგან წარმოიქმნა წყალ-ღვთაება „ერგე“ და

შხარესაც მისგან ეწოდა ეგრისი. ასევე მის ერთ მცირე ნაწილს „ოდო“ — მოსავლის ღვთაების — სახელისაგან დაერქვა „ოდო“.

მიწიერ ღვთაებათა შორის წყალ-ღვთაებასთან ერთად მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავა ხე-ღვთაებას. ეს მრავალგან დასტურდება როგორც ყოფილი ეგრისის სამეფოს, ასევე იბერიის ტერიტორიაზედაც, სადაც ამ ახლო დრომდე ტარდებოდა ხე-ღვთაებისადმი ლოცვის რიტუალი. მაგ., სოფ. ფახულანის ერთ უბანს „ესქედა“ ჰქვია. აქ ამ ბოლო დრომდე მდგარა დიდი მუხა, რომლის ქვეშ დედაკაცები სანთლებს ანთებდნენ და ლოცულობდნენ, ესქედას შესთხოვდნენ ძეობის გამგრძელებათა, ე. ი. ვაჟიშვილების შექნას². ლოცვის დანიშნულება უთითებს, რომ ამ ადგილის სახელის („ესქედას“) პირვანდელი — ძირეული ფორმა („ფსქეის“ მიხედვით) „ლესქედა“ უნდა ყოფილიყო, რაც „ფსქეის“ ვაჟიშვილის, ძეობის გამგრძელებლის ბადალი სიტყვაა მეგრულში. აქედანაა წარმოქმნილი სიტყვაც — „ლესქერი“. რაც სხვა ქართველურ ენებში და მეგრულშიც ლაშქარს, რაზმს ნიშნავს, ჩვენ მიერ ჩაწერილი და 1971 წელს გამოცემულ ერთ-ერთ ხალხურ პოემაში ვკითხულობთ:

„მურე თესხიი ლესქერი,
ბუნა-ბუნათ მესოფუნცუ?!“

„რაა ამდენი ჯარი,
ჯგუფ-ჯგუფად რომ წინ
მიარღვევს?!“

მუ კოჩი რე თე ლაშქარც
კანდიორო აწოჯღუნცუ?!“

რა კაცია, რომ ამ ლაშქარს
წინ მიუძღვის თავმომწონედ?!“

ლესის ამ სტროფში „ლესქერი“ და ლაშქარი ერთი და იგივე მნიშვნელობის სიტყვებია მეგრულში და წარმოქმნილი არიან ერთი ძირიდან და მხოლოდ მეზობლ მამაკაცთა რაზმს ნიშნავს.

მამაკაცთა სალოცავები საქართველოს სხვადასხვა კუთხეშიც არის ცნობილი. მაგალითად, ფშავ-ხევსურეთში ლაშარის ჯვარი ლაშქარის სალოცავია და საბრძოლველად მიმავალ ლაშქარს ლაშქარის ჯვარი უძღოდა. (იხ. კათალიკოს კირიონ მეორის ეთნოგრაფიული ნარკვევები). ამ სახით მუხა-ღვთაების სალოცავები მრავალგან გვხვდება დღევანდელ სამეგრელოს რაიონებში; კერძოდ ზუგდიდის რაიონის სოფელ კორცხელში „ჰყონმიოხვამური“ არსებობდა, რომელიც იდგა კორცხელის ეკლესიის (ჩრდილოეთით) მახლობლად. ეს მუხა დაფუძნებული წაიქცა ამ ოცდაათი წლის წინათ; აქაც ვაჟიშვილები მიჰყავდათ დასალოცავად, რასაც პირადად შევსწრებივარ. სამეგრელოში მთავარ სალოცავად ითვლებოდა ჰყონდიდი (მარტვილის რაიონი). ასევე მზე-ღვთაების სახელზე სალოცავ ხედ სჩანს თელა (მეგრულად „ცვ“), რომ

² გადმოცემა ვკუთენის 90 წ. მიღწეულ ოლგა ქვაქვალას ასულ გოგობიას.

მელიც სალოცავი ყოფილა მთელ საქართველოშიც; მაგალითად „ცვიონი“, დღეს ცაიშად წოდებული სოფლის ძველი სახელი ჩანს. აქ აღმოჩენილი ფრაგმენტი (ლომისთავი შუბლზე მზის გამოსახულებით), ზოგიერთ არქეოლოგს მზე-ღვთაების ქანდაკებად მიაჩნია. მის სისწორეში გვარწმუნებს ის გარემოება, რომ „ცვ“ — ხე-ღვთაების სამლოცველოები „ცევის“ (ცაიშის) გარდა ცნობილია უჩაშონაში—ცეცონა, და მუყაში (მუყავაში) ცენაკარი — წალენჯიხის რაიონში და მუყალში (სოფელ მულანში— მესტიის რაიონში); ქართლში, სოფ. თელეთში.

ხე-ღვთაებათა შორის დღესაც თაყვანისცემენ კაკლის ხეს. საყმაწვილო — ყბაყურა, ჩუტყვავილა, და სხვა სახის ავადყოფობის დროს, ბავშვები მიჰყავთ კაკლის ხის ძირში. მას მის ფესვებქვეშ სოროსავით გამოთბრილ ღრუში გაატარებენ, აქაოდა, მშვიდობიანად გაუვლისო. კაკლის ფესვებს ასეთ დროს წითელი ნაჭრებს შემოახვევენ. შთაგონებით მკურნალობის ეს წესი დღესაც გვხვდება სამეგრელოშიც³.

ასეთია ჩვენ მიერ შემოდასახელებული წარმართული ხანის მიწიერი ღვთაებანი (წყალ-ღვთაება და ხე-ღვთაება) და მათი სახელით ცნობილი გეოგრაფიული სახელები, რაც ზემოთ აღნიშნული მასალების გარეშე ძნელი გასარკვევია თანამედროვეთათვის. ენგურის სახელწოდების გარკვევის შემდეგ თანმიმდევრობით მინდა შევეხო ენგურის ხეობაში მდებარე ხევ-ხუეებს, როგორცაა ხუ-მათია, მა(ხუ) სანია, ხუ/დონი, /ხუ/ბერი, ხუ/მფრელი/. ესენი წარმოქმნილი არის დღეს საერთო ქართულში ფუძის გაორკეცებით შექმნილი კომპოზიტიდან (ხევ-ხუეებიდან) მეგრულს შემონარჩუნებული აქვს მხოლოდ სიტყვის ბოლო ნაწილი „ხუვი“ ან შემოკლებით „ხუ“; ამის მიხედვით უნდა გვქონდეს — მა/ხუ/სანია, ე არ მოგვცემდა უ-ს! /ხუ/ მათია, /ხუ/დონი, /ხუ/ ბერი, /ხუ/მფრერი. ჩვენ მიერ აქ მხოლოდ სიტყვის ძირია გარკვეული, აქედან ფონეტიკური ცვლილების შემდეგ ენამ გამოიმუშავა გამოთქმები (სახელთა) — მახსანია, ხუდონი, ხუბერი, ხუმფრელი, რაც პატარა ხეებს ნიშნავს და ერთად აღებული იწოდება ენგურის ხეობად, მეგრულად — ლეხერა. აქ ანგარიში უნდა გაეწიოს გეოგრაფიული სახელის — „მა-ხუ-სანის“ ბოლო ნაწილს — „სანი“ — იმიტომ, რომ ასეთი დაბოლოების სახელები სხვაგანაც გვხვდება. მაგალითად, ქართლში — ქსანი, ჩრდილოეთ კავკასიაში ბაქსანი.

ამ ხეებს შორის მახსანია ყველაზე ვიწროა და სწორედ აქაა აღმართული ენგურპისის 270 მეტრიანი კაშხალი. მის მარჯვენა მხარეზე გაყვანილია 14 კმ. გვირაბი მთა ოხაჩქუეს შუაგულში გადის. ეს მთა ზღვის დონიდან 800 მეტრის სიმაღლეზე მდებარეობს და სამეგრელოში ცნობილი აგარაკია. მისი ღორღიანი ზედაპირი ზეგანს მოგვაგო-

³ იცოდნენ გურიაშიც. რ ე დ.

ნებს. აქ, უწყლობისა და სიცივის გამო, ბალახი ადრე ჰკნება. ხალხური
გადმოცემების მიხედვით ეს მთა ოხაჩქუე ჩვენს წინაპრებს სამეურნეო
პერიოდის დასადგენად ჰქონიათ გამოყენებული, სანამ მისი შიშველი
თხემი თოვლით იყო დაფარული, თესვის პერიოდი (ხაჩქუა) დაგვიანე-
ბულად არ ითვლებოდა. (ამ მთაზე თოვლის დნობა მაისის ბოლო რი-
ცხვებამდე გრძელდება). სიტყვა — ხაქუა“ მეგრულში ნიშნავს თოხით
მიწის გაფხვიერებას და თესლის ჩათესვას (შდრ. იქვე — ოხაჩქუე).

მთა ოხაჩქუეს სამხრეთ ბორცვზე მდებარეობსა სოფელი „მუჟა“,
იგივე — მუჟავა. „მუჟალ“ (სოფელი) მესტიის რაიონშიცაა ცნობილი
და მულახის სოფ. საბჭოში შედის. სვანურ-მეგრულად ის სამზეო ად-
გილს ნიშნავს და მეგრული წარმოშობისაა (მუჟა, ბუა, მეგრ. მზე); მე-
გრული ბუაშდლა — კვირა, სვანურად „მუჟალადე“. სვანურში კვირის
დღები შეუცვლელად მეგრულის მსგავსადაა წარმოებული. „მუჟაში“
არის ადგილი „„ცენაკარი“, სადაც „უინიშის“ (ზეციური ღვთაების) სა-
ლოცავს იხდიდნენ. მზე-ღვთაების სალოცავი უნდა ყოფილიყო (შდრ.
მაგ. ცვიონი), ურთის კალთაზე მზე-ღვთაების კერპად ცნობილი
ფრაგმენტია ნაპოვნი, — ლომის თავი შუბლზე მზის გამოსახულებით,⁴
ასევე ახალსოფელში (უჩაშონაში) უძველეს სალოცავ ადგილს „ცეცო-
ნას“ უწოდებენ.

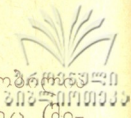
სოფელ მუჟაში „ჩინარედან“ სათავეს იღებს მდ. ოლორი. აქ
ჩანს ნათალი ქვის შენობის ნაშთები, რომელიც ყოფილა წმ. გიორგის
ეკლესია. დიდი ილორის⁴ წმინდა გიორგის შესახებ ხალხური თქმუ-
ლება გადმოგვცემს, რომ გიორგობის დღეს 20 ნოემბერს საღამოს აქ
თეთრი ხარი მოჰყავდა წმინდა გიორგისო. ზოგის გადმოცემით — თეთ-
რი ხარ-ირემიო. მდინარე ილორის სათავეში (ჩინარეში) ძველად არ-
სებული საყდარიც ატარებდა პატარა ილორის სახელს. და მდინარესაც
ადრე ერქვა ილორიო (შემდეგში ოლორად გადაკეთდა). გადმოგვცა
მოხუცმა, აწგარდაცვლილმა ალექსი ფიფიამ. (იხ. რუსთაველის სახ.
ინსტიტუტის ფოლკ. ექსპედიციის 1971 წლის ჩანაწერები). გადმოცემე-
ბი წმინდა გიორგიზე ჩაწერილი აქვს პროფ. ალ. ცაგარელს. მათი მი-
ხედვით ამ ადგილს (მუჟაში) წმინდა გიორგიმ ალაღმართალ მწყემსებს
და ეკლესიის მსახურ ძმებს არქანებს ნადირთა ბედი მიანდო, —
„ირემთა ჯოგი გმორჩილებდეთ და ნებეირად მოიხმარდეთ, ღვთის წყა-
ლობას საიდუმლოდ შეინახავდეთო და სხვა... მათ ცოლებს (ერთის
მეუღლე ყოფილა გვარად გოგონია და მეორისა ბულია) ეჭვი შეპარ-
ვიათ რძის სიუხვესა და ყველის ხარისხზე. ისინი მალულად მიპარულან
ფარებთან სწორედ იმ დროს, როდესაც მათი ქმრები ირმის ჯოგს წვე-
ლიდნენ. შეავლეს თუარა თვალი ამ ამბავს, ირმის ჯოგი გაქცეულა და

⁴ დიდი ილორი არის ოჩამჩირის რაიონში და წინა საუკუნეებამდე მთავარ და-
დიანთა სამფლობელოში შედიოდა.

იმ დღიდან ირემი იმ მიდამოს აღარ გაჰკარებია. ქმრებს ცოლები ვაჟებს
გდიათ და აღთქმა მიუციათ წმინდა გიორგისათვის: გვარად არქანისა
ბულია და გოგონია არ შეერთო. ეს ტრადიცია მათ გვარებში დღესაც
ძალაშია.

მდინარე ილორის ჩრდილო-აღმოსავლეთით ჩამოდის მდინარე
ერისწყალი. მისი სათავეც მთა ოხარქუეს კალთებიდან იწყება. იმ ად-
გილს, სადაც სათავეს იღებს მდ. ერისწყალი, „ერთში“ ჰქვია. ეს მდი-
ნარე გაივლის გალის რაიონის სოფლებს და ცალკე ერთვის შავ ზღვას
სოფ. გუდავასთან. მისი კალაპოტის უმეტესი ნაწილი დღეს ენგურტყე-
სის ტურბინებიდან გამოსულ ენგურს უჭირავს, ვახუშტი ბაგრატიონ-
ის აღწერილობის მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, დადის წყალი და ერის
წყალი ერთი და იგივე უნდა იყოს. მის მიდამოებში მდებარე ადგილე-
ბი (ენგურსა და დალიძგას შორის) 1923 წელს ევ. ბარამიძისა და ა. ჯა-
ვახიშვილის შედგენილ რუკაზე სადადიანოდ იწოდება, ხოლო არსებუ-
ლი მდინარე კი — დადისწყლად. ამ ტერიტორიაზე ასეთი აღწერი-
ლობის სხვა მდინარე არ არსებობს. ვფიქრობთ, რომ ამ მდინარის სა-
ხელი თავდაპირველად დადისწყალი იყო, ვინაიდან ამ მხარეში გეოგრა-
ფიული ადგილები დადის სახელით იწოდება — დადბერა (დადის გა-
მოქვაბული) სოფ. ჯვარში, დადის ტყე და დადისწყალი. ამიტომ ვფი-
ქრობთ, რომ ამ მდინარეს დადისწყალი ეწოდებოდა, შემდეგ კი ერის-
წყალი დაერქვა. საყურადღებოა, რომ გაერთიანებული საქართველოს
(XI—XII—XIII საუკუნეებში) დასავლეთის მხარის განმგებელი და-
დიანები (ზვიადი, შერგილი, გიორგი, ცოტნე) იწოდებოდნენ არა მხო-
ლოდ დადიანებად, არამედ ერისთავთ-ერისთავებად იხ. ხობის მონას-
ტრის წარწერა შერგილი, გიორგი და ცოტნე დადიანების ფრესკაზე),
ვინაიდან დასაბამიდან მათი სამკვიდრო მამული ამ კუთხეში იყო, მათი
პირველი რეზიდენციაც ამ კუთხეშია ცნობილი (ბეღია); ეს კუთხე და-
დიანთა, სამკვიდროდ თუ იწოდებოდა, აქ არსებული მდინარესაც ად-
რიდანვე დადისწყალი დაერქმეოდა. ხოლო გაერთიანებულ საქართვე-
ლოს სამეფოში დადიანთა (ვარდანი, შერგილი, გიორგი, ცოტნე) თა-
ნამდებობრივი უფლების ამალგების შემდეგ (მეფის მრჩეველად დანიშ-
ვნის შემდეგ) იწოდებოდნენ ერისთავთ-ერისთავად და იმავე მდინა-
რეს (დადისწყალს) შეიძლებოდა დადიანთა ახალი ტიტულის მიხედ-
ვით დაერქვა ერისწყალი. მან შეცვალა მდინარის ადრინდელი სახელი
დადისწყალი, ან შეიძლება, ერთიმეორის პარალელურად დადისწყალს
უწოდებდნენ და ასევე ერისწყალსაც.

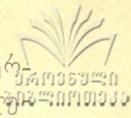
მდ. ერისწყალსა და ილორის შორის (სოფ. ფახულანის ტერიტო-
რიაზე) მდებარეობს ქვაბული ტებენე. ტებენე ი. ყიფშიძის განმარტე-
ბით ასე ეწოდება გაუვალი ტყით დაფარულ ღრმად — ჩაქცეულ ად-
გილს — ქვაბულს. ეს ადგილი რელიეფური მოხაზულობის მიხედვით

შეესაბამება სახელწოდებას (ტებენეს). (ტებენე-ტები ცნობრთქვესლი მარტვილსა და ხონში) აქედან სათავეს იღებს მდ. ტებენეც (მიედიწება აღმოსავლეთით და უერთდება ოლორს). ტებენეს სამხრეთ-დასავლეთით მიედინება მდ. ქალაღალი (შემოკლებით — ქალაქი) და საბერო-ფახულანის საზღვარზე უერთდება ერისწყალს. აქვეა სოფელი ქალაღალე. სახელწოდება ამ სოფლისა და მდინარისა წარმოქმნილი უნდა იყოს მეგრული სიტყვიდან „ღალუა ან დოღალგსაგან“, რაც შიშისაგან შებღალვას ნიშნავს. ეს ადგილები თავიანთი დაბურული ტყეებითა და ხევ-ხუხეებით, ხალხური გადმოცემის მიხედვით, ჰინკების და წყლისდედათა სამყოფელ ადგილად ითვლებოდა. ამიტომ ეწოდათ მათ „უბადო ღალე და ქალაღალე“ — ავი ღელე და შემღალავი ღელეო.

მთა სათანჯო მდებარეობს ოხაჩქუეს სამხრეთით, ვნგურის მარჯვენა სანაპიროზე და წარმოადგენს კავკასიის მთავარი ქედის წინა-კალთებზე მდებარე ბორცვებისა და გორაკების დაბოლოებას (ზღვის დონიდან 508 მეტრი). სათანჯოდან მოჩანს მთელი კოლხეთის დაბლობი და შავი ზღვა. ადრეულ პერიოდში მას სათვალთვალოდ და ორიენტირებისათვის იყენებდნენ კოლხეთის უღრან ტყეში გასული მონადირეები თუ სხვადასხვა საქმით დაინტერესებული და ამ კუთხეში მოსიარულენი. მისი ასეთი მდებარეობის გამო შეიძლება ეწოდებოდა „სათანჯო“ — მისანიშნებელი ან სათვალთვალო ადგილი. მეგრული „თ ანჯო“ იგივეა, რაც დ ა დ ი (ს. მაკალათია, სამეგრელოს ისტორია და ეთნოგრაფია. გვ. 235). უფრო სარწმუნოა, რომ გადმოცემათა მიხედვით ეს მთა ამინდის საცნობად ჰქონდათ გამოყენებულიო. სათანჯოს თხემს

5 წყარიში დიდა (წყლის დედა) ხალხური გადმოცემით იგივე ტყაში მიფაა (ტყის მეფე-ქალი, ნადირთა ღმერთი, რომელიც წყლის ცხოველებსაც პატრონობს). ჩვენ მიერ ჩაწერილი გადმოცემის მიხედვით, ოლორის ხეობის სოფ. ფახულანში მცხოვრები პეტრე გერგედავა სათევზაოდან შეშლილი დაბრუნებულა. მის სიტყვებით მას წყლის დედა (წყარიში დიდა) შეხვედრია ოლორის ხეობის გირწოებში, ტებენეს შესართავთან იმ დროს, როდესაც გაშლილი ბადის მოშუპვის დროს დახრილა. წყლის დედა თურმე თავზე დაახტა და მორჩილება მოსთხოვა. პეტრე და წყლის დედა შეიბნენ, ბოლოს პეტრე დადლილა და რომ უნდა დანებებულიყო, ამ დროს მოვარდნილა პეტრეს ძალი. მის გამოჩენაზე წყლის დედა გაქცეულა. ამის შემდეგ პეტრე შერყეულა. მკურნალად ვილაც ექიმბაშ ლაზს მიჰგვარეს. ექიმბაშს მისთვის შელოცვით ნაკურთხი რაღაც წამალი და შემდეგი სახის დარიგებაც მიუცია, — შუა ღამით ამღვარიყო, „წამალი“ მგარად დაეჭირა ხელში და წასულიყო „ოფურგინეს“ ხეობაში და ჩაებახა ხელბირი. იქვე თურმე პეტრე მოისმენდა სირინოზის სიმღერას. შემდეგ უშოშრად განეგრძო გზა ტებენეს ხეობისაკენ. აქაც მას ხელი უნდა დაეებანა, „უბადო ღალში (ავლეულში), სადაც პეტრე საშინელ წივილს გაიგონებდა, მაგრამ ყოველგვარი შიშის გარეშე უკან უნდა დაბრუნებულიყო. ექიმბაშის ნათქვამი ასოვდა: „სანამ ეს „წამალი“ ხელთ გექნება, ნურაფრის შეგეშინდებაო“ (ე. ი. ჩაგონებული მკურნალობა შიშისაგან შეპყრობილისა). პეტრე განკურნებულა. ასეთი თქმულებები მრავალ ვარიანტებადაა გავრცელებული ტებენესა და ქალაღალეზე.

თუ ღრუბელი დაფარავს, ვარაუდობენ, ცუდი ამინდი იქნებოდა. მწვერ
ვალის მოწმენდა კი ღარის ნიშანი ყოფილა. არსებობს ხალხური ლექსიკონი

„სათანჯო სარკილი დო
ღიხაზურგა-მუნაფილი,
თელი გახარებული დო
ღურეღეფი — ჩსონაფილი!...“

„სათანჯო მოწმენდილი ქნა,
ღიხაზურგა — დაბურული,
ცოცხალი გახარებული იყოს და
მიცვალებული — ცხონებული!“

დღემდე ცნობილი დანარჩენი სტრიქონები ამ ლექსისა სხვადასხვა
ღროს სხვადასხვა მოვლენებთან დაკავშირებითაა შექმნილი, რომელ-
საც სრულებით არავითარი კავშირი არა აქვს სათანჯოსთან. ხალხური
ტრადიციული გადმოცემის თანახმად, შეიძლება ვთქვათ, რომ ამ ლექ-
სის დანარჩენი სტრიქონები უფრო გვიანდელ პერიოდშია შექმნილი და
სიმღერის შინაარსობრივი ფონის გამდიდრების მიზნითაა ამ ლექსისა-
თვის გადაბმული, თუმცა დამატებული დანარჩენ სტრიქონებში გად-
მოცემული ეპიზოდებიც ამ კუთხეში მომხდარ ამბავთან არის დამოკი-
ლებული. მაგალითად, როგორცაა — სი ქოული, მა, დომტალენქო,
„ნოსა დოსქგლადირი დო დიანთილი ცუხნაფილი“. მაგრამ ეს სტრიქო-
ნები თემატიკური თვალსაზრისით ლოგიკურად მთლიანობაში არაა
ლექსის დასაწყისთან. როგორც აღინიშნა, ლექსის პირველი სტროფი-
დან აშკარად იგრძნობა, რომ მასში ხალხის ნატვრაა გადმოცემული.
რადგანაც სათანჯოს მოწმენდილობა კარგი ტაროსის მაუწყებელია და
ეს უკანასკნელი კი კოლხელებისათვის უხვი მოსავლის საწინდარი იყო.
ავდარობა პირიქით — მოუსავლიანობისა, შიმშილი და ციებცხელება
იყო კოლხელებისათვის. ამიტომ ბუნების წყალობის შემყურე კოლხე-
ბი კლიმატის დასადგენად მთა სათანჯოს შეპყრებდნენ, ნატვობდნენ
მის მოწმენდილობას, ვინაიდან ეს უკანასკნელი მათთვის კეთილის მო-
მასწავებელი იყო. სწორედ ეს აზრია გატარებული ლექსის პირველ
სტროფში. ი. ყიფშიძის და ალ. ცაგარელის მიერ ჩაწერილ და გამო-
ქვეყნებულ მასალებში ხალხური ლექსი სათანჯოზე 6 სტროფს მოი-
ცავს, რომლის ცალკეული ნაწილები, როგორც აღინიშნა, სხვადასხვა
პერიოდშია შექმნილი სხვადასხვა მოვლენებთან დაკავშირებით და ამ
ლექსს უკარგავს პირვანდელ მნიშვნელობას.

ახლა სიტყვა თ ა ნ ჯ ი მეგრულში იშვიათად იხმარება. იგი შემო-
უნახავს მთის სახელ „სათანჯოს“: მიაჩნიათ ვითომც, აქ ძველად სატან-
ჯავი ადგილი ყოფილიყოს და ამიტომ იქვე მდებარე ციხისათვისაც
სატანჯო უწოდებიათ. ვფიქრობთ კი სიტყვა „თანჯს“ და „სათანჯოს“
არა აქვს კავშირი ტანჯვასთან, აქ დასახელებული მაგალითის საფუ-
ძველზე შეიძლება ნათელი წარმოდგენა ვიქონიოთ იმაზე, თუ რაოდენ

გაუგებრობას იწვევს ცალკეულ პირთა მიერ გეოგრაფიულ დებათა თვითნებურად შეცვლა.

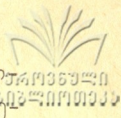
სოფ. ჭუბურხინჯი (წაბლის ხიდი) იწყება ოცარეედან და წარმოადგენს მთა სათანჯოს სამხრეთ კალთაზე ბორცვ-გორაკების ირგვლივ მდებარე ვაკეს. როგორც სახელწოდება გვიჩვენებს, ამ სოფლის სახელი წაბლის ხიდთანაა დაკავშირებული. ღრმა მოხუცი ბოჯო ცატავა, ამ სოფლის მცხოვრებნი ერასტო და ზოსიმე გერგედავებმა გადმოგვცეს მათი ბაბუების ნაამბობები: ოცარცესა და ჭუბურხინჯის საზღვარზე ენგურის მარჯვენა — ქარაფოვან ადგილიდან წაქცეულა წაბლის ხე და გადებულა მდ. ენგურის მთავარ შტოზე. წლების განმავლობაში ყოფილა იგი გამოყენებული ხიდად. ბუნებრივია, რომ მას წაბლის ხიდი (ჭუბურხინჯი) ეწოდა.

სათანჯოს სამხრეთ-აღმოსავლეთით მდებარეობს სოფ. ჭუბურხინჯის ერთი უბანი, რომელსაც ნ ა ლ ი მ უ ჰქვია. იგი ფართო ადგილს მოიცავს. მთქმელების გადმოცემით ნალიმუ იმავე ნ ა ლ ი მ ა — ნ ა ო მ ა რ ი ადგილს ნიშნავს.

ოცარცე — ჭუბურხინჯის გასწვრივ, ინგირის მარჯვენა სანაპიროზე მდებარეობს გამოღმა სოფელი რუხი და რუხის ციხე. სახელწოდება სოფლისა რ უ ხ ი, ჩვენი აზრით, უნდა შექმნილიყო ქვადორღიანი ნიდაგის — როხისაგან, რაც დამახასიათებელია ამ სოფლის ენგური გადასახედზე მდებარე ადგილებისათვის. ამ სახითაა წარმოქმნილი სახელი სოფლისა „როხი“ (ვანის რ-ნ).

სოფელ რუხის ჩრდილოეთით სოფ. ტყაიამდე მდებარეობს სოფ. რეყე (ნარიყალი). ამნაირადგეა შერქმეული ფახულანის ზემოთ მდებარე სოფელი — ჭალე (ჭალა).

შ ა მ გ ო ნ ა. მოხუც შ. წყაროზიას გადმოცემით ძველად აქ ყოფილა უღრანი ტყე. აქ ბერებს აუგიათ ეკლესია. მათ საკუთარი მეურნეობა ჰქონდათ და თავს ირჩენდნენ. შემდეგში ენგურს გაურღვევია ეკლესიის მიდამოები და ეკლესია წაუღეკავს, ნაშთებილა ჩანს. სალოცავი წიფურებისად ითვლებოდა. იგი მოხსენიებულია ვახუშტი ბაგრატიონის წიგნში. ბერების დატოვებულ მეურნეობას შანგუ წყაროზია დაპატრონებია. იქ ყოფილა ვაზის ჯიში; იგი შანგუს გადაურჩენია და ამ ადგილზე მოსახლეობის გამრავლების შემდეგ ეს ვაზის ჯიში გავრცელებულა მთელ სოფელში. ამიტომ ამ ვაზს „შანგუს ვაზი“ ეწოდა, ხოლო სოფელს კი „შანგუნა“ — შემდეგ შამგონა.

სოფ. განარჯიას მუხურო შამგონა — ოტიბაიას გავრძელებას წარმოადგენს. სახელწოდება სოფლისა წარმოქმნილია ადამიანის სახელის — განარჯიას ხუფენისაგან, რომელიც ყოფილა მთავრის დადიანის მეჯოგე. მას ჯოგი ედგა იმ ადგილზე, რომელსაც შემდეგ ეწოდა მისი სახელი. იმ დროისათვის იგი ყოფილა ტყიანი უკაცრიელი ადგილი და დადიანის წინაშე დამსახურებისათვის მთავარს უბოძებია სამოსახლოდ, ეს ყოფილა პირველი მოსახლე ამ სოფელში. გვანჯი ჩიქოვანის გადმოცემით, მთავარი ლევან დადიანი ხშირად ეწვეოდა ხოლმე განარჯიას ოჯახს და უყვარდა ენაწყლიან გარანჯიასთან საუბარს⁵. განარჯიას შთამომავლობა დღესაც ცხოვრობს ამ სოფელში.

შამგონას პირდაპირ ენგურის სანაპიროზე მდებარე ძველი „ჯოღეჯიანია“ (გარეული ღორების ტყე-მუხნარი). ამ ტერიტორიაზე არსებობს რამდენიმე მნიშვნელოვანი პუნქტი — რკინიგზის სადგური „ინგირი“, „ინგურქალაქკომბინატი“, „ინგირის საბჭოთა მეურნეობა“ და სოფელი „ინგირი“. ძველი სახელწოდება — ჯუღეჯიანი“ აღარ იხმარება. ამ ადგილების სამხრეთით მიმდებარე სოფელია კახათი. ვთვლით რომ სოფლის სახელი კახათი წარმოქმნილია სახელისაგან — კახა — (გავლენიანი ბერი უნდა ყოფილიყო).

მოხუცის დავით ფაცის გადმოცემით რუხსა და კახათის საზღვარზე მდგარა ქანდაკება, რომელსაც „ბერის ქუდს“ ეძახდნენ. მისი გადმოცემით, მთავარს დადიანს ბოლო დროს გაუუქმებია ეს წოდებულება და კახათელები თავის საყმო სოფლად გაუხდია. ამის გამო სოფლის თავკაცებს საჩივარი ჰქონდათ ქუთაისის საგუბერნიო სასამართლოში. ამასთან დაკავშირებით სამთავრო ადგილსა და კახათის საზღვარზე (ამჟამად ქალაქის კომბინატის ტერიტორია) მდგარი — კახა-ბერის ქანდაკება მთავარს დაუმსხვრევია, რადგანაც „ბერის ქუდს“ (ქანდაკებას) საბუთად იყენებდნენ კახათელებიო, — ჩვენ კახა-ბერის საყმო

⁵ გადმოცემით (მოქმედი გვანჯი ჩიქოვანი) ერთხელ მთავარი ლევან V დადიანი სწვევია განარჯიას და მოუკითხავს მისი ჯალაბი. უკითხავს, პირადად შენ როგორა ხარო?

- შენზე უკეთესად, შენი თავი არ მომიკვდესო, — უპასუხია განარჯიას.
  - როგორ, კაცო! მე მთავარი ვარ და შენ — მწყემსს — ჩემზე უკეთესად რა გამყოფებს, როგორ ტყუილა იფიცებ ჩემს თავსო!
  - ჩემს სიტყვაში ერთი ტყუილიც არ ურევია, შენი თავი არ მომიკვდესო, დაფიქრდი, შენ ხალხი არ გემორჩილება და აგერ სამთავრო ტახტიდან ლამის ჩამოგავდონ, მე კი ჩემს ნახირს, საითაც მიინდა, იქით გავრეკავ და დავაბინავებო.
- დადიანს გააღიმებია, როგორ მოიფიქრებს ეს მწყემსი ასეთებსო?!

ვიყავით და არა დადიანისაო. „ბერის ქუდის“ ადგილს ჩანს ქვემოთაშენი შენობის ნაშთი. ეს ყორღანულად ნაყარი მიწით უნდა იყოს ამდღე-ბული დაახლოებით ერთ ჰექტარ ფართობზე. აქვე 1930 წელს არქეოლოგიური ექსპედიციის მიერ აღმოჩენილია რამოდენიმე ნაკადად გაყვანილი არხები თიხის მილებით. ვინაიდან ეს ადგილ უწყლო ყოფილა, მდინარე კუჩხობონუსა და ჩხოუშიას იყენებდნენ მოსარწყავადო, — დასძინა დავით ფაციაძე.

კახათის სამხრეთით ანაკლიამდე მდებარეობდა სოფ. დარჩელი. „რჩე“ ფუძისაგან წარმოებული გეოგრაფიული სახელი ბევრია დასავლეთ საქართველოში.

ეს სახელები წარმოქმნილი უნდა იყოს მცენარეთა სიმრავლისაგან დგრ-ჩე-საგან, ისე, როგორც სვანეთში სოფ. დერცელი და სოფ. დერჩი (ცაგერის რაიონში) წარმოქმნილი ჩანს მცენარის სახელის „დერცე“, მეგრული „დგრჩესაგან“.

მდ. ენგურის შესართავთან, შავი ზღვის სანაპიროზე მდებარე ადგილს ეწოდება „ანაკლია“ („ანარკია“). იგი ნაწარმოები უნდა იყოს მეგრული სიტყვის „ალნარკისაგან“. რაც ნიშნავს ნაკივარ-ნაყვირალ ადგილს და ასახელებენ ფეოდალურ სამეგრელოში ყმების ყიდვა-გაყიდვის ადგილად⁷.

სწორედ ამ ადგილიდან (XVI—XVII ს.) გაჰყავდათ თურქებს მოტაცებული, შესყიდული თუ ოსმალთს სულთანთან ხარკად გასაგზავნი შეპყრობილი გოგო-ბიჭები. ნათესაეთა და სამშობლოს დამკარგავთა გოდება-კივილი ზარავდა ამ ადგილს, ამიტომ ეწოდა ალნარკიაო. დროთა განმავლობაში ამ სიტყვამ „ლნ“ თანხმოვანი ბგერების ერთად თავმოყრისაგან, გამოთქმის გასამარტივებლად ცვლილება განიცადა, — მოხდა „ლ“ ბგერის რედუქცია და დაგვრჩა გამოთქმა ანაკლია.

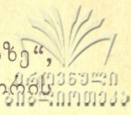
გადმოცემას გეოგრაფიული პუნქტის ანაკლიის სახელწოდების შესახებ მხარს უჭერს ჩვენ მიერ ჩაწერილი მეგრული ხალხური პოეზიის ნიმუშებიც — „სი ვარშენო ბათაია“, „ჭკორიში ქავევა“ და სხვა. აღნიშნული ლექსებიდან დამახასიათებელია ტაეპები ანაკლიის შესახებ:

„... ცურსალეფიში! ნახვამლეფი, სქანი და დო ჯიმალეფი, ხე დო კუჩხი კვრილეფი ან არკიიას რჩხვიანდენი!“	„ყურსალთა გატაცებულნი შენი და და შენი ძმები, ანაკლიაში კიოდნენ ხელ-ფეხი გაკოჭილები!“
--	---

(იხ. ქართული ხალხური პოეზიის მასალები მეგრული ნიმუშები, თბილისი 1971, წ. გვ. 60).

⁶ გადმოცემა ჩაიწერე 1952 წ.

⁷ ძველ რუკებში (XVII საუკუნემდე) ანაკლია არ არის აღნიშნული, რაც ადასტურებს ტრადიციულ გადმოცემის სისწორეს.

ზოგიერთები უთითებენ ბერძნულ „თქმულება არგონავტებზე“, გმირის ჰერაკლეს სახელით ცნობილ ქალაქის ჰერაკლიას ბოსფორის მიდამოებში არსებობაზე. დღეს ისტორიის ზოგიერთი მიმოხილველი ფიქრობს თითქოს „ანაკლია, ჰერაკლიას“ ვარიანტია. ჰერაკლია იგივე ანაკლია ჰგონია! ამ აზრს სწორად ვერ მივიჩნევთ, ვინაიდან ლაზ-მეგრელებს სახელის ჰერაკლეს და მისგან ზედწოდებული ქალაქის — ჰერაკლიას გადასხვაფერება სრულებითაც არ დასჭირდებოდათ და არც შეცდებოდნენ მის სწორად წარმოთქმაში. ასეთი სახელები (ერაკლე, ირაკლი, ირაკი, ერაკი) და სხვა როგორც ამჟამად, ისე იმ დროსაც იქნებოდა გავრცელებული. ასე, რომ სახელი „ანაკლიის“ გააზრებაში უნდა დავეყრდნოთ ლაზურ-მეგრული ფორმით შექმნილ სახელ „ალ-ნარკიას“, საიდანაც წარმოქმნილია მისი მერმინდელი სრულქმნილი სახელწოდებანი — ანარკია და ანაკლია.

მოჩუხჩუხე წყაროებით კორდებამღერებული და ენგურის სანაპიროზე დაფენილი, მაღლარი ვაზის ხეივანებით დამშვენებული სოფელ ლიაზე სიმღერაც შეუქმნია ხალხს:

„ჰაი შური, საყვარელი,
ნაგვალ ცხენიში(ი) მუნოხუნა!
ინგურპიცი ჩერეზი დო
ნწარე მართახიში ხუმა,
ჩონგურიში(ი) გებირა დო
ლიური ღვინეფიში შუმა!“

„ჰაი სულო, საყვარელო,
ნაიალალარ ცხენზე ჯდომა!
ენგურის პირზე ჯირითი,
ლიურ ღვინებით მოლხენა,
მათრახის მწარე ხმა და
ჩონგურზე მღერის მოსმენა.“

ხალხური ეტომოლოგიით „ლია“ დამთავრების, დასრულების (დაილიას) აღმნიშვნელ ტერმინადაა მიჩნეული (სული დალია, ღვინო დალია). მეგრულშიც ასეთივე მნიშვნელობით იხმარება ეს სიტყვა და სწორედ ხალხური გადმოცემით ამ ადგილზე (ლიაში) მომხდარა თურქ-მანული ჯარების ამოხოცვა და ამიტომ ეწოდათ ამ ადგილს ლია?

ლიას ზემოთ, ჯვარის საზღვარზე მდებარე უბანსაც უწოდებენ „ოხარკალეს“ — სიგნალის მისაცემ ადგილს, საიდანაც უნდა დაწყებულიყო ომი, ბრძოლა, მტრის წინააღმდეგ, იგი იდგა იმ ადგილზე, რომელსაც მერე (მტრის დახოცვის შემდეგ) ეწოდა ლია.

უ რ თ ი ს ა ნ ს ა მ ბ ლ ი

ურთა მდ. ჯუმის მარცხენა სანაპიროზე მდებარე კავკასიონის ქედის სამხრეთ კალთაზე მოქცეული მთა-გორაკების დაბოლოებას წარ-

8 ყ უ რ ს ა ლ ი — ადამიანის გამტაცებელი ავაზაკები.
9 ი . ყ ი ფ შ ი ძ ე . მეგრული გრამატიკა, გვ. 273.

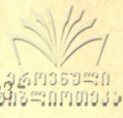
მოადგენს და გადაჰყურებს კოლხეთის დაბლობს, რომლის სამხრეთით დასავლეთისა და ჩრდილოეთის კალთებზე ამჟამად შეფენილნი აბასთუმნის ციტრუსოვანი და სუბტროპიკულ მცენარეთა პლანტაციები. ურთის თხემი და მისი მიმდებარე ბორცვები ხშირი ტყითაა დაბურული. აქაა ცაიშის ცნობილი ტაძარი, შეინიშნება უძველეს სამლოცველოთა ნანგრევები და პალატები.

აღნიშნული გეოგრაფიული სახელები (ჭეგეთა, ურთა, ცაიში) შორეული წარსულიდან მომდინარეობს და მათი მნიშვნელობის ამოცნობა თანამედროვეთათვის საინტერესოა გახდა. მისი გარკვევა სცადეს ჩვენმა სწავლულებმა. რამდენიმე კორესპონდენცია გამოქვეყნდა კიდეც (იხ. გაზეთი „მებრძოლი“, 1979 წ. № 74 და 1979 წ. № 131, ავტორები — მ. პაჭკორია, ჯ. როგავა, ა. ბოხუა).

ავტორები ისტორიული წყაროებზე დაყრდნობით ახლო მოვიდნენ საკითხის გაგებასთან (მ. პაჭკორია, ჯ. როგავა). ასეთ საკითხებზე მსჯელობის დროს კიდეც უფრო უნდა ჩავუყვირდეთ დიდ მეცნიერთა აზრებს (აღ. ცაგარელის, ი. ყიფშიძის, ივ. ჯავახიშვილის და სხვა), შესაბამისი პერიოდის ლექს-სიმღერებს, არქეოლოგიურ მასალას, ისტორიულ წყაროებს და ენობრივ მონაცემებს.

როგორც ჩვენ ხელთ არსებული მასალებით დასტურდება, ზემოთ დასახელებული გეოგრაფიული სახელების უმეტესობა წარმათული ხანის ღვთაებათა სახელებით ცნობილი სალოცავები უნდა ყოფილიყო. ქრისტიანული სარწმუნოების გავრცელების შემდეგ ძველი ღვთაებანი ახალმა ღვთაებებმა შეცვალეს. ახალი სარწმუნოების მესვეურებს დაუშვსვრევიათ წარმართობის კერპები და უმეტეს შემთხვევაში იმავე ადგილზევე შეუქმნიათ ახალ ღვთაებათა სალოცავები. ამიტომ ასეთ ადგილებს შემორჩენიათ ძველ ღვთაებათა სახელწოდებანიც ახალი სახელის დართვით და დღეს ორივე ერთად მოიხსენიება: მაგ. ურთის წმ. გიორგი, ცაიშის ღვთისმშობელი, ქიაჩის მთავარანგელოზი, ილორის წმ. გიორგი და სხვ. სწორედ ეს ნათესაობითში მდგარი სახელები განსაზღვრებად — ურთის, ცაიშის, ილორის — გახლავთ წარმართული ხანის ღვთაებათა სახელები.

ამასთან დაკავშირებით, საჭიროა ხაზი გაესვას იმასაც, თუ რომელ ქვეყნებში შეიქმნა უძველეს ღვთაებათა კერპებისა და შემდეგი დროის ღვთაებათა სალოცავები და ასეთები როგორ გავრცელდა ან დაწესდა ქართველ ტომებში? ამის შესახებ ჯერ კიდეც ივ. ჯავახიშვილი წერდა: „მთვარე მთავარ ღვთაებად ასურელებისა და ქარანელების ან საბიელთა სარწმუნოებაში ითვლებოდა. მას „სინს“ ეძახდნენ და ქვეყნიერების მბრძანებლად თვლიდნენ. სარწმუნოა მეტადრე ის, რომ ამ ორთავე ხალხის შეხედულებებითაც მთვარე მამაკაცად ითვლებოდა. შედარებით შესწავლა გვიჩვენებს, რომ ქარანელების ანუ საბიელთა და ქარ-

თველების უძველეს სარწმუნოებათა შორის სხვა მხრივაც დიდი მსგავსება არსებობს¹.

ჩვენ მიგვაჩნია, რომ ამის ნათელ დადასტურებას წარმოადგენს აგრეთვე მნათობთა სახელების მიხედვით დაწესებული სალოცავი ადგილებისა და რიგ გეოგრაფიულ სახელთა ერთგვარობა, როგორც ახლო აღმოსავლეთში, ასევე ქართველ ტომებში. მაგალითად, მთვარე ღვთაების თაყვანისცემის საფუძველზე უნდა იყოს წარმოქმნილი სახელწოდება მდინარისა — „სინ-წა“², „ო სინ დალე“³, ისე როგორც ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებში — სინას მთა, სინას ნახევარკუნძული და შუმერთა ქალაქი — ურა-ური, შეიძლება სამცხესა და კოლხეთში მთა ურთას სახელიც. დამთხვევაა ასურელთა მეჯოგეობის ღვთაების (ჯეგე მისარონის) ასურელი სალოცავი ადგილის „ჯეგეთასა“ და ურთის მთაზე არსებული სალოცავ ადგილის ჯეგეთას სახელთა შორის.

მთის სახელი „ურთა“ ემთხვევა მეგრულ ზმნა „ურთას“ ან დოურთას (ატრიალებ ან დავატრიალებ) ფორმას; აგრეთვე მეორე სიტყვასაც — „ურთგს“, რაც განუყოფელს ნიშნავს მეგრულში. მაგრამ საქმე ის გახლავთ, რომ ამ სახელწოდებით გეოგრაფიული სახელი „(ურთა) ცნობილია სამხრეთ საქართველოშიც — თურქეთის ახლანდელ ტერიტორიაზე, ერუშეთის სიახლოვეს — ტბა ჩილდირის (პალაკაციოს) სანაპიროზე და თვით ეგვიპტეში (ურა-ური), რაც შუამდინარეთში მთვარე ღვთაების („სინას“) ქალაქად იყო აღიარებული“⁴.

ეს ადგილები რუკაზე ჯვრითაა აღნიშნული, რაც მნიშვნელოვან სამლოცველოს არსებობაზე მიუთითებს. ამდენად სახელწოდება ურთა არ შეესაბამება მეგრულ ზმნა „ურთას“, არც, „ურთგს“ მნიშვნელობას და შორს დგას ა. ბოხუას შეხედულებისაგან იმიტაც კი, რომ მეგრული ურთა (ვატრიალებ, აწ დავატრიალებ) ზმნაა და საგნის სახელი ზმნით არ აღინიშნება. როგორც ვთქვით, ეს სახელი „ურა“ ანუ „ური“ მთვარე ღვთაების ქალაქს ნიშნავს შუმერულ ენაზე, რომელიც ქართველურ ენებში „თა“ სუფიქსითაა წარმოებული — ურ(ა)თა, რაც მთვარე ღვთაების სამყოფზე მიუთითებს. „ქართველურ“ ენებში „თა“ სუფიქსი მრავლობით ფორმასთან ერთად, ზოგიერთ გეოგრაფიულ სახელებში, საგვარეულოს მკვიდრ სამყოფს აღნიშნავს: მაგ. გოგოლაურთა, წინამძღვრიანთა, ცაბაურთა და სხვა⁵.

ურთა — მთვარე ღვთაების კერპის აღმოჩენა (იხ. გაზ. „მებრძოლი“, 1861 წ. № 11), ჩვენში შესაბამისი პერიოდის ლექს-სიმღერები

1 ივ. ჯავახიშვილი, ქართველი ერის ისტორია, წ. 1, გვ. 60.
 2 მდ. სინწა ჩაუდის ქ. ზუგდიდს აღმოსავლეთით.
 3 ო „სინ“ დალე — ჩხოროწყუს რ-ნ დგას წმ. გიორგის ეკლესია.
 4 ზ. კიკნაძე. „შუამდინარული მითოლოგია“, გვ. 35.
 5 იხ. აკ. შანიძე, ქართული ენის გრამატიკა, მორფოლოგია, გვ. 18.

მთვარეზე და ისტორიული წყაროები ადასტურებენ წარმართულად არიოდში მთვარე ღვთაების სამლოცველოსა და კერპის ამ აღნიშვნას; აგრეთვე ისიც, რომ მთვარე ღვთაების უარყოფის შემდეგ (ქრისტიანობის შემოღების შემდეგ), უმეტეს ადგილებში მთვარე ღვთაების ადგილი დაიკავა წმინდა გიორგის სამლოცველოებმა; ეს მოვლენა თანხვედრილია ამ ადგილზეც, რომელსაც უწოდებენ ურთის ჯებე (წმ.) გიორგის. ეს მასალები გვაფიქრებინებს, რომ გეოგრაფიული სახელი ურთა (ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნების მსგავსად) მთვარეღვთაების სამყოფს აღნიშნავდეს.

ასევე ცაიშ-ურთის მიდამოებში მზე-ღვთაების (მზე-დედა ღვთაების) კერპის აღმოჩენა აქ წარმართობის ხანაში მზე ღვთაების სამლოცველოს არსებობაზე მიუთითებს და ვფიქრობთ იდგა იქ, სადაც ამჟამად ცაიშის ღვთისმშობლის ეკლესია დგას ან მის ზემოუბანზე, რომელსაც ციონს ეძახიან. ამ საკითხზე ისტორიული წყაროების მიხედვით, სარწმუნო მოსაზრებები გამოთქვას მკვლევარებმა გ. პაჭკორიამ და ჯ. როგავამ, — ცაიში ცა ღვთაების სახელად მიიჩნეეს. ჩვენი აზრით, ციურ-ღვთაებათა შორის მთვარე ღვთაებად (მთვარესთან ერთად) მზე-ღვთაება ითვლებოდა; მისი კერპი აქ მდგარადა ამიტომ მიგვაჩნია რომ ცაიში (ცეში) ნიშნავდეს მზეღვთაებას ცისა.

როგორც ზემოთ ითქვა, სოფ. ცაიშის (მეგრ. ცეშის) გარდა ცე (ცეუ) ფუძიანი სახელით მრავალი სამლოცველო პუნქტია ზუგდიდისა და მის მიმდებარე რაიონებში. მაგალითად: ცგიონი (ურთის მთის კალთებზე), ცეცონა (უჩაშონაში — ახ. სოფელი), ცე ცეუნაკარი (მუჟავა — ფახულანის საზღვარზე — წალენჯიხის რ-ნი).

საფიქრებელი სწორედ ისაა, რომ ამ სახელით ცნობილ ადგილებში ყველგან თვალსაჩინოდ შეიმჩნევა ქვითკირის შენობათა ნანგრევები, რომლებიც ბოლო დრომდე ხალხის სალოცავ ადგილად იყო აღიარებული. ვფიქრობთ ასეთ ადგილებში შორეულ წარსულში მზეღვთაების სალოცავი უნდა ყოფილიყო.

ასე რომ გეოგრაფიული სახელები ცაიში (ცეში) და ურთა წარმართული პერიოდის მზე და მთვარე ღვთაების კულტთან დაკავშირებული სახელებია.

ურთის თხემზე მდებარე „ჯეგეთა“ აღრექრისტიანული პერიოდის სახელი უნდა იყოს, ვინაიდან ეს ტერმინი ჯერ (წმინდანი) ქრისტიანობის შემდეგ გვხვდება სიტყვიერებაში. ი. ყიფშიძე მას ასე გავვიმართავს: „ჯეგე“ (ჯგეგე) გეგე წმინდანს ნიშნავს; ე. ი. წმინდანის ბადალი სიტყვაა. ჯეგე გიორგი(წმ. გიორგი) ჯეგე მარიამი(წმ. მარიამი), ჯეგე ხანგარამი (წმ. ხანგარამი) (მეგრ. გრამ. 11,2). ჯეგე სიტყვა წმინდანის სინონიმია, ხოლო ჯეგე — თა სუფიქსით წარმოებულ გეოგრაფიულ სახელია, წმინდანთა სამყოფ ადგილს ნიშნავს. ეს სარწმუნოდ მიგვაჩნია

ამიტომ, რომ ამავე მთაზე (ურთაზე), ჯეგე გიორგის სალოცავის გარდა აღრიცხება საქონლის ღვთაების მისარონის (მეგრ. „მირსობის“) სალოცავები, რაც ჩვ. წელთაღრიცხვამდე მისარონად (მირსად) იწოდებოდა.

როგორც ცნობილია, საქონლის ღვთაება (მირსა) წარმართული ხანის ღვთაება იყო, რაც მტკიცედ შემოინახა ქრისტიანობამ. ამას აღსტურებს ქრისტიანული ეკლესიის ფასადებზე გამოსახული ორნამენტებით დამშვენებული ხარის თავები (იხ. სვეტიცხოველი, ბოლნისის სიონი, ნიკორწმინდა და სხვა).

ადრეული პერიოდის მასალებიდან აღსანიშნავია ძვ. წ. IV—I ჩვ. წ. საუკუნეებში მოჭრილი მონეტა — კოლხური თეთრი, რომლის ერთ პირზე კაცის სახეა გამოსახული, მეორეზე — ვერძის ან ხარისა, ახვევ ვერძისა და ხარის ქანდაკებანი, რომელიც ინახება ზუგდიდისა და გეგეჭკორის მუზეუმებში.

მისარონის (მეგრ. „მირსობის“) სალოცავები მრავალგან აღრიცხება. ვინაიდან ჯეგე (წმინდანი), ქრისტიანობის შემდეგი ტერმინია, ზედწოდებად დაერთო ადრეულ პერიოდში ცნობილ საქონლის ღვთაებას — მისარონს და იწოდა ჯეგე (წმ) მისარონად; ამავე დროიდან შეიქმნა (მთვარე ღვთაების ნაცვლად) ჯეგე წმ. გიორგის სალოცავიც და წმინდანთა სიმრავლისა გამო იწოდა „ჯეგე(თა)-დ, რაც დაერთო მთა ურთას ზედწოდებად. ჩანს, რომ იგი წმინდანთა სამყოფ ადგილს ნიშნავს. ამ სახელწოდებით, საქართველოს ფარგლებს გარეთაც — ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებში (კერძოდ ასურეთში) — ცნობილია მთა-მალლობი, ჯეგეთა (სამლოცველო მეჯოგეობის ღვთაებისა), ვფიქრობთ, იგი შეიძლება ქართული წარმოშობის სახელი იყოს, ვინაიდან წარმოებულა ქართველურ ენებისათვის დამახასიათებელი „თა“ სუფიქსით და უცვლელადაა შემორჩენილი ასურეთშიც.

ჰანის წყლის ხეობაში (სოფ. ობუჯში) ჩვენ მიერ ჩაწერილ ხალხურ ლექსში მეტად სანდო და გულდამაჯერებლობითაა გადმოცემული ცალკეული გეოგრაფიული სახელების ძირეული ფორმა და მნიშვნელობა; ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ ეს სახელები შეუბღალავადაა დაცული.

შემოთ აღნიშნული ლექსის ერთ-ერთ ნაწყვეტში ვკითხულობთ:

„იშა-აშო გიჯინექენი, დგარძღუუ შური-გური; ხეშქაგურშორო მოჩქე კვეშ(ი) ოხვამე, წენ დი ხური“...	„ირველივ რომ მიმოიხედავ, გაგიძღება სული-გული; ხელის შუაგულივით სჩანს ძველი საყდარი“ „წენ დი ხური“.
--	---

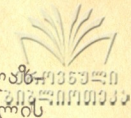
ჭითაგვალა, თუდო სქური
ნაოხვამუ ობუჯური,
თუდოლეშე შორც იძირე
ურთა, თეკლათი დო ეკი,
ჭიმოლეშე გვალას გვალა
მუნორცხილ(ი) ეკი-ეკი...
სქან(ი) წოხოლე სუკი გერე,
შხვას მოხარცქაფილი,
სუკო კოჩი ვენაყათა,
ხეთე გიჩქე გაფლი,
გინმიჯინე კანდიორო,
სქვამას მოცუნაფილი,
ჯვეში ჭაქვინჯური ჯიხა
თელ(ი) ოდიშის ცქვაფილი...
ქუაშ(ი) კიდა გინოქყვართ
გახუტოლე სუკიში დუცუ
ქარიატაშა ონჭენ ფერი
შქაშას ყორშეფი აშაყუნცუ,
თისე სქვამი ჭენიწყარი
ლენტიშორო მოკოყუნცუ.

ჭითაგვალა, ქვევით სქურ
ნასაყდრალი ობუჯური...
ქვემო მხრიდან შორით მოჩანს
თეკლათი, ეკი და ურთა;
ზემოდ ერთურთს მისახსრული,
გადაბმული მთაზედა მთა.
სხვებისაგან მოწყვეტილი.
შენს წინ აღმართულა სერი
სერად კაცი ვერ ჩაადგებ,
გგონია ხელით ნაგები,
გადმოჰყურებს კანდიერად,
ლამაზად ჩამონახები,
ძველი ჭაქვინჯური ჯიხა
ოდიშის მხარეს ნაქები...
გაშოტილი ქვის კედელი
სერის თავს შემოხვევია,
ქარუწვდენი სიმალლისა,
შიგ კოშკები ჩართულია
მას ლამაზი „ჭენიწყარი“
ლენტივით გაჰყოლია“.

აქ დასახელებული „წენდიხა“ (ამჟამად წალენჯიხად წოდებული მეგრულში გაბატონებული ფორმაა და ჭანის მიწას ნიშნავს, და არა ჯიხა-ციხეს (იხ. ი. ყიფშიძის შენიშვნები).

წენწყარი (იგივე ჭენწყარი) — ჭანისწყალს „წ“ და „ჭ“ თანხმოვნების მათი დამსგავსებას აქვს ადგილი. მაგ. ენგურის სანაპიროზე მცხოვრებნი წენდიხასა და წენწყარს ეძახიან, ხოლო ჭანისწყლის პირად მცხოვრებნი „ჭენწყარსა და წენდიხას“ (ზოგან ჭანდიხასაც). მისი (წენდიხას) დასავლეთით მიმდებარე უბანს, (ჯვარსა და წენდიხას შორის მდებარე უბანს), ოჭანე ჰქვია. ლექსში დასახელებული ჭაქვინჯი, წალენჯიხა — ობუჯის სამხრეთით მდებარეობს ჭანისწყლის სანაპიროზე. აქ დასახელებული გეოგრაფიული სახელი — ჭაქვინჯი სოფლის სახელია და ჭანების ფუძე-სამყოფელ ან ძირეულ ადგილს ნიშნავს და არა ქუჯის ციხეს, როგორც ეს ზოგიერთ მკვლევარს მიაჩნია. ციხე აქ სოფლის სახელითაა ცნობილი — „ჭაქვინჯის ჯიხა“ მეგრულში „ქვინჯი“ ჰქვია ფუძეს, ფსკერს, ძირს და არა ქუჯის, არც „ჭაქვითს“. (იხ. „ქართლის ცხოვრება“ გვ. 778) შ. მესხიას მონოგრაფიები და ჭუმბურიძის „დედა ენა ქართული“).

ამ ვრცელ ტერიტორიაზე მდებარე ადგილების გეოგრაფიული სახელები — ოჭანე, წენდიხა, ჭენწყარი, ჭაქვინჯი და თვით აქაურ მაც-

ხოვრებელთა გვარი — ჭანია, უთითებს ამ უბანში ჭანებისა და ლაშქრის მებრეღელთა (ზანური ტომების) ფუძე ადგილის არსებობაზე. ამ ადგილის სახელი ნამდვილად „წენდიხაა“ (ჭანის მიწა) და არა წალენჯიხა; ასევე სოფლის სახელი ნამდვილად ჭაქვინჯია და არა ჭაქუჯი და არც ჭაქვითი. მსგავს შეცდომებს ვხვდებით ზოგ მკვლევართა მიერ გეოგრაფიული სახელების — ხობისა და გაშფერდის ეტიმოლოგიის მიმოხილვის დროსაც. ისინი სახელწოდებას — ხობს აიგივებენ მებრეღელ „ხოპ(ის) ნიჩაბთან. ვითომცდა ამ ადგილზე არგონავტებს „ხოპი“ — ნიჩაბი ჩავარდნიათო. ასეთი ფანტაზია არ გამოდგება ხობის ეტიმოლოგიისათვის. ჩვენი აზრით, სახელწოდება „ხოპი“ წარმოებულა მცენარის — ხობზის სიმრავლისაგან. ეს მცენარე ხობში ამჟამად შემორჩა მდინარე ხობის ზემო წელს და წარმოადგენს გარეული შქერის სახეობას (გამძლე ჯიშისაა და მისი წკნელისაგან დაწნული ღობე საუკუნეზე მეტს ძლებს. ძველად ნალიების ლასტი და კედლები მით კეთდებოდა). ვფიქრობ, რომ მისი სახელისაგან იყოს წარმოებული სახელწოდება მდინარისა — ხობი და დაბაც (ხობი) ისე, როგორც ბზისგან სახელწოდება მდინარისა ბზიბი და დაბაც; ისე როგორც ენგურის მარჯვენა შენაკადი „შქერალა“ (შქერის დეღე). მის ხეობაში მომრავლებული შქერის გამო. მსგავსი წარმოქმნისაა მის მეზობლად მდებარე ხევი — ხობანი. ხობზის სახელისაგან. ასევე შესწორებას მოითხოვს გეოგრაფიული სახელის „გაშფერდის“ შესახებ დღემდე არსებული მიმოხილვაც (ავტორი სანიკიძე). ავტორი „გაშფერდის“ უკავშირებს მცხეთა-არმაზის წარმართულ ღვთაებათა სახელებს — გაცისა და გაიმს. ასეთი სალოცავენის არსებობა აქ არ დასტურდება, არც ზეპირსიტყვიერებისა და არც არქეოლოგიური მასალებით. ჩვენ ვფიქრობთ, რომ „გაშ(ი) ფერდი წარმოქმნილი იყოს მებრეღელი სახელის — „გა-ს“ (ურმის ძარას) ფორმის მიხედვით. ვინაიდან ეს ადგილი მდ. ხობისა და ჭანისწყალის შეერთების ზემოწელზე, სადაც ეს უბანი მდებარეობს, ურმის ძარის (რამის) ფორმას ჰგავს რელიეფური მოყვანილობით.

ჩვენში სხვაგანაცაა ამ სახით წარმოებული საგეოგრაფო სახელები სარწმუნოდ მიაჩნია ი. ყიფშიძისშენიშვნა, რომ „გაშფერდი“ წარმოქმნილი იყოს შემოკლებულად „გაგაჩის ფერდისაგან (გაგაჩი მებრეღელში — ნიშნავს ქედს — ი. ე. ქედის კალთა (ფერდი), იხ. ი. ყიფშიძე, — მეგ. ენის გრამატიკა, გვ. 212).

როგორც ლექსშია აღნიშნული ჭითავგალას კალთაზე სამხრეთით მდებარეობს სქურის ხეობა — „ჭითავგალა ქვემოდ სქური ნასაყდრალი ობუჯური.“ აქ სქურის მინერალური წყლის არსებობის გამო ეწოდა ამ მიდამოს სქურის ხეობა. ახლა შესაძლებლად მიგვაჩნია დავუბრუნდეთ „ჭითავგალას“ დასავლეთით მდებარე ადგილს „წყავაშს“, „ზანდალაქსა“ და მის მსგავს საგეოგრაფიო სახელებს — ზანას

„ზან“ ფუძე ამ სახელებისა მიგვეითებეს ამ ადგილებში ზან-ლაზებისა და მეგრელების სამყოფ ადგილზე. (ამ საკითხებზე ველთაგანმა ნ. მარმა მიაქცია ყურადღება).

ასეთია ჩვენამდე მოღწეული ტრადიციული, ზეპირსიტყვიერების მასალები, რომლებიც ენობრივ მონაცემებთან ერთად, ნათელს ჰფენენ შორეული წარსულიდან მომდინარე საკითხებს.

შ ე ნ ი შ ვ ნ ე შ ი

I. ფ ი ლ ო ს ო ფ ი უ რ ი ლ ი რ ი კ ა

1. ბედინერ დო უბედურცუ — ბედნიერს და უბედურს.
მთქმელი სპირიდონ კვარაცხელია¹. ქ. ზუგდიდი, 1980.
2. შური დო ხორცი — სული და ხორცი.
მთქმელმა სპირიდონ კვარაცხელიამ ამ ლექსის ავტორმთქმელად დაასახელა 1900-იან წლებში ცნობილი მელექსე და სახალხო მთქმელი პავლე აკობია. ზუგდიდი, 1980.
3. რინა — ყოფა.
ავტორ-მთქმელი ბართლომე (ბრაქული) სართანია. ს. ცაიში, 1980.
4. დობღურუთუნი — როცა მოვკვდებით.
მთქმელი დავით გუტას ძე აკობია. 1982.
5. გური დო ღურუუ — გული და სიკვდილი.
ავტორ-მთქმელი სპირიდონ კვარაცხელია, ზუგდიდი, 1981.
6. სირჩენუე — სიბერე.
მთქმელმა სპირიდონ კვარაცხელიამ ამ ლექსის ავტორმთქმელად დაასახელა 1900-იან წლებში ცნობილი მოლექსე იონა სართანია. ზუგდიდი, 1981.
7. ხარხიში გენია — ხალხის გენია.
ავტორ-მთქმელი მართლომე სართანია. ზუგდიდი, 1980.
8. საქიანოთ გასაკვირი — საქვეყნოდ საკვირვ..
მთქმელი სპირიდონ კვარაცხელია ამ ლექსის ავტორ-მთქმელად ასახელებს XIX საუკუნის 80-იან წლებში ცნობილ მელექსე პეტრე მეუნარგიას. ზუგდიდი, 1982.
9. წუთისოფელი.
სპ. კვარაცხელიას სიტყვებითვე.
10. სირჩენუე — სიბერე.
ავტორმთქმელი თამაზუბ დათას ძე მარღანია, სოფ. ოტობაია, გალის რ-ნი, 1980.

¹ ესა და აქვე წარმოდგენილი სხვა მასალები ჩაწერილია კალისტრატე კონსტანტინეს ძე სამუშიას მიერ.

11. სირჩენუვეში ლერსი — ლექსი სიბერეზე.
მთქმელი გვანჯი კატუკია. გადმოგვცა მისმა შვილმა ბექან კატუ-
კიამ. სოფ. ლია (წალენჯიხის რ-ნი), 1983.

II. სატრფიალო ლირიკა

12. ჯღარუ თოლი — ცისფერი თვალი.
გადმომცა მელიტონ გაბისონიამ და ამ ლექსის ავტორ-მთქმელად
დაასახელა 1900-იან წლებში ცნობილი მელექსე (ცაიშვილი) გრი-
გოლ თუთბერიძე. 1980 ქ. ზუგდიდი.
13. ცირა — ქალიშვილი.
გადმომცა მელიტონ გაბისონიამ. მან ლექსის ავტორ-მთქმელად
დაასახელა XX საუკუნის 20-იან წლებში ცნობილი მელექსე დანე
(დანიელ) ფიფია. 1980, ზუგდიდი.
14. საცოროფო — სატრფიალო.
უტუ მიქავას მიერ თქმული თამუნია ანჯაფარაძისადმი (სოფ. ფუ-
ქიდან) ამჟამად სოფ მიქავა წალენჯიხის რ-ნი თქმულებით ერთ-
ერთ დღესასწაულზე ეკ. ჭავჭავაძის სეფექალს თამუნია ანჯაფარი-
ძეს ცხენი დაფეთებია. უტუ გამოდევნებია და თავის ცხენზე
აუსვამს. იმ საღამოს თამუნიას თავის ნათესავის სახლში უტუს
საპატივცემოდ ვახშამი გაუმართავს. აქ თამუნიას გიტარაზე შეუ-
სრულებია ნიკ. ბარათაშვილის ლექსი „საყურე“, საპასუხოდ უტუ
მიქავას ჩონგურზე დაუმღერია ზემოდასახელებული ლექსი, რა-
საც მაღალი წოდების მხრიდან უკმაყოფილება გამოუწვევია.
15. ყოროფა — სიყვარული.
მთქმელი დავით ჩუხუა. ქ. ზუგდიდი, 1981.
16. საცოროფო — სატრფიალო.
ამოღებულია ბეგლარ აკობიას სასიმღერო რეპერტუარიდან. მინა-
წერის მიხედვით, ეს ლექსი გამოთქმულია სოფ. კახათის მცხოვ-
რებ გერა აკობიას მიერ დაახლოებით XIX—XX საუკუნის მიჯნა-
ზე. ამის მაგვარი მეორე ლექსი—„საქებარი“—„ართი სიტყვათ ან-
დამატი რექ, ვა გოსაჭირ სი ბრელი ცქვაფა“. მიუთითებს მინაწერი
გამოთქმულია სენაკის, მცხოვრები ადამიას მიერ). ეს ლექსი გა-
მოცემული აქვს შ. ბერიძეს. ამ ლექსის განსხვავებულ ვარიანტებს
მივაკვლიე ზუგდიდის რაიონის სოფ. დარჩელში, რომელიც გან-
სხვავდება ერთმანეთისაგან. ბერიძის ჩაწერილი უფრო, „ჩიქორ-
თულია“, ვიდრე მეგრული. ზუგდიდური მთქმელის ლექსი კი ზუგ-
დიდურ კილოზეა გადმოკეთებული. ამიტომ ამ ლექსს ვუწოდებ —
„სენაკური ვარიანტი ზუგდიდელი მთქმელს გადმოცემით“, ლექსი
„ფ“ ასომდეა ჩაწერილი. მთქმელმა ძიტო პეტრეს ძე ხუბუამ ეს
ლექსი ბოლომდე ვერ გაიხსენა.

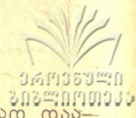
17. საცოროფო (ან ბანთ წყობაზე) — სატრფიალო.
(სენაკური ვარიანტი ზუგდიდელი მთქმელის გადმოცემით). ჩაწე-
რილია სოფ. დარჩელში. მთქმელი — ძიტო პეტრეს ძე ხუბუა.
1982.
18. —სიუბედურა მუს მაწვალე?! — შე უბედურისავე, რას მაწვა-
ლებ!
მთქმელი სონია ივლონის ასული გოგოხია. სოფ. საბერიო, გალის
რ-ნი. 1983.
19. ლერსი ცოროფაში — ლექსი სიყვარულზე
ავტორმთქმელი კაკა ქვანია. გადმომცა ირაკლი კაკას ძე ქვანია.
ქ. ზუგდიდი, 1983.
20. უჭყანე ცოროფა — უგულო სიყვარული.
ავტორმთქმელი დავით ჩუხუა. 1980, ქ. ზუგდიდი.
21. შაირეფი — შაირები.
მთქმელი ქიო (ქიონია) ქვანია. ქ. ზუგდიდი, 1980.
22. ცოროფა — სიყვარული.
ავტორმთქმელი დ. ჩუხუა, 1980, ქ. ზუგდიდი.
23. კვარკვანტია — გოგმანა.
ავტორმთქმელი ბართლომე სართანია, სოფ. ცაიში, 1980.
24. ქომონჯამი ოსურწყვამიანი ცოროფა — ქმრიანი ქალისადმი სი-
ყვარული.
ავტორმთქმელი ომში დაღუპული გიორგი ალექსანდრეს ძე ბერი-
შვილი. გადმომცა კირილე ბერიშვილმა. სოფ. ღია, წალენჯიხის
რ-ნი, 1983.
25. ბოშ(ი) დო ძღაბიში ნირზი — გოგოსა და ბიჭის პაექრობა.
მთქმელი კირილე თოდუა, სოფ. რუზი, ზუგდიდის რაიონი, 1980.
26. დაჯვეშებული ცოროფა — ხნიერი სიყვარული.
მთქმელი კაპიტონ წურწუშია, ქ. ზუგდიდი, 1980.
27. საცოროფო — სატრფიალო.
ავტორმთქმელი ლუდუჯი ჯგერენაია. სოფ. თორსა ხობის რ-ნი,
1982.
28. საცოროფო —სატრფიალო
მთქმელი იგივე ჩამწ. 1982.
29. საცოროფო — სატრფიალო
მთქმელი ლუდუჯი ჯგერენაია ამ ლექსის ავტორმთქმელად ასახე-
ლებს ე. ბერაიას, 1982.
30. ცოროფაში გოშინა — სიყვარულის გახსენება.
ახალგაზრდობის პერიოდის მოგონება ხანშიშესული ცოლ-ქმრის
მიერ. მთქმელი სპირიდონ კვარაცხელია, ქ. ზუგდიდი, 1980.

31. სასოროფო — სატრფიალო
მთქმელი იაკობ ქვაჩახია. გადმომცა თორნიკე ქვაჩახიამ სოფ. ოქუ-
მი გალის რ-ნი 1982.
32. სქან(ი) ოსქვებური ვამათქუე! შენ შესაფერს ვერ გამოვთქვამ!
მთქმელი ნიკოლოზ (კოლია) პლატონის ძე სამუშია. სოფ. ლიაპა-
ლური (წალენჯიხის რ-ნი) 1983.
33. ძლაბიშ(ი) დო ბოშიში (ქალ-ვაჟის) ვალექსება.
მთქმელი პავლე ბერაია, გადმომცა მისმა შვილმა ვარადი ბერაიამ.
სოფ. დარჩელი (ზუგდიდის რ-ნი), 1980.
34. შეყელი — დუყი.
ავტორმთქმელი სამამულო ომში დაღუპული გიორგი ალექსანდრეს
ძე ბერიშვილი. გადმომცა კირილე ბერიშვილმა. სოფ. ლია (წალენ-
ჯიხის რ-ნი), 1981.
35. სასოროფო — სატრფიალო.
მთქმელი ლუდუყი ჯგერენაია; სოფ. თორსა, ხობის რ-ნი, 1982.
36. სეზონური სოროფა — ტრფიალი სეზონურად.
ავტორმთქმელი აწგარდაცვლილი ჯოტო ქარცხია. მთქმელი ბაგ-
რატ ქავთარაძე, ქ. ზუგდიდი.
37. სოროფა — ტრფიალი.
მთქმელი ძიკი ხასაია, სოფ. მუყავა (ხუმათია) წალენჯიხის რ-ნი,
1983
38. სქვამ(ი) ცირას! — ლამაზ ქალწულს!
ავტორმთქმელი — 1900-იან წლებში განთქმული მელექსე ჯურუ
შედანია. გადმომცა თათუშა გოშუამ, ქ. ზუგდიდი ჩამწ. კ. სამუ-
შია № 1980.
39. უგრუგინეთ გურგინელი — უგვირგვინოდ დაგვირგვინებული.
გადმომცა აწგარდაცვლილი — მელიტონ ვაბისონიამ; მისი გან-
მარტებით ლექსი ჩაწერილია ადრეულ პერიოდში ცნობილი ზეპ.
სიტყვიერების შემკრების — იოსებ ქობალიას მიერ.
40. ჩიტო, ქორშენო? — ჩიტო, გახსოვს?
ავტორმთქმელი ბართლომე სართანია, სოფ. ცაიში, 1980.
41. სი ჩქიმი ჩე ტორონჯი! — შენ ჩემო თეთრო მტრედო!
მთქმელი ნიკოლოზ (კოლია) თორდია, სოფ. კირცხელი, ზუგდიდის
რ-ნი, 1984.
42. ბოში დო ცირაში სოროფა — გოგოსა და ბიჭის სიყვარული.
მთქმელი იოსებ ზარანდია. გადმომცა ჯუგუ ზარანდიამ. სოფ.
ჯიხაშკარი (ზუგდიდის რაიონი). 1980.
43. შვადოშვანერი ნოჭყვედი დო აკანაკვერა ლერსეფი —
სხვადასხვა სახის ნაწყვეტი და მიკვლეული ლექსები. მთქმელი
სონია ივლოს ასული გოგოხია, სოფ. საბერიო (გალის რ-ნი). 1983.

- 44. ბოშ(ი) დო ცირაში ლერსი — ვაჟისა და ქალიშვილის ლექსი (ქალვაჟიანის ვარიანტი). მთქმელი ნოე მიხას ძე ჯიქია, სოფ. ჭაქვინჯი, ზუგდიდი რ-ნი, 1985.
- 45. ცოროფაში ლერსი — ლექსი სიყვარულზე. მთქმელი იაკობ ქვაჩახია, გადმომცა თორნიკე ქვაჩახიამ. სოფ. ოქუმი (გალის რ-ნი), 1983.
- 46. საცოროფო სატრფიალო ავტორმთქმელი ჯურუ შედანია, გადმომცა მისმა დისშვილმა ნინა სვანიძემ, 1980.
- 47. მინუცას — ნინუცას. იმავე ავტორმთქმელისა.
- 48. დამიანე დო ზეზეფინა — დამიანე და ზეზეფინა. ეს ხალხური ნოველა მიმდ. საუკუნის პირველ ათეულ წლებში გაულექსავს ჯურუ შედანიას, 1980.
- 49. მიცორქედა, მიღირგქ! — თუ მიყვარხარ, მიღირხარ! ავტორმთქმელი მედენი შედანია. ამოღებულია მის ჩანაწერებიდან. 1983.
- 50. ცალფა ცოროფა — ცალმხრივი სიყვარული. ავტორმთქმელი აწგარდაცვლილი გვანჯი კატუკია. გადმომცა შვილმა ბეჟან კატუკიამ. სოფელი ლია, წალენჯიხის რ-ნი, 1984.
- 51. მორკული ცოროფილი — მაცდური მიჯნური. მთქმელი ლონგინო მიმინოშვილი.

III. სოციალური და კლასობრივი უსამართლობა

- 52. სესია — სესია
შექმნილია სახალხო მთქმელის პავლე აკობიას მიერ 1909 წელს.
- 53. ნანა-სქუა! — ნანა-შვილო!
ლექსი ხალხურია და ასახავს საბჭოთამდელ პერიოდის გლეხის უმწეო მდგომარეობას. მოარული იყო ოდიშ-სამურზაყანოში და სიმღერადაა გასული. მისი საუკეთესო შემსრულებელი იყვნენ ბეგლარ და ქიონია აკობიები.
ლექსი ამოღებულია ბეგლარ აკობიას სასიმღერო რეპერტუარიდან.
- 54. ცენდერიში შარას — ციმბირის გზაზე.
1905 წლის რევოლუციის მონაწილეთა, ციმბირში გადასახლებულთა, ეტაპით გადაყვანის დროს თქმულია პავლე აკობიას მიერ. ამოღებულია ბეგლარ აკობიას სასიმღერო რეპერტუარიდან.

- 55. ჩხუბიში ლერსი (ვარიანტი) — ლექსი ომზე.
მთქმელმა ვახტანგ დარასელიამ ამ ლექსის ავტორმთქმელად დასახელა სოფ. ურთაში მცხოვრები (1914 წლის ომის მონაწილე, სოლომონ დიდიშვილი). ერთი ნაწილი ამ ლექსისა წინა კრებულშიც გამოვქვეყნეთ. აქ ვაქვეყნებთ სრულ ტექსტს. ს. ურთა, 1980.
- 56. 1914 წანაში ღვმა — 1914 წლის ომი.
ავტორმთქმელი თურქეთის ომის მონაწილე ლიპარ წითლიძე, სოფ. ორსანტიიდან. მთქმელი მატრო გორდულავა, ხუდონიდან ქ. ზუგდიდს ჩამოსახლებული, 1980.
- 57. ბათიაშა ლერსი — ლექსი ბათიაზე.
მთქმელი ძიკი ხასაია, სოფ. მუყავა წალენჯიხის რ-ნი, 1983.
- 58. უბადო ტაროზობაში ჭყიში — მწყემსი ავ ამინდში.
მთქმელი ალექსანდრე ბერულავა (98 წლისა) სოფ. კახათი, 1983.
- 59. ჰაი, შური საყვარელი! — ჰოი, სულო საყვარელო!
ეს ლექსი 1980 წელს გადმომცა მელიტონ გაბისონიამ. ავტორმთქმელია იოსებ ქობალია.

IV. თ ა ნ ა მ ე დ რ ო ვ ე ლ ე ქ ს ე ბ ი

- 60. კოლექტივიზაცია — კოლექტივიზაცია.
მთქმელი კარლო მესხია, ქ. ზუგდიდი, 1980.
- 61. მინდორიში დედფალი — მინდვრის დედოფალი.
ავტორმთქმელი ლუდუკი ჯგერენაია. 1983 ს. თორსა, ხობის რ-ნი.
- 62. ოფურაშე — ქურა.
ავტორმთქმელი გასაბჭოების პირველ ათეულ წლებში ცნობილი მომღერალი და მელექსე დათიკო ფაცაცია. სოფ. ხაბუმიდან (ჩხოროწყუს რ-ნი). ეს ლექსი მას წაუკითხავს 1930 წელს ზუგდიდში გამართულ ოლიმპიადაზე. 1985.
- 63. მალეგარიში ნაჭარა — მებრძოლის წერილი.
ავტორმთქმელი მეორე სამამულო ომის ვეტერანი გერმანე მესხია, მზიური (გალის რ-ნი) 1982.
- 64. ქამჩა — ქაფჩა.
ავტორმთქმელი შალვა მეუნარგია. ქ. ზუგდიდი, 1985.
- 65. დავა ონარიის ეწეროვანი მიწის თაობაზე.
ავტორმთქმელი აწგანსვენებული ამბროსი დიდიშვილი, სოფ. ურთა ზუგდიდის რ-ნი, 1980.

66. ნალმა — ნალმა
მთქმელი აწგანსვენებული კიწი გეგეჭკორი (ცნობილი მომღერალი და ლოტბარი. ს. ნაცატუუ, ზუგდიდის რ-ნი, 1980).

VI. საწესჩვეულებო ლექსები

67. ახალ წანაში მიოხვამური — ახალი წლის მისალოცი.
მთქმელი ბაგრატი სართანია, ქ. ზუგდიდი, 1981.
68. მადშალია დო ბაკაკიში ლერსი — ლექსი ბულბულსა და ბაკაკზე.
ავტორმთქმელი აწგანსვენებული ბართლომე სართანია, სოფ. ცაიში, ზუგდიდის რ-ნი, 1980.
69. ინორჩენელი ბოშკათეფიში ლერსი — ლექსი შინაბერა ვაჟკაცებზე.
მთქმელი ძიკი ხასაია, სოფ. მუჟავა, წალენჯიხის რ-ნი. 1984.
70. ინორჩენელი ძღაბეფიში ლერსი — ლექსი შინაბერა ქალებზე.
მთქმელი ძიტო პეტრეს ძე ხუბუა სოფ. დარჩელი, ზუგდიდის რ-ნი, 1984.
71. ორსანტიელი მელექსეთა პაექრობა —
მთქმელები ბაგრატ გელენავა და პერეკი მორგოშია, სოფ. ორსანტია, ზუგდიდის რ-ნი, გადმომცა სევერიანე გელენავამ, 1984.
72. თუთეფიში ლერსი — ლექსი თვეებზე.
მთქმელი პეტრე ხუბუა, გადმომცა მისმა შვილმა ძიტო ხუბუამ. სოფ. დარჩელი, ზუგდიდის რ-ნი. 1982.
73. ნადირუა — ნადირობა.
ავტორმთქმელი ქიბარ ძაძამია, წალენჯიხის რ-ნი. გადმომცა შვილმა ვალაქტიონ ძაძამიამ, სოფ. ორჯონიკიძე. 1980.
74. ბაღანა ბოშიში ოხვამალი — ჩვილი ბიჭის დალოცვა.
ავტორმთქმელი აწგანსვენებული ჯოტო ქარცხია მთქმელი ბაგრატ ქავთარაძე, ქ. ზუგდიდი, 1980.
75. ძღაბ(ი) დო ბოშ(ი) შქას მოხვალამირი უბადო ამბეში ლერსი —
ლექსი ბიჭსა და გოგოს შორის მომხდარი აუცი საქმის თაობაზე.
მთქმელი ვარადი პავლეს ძე ბერაია, სოფ. დარჩელი, ზუგდიდის რ-ნი, 1982.
76. ლებარდე (ავარაკი) — ლებარდე.
ავტორმთქმელი პეტრე ხუბუა, სოფ. დარჩელი, ზუგდიდის რ-ნი, გადმომცა შვილმა ძიტო ხუბუამ, 1983.
77. სამარგალოში ლაკადა — სამეგრელოს გორაკიანი მხარე.
მთქმელი მოკონა ჭანტურია.

78. სქვერეფიში გაჭირება — შვლების გასაჭირი.
ავტორმთქმელი აწგანსვენებული აქვსენტი აფხაზავა. მთქმელი
შალვა მეუნარგია, ქ. ზუგდიდი, 1985.
79. დოზოკული — რჩევა-დარიგება.
მთქმელი ჯოტო ქარცხია, 1982.

VII. გამოცანები და სენტენციები

80. გამოცანები
ე-მუ-ორე, -მუ-ორე?! — ეს რა არის, რა არის?
(1-დან 18-ის ჩათვლით) მთქმელები „ლუდუკო ჯგერენაია (სოფ.
თორსა, ხობის რ-ნი), იასონ მაქსიმეს ძე სოსელია (ქ. ზუგდიდი),
დავით ჩუხუა (ქ. ზუგდიდი), შილა ლაგვილავა (სოფ. კორცხელი,
ზუგდიდის რ-ნი), სპირიდონ შონია (ქ. ზუგდიდი), პლატონ ქირია
ქ. ზუგდიდი), და თომა ფარნას ძე მიქავა, სოფ. ტყავია, ზუგდი-
დის რ-ნი.
81. სენტენციები.
(1-დან 35-ის ჩათვლით) მთქმელი შოთა მიხეილის ძე კანკია. სოფ.
ლია, წალენჯიხის რ-ნი. 1983.

VIII. კოლხეთის ზოგიერთი გეოგრაფიული სახელი
ზეპირსიტყვიერებაში

შენიშვნები

შ ი ნ ა რ ს ი

არის წინასიტყვაობა	3
„ი“	6
ლოსოფიური ლირიკა	8
ატრფიალო ლირიკა	17
სოციალური და კლასობრივი უსამართლობა	74
V. თანამედროვე ლექსები	83
V. ისტორიული პოემა	91
VI. საწესჩვეულებო ლექსები	103
VII. გამოცანები და სენტენციები	119
VIII. კოლხეთის ზოგიერთი გეოგრაფიული სახელი ზეპირსიტყვიერებაში	124
შენიშვნები	145

Калистрат Константинович Самушиа

ГРУЗИНСКОЕ УСТНОЕ ТВОРЧЕСТВО

(на грузинском языке)

ТБИЛИСИ
«МЕЦНИЕРЕБА»
1990

დაიბეჭდა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის
სამეცნიერო-საგამომცემლო საბჭოს დადგენილებით

სბ 4382

გამომცემლობის რედაქტორი ე. კოღუა
მხატვარი მ. თავაძე
მხატვრული რედაქტორი გ. ლომიძე
ტექნიკური რედაქტორი ელ. ბოკერია
გამომშვები ელ. მაისურაძე
კორექტორი ე. მაისურაძე

გადაეცა წარმოებას 5.7.1990; ხელმოწერილია დასაბეჭდად 28.11.1990;
ქალაქის ზომა 60X90¹/₁₆; ქალაქი № 2;
გარნიტურა ვენური 16; პირობით საბეჭდი თაბახი 9.5;
სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 12.29 თ;
ტირაჟი 15000; შეკვეთა 1801;

ფასი 3 მან.

გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი, 380060, კუტუზოვის ქ., 19
Издательство «Мецниереба», Тбилиси, 380060, ул. Кутузова, 19

საქართველოს მეცნ. აკადემიის სტამბა, თბილისი, 380060, კუტუზოვის ქ. 19
Типография АН Грузии, Тбилиси, 380060, ул. Кутузова, 19

710/3

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՊԱՐԼԱՄԵՆՏԻ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀՀ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԱՐԼԱՄԵՆՏԻ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ
ԿՈՒՆԿԵՐՈՒՄ ԵՎ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՈՒՆՈՒՄՆԵՐԻ
ՆԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ